FRIEDRICH NIETZSCHE

Tak pravil Zarathustra

AUDIOKNIHY CZ · AUDIOKNIHYCZ.CZ

Friedrich Nietzsche – nový český překlad z německého originálu (Project Gutenberg #7205, 1883–1885).

Zarathustrova předmluva

1.

Když bylo Zarathustrovi třicet let, opustil svou vlast a jezero své vlasti a odešel do hor. Tam se těšil ze svého ducha a ze své samoty a za deset let ho to neunavilo. Konečně se však jeho srdce proměnilo – a jednoho rána vstal se zorou, předstoupil před slunce a promluvil k němu takto:

„Ty veliká hvězdo! Čím by bylo tvé štěstí, kdybys neměla ty, kterým svítíš!

Deset let jsi sem stoupala k mé jeskyni: byla bys svého světla a své cesty syta, nebýt mne, mého orla a mého hada.

Čekali jsme však na tebe každého rána, brali jsme ti tvou hojnost a žehnali ti za ni.

Hle! Jsem své moudrosti sytý, jak včela, která nasbírala příliš mnoho medu, potřebuji ruce, které se natahují.

Chtěl bych rozdávat a rozdělovat, dokud se moudří mezi lidmi znovu nebudou radovat ze své pošetilosti a chudí ze svého bohatství.

Proto musím sestoupit do hlubin, jak to činíš ty večer, když zacházíš za moře a ještě i podsvětí přinášíš své světlo, ty přebohatá hvězdo!

Musím, jako ty, *zajít*, jak tomu říkají lidé, k nimž chci sestoupit.

Žehnej mi tedy, ty klidné oko, které bez závisti dokáže hledět i na příliš veliké štěstí!

Žehnej poháru, který chce překypět, aby voda z něho tekla zlatá a všude roznášela jas tvé rozkoše!

Hle! Tento pohár chce být opět prázdný a Zarathustra chce být opět člověkem.“

– Takto začal Zarathustrův sestup.

2.

Zarathustra scházel sám dolů z hor a nikdo mu nešel vstříc. Když však vešel do lesů, stanul najednou před ním stařec, který opustil svou svatou chýši, aby šel do lesa hledat kořínky. A takto promluvil stařec k Zarathustrovi:

Není mi tento poutník cizí: před mnoha lety tudy procházel. Zarathustra se jmenoval; ale proměnil se. Tehdy jsi nesl svůj popel do hor: chceš dnes nést svůj oheň do údolí? Nebojíš se trestů za žhářství?

Ano, poznávám Zarathustru. Čisté je jeho oko a kolem jeho úst se netají žádný hnus. Nekráčí snad jako tanečník?

Proměnil se Zarathustra, dítětem se stal Zarathustra, probuzeným je Zarathustra: co chceš nyní u spících?

Jako v moři jsi žil v samotě a moře tě neslo. Běda, chceš vystoupit na pevninu? Běda, chceš opět sám vláčet své tělo?

Zarathustra odpověděl: „Miluji lidi.“

Proč, pravil světec, jsem šel do lesa a do pustiny? Nebylo to proto, že jsem lidi příliš miloval?

Nyní miluji Boha: lidi nemiluji. Člověk je mi příliš nedokonalá věc. Láska k člověku by mě zahubila.

Zarathustra odpověděl: „Co jsem to mluvil o lásce! Nesu lidem dar.“

Nedávej jim nic, pravil světec. Raději jim něco vezmi a nes to s nimi společně – to jim prospěje nejvíc: jen ať to prospěje i tobě!

A chceš-li jim dávat, nedávej víc než almužnu, a ještě ať si o ni musejí žadonit!

„Ne,“ odpověděl Zarathustra, „almužny nedávám. Nejsem k tomu dost chudý.“

Světec se Zarathustrovi zasmál a promluvil takto: Hleď tedy, aby přijali tvé poklady! Nedůvěřují poustevníkům a nevěří, že přicházíme dávat.

Naše kroky jim znějí v uličkách příliš osaměle. A jako když v noci na lůžkách zaslechnou kráčet člověka dávno předtím, než vyjde slunce, ptají se asi: kam se krade zloděj?

Nechoď k lidem a zůstaň v lese! Jdi raději ještě ke zvířatům! Proč se nechceš, jako já, stát medvědem mezi medvědy, ptákem mezi ptáky?

„A co dělá světec v lese?“ otázal se Zarathustra.

Světec odpověděl: Skládám písně a zpívám je, a když je skládám, směji se, pláču a mručím: tak chválím Boha.

Zpěvem, pláčem, smíchem a mručením chválím Boha, který je mým Bohem. Co však přinášíš nám darem?

Když Zarathustra ta slova uslyšel, pozdravil světce a pravil: „Co bych vám měl dávat! Spíš mě nechte rychle jít, abych vám nic nevzal!“ – A tak se rozešli, stařec i muž, smějíce se jako smějí se dva chlapci.

Když však byl Zarathustra sám, promluvil takto ke svému srdci: „Což je to možné! Tenhle starý světec ve svém lese ještě ani neslyšel, že *Bůh je mrtev*!“ –

3.

Když Zarathustra přišel do nejbližšího města, které leží u lesů, nalezl tam velký zástup shromážděný na tržišti: neboť bylo přislíbeno, že lidé uvidí provazochodce. A Zarathustra promluvil k lidu takto:

Učím vás nadčlověku. Člověk je něco, co má být překonáno. Co jste učinili, abyste ho překonali?

Všechny bytosti dosud vytvořily něco, co je přesahuje: a vy chcete být odlivem této velké záplavy, raději se vrátit zpět ke zvířeti, než abyste překonali člověka?

Čím je opice pro člověka? Posměchem nebo trýznivou hanbou. A právě tím má být člověk pro nadčlověka: posměchem nebo trýznivou hanbou.

Prošli jste cestu od červa k člověku, a mnohé ve vás je ještě červ. Kdysi jste byli opicemi, a člověk je i teď víc opicí než kterákoli opice.

Kdo však mezi vámi je nejmoudřejší, i ten je jen rozporem a kříženec rostliny a přízraku. Ale velím vám snad, abyste se stali přízraky nebo rostlinami?

Hleďte, učím vás nadčlověku!

Nadčlověk je smysl země. Nechť vaše vůle praví: nadčlověk *bud* smyslem země!

Zapřísahám vás, bratři moji, *zůstaňte věrni zemi* a nevěřte těm, kdo vám mluví o nadpozemských nadějích! Travičové jsou to, ať to vědí, nebo ne.

Pohrdači života jsou to, odumírající a sami otrávení, jichž je země syta: nechť tedy odejdou!

Kdysi byl rouhačský skutek proti Bohu největším rouháním, ale Bůh zemřel, a s ním i tito rouhači. Rouhat se zemi je nyní tím nejstra-

šnějším, a vnitřnosti neprobádatelného ctít výš než smysl země!

Kdysi duše pohlížela s pohrdáním na tělo: a tehdy bylo toto pohrdání tím nejvyšším – chtěla ho vyhublé, odporné, vyhladovělé. Tak si myslela, že unikne jemu i zemi.

Ó, tato duše byla sama ještě vyhublá, odporná a vyhladovělá: a krutost byla rozkoší této duše!

Ale i vy, bratři moji, povězte mi: co praví vaše tělo o vaší duši? Není vaše duše chudoba a špína a žalostné pohodlíčko?

Vskutku, špinavý proud je člověk. Člověk už musí být mořem, aby mohl pojmout špinavý proud, aniž by se znečistil.

Hleďte, učím vás nadčlověku: on je tím mořem, v něm může zaniknout vaše velké pohrdání.

Co je největší, co můžete prožít? Je to hodina velkého pohrdání. Hodina, v níž se vám i vaše štěstí stane hnusem a stejně tak váš rozum a vaše ctnost.

Hodina, kdy řeknete: „Co záleží na mém štěstí! Je to chudoba a špína a žalostné pohodlíčko. Mé štěstí by však mělo ospravedlnit samo bytí!“

Hodina, kdy řeknete: „Co záleží na mém rozumu! Dychtí snad po vědění jako lev po své potravě? Je to chudoba a špína a žalostné pohodlíčko!“

Hodina, kdy řeknete: „Co záleží na mé ctnosti! Ještě mě nedohnala k zběsilosti. Jak jsem už unaven svým dobrem i svým zlem! To vše je chudoba a špína a žalostné pohodlíčko!“

Hodina, kdy řeknete: „Co záleží na mé spravedlnosti! Nevidím, že bych byl žhavým uhlíkem. Ale spravedlivý je žhavý uhlík!“

Hodina, kdy řeknete: „Co záleží na mém soucitu! Není soucit kříž, na nějž se přibíjí ten, kdo miluje lidi? Avšak můj soucit není ukřižováním.“

Mluvili jste už tak? Křičeli jste už tak? Ach, kdybych vás byl jen už tak slyšel křičet!

Nikoli váš hřích – vaše skromné spokojení volá k nebi, vaše lakota i ve vašem hříchu volá k nebi!

Kde je blesk, který by vás olízl svým jazykem? Kde je šílenství, jímž byste měli být očkováni?

Hleďte, učím vás nadčlověku: on je tím bleskem, on je tím šílenstvím! –

Když Zarathustra takto promluvil, zvolal jeden ze zástupu: „Slyšeli jsme už dost o provazochodci; teď ho nechte, ať ho taky uvidíme!“ A všechen lid se Zarathustrovi smál. Provazochodec však, který se domníval, že slovo platí jemu, dal se do své práce.

4.

Zarathustra však pohlédl na lid a podivil se. Pak promluvil takto:

Člověk je lano, uvázané mezi zvířetem a nadčlověkem – lano nad propastí.

Nebezpečný přechod, nebezpečná cesta, nebezpečné ohlížení zpět, nebezpečné otřesení a zůstání stát.

Co je velké na člověku, je to, že je mostem a nikoli cílem: co lze na člověku milovat, je to, že je *přechodem* a *sestupem*.

Miluji ty, kteří neumějí žít jinak než jako ti, kdo sestupují, neboť to jsou ti, kdo přecházejí na druhou stranu.

Miluji velké pohrdající, neboť to jsou velcí uctívající a šípy touhy po onom druhém břehu.

Miluji ty, kdo nehledají teprve za hvězdami důvod, aby zanikli a byli obětí: nýbrž ty, kdo se obětují zemi, aby se země jednou stala zemí nadčlověka.

Miluji toho, kdo žije, aby poznával, a kdo chce poznávat, aby jednou žil nadčlověk. A tak chce svůj zánik.

Miluji toho, kdo pracuje a vynalézá, aby postavil nadčlověku dům a připravil mu zemi, zvíře i rostlinu: neboť tak chce svůj zánik.

Miluji toho, kdo miluje svou ctnost: neboť ctnost je vůle k zániku a šíp touhy.

Miluji toho, kdo si nenechává ani kapku ducha pro sebe, nýbrž chce být zcela duchem své ctnosti: tak kráčí jako duch přes most.

Miluji toho, kdo si ze své ctnosti dělá svůj sklon a svůj osud: tak chce pro svou ctnost ještě žít i už nežít.

Miluji toho, kdo nechce mít příliš mnoho ctností. Jedna ctnost je víc ctností než dvě, protože je víc uzlem, na němž visí osud.

Miluji toho, jehož duše se rozdává, kdo nechce dík a nevrací: neboť stále obdarovává a nechce se zachovat pro sebe.

Miluji toho, kdo se stydí, když kostka padne k jeho štěstí, a kdo se pak ptá: jsem snad falešný hráč? – neboť chce zahynout.

Miluji toho, kdo vrhá zlatá slova před svými činy a vždy drží víc, než slíbí: neboť chce svůj zánik.

Miluji toho, kdo ospravedlňuje budoucí a vykupuje minulé: neboť chce zahynout na přítomných.

Miluji toho, kdo trestá svého Boha, protože svého Boha miluje: neboť musí zahynout na hněvu svého Boha.

Miluji toho, jehož duše je hluboká i ve zranění a kdo může zahynout na malém zážitku: tak jde rád přes most.

Miluji toho, jehož duše je přeplněná, takže zapomíná sám na sebe, a všechny věci jsou v něm: tak všechny věci budou jeho zánikem.

Miluji toho, kdo je svobodného ducha a svobodného srdce: tak je jeho hlava jen vnitřností jeho srdce, srdce jej však pudí k zániku.

Miluji všechny ty, kteří jsou těžkými kapkami, padajícími po jedné z temného mraku, který visí nad lidmi: zvěstují, že přichází blesk, a zanikají jako zvěstovatelé.

Hleďte, jsem zvěstovatelem blesku a těžkou kapkou z mraku: tento blesk se však jmenuje nadčlověk. –

5.

Když Zarathustra řekl tato slova, pohlédl opět na lid a odmlčel se. „Tu stojí," pravil ke svému srdci, „tu se smějí: nerozumějí mi, nejsem ústy pro tyto uši.

Je nutno jim nejdřív roztříštit uši, aby se naučili slyšet očima? Je nutno rachotit jako kotle a kazatelé pokání? Nebo věří jen zajíkavému?

Mají něco, nač jsou pyšní. Jak tomu říkají, co je činí pyšnými? Vzděláním tomu říkají, odlišuje je to prý od pastevců koz.

Proto neradi slyší o sobě slovo „pohrdání". Promluvím tedy k jejich pýše.

Promluvím k nim o tom nejpohrdanějším: tím však je *poslední člověk*."

A takto promluvil Zarathustra k lidu:

Je čas, aby si člověk vytkl svůj cíl. Je čas, aby člověk zasadil zárodek své nejvyšší naděje.

Zatím je jeho půda ještě dost bohatá. Ale tato půda jednou zchudne a zkrotne a žádný vysoký strom z ní už nebude moci růst.

Běda! Přichází čas, kdy člověk už nevymrští šíp své touhy nad člověka, a tětiva jeho luku zapomene svištět!

Pravím vám: člověk v sobě ještě musí nést chaos, aby mohl zrodit tančící hvězdu. Pravím vám: ještě v sobě máte chaos.

Běda! Přichází čas, kdy člověk už nezrodí žádnou hvězdu. Běda! Přichází čas nejpohrdanějšího člověka, který už nebude umět sám sebou pohrdat.

Hleďte! Ukazuji vám *posledního člověka*.

„Co je láska? Co je tvoření? Co je touha? Co je hvězda?" – tak se táže poslední člověk a mžourá.

Země se pak zmenšila a na ní poskakuje poslední člověk, který všechno zmenšuje. Jeho pokolení je nevyhladitelné jako blecha zemní; poslední člověk žije nejdéle.

„Vynalezli jsme štěstí“ – říkají poslední lidé a mžourají.

Opustili krajiny, kde se žilo tvrdě: neboť je zapotřebí tepla. Má se ještě rád soused a člověk se o něj otírá: neboť je zapotřebí tepla.

Onemocnět a mít podezření jim platí za hříšné: člověk kráčí obezřele. Blázen, kdo ještě zakopává o kameny nebo o lidi!

Trošku jedu občas: to působí příjemné sny. A mnoho jedu nakonec, pro příjemné umírání.

Pracuje se ještě, neboť práce je zábavou. Ale člověk dbá, aby ho zábava neunavila.

Nestává se už nikdo chudým ani bohatým: obé je příliš obtížné. Kdo chce ještě vládnout? Kdo poslouchat? Obé je příliš obtížné.

Žádný pastýř a jediné stádo! Každý chce totéž, každý je stejný: kdo cítí jinak, jde dobrovolně do blázince.

„Kdysi byl celý svět pomatený“ – říkají ti nejjemnější a mžourají.

Člověk je chytrý a ví všechno, co se stalo: tak nemá konec posměchu. Lidé se ještě hádají, ale brzy se smíří – jinak to kazí žaludek.

Má své rozkoší pro den a své rozkoší pro noc: avšak ctí zdraví.

„Vynalezli jsme štěstí“ – říkají poslední lidé a mžourají. –

A zde skončila první řeč Zarathustrova, jíž se také říká „Předmluva“: neboť na tomto místě ho přerušil křik a chtivost davu. „Dej nám tohoto posledního člověka, ó Zarathustro – tak volali – učiň z nás ty poslední lidi! Darujeme ti pak nadčlověka!“ A všechen lid jásal a mlaskal jazykem. Zarathustra však zesmutněl a řekl ke svému srdci:

Nerozumějí mi: nejsem ústy pro tyto uši.

Příliš dlouho jsem asi žil v horách, příliš jsem naslouchal potokům a stromům: teď k nim mluvím jako k pastevcům koz.

Nehybná je má duše a jasná jako hory dopoledne. Oni se však domnívají, že jsem chladný a posměvač v strašlivých žertech.

A nyní na mne hledí a smějí se: a smějíce se, ještě mě nenávidí. V jejich smíchu je led.

6.

Tu se však stalo něco, co každá ústa oněměla a každé oko zkamenělo. Mezitím totiž začal provazochodec své dílo: vystoupil z malých dvířek a kráčel po laně, které bylo napjato mezi dvěma věžemi, tak že viselo nad tržištěm a nad lidem. Právě když byl uprostřed své cesty, otevřela se ta malá dvířka ještě jednou a pestrý tovaryš, podobný šaškovi, vyskočil ven a rychlými kroky kráčel za tím prvním. „Vpřed, chromá noho," volal jeho strašlivý hlas, „vpřed, lenochu, pokoutníku, bledá tváři! Ať tě lechtám svou patou! Co tu lezeš mezi věžemi? Do věže patříš, zavřít tě měli, lepšímu, než jsi ty, zahrazuješ volnou dráhu!" – A s každým slovem se k němu blížil blíž a blíž: když byl však od něho jen jediný krok, stalo se to strašlivé, co každá ústa oněměla a každé oko zkamenělo: – vyrazil ze sebe křik jako ďábel a přeskočil toho, kdo mu stál v cestě. Ten však, jak viděl svého soka zvítězit, ztratil hlavu i lano; odhodil svou tyč a vrhl se rychleji než ona, jako vír paží a nohou, do hlubiny. Tržiště a lid se podobaly moři, do něhož se vrhne bouře: všichni prchali od sebe i přes sebe, nejvíc však tam, kde muselo tělo dopadnout.

Zarathustra však zůstal stát, a právě vedle něho padlo tělo, zle zřízené a zpřelámané, ale ještě ne mrtvé. Po chvíli se zpřelámanému vrátilo vědomí a viděl Zarathustru klečet vedle sebe. „Co tu děláš?" řekl konečně, „věděl jsem už dávno, že mi ďábel podrazí nohu. Teď mě vleče do pekla: zbráníš mu v tom?"

„Při své cti, příteli," odpověděl Zarathustra, „to všechno, o čem mluvíš, neexistuje: není ďábla ani pekla. Tvá duše bude mrtva ještě dřív než tvé tělo: tak se už ničeho neboj!"

Muž vzhlédl nedůvěřivě. „Mluvíš-li pravdu," řekl pak, „nic neztrácím, když ztratím život. Nejsem o moc víc než zvíře, které naučili tančit ranami a hubenými kousky."

„Nikoli," pravil Zarathustra, „udělal sis z nebezpečí své povolání, na tom není nic k pohrdání. Teď hyneš na své povolání: proto tě pochovám vlastníma rukama."

Když to Zarathustra řekl, umírající už neodpověděl; pohnul však rukou, jako by hledal ruku Zarathustrovu k poděkování. –

7.

Mezitím přišel večer a tržiště se zahalilo do temnoty: tu se lid rozešel, neboť i zvědavost a hrůza unaví. Zarathustra však seděl vedle mrtvého na zemi a byl ponořen do myšlenek: tak zapomněl na čas. Nakonec se však stala noc a chladný vítr zavál nad osamělým. Tu se Zarathustra zvedl a řekl ke svému srdci:

Vskutku, krásný rybolov učinil dnes Zarathustra! Žádného člověka neulovil, zato však mrtvolu.

Divné je bytí člověka a stále ještě bez smyslu: šašek se mu může stát osudem.

Chci lidi učit smyslu jejich bytí: a tím je nadčlověk, blesk z tmavého mraku člověk.

Avšak jsem jim ještě daleko a můj smysl nemluví k jejich smyslům. Pro lidi jsem ještě středem mezi bláznem a mrtvolou.

Tmavá je noc, tmavé jsou cesty Zarathustrovy. Pojď, ty chladný a strnulý průvodce! Nesu tě tam, kde tě pochovám vlastníma rukama.

8.

Když to Zarathustra řekl ke svému srdci, naložil si mrtvolu na záda a vydal se na cestu. A ještě ani sto kroků neušel, když se k němu připlížil člověk a šeptal mu do ucha – a hle! Ten, kdo mluvil, byl šašek z věže. „Odejdi z tohoto města, ó Zarathustro," pravil; „zdejších nenávistníků je tě tu příliš mnoho. Nenávidí tě dobří a spravedliví a nazývají tě svým nepřítelem a pohrdačem; nenávidí tě věřící pravé víry a nazývají tě nebezpečím pro dav. Měl jsi štěstí, že se ti lidé smáli: a vskutku, mluvil jsi jako šašek. Měl jsi štěstí, že ses přidružil k mrtvému psu; když ses tak ponížil, zachránil ses na dnešek. Odejdi však z tohoto města – nebo zítra přeskočím já tebe, živý mrtvého." A když to řekl, zmizel; Zarathustra však šel dál tmavými uličkami.

U městské brány ho potkali hrobaři: svítili mu pochodní do obličeje, poznali Zarathustru a tuze se mu posmívali. „Zarathustra odnáší mrtvého psa: výborně, že se Zarathustra stal hrobařem! Neboť naše ruce jsou příliš čisté pro tuto pečínku. Chce snad Zarathustra ukrást ďáblu jeho sousto? Nu dobrá! A hodně štěstí k hostině! Jen aby nebyl ďábel lepší zloděj než Zarathustra! – ukradne oba, sežere oba!" A smáli se spolu a strkali hlavy dohromady.

Zarathustra k tomu neřekl ani slovo a šel svou cestou. Když šel dvě hodiny, kolem lesů a bažin, vyslechl si příliš mnoho hladového vytí vlků, a tu padl hlad i na něho. Zastavil se u osamělého domu, v němž hořelo světlo.

Hlad mě přepadá, pravil Zarathustra, jako lupič. V lesích a bažinách mě přepadá můj hlad a v hluboké noci.

Podivuhodné nálady má můj hlad. Často přijde až po jídle, a dnes nepřišel celý den: kde se jen zdržoval?

A s tím zabušil Zarathustra na vrata domu. Objevil se starý muž; nesl světlo a zeptal se: „Kdo přichází ke mně a k mému zlému spánku?“

„Živý a mrtvý,“ řekl Zarathustra. „Dejte mi jíst a pít, zapomněl jsem na to přes den. Kdo nasytí hladovějícího, občerstvuje svou vlastní duši: tak praví moudrost.“

Stařec odešel, ale hned se vrátil a nabídl Zarathustrovi chléb a víno. „Zlý je to kraj pro hladovějící,“ pravil; „proto tu bydlím. Zvíře i člověk přicházejí ke mně, k poustevníku. Ale vybídni k jídlu a pití i svého druha, je unavenější než ty.“ Zarathustra odpověděl: „Mrtev je můj druh, těžko ho k tomu přemluvím.“ „To mi nic není,“ řekl stařec zasmušile; „kdo klepe na můj dům, musí také přijmout, co mu nabízím. Jezte a mějte se dobře!“ –

Pak šel Zarathustra ještě dvě hodiny a svěřil se cestě a světlu hvězd: neboť byl zvyklý chodit nocí a rád hleděl do tváře všemu spícímu. Když však svítalo, nalezl se Zarathustra v hlubokém lese a žádná cesta se mu už neukazovala. Tu položil mrtvého do dutého stromu k svému čelu – neboť ho chtěl ochránit před vlky – a sám na zem a mech. A hned usnul, unaveného těla, ale s nehybnou duší.

9.

Dlouho spal Zarathustra, a nejen že mu přes tvář přešla ranní zoře, nýbrž i předpolední. Konečně se však jeho oko otevřelo: udiven pohleděl Zarathustra do lesa a do ticha, udiven pohleděl do sebe. Pak se rychle zvedl, jako plavec, který najednou spatří zemi, a jásal: neboť uviděl novou pravdu. A takto pak promluvil ke svému srdci:

Zazářilo mi světlo: potřebuji druhy, a živé – ne mrtvé druhy a mrtvoly, které vlečou s sebou, kam chci.

Nýbrž živé druhy potřebuji, kteří mě následují, protože chtějí následovat sami sebe – a to tam, kam chci já.

Zazářilo mi světlo: ať nemluví Zarathustra k lidu, nýbrž k druhům! Ať se Zarathustra nestane pastýřem a psem jednoho stáda!

Mnohé odlákat od stáda – proto jsem přišel. Ať se mi zlobí lid a stádo: lupičem chce Zarathustra nazývat pastýře.

Pastýři, pravím, ale oni se zovou dobrými a spravedlivými. Pastýři, pravím: ale oni se zovou věřícími pravé víry.

Hleď, dobří a spravedliví! Koho nejvíc nenávidí? Toho, kdo rozbíjí jejich tabule hodnot, rozbíječe, zločince – to však je tvůrce.

Hleď, věřící všech vír! Koho nejvíc nenávidí? Toho, kdo rozbíjí jejich tabule hodnot, rozbíječe, zločince – to však je tvůrce.

Druhy hledá tvůrce a nikoli mrtvoly, a také ne stáda a věřící. Spolutvůrce hledá tvůrce, ty, kteří píší nové hodnoty na nové tabule.

Druhy hledá tvůrce, a spolužence: neboť vše u něho stojí zralé k žatvě. Chybějí mu však sto srpů: tak rve klasy a je mrzutý.

Druhy hledá tvůrce, a takové, kteří umějí nabrousit své srpy. Zváti je budou ničiteli a pohrdači dobra a zla. Avšak to jsou ženci a slavící.

Spolutvůrce hledá Zarathustra, spolužence a spoluslavící hledá Zarathustra: co má co dělat se stády a pastýři a mrtvolami!

A ty, můj první druhu, měj se dobře! Dobře jsem tě pochoval do tvého dutého stromu, dobře jsem tě ukryl před vlky.

Avšak loučím se s tebou, čas vypršel. Mezi ranní zoří a ranní zoří mi přišla nová pravda.

Nemám být pastýřem, ani hrobařem. Ani jedinkrát už nechci mluvit s lidem; naposledy jsem mluvil k mrtvému.

K tvořícím, k žnoucím, ke slavícím se chci připojit: duhu jim chci ukázat a všechny stupně nadčlověka.

Poustevníkům zazpívám svou píseň a dvojpoustevníkům; a kdo má ještě uši pro neslýchané, tomu zatížím srdce svým štěstím.

K svému cíli chci, jdu svou cestou; přes váhavé a opozdilé přeskočím. Ať je tedy má cesta jejich sestupem!

10.

To Zarathustra promluvil ke svému srdci, když slunce stálo v poledni: tu pohlédl tázavě vzhůru – neboť zaslechl nad sebou ostrý křik ptáka. A hle! Orel táhl širokými kruhy vzduchem, a na něm visel had, nikoli jako kořist, nýbrž jako družka: neboť se mu obtáčel kolem krku.

„To jsou má zvířata!“ řekl Zarathustra a radoval se ze srdce.

„Nejhrdější zvíře pod sluncem a nejchytřejší zvíře pod sluncem – vydala se na výzvědy.

Chtějí zvědět, zda Zarathustra ještě žije. Vskutku, žiji ještě?

Nebezpečnější mi to připadalo mezi lidmi než mezi zvířaty, nebezpečnějšími cestami jde Zarathustra. Nechť mě má zvířata vedou!“

Když to Zarathustra řekl, vzpomněl si na slova světce v lese, povzdechl si a promluvil takto ke svému srdci:

Kéž bych byl chytřejší! Kéž bych byl chytrý od samých kořenů, jako můj had!

Prosím však o nemožné: tak prosím svou pýchu, aby šla stále s mou chytrostí!

A až mě jednou má chytrost opustí – ach, ráda uletí! – nechť má pýcha letí ještě s mou pošetilostí!

– Takto začal Zarathustrův sestup.

Díl první

Řeči Zarathustrovy

O třech proměnách

Tři proměny jmenuji vám ducha: jak se duch stává velbloudem, a velbloud lvem, a lev konečně dítětem.

Mnoho těžkého má na sobě duch, duch silný a snášelivý, v němž přebývá úcta: po těžkém a nejtěžším touží jeho síla.

Co je těžké? Tak se táže snášelivý duch, tak klesá na kolena, podoben velbloudovi, a chce být dobře naložen.

Co je nejtěžší, hrdinové? Tak se táže snášelivý duch, abych si to naložil a radoval se ze své síly.

Není to toto: ponížit se, aby to způsobilo bolest naší pýše? Dát zasvítit své pošetilosti, aby se posmívala naší moudrosti?

Či je to toto: oddělit se od své věci, když slaví své vítězství? Stoupat na vysoké hory, abych pokoušel pokušitele?

Či je to toto: živit se žaludy a trávou poznání a kvůli pravdě trpět na duši hladem?

Či je to toto: být nemocen a utěšitele poslat domů a uzavřít přátelství s hluchými, kteří nikdy neslyší, co chceš?

Či je to toto: sestoupit do špinavé vody, je-li to voda pravdy, a neodhánět od sebe studené žáby ani horké ropuchy?

Či je to toto: milovat ty, kdo námi pohrdají, a podat ruku přízraku, chce-li nám nahnat strach?

Všechno to nejtěžší bere na sebe snášelivý duch: podoben velbloudu, který naložen spěchá do pouště, tak spěchá on do své pouště.

Avšak v nejosamělejší poušti se děje druhá proměna: ve lva se tu stává duch, chce si uloupit svobodu a být pánem ve své vlastní poušti.

Svého posledního pána si tu hledá: nepřítelem se mu chce stát a svému poslednímu bohu, o vítězství chce zápasit s velikým drakem.

Který je ten veliký drak, jehož už duch nechce zvát pánem a bohem? „Máš“ se jmenuje ten veliký drak. Avšak duch lva praví „Já chci“.

„Máš“ mu leží v cestě, zlatě se třpytí, šupinaté zvíře, a na každé šupině se třpytí zlatě „Máš!“

Tisícileté hodnoty se třpytí na těchto šupinách, a takto promlouvá nejmocnější ze všech draků: „Veškerá hodnota věcí – ta se třpytí na mně.“

„Veškerá hodnota byla už vytvořena, a veškerou vytvořenou hodnotou – jsem já. Vskutku, nemá už být žádné ‚já chci‘!“ Takto promlouvá drak.

Bratři moji, k čemu je ve duchu lva zapotřebí? Proč nestačí zvíře nákladné, které se odříká a je uctivé?

Nové hodnoty tvořit – to lev ještě nedokáže: avšak svobodu si vytvořit pro nové tvoření – to dokáže moc lva.

Vytvořit si svobodu a svaté „ne“ i před povinností: k tomu, bratři moji, je zapotřebí lva.

Vzít si právo na nové hodnoty – to je nejstrašnější vzetí pro snášelivého a uctivého ducha. Vskutku, loupení je mu to a věc zvířete loupícího.

Jako své nejsvětější kdysi miloval „máš“: teď musí najít přelud a libovůli i v nejsvětějším, aby si uloupil svobodu ze své lásky: lva je k této loupeži zapotřebí.

Avšak povězte, bratři moji, co dokáže ještě dítě, čeho ani lev nedokázal? Proč se musí loupící lev stát ještě dítětem?

Nevinnost je dítě a zapomínání, nový začátek, hra, kolo točící se samo ze sebe, první pohyb, svaté „ano“ říkat.

Ano, ke hře tvoření, bratři moji, je zapotřebí svatého „ano“ říkat: *svou* vůli chce nyní duch, *svůj* svět si získává ten, kdo byl ztracen světu.

Tři proměny jmenoval jsem vám ducha: jak se duch stal velbloudem, a velbloudem lvem, a lev konečně dítětem. –

Takto promluvil Zarathustra. A tenkrát prodléval ve městě, které se nazývá: Pestrá kráva.

O stolicích ctnosti

Zarathustrovi chválili jednoho mudrce, který prý dobře umí mluvit o spánku a o ctnosti: velmi prý se mu ctí a odměňuje, a všichni jinoši prý sedí před jeho stolicí. K němu šel Zarathustra, a se všemi jinochy usedl před jeho stolicí. A takto promluvil mudrc:

Úcta a stud před spánkem! To je to první! A všem se vyhýbat, kdo špatně spí a bdí v noci!

Stydlivý je ještě i zloděj před spánkem: vždy se tiše krade nocí. Nestoudný však je noční strážný, nestoudně nese svůj roh.

Žádné malé umění je spát: je už potřeba celý den na to bdít.

Desetkrát se musíš přes den sám přemoci: to působí dobrou únavu a je mákem duše.

Desetkrát se musíš sám se sebou smířit; neboť přemožení je hořkost, a špatně spí ten, kdo není smířen.

Deset pravd musíš přes den najít: jinak budeš i v noci hledat pravdu, a tvá duše zůstala hladová.

Desetkrát se musíš přes den zasmát a být vesel: jinak tě v noci zneklidňuje žaludek, tento otec strastí.

Málokdo to ví: ale člověk musí mít všechny ctnosti, aby dobře spal. Vydám snad falešné svědectví? Dopustím se cizoložství?

Zažádám o děvečku svého bližního? To vše by se špatně snášelo s dobrým spánkem.

A i když má člověk všechny ctnosti, musí ještě ovládat jedno: v pravý čas poslat spát i své ctnosti.

Aby se mezi sebou nehádaly, ty milé ženušky! A nad tebou, ty nešťastníku!

Mír s Bohem a sousedem: tak si přeje dobrý spánek. A mír i s čertem sousedovým! Jinak chodí v noci kolem tebe.

Úcta vrchnosti a poslušnost, i vrchnosti křivé! Tak si přeje dobrý spánek. Co já za to, že moc ráda chodí na křivých nohou?

Vždy mi má být nejlepším pastýřem ten, kdo vede své stádo na nejzelenější pastvinu: tak se to snáší s dobrým spánkem.

Mnoho poct nechci, ani velké poklady: to zapaluje slezinu. Avšak špatně se spí bez dobrého jména a bez malého pokladu.

Malá společnost je mi vítanější než zlá: musí však přijít a odejít v pravý čas. Tak se to snáší s dobrým spánkem.

Velmi se mi líbí i chudí duchem: podporují spánek. Blahoslavení jsou, zvláště když se jim stále dává za pravdu.

Takto plyne den ctnostnému. Když pak přijde noc, chráním se dobře, abych spánek volal! Nechce být volán spánek, pán ctností!

Nýbrž přemýšlím, co jsem přes den udělal a nač jsem myslel. Přežvykuje se ptám sám sebe, trpělivě jako kráva: která byla tvá desatera přemožení?

A která byla desatera smíření a deset pravd a desatero zasmání, jímž se mé srdce potěšilo?

Takto rozvažuje a houpán čtyřiceti myšlenkami, přepadne mě najednou spánek, nezvaný, pán ctností.

Spánek mi klepe na oko: tu zůstane těžké. Spánek se dotkne mých úst: tu zůstanou otevřená.

Vskutku, na měkkých podrážkách přichází mi, nejmilejší ze zlodějů, a krade mi myšlenky: hloupě tu stojím jako tato stolice.

Avšak dlouho už pak nestojím: tu už ležím. –

Když Zarathustra slyšel takto mluvit mudrce, zasmál se v srdci: neboť mu při tom vzešlo světlo. A takto promluvil ke svému srdci:

Blázen mi je tento mudrc tady se svými čtyřiceti myšlenkami: avšak věřím, že se dobře vyzná ve spaní.

Šťastný už ten, kdo bydlí v blízkosti tohoto mudrce! Takový spánek je nakažlivý, i přes silnou zeď je nakažlivý.

Kouzlo přebývá i v jeho stolici. A ne nadarmo sedali jinoši před kazatelem ctnosti.

Jeho moudrost zní: bdít, abys dobře spal. A vskutku, kdyby život neměl smysl a já musel volit nesmysl, byl by i mně tento nesmysl volby nejhodnějším.

Teď chápu zřetelně, co kdysi lidé hledali nade vše, hledali-li učitele ctnosti. Dobrý spánek si hledali a makovcové ctnosti k tomu!

Všem těm chváleným mudrcům stolic byla moudrost spánkem beze snů: neznali lepšího smyslu života.

I dnes jsou ještě tací, jako tenhle kazatel ctnosti, a ne vždy tak pocti ví: avšak jejich čas vypršel. A ne už dlouho stojí: tu už leží.

Blahoslavení ti ospalí: neboť brzy klimbnou. –

Takto promluvil Zarathustra.

O zásvětnících

Kdysi i Zarathustra vrhal svůj blud za hranici člověka, podobně jako všichni zásvětníci. Dílem trpícího a utýraného boha mi tehdy připadal svět.

Snem mi tehdy připadal svět a básní nějakého boha; barevným dýmem před očima božsky nespokojeného.

Dobro a zlo a slast a strast a já a ty – barevný dým mi to připadalo před očima tvůrčíma. Odvrátit se chtěl stvořitel od sebe – tu stvořil svět.

Opojnou slastí je trpícímu odvrátit zrak od svého utrpení a ztratit se. Opojnou slastí a sebeztracením mi kdysi připadal svět.

Tento svět, věčně nedokonalý, odraz věčného rozporu a nedokonalý odraz – opojná slast svému nedokonalému stvořiteli: tak mi kdysi připadal svět.

Takto i já kdysi vrhal svůj blud za hranici člověka, jako všichni zásvětníci. Vskutku, za hranici člověka?

Ach, bratři moji, tento bůh, kterého jsem si stvořil, byl dílo a šílenství lidské, jako všichni bohové!

Člověk byl, a jen chudým kouskem člověka a já: ze svého vlastního popela a žáru mi přišel, ten přízrak, a vskutku! Nepřišel mi ze zásvětí!

Co se stalo, bratři moji? Překonal jsem sebe, toho trpícího, odnesl jsem svůj vlastní popel na horu, jasnější plamen jsem si vymyslel. A hle! Tu *ustoupil* ode mne přízrak!

Utrpením by mi teď bylo a mukou pro uzdraveného, věřit v takové přízraky: utrpením by mi to bylo teď a ponížením. Takto mluvím

k zásvětníkům.

Utrpení to bylo a nemohoucnost – to stvořilo všechna zásvětí; a ono krátké šílenství štěstí, které zažívá jen nejtrpčeji trpící.

Únava, která jedním skokem chce k poslednímu, smrtelným skokem, chudá, nevědomá únava, která už ani chtít nechce: ta stvořila všechny bohy a zásvětí.

Věřte mi, bratři moji! Tělo to bylo, které zoufalo nad tělem – to ohmatávalo prsty blouznivého ducha poslední stěny.

Věřte mi, bratři moji! Tělo to bylo, které zoufalo nad zemí – to slyšelo mluvit k sobě břicho bytí.

A tu chtělo hlavou skrz poslední stěny, a nejen hlavou – přes ně „onam, do onoho světa".

Avšak „onen svět" je dobře skryt před člověkem, onen odlidštěný nelidský svět, který je nebeským nic; a břicho bytí nemluví vůbec k člověku, leda jako člověk.

Vskutku, těžko dokazatelné je veškeré bytí a těžko dovést k řeči. Povězte mi, bratři moji, není to nejpodivuhodnější ze všech věcí přec jen nejlépe dokázáno?

Ano, toto já a rozpor a zmatek já mluví ještě nejpoctivěji o svém bytí, toto tvořící, chtějící, hodnotící já, které je mírou a hodnotou věcí.

A toto nejpoctivější bytí, toto já – mluví o těle, a chce ještě tělo, i když básní a blouzní a tluče zlomenými křídly.

Stále poctivěji se učí mluvit, to já: a čím víc se učí, tím víc nachází slov a cti pro tělo a zemi.

Novou pýchu mě naučilo mé já, té učím lidi: už ne strkat hlavu do písku nebeských věcí, nýbrž svobodně ji nést, pozemskou hlavu, která tvoří smysl země!

Novou vůli učím lidi: chtít tuto cestu, kterou člověk šel naslepo, a nazvat ji dobrou, a už se od ní stranou nekrást jako nemocní a odumírající!

Nemocní a odumírající to byli, kdo pohrdli tělem a zemí a vymysleli nebeské a vykupující krůpěje krve: avšak i tyto sladké a chmurné jedy brali z těla a ze země!

Své bídě chtěli uprchnout, a hvězdy jim byly příliš daleko. Tu si vzdychli: „Oh, kdyby jen existovaly nebeské cesty, aby se dalo prokrást se do jiného bytí a štěstí!“ – tu si vymysleli své podloudné cestičky a krvavé lektvary!

Svému tělu a této zemi se teď domnívali, že unikli, tito nevděčníci. Ale komu děkovali za křeč a slast tohoto unikání? Svému tělu a této zemi.

Mírný je Zarathustra k nemocným. Vskutku, nehněvá se na jejich způsoby útěchy a nevděku. Nechť se stanou uzdravujícími se a přemáhajícími a nechť si vytvoří vyšší tělo!

Nehněvá se Zarathustra ani na uzdravujícího se, hledí-li něžně po svém bludu a plíží-li se o půlnoci kolem hrobu svého boha: avšak nemocí a nemocným tělem mi i jeho slzy zůstávají.

Mnoho chorobného lidu bylo vždy mezi těmi, kdo básní a touží po Bohu; zuřivě nenávidí poznávajícího a onu nejmladší z ctností, která se zve: poctivost.

Zpět stále hledí k tmavým časům: tehdy ovšem byl blud a víra něco jiného; běsnění rozumu bylo podobnost Bohu a pochybnost byla hříchem.

Příliš dobře znám tyto podobné Bohu: chtějí, aby se v ně věřilo, a pochybnost aby byla hříchem. Příliš dobře vím také, čemu sami nejvíc věří.

Vskutku nikoli zásvětím a vykupujícím krůpějím krve: nýbrž tělu věří i oni nejvíc, a jejich vlastní tělo je jim jejich věc o sobě.

Avšak chorobnou věcí je jim: a rádi by vyskočili z kůže. Proto naslouchají kazatelům smrti a sami káží zásvětí.

Slyšte raději, bratři moji, hlas zdravého těla: poctivější a čistší hlas je to.

Poctivěji mluví a čistěji zdravé tělo, dokonalé a pravoúhlé: a mluví o smyslu země.

Takto promluvil Zarathustra.

O pohrdačích tělem

Pohrdačům těla chci říci své slovo. Nemají se mi přeučit a jinak učit, nýbrž jen svému vlastnímu tělu dát sbohem – a tak oněmět.

„Tělo jsem a duše“ – tak mluví dítě. A proč bychom neměli mluvit jako děti?

Avšak probuzený, vědoucí praví: Tělo jsem skrz naskrz, a nic kromě toho; a duše je jen slovo pro něco na těle.

Tělo je veliký rozum, mnohost s jedním smyslem, válka a mír, stádo a pastýř.

Nástrojem tvého těla je i tvůj malý rozum, bratře můj, který zveš „duchem“, malý nástroj a hračka tvého velkého rozumu.

„Já“ říkáš a jsi na to slovo hrdý. Avšak to větší, čemu nechceš věřit – tvé tělo a jeho veliký rozum: ten neříká já, ale koná já.

Co smysl cítí, co duch poznává, to nikdy v sobě nemá své konce. Avšak smysl a duch by tě chtěly přesvědčit, že jsou koncem všech věcí: tak jsou marnivé.

Nástrojem a hračkou jsou smysl a duch: za nimi leží ještě já samo. Já samo hledá i očima smyslů, naslouchá i ušima ducha.

Vždy já samo naslouchá a hledá: srovnává, podmaňuje, dobývá, boří. Vládne a je i vládcem já.

Za tvými myšlenkami a city, bratře můj, stojí mocný vládce, neznámý mudrc – ten se zve já samo. V tvém těle přebývá, tvé tělo jest.

Je víc rozumu v tvém těle než ve tvé nejlepší moudrosti. A kdo pak ví, k čemu tvé tělo potřebuje právě tvou nejlepší moudrost?

Tvé já samo se smějí tvému já a jeho pyšným skokům. „Co jsou mi tyto skoky a lety myšlenky? říká si. Oklika k mému cíli. Jsem vodítkem já a napovídačem jeho pojmů.“

Já samo říká já: „zde pociťuj bolest!“ A tu trpí a přemýšlí, jak už netrpět – a právě proto *má* myslet.

Já samo říká já: „zde pociťuj slast!“ Tu se raduje a přemýšlí, jak se ještě často radovat – a právě proto má myslet.

Pohrdačům těla chci říci slovo. To, že pohrdají, působí jejich úctu. Co je to, co stvořilo úctu a pohrdání a hodnotu a vůli?

Tvořící já samo si stvořilo úctu a pohrdání, stvořilo si slast a strast. Tvořící tělo si stvořilo ducha jako ruku své vůle.

Ještě ve své pošetilosti a svém pohrdání, vy pohrdači těla, sloužíte svému já samu. Pravím vám: vaše já samo chce zemřít a odvrací se od života.

Nedokáže už to, co nejraději chce – tvořit nad sebou. To chce nejraději, to je celá jeho horlivost.

Avšak příliš pozdě mu teď na to je – tak chce vaše já samo zahynout, vy pohrdači těla.

Zahynout chce vaše já samo, a proto jste se stali pohrdači těla! Neboť už nedokážete tvořit nad sebou.

A proto se teď zlobíte na život a na zemi. Nevědomá závist je v šilhavém pohledu vašeho pohrdání.

Nejdu vaší cestou, vy pohrdači těla! Nejste mi mosty k nadčlověku! –

Takto promluvil Zarathustra.

O radostech a vášních

Bratře můj, máš-li ctnost a je to tvá ctnost, nemáš ji s nikým společnou.

Ovšem chceš ji nazvat jménem a hladit ji; chceš ji taháním za ucho pobavit a kratochvíli s ní tropit.

A hle! Teď máš její jméno společné s lidem a stal ses lidem a stádem se svou ctností!

Lépe bys učinil, kdybys řekl: „Nevyslovitelné je a bezejmenné to, co působí mé duši trýzeň a sladkost a co je i hladem mých vnitřností."

Tvá ctnost ať je příliš vysoká pro důvěrnost jmen: a musíš-li o ní mluvit, nestyď se, že o ní zakoktáš.

Tak mluv a koktej: „To je *mé* dobro, to miluji, tak se mi to líbí docela, tak jediné chci dobro.

Nechci je jako zákon nějakého boha, nechci je jako lidské ustanovení a nouzi: ať mi není ukazatelem k nad-zemím a rájům.

Pozemská ctnost je to, kterou miluji: málo chytrosti je v ní a nejméně rozum všech.

Avšak tento pták si u mne postavil hnízdo: proto ho miluji a hýčkám – nechť teď u mne sedí na svých zlatých vejcích."

Tak máš koktat a chválit svou ctnost.

Kdysi jsi měl vášně a nazýval jsi je zlými. Avšak nyní máš už jen své ctnosti: ty vyrostly z tvých vášní.

Vložil jsi svůj nejvyšší cíl těm vášním na srdce: tu se staly tvými ctnostmi a radostnými vášněmi.

A pocházel-li jsi z rodu prchlivých či z rodu smyslných, nebo zběsilých vírou, nebo mstivých:

Nakonec se všechny tvé vášně staly ctnostmi a všichni tvoji ďáblové anděly.

Kdysi jsi měl divoké psy ve svém sklepě: ale nakonec se proměnili v ptáky a půvabné pěvkyně.

Ze svých jedů jsi si vařil svůj balzám; svou krávu Trápení jsi dojil – teď piješ sladké mléko jejího vemene.

A nic zlého z tebe už napříště neporoste, leda to zlo, které vzejde z boje tvých ctností.

Bratře můj, máš-li štěstí, pak máš jednu ctnost a ne víc: tak lehčeji projdeš přes most.

Vyznamenání je mít mnoho ctností, ale těžký úděl; a leckdo šel do pouště a zabil se, protože byl unaven tím, že je bitvou a bitevním polem ctností.

Bratře můj, jsou válka a bitva zlé? Avšak nutné je toto zlo, nutná je závist a nedůvěra a pomluva mezi tvými ctnostmi.

Hleď, jak každá z tvých ctností žádostivě touží po nejvyšším: chce celého tvého ducha, aby byl *jejím* heroldem, chce všechnu tvou sílu v hněvu, nenávisti a lásce.

Žárlivá je každá ctnost na druhou, a strašná věc je žárlivost. I ctnosti mohou zahynout na žárlivosti.

Koho obklopí plamen žárlivosti, obrátí nakonec jako škorpion otrávené žihadlo proti sobě samému.

Ach, bratře můj, neviděl jsi nikdy ctnost, jak se sama tupí a probodává?

Člověk je něco, co má být překonáno: a proto máš milovat své ctnosti – neboť na nich zahyneš. –

Takto promluvil Zarathustra.

O bledém zločinci

Nechcete zabíjet, vy soudci a obětníci, dokud zvíře nekývne? Hleďte, bledý zločinec kývl: z jeho oka mluví velké pohrdání.

„Mé já je něco, co má být překonáno: mé já je mi velkým pohrdáním člověkem“ – tak to mluví z toho oka.

Že soudil sám sebe, byl jeho nejvyšší okamžik: nenechte toho vznešeného znovu klesnout zpět do jeho nízkého!

Není vykoupení pro toho, kdo tak trpí sám sebou, leda rychlá smrt.

Vaše zabíjení, vy soudci, má být soucitem a nikoli pomstou. A tím, že zabíjíte, hleďte, abyste sami ospravedlnili život!

Nestačí, abyste se smířili s tím, koho zabíjíte. Váš smutek buď láskou k nadčlověku: tak ospravedlníte své ještě-žití!

„Nepřítel“ máte říkat, ale ne „darebák“; „nemocný“ máte říkat, ale ne „lotr“; „blázen“ máte říkat, ale ne „hříšník“.

A ty, rudý soudce, kdybys chtěl nahlas říci, co jsi už všechno vykonal v myšlenkách: tu by každý zakřičel: „Pryč s tou nečistotou a jedovatým červem!“

Avšak něco jiného je myšlenka, něco jiného čin, něco jiného obraz činu. Kolo příčiny mezi nimi neběží.

Obraz učinil tohoto bledého člověka bledým. Vyrostlý svému činu byl, když ho konal: avšak jeho obraz nesnesl, když byl vykonán.

Vždy se nyní viděl jako konatele jednoho činu. Šílenstvím to zovu: výjimka se mu obrátila v jeho podstatu.

Čára zahání slepici; úder, který udělal, zahnal jeho chudý rozum – šílenství *po* činu to zovu.

Slyšte, vy soudci! Jiné šílenství ještě je: a to je před činem. Ach, nelezli jste mi dost hluboko do této duše!

Takto praví rudý soudce: „co jen tento zločinec vraždil? Chtěl loupit.“ Ale já vám pravím: jeho duše chtěla krev, nikoli loupež: dychtil po štěstí nože!

Jeho chudý rozum však toto šílenství nepochopil a přemluvil ho. „Co záleží na krvi! říkal; nechceš při tom aspoň oloupit? Pomstu si vzít?“

A on poslechl svůj chudý rozum: jako olovo ležela na něm jeho řeč – tu loupil, když vraždil. Nechtěl se stydět za své šílenství.

A nyní zase leží na něm olovo jeho viny, a zase je jeho chudý rozum tak strnulý, tak ochrnutý, tak těžký.

Kdyby jen mohl zavrtět hlavou, skutálelo by se jeho břemeno dolů: ale kdo mu zavrtí hlavou?

Co je tento člověk? Hromada nemocí, které sahají duchem ven do světa: tam chtějí najít svou kořist.

Co je tento člověk? Chuchvalec divokých hadů, kteří zřídka mají pokoj u sebe – tu se vydávají každý pro sebe a hledají kořist ve světě.

Hleďte na toto chudé tělo! Co trpělo a žádalo, to si vykládala tato chudá duše – vykládala si to jako vražednou slast a chtivost po štěstí nože.

Kdo nyní onemocní, toho přepadne zlo, které je nyní zlé: chce ublížit tím, čím mu je ubližováno. Byly však jiné doby a jiné zlo a dobro.

Kdysi byla pochybnost zlem a vůle k vlastnímu já. Tehdy se nemocný stal kacířem a čarodějnicí: jako kacíř a čarodějnice trpěl a chtěl působit utrpení.

Avšak toto se nechce dostat do vašich uší: vašim dobrým by to prý uškodilo, pravíte mi. Ale co mi záleží na vašich dobrých!

Mnohé na vašich dobrých mi působí hnus, a vskutku ne jejich zlo. Chtěl bych, aby měli šílenství, na němž by zahynuli, jako tento bledý zločinec!

Vskutku, chtěl bych, aby jejich šílenství se zvalo pravda, nebo věrnost, nebo spravedlnost: avšak oni mají svou ctnost k tomu, aby dlouho žili, a v žalostném pohodlíčku.

Jsem zábradlím u proudu: popadni mě, kdo mě popadnout dokáže! Avšak berlou vám nejsem. –

Takto promluvil Zarathustra.

O čtení a psaní

Ze všeho psaného miluji jen to, co kdo píše svou krví. Piš krví: a zakusíš, že krev je duch.

Není snadné rozumět cizí krvi: nenávidím čtoucí zahaleče.

Kdo zná čtenáře, ten už pro čtenáře nic nedělá. Ještě století čtenářů – a sám duch bude páchnout.

Že se kdekdo smí učit číst, kazí nadlouho nejen psaní, nýbrž i myšlení.

Kdysi byl duch Bohem, pak se stal člověkem, a teď se dokonce stává luzou.

Kdo píše krví a v průpovědích, nechce být čten, nýbrž zpaměti naučen.

V horách je nejkratší cesta od vrcholu k vrcholu: ale k tomu musíš mít dlouhé nohy. Průpovědi mají být vrcholy: a ti, k nimž se promlouvá, velicí a vysocí vzrůstem.

Vzduch řídký a čistý, nebezpečí blízké a duch plný veselé zlomyslnosti: tak to k sobě dobře patří.

Chci kolem sebe skřítky, neboť jsem odvážný. Odvaha, která zahání přízraky, si sama tvoří skřítky – odvaha chce smát se.

Necítím už s vámi: tenhle mrak, který vidím pod sebou, tahle temnota a tíha, nad kterou se směji – právě to je váš bouřkový mrak.

Vzhlížíte vzhůru, když toužíte po pozdvižení. A já hledím dolů, protože jsem pozdvižen.

Kdo z vás umí zároveň se smát a být pozdvižen?

Kdo stoupá na nejvyšší hory, směje se všem truchlohrám a truchlovážnostem.

Odvážně, bezstarostně, posměšně, násilnicky – tak nás chce moudrost: ženou je a vždy jen válečníka miluje.

Říkáte mi: „Život je těžko snášet.“ Avšak nač byste měli dopoledne svou pýchu a večer svou odevzdanost?

Život je těžko snášet: jen mi tedy nedělejte takové něžnosti! Všichni jsme pěkní osli nákladní a oslice nákladní.

Co máme společného s poupětem růže, které se chvěje, protože mu kapka rosy leží na těle?

Je to pravda: milujeme život, nikoli proto, že jsme zvyklí na život, nýbrž proto, že jsme zvyklí milovat.

V lásce je vždy něco šílenství. Ale v šílenství je vždy i něco rozumu.

A také mně, který mám rád život, se zdají motýli a mýdlové bubliny a cokoli jejich druhu mezi lidmi vědět o štěstí nejvíc.

Vidět poletovat tyto lehké, pošetilé, půvabné, pohyblivé dušičky – to svádí Zarathustru k slzám a písním.

Věřil bych jen takovému Bohu, který by uměl tančit.

A když jsem spatřil svého ďábla, shledal jsem ho vážným, důkladným, hlubokým, slavnostním: byl to duch tíže – jím padají všechny věci.

Nikoli hněvem, nýbrž smíchem se zabíjí. Vzhůru, zabijme ducha tíže!

Naučil jsem se chodit: od té doby se nechávám běžet. Naučil jsem se létat: od té doby nechci být nejdřív strkán, abych se pohnul z místa.

Teď jsem lehký, teď letím, teď se vidím pod sebou, teď skrze mne tančí bůh.

Takto promluvil Zarathustra.

O stromu na horách

Zarathustrovo oko spatřilo, že se mu jeden jinoch vyhýbá. A když jednoho večera šel sám horami, které obklopují město zvané „Pestrá kráva“: hle, tu v chůzi nalezl toho jinocha, jak sedí opřen o strom a unavenýma očima hledí do údolí. Zarathustra uchopil strom, u něhož jinoch seděl, a promluvil takto:

Kdybych chtěl tento strom tady zatřást svýma rukama, nebyl bych s to.

Avšak vítr, kterého nevidíme, ten ho trápí a ohýbá, kam chce. Nejhůře bývají ohýbány a trýzněny neviditelnýma rukama.

Tu se jinoch zvedl v leknutí a řekl: „Slyším Zarathustru a právě jsem na něho myslel.“ Zarathustra odvětil:

„Proč se nad tím lekáš? – Avšak s člověkem je to jako se stromem.

Čím víc chce vzhůru do výše a jasu, tím silněji usilují jeho kořeny k zemi, dolů, do temného, hlubokého – do zla.“

„Ano, do zla! zvolal jinoch. Jak je možné, že jsi odkryl mou duši?“

Zarathustra se usmál a pravil: „Nejednu duši člověk neobjeví, leda že si ji nejdřív vymyslí.“ „Ano, do zla! zvolal znovu jinoch.

Řekl jsi pravdu, Zarathustro. Nedůvěřuji už sám sobě od té doby, co chci do výšky, a nikdo mi už nedůvěřuje – jak se to jen děje?

Měním se příliš rychle: mé dnes vyvrací mé včera. Často přeskakuji schody, když stoupám – to mi žádný schod neodpustí.

Jsem-li nahoře, nalézám se vždy sám. Nikdo se mnou nemluví, mráz samoty mě rozechvívá. Co jen chci ve výšce?

Mé pohrdání a má touha rostou spolu; čím výš stoupám, tím víc pohrdám tím, kdo stoupá. Co jen chce ve výšce?

Jak se stydím za své stoupání a klopýtání! Jak se posmívám svému zběsilému funění! Jak nenávidím letícího! Jak jsem unaven ve výšce!“

Zde jinoch zmlkl. A Zarathustra se zahleděl na strom, u kterého stáli, a promluvil takto:

Tento strom tu stojí osamělý na horách; vyrostl vysoko nad člověka i zvíře.

A kdyby chtěl mluvit, neměl by nikoho, kdo by mu rozuměl: tak vysoko vyrostl.

Teď čeká a čeká – nač jen čeká? Bydlí příliš blízko sídla mraků: snad čeká na první blesk?

Když to Zarathustra řekl, zvolal jinoch s prudkými gesty: „Ano, Zarathustro, mluvíš pravdu. Po svém sestupu jsem toužil, když jsem chtěl do výšky, a ty jsi onen blesk, na který jsem čekal! Hleď, co jsem ještě, od té doby, co jsi se nám zjevil? *Závist* k tobě – ta mě zničila!“ – Tak mluvil jinoch a hořce plakal. Zarathustra ho však vzal kolem ramen a vedl ho s sebou pryč.

A když šli chvíli spolu, začal Zarathustra promlouvat takto:

Rve mi to srdce. Lépe než tvá slova mi říká tvé oko všechno tvé nebezpečí.

Ještě nejsi svobodný, *hledáš* ještě svobodu. Přebdělým tě učinilo tvé hledání a přespavým.

Do svobodné výše chceš, po hvězdách žízní tvá duše. Avšak i tvé zlé pudy žízní po svobodě.

Tví divocí psi chtějí do svobody; štěkají slastí ve svém sklepě, když se tvůj duch snaží rozvázat všechna vězení.

Ještě jsi mi vězněm, který si vymýšlí svobodu: ach, chytrou se takovému vězni stává duše, ale také lstivou a špatnou.

Osvobozený ducha se musí ještě očistit. Mnoho vězení a plísně v něm ještě zbývá: čisté musí ještě zrát jeho oko.

Ano, znám tvé nebezpečí. Avšak při své lásce a naději tě zapřísahám: neodhazuj svou lásku a naději!

Vznešeným se ještě cítíš, a vznešeným tě ještě cítí i druzí, kteří ti křivdí a posílají ti zlé pohledy. Věz, že každému stojí vznešený v cestě.

I dobrým stojí vznešený v cestě: a i když ho zovou dobrým, chtějí ho tím odstavit stranou.

Nové chce vznešený stvořit a novou ctnost. Staré chce dobrý, a aby staré zůstalo zachováno.

Avšak není to nebezpečí vznešeného, že se stane dobrým, nýbrž že se stane drzým, posměvačem, ničitelem.

Ach, znal jsem vznešené, kteří ztratili svou nejvyšší naději. A pak hanili všechny vysoké naděje.

Pak drze žili v krátkých chlípnostech, a dál než na den sotva vrhali své cíle.

„Duch je také chlípnost“ – tak říkali. Tu se jejich duchu zlomila křídla: nyní leze kolem a zablácuje se při hryzání.

Kdysi mysleli, že se stanou hrdiny: chlípníci jsou nyní. Trápením a hrůzou je jim hrdina.

Avšak při své lásce a naději tě zapřísahám: neodhazuj hrdinu ve své duši! Měj svatou svou nejvyšší naději! –

Takto promluvil Zarathustra.

O kazatelích smrti

Jsou kazatelé smrti: a země je plná takových, jimž je třeba kázat odvrácení od života.

Plná je země přebytečných, zkažený je život přespříliš mnohými. Kéž by se dali „věčným životem“ vylákat z tohoto života!

„Žlutí“ – tak zovou kazatele smrti, nebo „Černí“. Avšak ukážu vám je ještě v jiných barvách.

Jsou tu ti strašliví, kteří v sobě nosí dravou šelmu a nemají volby, leda chtíče nebo sebetrýznění. A i jejich chtíče jsou ještě sebetrýzněním.

Nestali se dosud ani lidmi, tito strašliví: nechť káží odvrácení od života a sami odcházejí!

Jsou tu souchotináři duše: sotva se narodili, už začínají umírat a touží po učeních únavy a zřeknutí.

Chtějí být rádi mrtví, a my bychom měli chválit jejich vůli! Chraňme se, abychom tyto mrtvé probouzeli a tyto živé rakve nezraňovali!

Potkají nemocného nebo starce nebo mrtvolu; a hned říkají „život je vyvrácen!“

Avšak jen oni jsou vyvráceni a jejich oko, které vidí v bytí jen jedinou tvář.

Zahaleni v tlustý smutek a chtiví malých náhod, které přinášejí smrt: tak čekají a zatínají zuby.

Nebo pak: sahají po cukrovinkách a posmívají se při tom své dětinské žerty: vězí na své stébélku života a posmívají se, že ještě na stébélku vězí.

Jejich moudrost zní: „blázen, kdo zůstává naživu, ale tak jsme my blázni! A to právě je nejpošetilejší na životě!“ –

„Život je jen utrpení“ – tak říkají jiní a nelžou: pak se tedy postarejte, abyste *vy* přestali! Pak se postarejte, aby přestal život, který je jen utrpením!

A nechť tak zní učení vaší ctnosti „máš se sám zabít! Máš sám sobě utéci!“ –

„Chlípnost je hřích – říkají jedni, kteří hlásají smrt – odejděme stranou a neploďme dětí!“

„Rození je obtížné – říkají druzí – nač ještě rodit? Rodíme jen nešťastníky!“ I oni jsou kazateli smrti.

„Soucit je potřeba – říkají třetí. Vezměte si, co mám! Vezměte si, co jsem! O to méně mě poutá život!“

Kdyby byli soucitní od samých kořenů, znechutili by svým bližním život. Být zlý – to by byla jejich pravá dobrota.

Avšak oni se chtějí zbavit života: co jim na tom záleží, že druhé svými řetězy a dary ještě pevněji poutají! –

A také vy, jimž je život divokou prací a nepokojem: nejste velmi unaveni životem? Nejste velmi zralí pro kázání smrti?

Vy všichni, jimž je milá divoká práce a to rychlé, nové, cizí – vy se snášíte sami špatně, vaše pilnost je útěk a vůle zapomenout sám na sebe.

Kdybyste víc věřili v život, méně byste se vrhali okamžiku. Avšak nemáte dost obsahu v sobě na čekání – a dokonce ani na lenost!

Všude zní hlas těch, kdo hlásají smrt: a země je plná takových, jimž je třeba kázat smrt.

Nebo „věčný život“ – to mi je jedno – jen když rychle odcházejí!

Takto promluvil Zarathustra.

O válce a válečném lidu

Od svých nejlepších nepřátel nechceme být šetřeni, a také od těch ne, které z kořenů milujeme. Nechte mě tedy, ať vám povím pravdu!

Bratři moji ve válce! Z kořenů vás miluji, jsem a byl jsem váš. A jsem také váš nejlepší nepřítel. Nechte mě tedy, ať vám povím pravdu!

Vím o nenávisti a závisti ve vašem srdci. Nejste dost velcí, abyste neznali nenávist a závist. Buďte tedy dost velcí, abyste se za ně nestyděli!

A nemůžete-li být světci poznání, tak mi buďte alespoň válečníky poznání. Oni jsou druhy a předchůdci takové svatosti.

Vidím mnoho vojáků: kéž bych viděl mnoho válečníků! „Jed-notná forma“ nazývají to, co nosí: kéž by to nebyla jedna forma, co tím skrývají!

Máte mi být takoví, jejichž oko vždy hledá nepřítele – *svého* nepřítele. A u některých z vás je nenávist na první pohled.

Svého nepřítele máte hledat, svou válku máte vést a pro své myšlenky! A padne-li vaše myšlenka, má vaše poctivost nad tím volat ještě vítězství!

Máte milovat mír jako prostředek k novým válkám. A krátký mír víc než dlouhý.

Vám neradím k práci, nýbrž k boji. Vám neradím k míru, nýbrž k vítězství. Vaše práce buď bojem, váš mír buď vítězstvím!

Jen mlčet a tiše sedět lze, má-li člověk šíp a luk: jinak tlachá a hádá se. Váš mír buď vítězstvím!

Říkáte, že je to dobrá věc, co posvěcuje i válku? Já vám pravím: je to dobrá válka, co posvěcuje každou věc.

Válka a odvaha vykonaly víc velkých věcí než láska k bližnímu. Nikoli váš soucit, nýbrž vaše statečnost zachraňovala dosud ty, kdo zahynuli.

Co je dobré? ptáte se. Statečný být je dobré. Nechte malá děvčata, ať říkají: „dobré je být, co je půvabné a dojemné zároveň."

Nazývají vás bezcitnými: avšak vaše srdce je pravé, a miluji stud vaší srdečnosti. Stydíte se za svůj příliv, a jiní se stydí za svůj odliv.

Jste ošklivi? Nu dobrá, bratři moji! Tak si vezměte vznešené na sebe, plášť ošklivosti!

A když se vaše duše stává velkou, stává se zpupnou, a ve vaší vznešenosti je zloba. Znám vás.

Ve zlobě se potkává zpupný se slaboduchem. Avšak nerozumějí si vzájemně. Znám vás.

Smíte mít jen nepřátele, které lze nenávidět, ne však nepřátele, jimiž lze pohrdat. Musíte být hrdí na svého nepřítele: pak jsou úspěchy vašeho nepřítele i vaše úspěchy.

Vzpoura – to je urozenost u otroka. Vaše urozenost buď poslušnost! I vaše poroučení buď poslušností!

Dobrému válečníku zní „máš" příjemněji než „já chci". A vše, co je vám milé, si máte dát nejdřív ještě přikázat.

Vaše láska k životu buď láskou k vaší nejvyšší naději: a vaše nejvyšší naděje buď nejvyšší myšlenkou života!

Avšak svou nejvyšší myšlenku si máte dát přikázat ode mne – a ta zní: člověk je něco, co má být překonáno.

Tak žijte svůj život poslušnosti a války! Co záleží na dlouhém životě! Který válečník chce být šetřen!

Nešetřím vás, miluji vás z kořenů, bratři moji ve válce! –

Takto promluvil Zarathustra.

O novém idolu

Kdesi ještě jsou národy a stáda, avšak ne u nás, bratři moji: tam jsou státy.

Stát? Co to je? Nuže! Nyní mi otevřte uši, neboť nyní vám řeknu své slovo o smrti národů.

Stát zve se nejchladnější ze všech chladných zrůd. Chladně i lže; a tato lež mu leze z úst: „Já, stát, jsem národ."

Lež je to! Tvůrci to byli, kdo stvořili národy a zavěsili nad ně víru a lásku: tak sloužili životu.

Ničitelé jsou to, kdo nastavují pasti mnohým a zovou je státem: zavěšují nad ně meč a sto žádostí.

Kde je ještě národ, tam nerozumí státu a nenávidí ho jako zlý pohled a hřích proti mravům a právům.

Toto znamení vám dávám: každý národ mluví svým jazykem dobra a zla: tomu soused nerozumí. Svůj jazyk si vymyslel v mravech a právech.

Avšak stát lže ve všech jazycích dobra a zla; a cokoli mluví, lže – a cokoli má, uloupil to.

Falešné je na něm vše; ukradenými zuby kousá, ten kousavý. Falešné jsou i jeho vnitřnosti.

Zmatení jazyků dobra a zla: toto znamení vám dávám jako znamení státu. Vskutku, vůli ke smrti vykládá toto znamení! Vskutku, kývá kazatelům smrti!

Příliš mnozí se rodí: pro přebytečné byl vymyšlen stát!

Hleďte jen, jak k sobě vábí ty přespříliš mnohé! Jak je polyká a žvýká a přežvykuje!

„Na zemi není nic většího než já: pořádající prst jsem já Boží“ – tak řve to zvíře. A nejen dlouhouchatí a krátkoocí padají na kolena!

Ach, i vám, vy velké duše, šeptá své temné lži! Ach, uhádne bohatá srdce, která se ráda rozdávají!

Ano, i vás uhádne, vy přemožitelé starého Boha! Unaveni jste byli bojem, a nyní vaše únava slouží ještě novému idolu!

Hrdiny a čestné by si rád postavil kolem sebe, nový idol! Rád se sluní v slunečním svitu dobrých svědomí – ta chladná zrůda!

Všechno vám chce dát, uctíváte-li ho, nový idol: takto si kupuje lesk vaší ctnosti a pohled vašich pyšných očí.

Nalákat chce s vámi ty přespříliš mnohé! Ano, pekelný umělecký kousek se tu vymyslel, kůň smrti, zvonící v okrase božských poct!

Ano, umírání pro mnohé se tu vymyslelo, které samo sebe velebí jako život: vskutku, srdeční služba všem kazatelům smrti!

Státem zvu to, kde jsou všichni pijáky jedu, dobří i špatní: stát, kde se všichni ztrácejí, dobří i špatní: stát, kde se pomalé sebevraždě všech „život“ říká.

Hleďte mi jen na tyto přebytečné! Kradou si díla vynálezců a poklady moudrých: vzděláním zovou svůj zlodějský čin – a vše se jim stává nemocí a nehodou!

Hleďte mi jen na tyto přebytečné! Nemocní jsou vždy, vyvrhují svou žluč a zvou to novinami. Polykají se vzájemně a nemohou se ani strávit.

Hleďte mi jen na tyto přebytečné! Získávají bohatství a stávají se tím chudšími. Moc chtějí, a nejdřív páčidlo moci, mnoho peněz – ti nemohoucí!

Hleďte je šplhat, tyhle hbité opice! Šplhají jeden přes druhého, a tak se stahují do bahna a hlubiny.

K trůnu chtějí všichni: šílenství je to jejich – jako by na trůně sedělo štěstí! Často sedí bahno na trůně – a často také trůn na bahně.

Blázni mi jsou všichni a šplhající opice a přepálení. Zle mi páchne jejich idol, ta chladná zrůda: zle mi páchnou všichni dohromady, tihle modloslužebníci.

Bratři moji, chcete se tedy udusit v dechu jejich tlam a jejich chtíčů? Raději rozbijte okna a vyskočte na volno!

Jděte z cesty tomu zlému zápachu! Odejděte od modloslužby přebytečných!

Jděte z cesty tomu zlému zápachu! Odejděte z výparu těchto lidských obětí!

Volná stojí velkým duším i teď ještě země. Prázdná je ještě mnohá sedátka pro osamělé a dvojité, kolem nichž vane vůně tichých moří.

Volný stojí ještě velkým duším volný život. Vskutku, kdo málo vlastní, bude tím méně vlastněn: pochváleno budiž malé chudoba!

Tam, kde stát přestává, teprve tam začíná člověk, který není přebytečný: tam začíná píseň nezbytného, jedinečný a nenahraditelný nápěv.

Tam, kde stát *přestává* – tam mi jen hleďte, bratři moji! Nevidíte duhu a mosty nadčlověka? –

Takto promluvil Zarathustra.

O mouchách tržiště

Uteč, příteli můj, do své samoty! Vidím tě omámeného lomozem velkých mužů a rozpíchaného žihadly malých.

Důstojně umí les a skála s tebou mlčet. Buď opět podoben stromu, jejž miluješ, širokorozvětvenému: tiše a naslouchavě visí nad mořem.

Kde končí samota, tam začíná tržiště; a kde začíná tržiště, tam začíná i lomoz velkých komediantů a vrzot jedovatých much.

Ve světě nejsou nejlepší věci nic bez někoho, kdo je teprve předvádí: velkými muži zovou lid tyto předváděče.

Málo chápe lid velké, to jest: tvůrčí. Ale smysly má pro všechny předváděče a komedianty velkých věcí.

Kolem vynálezců nových hodnot se točí svět – neviditelně se točí. Avšak kolem komediantů se točí lid a sláva: tak to na světě chodí.

Ducha má komediant, avšak málo svědomí ducha. Věří vždy v to, čemu nejsilněji dává věřit – věřit v *sebe*!

Zítra má novou víru a pozítří novější. Rychlé smysly má jako lid, a proměnlivé větry.

Převrátit – to mu znamená: dokázat. Pobláznit – to mu znamená: přesvědčit. A krev mu platí za nejlepší ze všech důvodů.

Pravdu, která vklouzne jen do jemných uší, nazývá lží a ničím. Vskutku, věří jen v bohy, kteří dělají ve světě velký lomoz!

Plné je tržiště slavnostních šašků – a lid se chlubí svými velkými muži! To jsou mu páni hodiny.

Avšak hodina je tlačí: tak tlačí tebe. A také od tebe chtějí ano nebo ne. Běda, chceš si mezi pro a proti postavit svou židli?

Kvůli těmto nepodmíněným a tlačivým nebuď žárlivý, ty milovníku pravdy! Nikdy ještě se pravda nezavěsila na paži nepodmíněného.

Kvůli těmto náhlým jdi zpět do svého bezpečí: jen na tržišti je člověk přepadán Ano? nebo Ne?

Pomalé je zkušenost všech hlubokých studní: dlouho musejí čekat, až se dovědí, *co* jim do hlubin padlo.

Stranou od tržiště a slávy se odebírá vše velké: stranou od tržiště a slávy přebývali odjakživa vynálezci nových hodnot.

Uteč, příteli můj, do své samoty: vidím tě rozpíchaného jedovatými mouchami. Uteč tam, kde vane drsný, silný vzduch!

Uteč do své samoty! Žil jsi příliš blízko malých a žalostných. Uteč před jejich neviditelnou pomstou! Proti tobě nejsou nic než pomsta.

Nezvedej už ruku proti nim! Nespočetní jsou, a není tvůj osud být odháněčem much.

Nespočetní jsou tito malí a žalostní; a lecjakou pyšnou stavbu dohnaly k zániku už kapky deště a plevel.

Nejsi kámen, ale přesto jsi už byl vyhlodán mnoha kapkami. Rozlomíš se a praskneš mi ještě od mnoha kapek.

Unaveného tě vidím jedovatými mouchami, krvavě poškrábaného tě vidím na sto místech; a tvá pýcha se ani nechce hněvat.

Krev by chtěly z tebe v plné nevinnosti, krev žádají jejich bezkrevné duše – a bodají proto v plné nevinnosti.

Příliš pyšný jsi mi na to, abys ty mlsné zabíjel. Avšak dej si pozor, aby se ti nestalo osudem nést veškeré jejich jedovaté bezpráví!

Bzučí kolem tebe i se svou chválou: dotěrnost je jejich chvála. Chtějí blízkost tvé kůže a tvé krve.

Lichotí ti jako Bohu nebo ďáblu; kňučejí před tebou jako před Bohem nebo ďáblem. Co na tom! Pochlebovači jsou to a kňučivci a nic víc.

Také se ti často nabízejí jako milí. Avšak to byla vždy chytrost zbabělých. Ano, zbabělí jsou chytří!

Mnoho o tobě přemýšlejí svou úzkou duší – podezřelý jim jsi vždy! Vše, co se mnoho promýšlí, se stává podezřelým.

Trestají tě za všechny tvé ctnosti. Z kořenů ti odpouštějí jen – tvá přehmátnutí.

Protože jsi mírný a spravedlivého smýšlení, říkáš: „nevinni jsou na svém malém bytí.“ Avšak jejich úzká duše myslí: „vinno je každé velké bytí.“

I když jsi k nim mírný, cítí se tebou ještě pohrdáni; a odplácejí ti tvé dobrodiní skrytými zlotřilostmi.

Tvá bezeslová pýcha se vždy příčí jejich chuti; jásají, když jsi jednou dost skromný, abys byl ješitný.

To, co na člověku poznáme, to v něm také zapálíme. Tak se tedy střez malých!

Před tebou se cítí malí, a jejich nízkost tě ohnivě olizuje v neviditelné pomstě.

Nevšiml sis, jak často oněměli, když jsi k nim přistoupil, a jak z nich odcházela jejich síla jako kouř z hasnoucího ohně?

Ano, příteli můj, zlé svědomí jsi svým bližním: neboť nejsou tě hodni. Proto tě nenávidí a rádi by sáli tvou krev.

Tví bližní vždy budou jedovatými mouchami; to, co na tobě je velké – to je samo musí činit jedovatějšími a stále podobnějšími mouchám.

Uteč, příteli můj, do své samoty a tam, kde vane drsný, silný vzduch. Není tvůj osud být odháněčem much. –

Takto promluvil Zarathustra.

O cudnosti

Mám rád les. Ve městech se špatně žije: je tam příliš mnoho těch rozpálených chtíčem.

Není lépe padnout do rukou vraha, než do snů rozpálené ženy?

A jen se mi podívejte na tyto muže: jejich oko to říká – nevědí nic lepšího na zemi, než ležet u ženy.

Bahno je na dně jejich duše; a běda, jestli jejich bahno má ještě i ducha!

Kéž byste alespoň jako zvířata byli dokonalí! Avšak ke zvířeti patří nevinnost.

Radím vám, abyste zabíjeli své smysly? Radím vám k nevinnosti smyslů.

Radím vám k cudnosti? Cudnost je u některých ctností, avšak u mnohých téměř neřestí.

Ti se sice zdržují: ale fena smyslnosti hledí závistivě ze všeho, co dělají.

Ještě do výšek jejich ctnosti a až do chladného ducha je sleduje to zvíře a jeho nepokoj.

A jak zdvořile umí fena smyslnost prosit o kousek ducha, když je jí odepřen kousek masa!

Milujete truchlohry a vše, co srdce rozbíjí? Avšak já jsem nedůvěřivý k vaší feně.

Máte mi příliš kruté oči a chlípně hledíte na trpící. Nepřestrojila se jen vaše chlípnost a nenazývá se soucitem?

A také toto podobenství vám dávám: nemálo těch, kdo chtěli vyhnat svého ďábla, sami se při tom dostali do sviní.

Komu je cudnost obtížná, tomu se nedoporučuje: aby se nestala cestou do pekla – to jest k bahnu a říji duše.

Mluvím o špinavých věcech? To není mi to nejhorší.

Nikoli když je pravda špinavá, nýbrž když je mělká, nesestupuje poznávající nerad do její vody.

Vskutku, jsou cudní z kořenů: jsou mírnějšího srdce, smějí se raději a hojněji než vy.

Smějí se také cudnosti a ptají se: „co je cudnost!

Není cudnost pošetilost? Avšak tato pošetilost přišla k nám a ne my k ní.

Nabídli jsme tomu hostu útulek a srdce: nyní u nás bydlí – ať zůstane, jak dlouho chce!“

Takto promluvil Zarathustra.

O příteli

„Jeden je stále o jednoho navíc kolem mne“ – tak myslí poustevník. „Pořád jednou jedna – to dá v délce dva!“

Já a mne jsou vždy v hovoru příliš horliví: jak by to bylo k vydržení, kdyby nebylo přítele?

Pro poustevníka je přítel vždy třetím: třetí je zátkou, která brání, aby hovor dvou klesl do hlubin.

Ach, pro všechny poustevníky je příliš mnoho hlubin. Proto tolik touží po příteli a po jeho výši.

Naše víra v druhé prozrazuje, čemu bychom rádi věřili sami u sebe. Naše touha po příteli je naším zrádcem.

A často chceme láskou jen přeskočit závist. A často útočíme a činíme si nepřítele, abychom skryli, že jsme napadnutelní.

„Buď aspoň mým nepřítelem!“ – tak mluví pravá úcta, která se neodvažuje prosit o přátelství.

Chce-li člověk mít přítele, musí také chtít pro něho válku vést: a aby vedl válku, musí *umět* být nepřítelem.

V svém příteli má člověk ctít nepřítele. Můžeš těsně přistoupit ke svému příteli, aniž bys k němu přešel?

V svém příteli má mít člověk svého nejlepšího nepřítele. Máš mu být srdcem nejblíž, když mu odporuješ.

Nechceš nosit před svým přítelem šat? Má to být ctí tvého přítele, že se mu dáváš, jaký jsi? Avšak on tě proto posílá k čertu!

Kdo před sebou nic neskrývá, pobuřuje: tak mnoho máte příčiny bát se nahoty! Ano, kdybyste byli bohové, pak byste se směli stydět za

své šaty!

Nemůžeš se pro svého přítele dost pěkně vyzdobit: neboť mu máš být šípem a touhou po nadčlověku.

Viděls svého přítele už spát – abys zakusil, jak vypadá? Co je jinak tvář tvého přítele? Je to tvá vlastní tvář, na drsném a nedokonalém zrcadle.

Viděls svého přítele už spát? Neděsil ses, že tvůj přítel takto vypadá? Ó, příteli můj, člověk je něco, co má být překonáno.

Ve vyhadnutí a v mlčení má být přítel mistrem: ne vše musíš chtít vidět. Tvůj sen tobě má prozradit, co tvůj přítel dělá v bdění.

Vyhadnutím buď tvůj soucit: abys nejdřív věděl, zda tvůj přítel soucit chce. Snad miluje na tobě nezlomené oko a pohled věčnosti.

Soucit s přítelem ať se skryje pod tvrdou skořápku, na něm si máš vylomit zub. Tak bude mít svou jemnost a sladkost.

Jsi čistým vzduchem a samotou a chlebem a lékem svému příteli? Leckdo nemůže rozvázat své vlastní řetězy, a přesto je svému příteli vykupitelem.

Jsi otrok? Pak nemůžeš být přítelem. Jsi tyran? Pak nemůžeš mít přátele.

Příliš dlouho byl v ženě skryt otrok a tyran. Proto žena ještě není schopna přátelství: zná jen lásku.

V lásce ženy je nespravedlnost a slepota ke všemu, co nemiluje. A i ve vědoucí lásce ženy je stále ještě přepad a blesk a noc vedle světla.

Ještě žena není schopna přátelství: kočky jsou stále ještě ženy, a ptáci. Nebo v nejlepším případě krávy.

Ještě žena není schopna přátelství. Avšak povězte mi, muži, kdo z vás je schopen přátelství?

Ó, nad vaší chudobou, muži, a nad vaší lakotou duše! Kolik dáváte příteli, to chci já dát ještě svému nepříteli, a nechci se tím stát chudším.

Je kamarádství: kéž by bylo přátelství!
Takto promluvil Zarathustra.

O tisíci a jednom cíli

Mnoho zemí viděl Zarathustra a mnoho národů: tak odhalil dobro a zlo mnoha národů. Žádnou větší moc nenalezl Zarathustra na zemi než dobro a zlo.

Žít by nemohl žádný národ, který by nejdřív nehodnotil; chce-li se však zachovat, nesmí hodnotit tak, jak hodnotí soused.

Mnoho, co u tohoto národa platilo za dobré, u druhého platilo za posměch a hanbu: tak jsem to nalézal. Mnoho jsem nalézal zde zvaného zlým a tam ozdobeného purpurovou poctou.

Nikdy neporozuměl soused sousedovi: stále se jeho duše divila bludu a zlobě sousedově.

Tabule dober visí nad každým národem. Hleď, je to tabule jeho přemožení; hleď, je to hlas jeho vůle k moci.

Chvályhodné je, co je mu obtížné; co je nezbytné a obtížné, zve se dobrem, a co z nejvyšší nouze ještě osvobozuje, to vzácné, nejtěžší – to velebí jako svaté.

Co způsobuje, že vládne a vítězí a svítí, sousedovi k hrůze a závisti: to mu platí jako vysoké, první, měřící, jako smysl všech věcí.

Vskutku, bratře můj, jakmile jsi poznal nouzi a zemi a nebe a souseda jednoho národa: pak snadno uhodneš i zákon jeho přemožení a proč na tomto žebříku stoupá ke své naději.

„Vždy máš být první a vyčnívat před ostatními: nikoho nemá milovat tvá žárlivá duše, leda přítele“ – to způsobovalo, že se duše Řeka třásla: při tom šel svou cestu velikosti.

„Pravdu mluvit a dobře zacházet s lukem a šípem“ – tak připadalo onomu národu zároveň milé i obtížné, národu, z něhož pochází mé jméno – jméno, které je mi zároveň milé i obtížné.

„Otce a matku ctít a až do kořenů duše jim být po vůli“: tuto tabuli přemožení zavěsil nad sebou jiný národ, a stal se mocným a věčným.

„Věrnost cvičit a pro věrnost čest i krev dávat i při zlých a nebezpečných věcech“: tak uče se, přemáhal se jiný národ, a tak se přemáhaje, otěhotněl a byl těžký velkými nadějemi.

Vskutku, lidé si sami dávali všechno své dobro a zlo. Vskutku, nebrali to, nenalézali to, nepadlo jim to hlasem z nebe.

Hodnoty vložil teprve člověk do věcí, aby se udržel – stvořil teprve věcem smysl, lidský smysl! Proto se nazývá „člověk“, to jest: hodnotící.

Hodnotit je tvořit: slyšte to, vy tvůrci! Hodnocení samo je ze všech hodnocených věcí poklad a klenot.

Teprve hodnocením je hodnota: a bez hodnocení by byl ořech bytí dutý. Slyšte to, vy tvůrci!

Změna hodnot – to je změna tvůrců. Vždy ničí, kdo musí být tvůrcem.

Tvůrci byli nejdřív národy, a teprve pozdě jedinci; vskutku, jedinec sám je ještě tím nejmladším výtvorem.

Národy si kdysi zavěšovaly nad sebou tabuli dobra. Láska, která chce vládnout, a láska, která chce poslouchat, tvořily si spolu takové tabule.

Starší je ve stádě rozkoš než rozkoš z já: a dokud se dobré svědomí zve stádem, říká jen zlé svědomí: já.

Vskutku, to vychytralé já, bez lásky, které chce svůj prospěch v prospěchu mnohých: to není původ stáda, nýbrž jeho zánik.

Milující byli to vždy a tvůrci, kdo tvořili dobro a zlo. Oheň lásky žhne ve jménech všech ctností a oheň hněvu.

Mnoho zemí viděl Zarathustra a mnoho národů: žádnou větší moc nenalezl Zarathustra na zemi než díla milujících: „dobro“ a „zlo“ se

zvou.

Vskutku, nestvůra je moc tohoto chválení a hany. Povězte, kdo mi ji přemůže, bratři moji? Povězte, kdo hodí tomu zvířeti pouta přes tisíc šíjí?

Tisíc cílů bylo dosud, neboť bylo tisíc národů. Jen pouta přes tisíc šíjí ještě chybějí, chybí ten jediný cíl. Lidstvo nemá dosud cíl.

Povězte mi však, bratři moji: jestliže lidstvu ještě chybí cíl, nechybí tu i – ono samo?

Takto promluvil Zarathustra.

O lásce k bližnímu

Tlačíte se kolem bližního a máte pro to krásná slova. Ale pravím vám: vaše láska k bližnímu je vaší špatnou láskou k sobě samým.

Prcháte k bližnímu před sebou samými a chtěli byste si z toho udělat ctnost: já však prohlédám vaši „nesobeckost".

Ty je starší než Já; Ty bylo prohlášeno za svaté, ale Já ještě ne: tak se člověk tlačí k bližnímu.

Radím vám k lásce k bližnímu? Raději vám radím k útěku od bližního a k lásce ke vzdálenému!

Vyšší než láska k bližnímu je láska ke vzdálenému a budoucímu; vyšší ještě než láska k lidem je láska k věcem a přízrakům.

Tento přízrak, který před tebou běží, bratře můj, je krásnější než ty; proč mu nedáš své maso a své kosti? Ty se však bojíš a utíkáš ke svému bližnímu.

Nesnesete sami sebe a nemilujete se dost: nyní chcete bližního svést k lásce a jeho omylem se pozlatit.

Chtěl bych, abyste nesnesli všelijaké bližní a jejich sousedy; tak byste si museli ze sebe stvořit svého přítele a jeho překypující srdce.

Zvete si svědka, když o sobě chcete mluvit dobře; a když jste ho svedli, aby o vás smýšlel dobře, smýšlíte dobře o sobě i vy sami.

Nelže jen ten, kdo mluví proti svému vědění, nýbrž ještě víc ten, kdo mluví proti svému nevědění. A tak o sobě mluvíte ve styku s lidmi a svou lží sobě lžete i sousedovi.

Tak praví blázen: „Styk s lidmi kazí charakter, obzvláště nemá-li ho člověk žádný."

Jeden jde k bližnímu, protože hledá sám sebe, a druhý, protože by chtěl sám sebe ztratit. Vaše špatná láska k sobě samým vám ze samoty dělá vězení.

Jsou to ti vzdálenější, kdo platí za vaši lásku k bližnímu; a jakmile jste pět pohromadě, vždy musí kvůli vám umřít šestý.

Nemám rád ani vaše slavnosti: příliš mnoho komediantů jsem u nich našel, a také diváci se často chovali jako komedianti.

Neučím vás bližního, nýbrž přítele. Přítel ať je vám slavností země a předtuchou nadčlověka.

Učím vás příteli a jeho překypujícímu srdci. Ale musíš umět být houbou, chceš-li být milován srdci překypujícími.

Učím vás příteli, v němž svět stojí hotov, mísa dobra – tvořícímu příteli, který má vždy hotový svět, jejž může darovat.

A jak se mu svět rozvinul, tak se mu v prstencích zase svinuje, jako stávání se dobra skrze zlo, jako stávání se cílů z náhody.

Budoucnost a to nejvzdálenější ať je ti příčinou tvého dneška: ve svém příteli máš milovat nadčlověka jako svou příčinu.

Bratři moji, k lásce k bližnímu vám neradím: radím vám k lásce ke vzdálenému.

Takto promluvil Zarathustra.

O cestě tvořícího

Chceš jít, bratře můj, do své osamělosti? Chceš hledat cestu k sobě samému? Vyčkej ještě chvíli a slyš mě.

„Kdo hledá, snadno sám sebe ztratí. Všechna osamělost je vina“: tak praví stádo. A tys dlouho ke stádu patřil.

Hlas stáda bude v tobě ještě znít. A když řekneš: „nemám už s vámi stejné svědomí“, bude to žaloba a bolest.

Hleď, tuto bolest zrodilo ještě ono jediné svědomí: a poslední záblesk tohoto svědomí dosud žhne na tvém smutku.

Ale chceš jít cestou svého smutku, jež je cestou k sobě samému? Tedy mi ukaž své právo a svou sílu k tomu!

Jsi novou silou a novým právem? Prvním hnutím? Kolem, které se samo valí? Dokážeš donutit i hvězdy, aby se kolem tebe otáčely?

Ach, kolik je žádostivosti po výši! Kolik křečí ctižádostivců! Ukaž mi, že nejsi jedním ze žádostivých a ctižádostivých!

Ach, kolik je velkých myšlenek, které nedělají víc než měch: nafukují a činí prázdnějším.

Volným se nazýváš? Chci slyšet tvou vládnoucí myšlenku, a ne to, žes jhu unikl.

Jsi takový, který *směl* uniknout jhu? Je mnohý, kdo odhodil svou poslední hodnotu, když odhodil svou služebnost.

Volný od čeho? Co je po tom Zarathustrovi! Jasně mi však ať zvěstuje tvé oko: volný *k čemu*?

Můžeš si sám dát své zlo a své dobro a svou vůli nad sebe pověsit jako zákon? Můžeš si být sám soudcem a mstitelem svého zákona?

Hrozné je být sám se soudcem a mstitelem vlastního zákona. Tak bývá hvězda vyvržena do pustého prostoru a do ledového dechu samoty.

Ještě dnes trpíš mnohými, ty Jediný: ještě dnes máš celou svou odvahu a své naděje.

Ale jednou tě osamělost znaví, jednou se tvá hrdost zkřiví a tvá odvaha zaskřípe. Jednou budeš volat: „jsem sám!“

Jednou své vysoké už neuzříš a své nízké uvidíš příliš blízko; i tvá vznešenost tě bude strašit jako přízrak. Jednou budeš volat: „vše je lživé!“

Jsou city, které chtějí osamělého zabít; nepodaří-li se jim to, pak musí umřít samy! Dokážeš však být vrahem?

Znáš, bratře můj, už slovo „pohrdání“? A trýzeň své spravedlnosti, být spravedlivý k těm, kdo tebou pohrdají?

Nutíš mnohé, aby se ohledně tebe přeučili; to ti tvrdě přičítají. Přišel jsi k nim blízko a přesto jsi šel kolem: to ti nikdy neodpustí.

Jdeš nad ně: ale čím výš stoupáš, tím menším tě vidí oko závisti. Nejvíc však nenávidí létajícího.

„Jak byste chtěli být spravedliví vůči mně! – musíš promluvit – volím si vaši nespravedlnost jako díl mně vyměřený.“

Nespravedlnost a špínu vrhají na osamělého: ale, bratře můj, chceš-li být hvězdou, nesmíš jim proto svítit méně!

A střez se dobrých a spravedlivých! Rádi křižují ty, kdo si vymýšlejí vlastní ctnost – nenávidí osamělého.

Střez se i svaté prostoty! Vše, co není prostoduché, je jí nesvaté; ráda si také hraje s ohněm – s hranicí.

A střez se také záchvatů své lásky! Osamělý příliš rychle vztahuje ruku vstříc tomu, koho potká.

Mnohému člověku nesmíš podat ruku, nýbrž jen tlapu: a chci, aby tvá tlapa měla také drápy.

Ale nejhorším nepřítelem, s nímž se můžeš setkat, budeš sám sobě; sám na sebe číháš v jeskyních a lesích.

Osamělý, jdeš cestou k sobě samému! A tvá cesta vede mimo tebe samého a mimo tvých sedm ďáblů!

Kacířem si budeš sám sobě, i čarodějnicí a věštcem a bláznem a pochybovačem a bezbožníkem a zločincem.

Musíš se chtít spálit ve vlastním plameni: jak bys mohl obnovit, kdybys napřed nebyl zpopelněn!

Osamělý, jdeš cestou tvořícího: boha si chceš stvořit ze svých sedmi ďáblů!

Osamělý, jdeš cestou milujícího: sám sebe miluješ a proto sebou pohrdáš, jak pohrdají jen milující.

Tvořit chce milující, protože pohrdá! Co ví o lásce ten, kdo nemusel pohrdat tím, co miloval!

Se svou láskou jdi do své osamělosti a se svým tvořením, bratře můj; a teprve pozdě bude za tebou kulhat spravedlnost.

S mými slzami jdi do své osamělosti, bratře můj. Miluji toho, kdo chce tvořit nad sebe sama a tak zaniká. –

Takto promluvil Zarathustra.

O starých a mladých ženách

„Co se tak plaše kradeš soumrakem, Zarathustro? A co opatrně skrýváš pod svým pláštěm?

Je to poklad, který ti byl darován? Nebo dítě, které se ti narodilo? Nebo nyní sám kráčíš po cestách zlodějů, ty příteli zlých?“ –

Vskutku, bratře můj! pravil Zarathustra, je to poklad, který mi byl darován: je to malá pravda, kterou nesu.

Ale je nezbedná jako malé dítě; a nedržím-li jí ústa, křičí příliš hlasitě.

Když jsem dnes šel sám svou cestou, v hodinu, kdy slunce zapadá, potkala mě stará ženuška a promluvila takto k mé duši:

„Zarathustra mluvil mnohé i k nám ženám, ale nikdy nám nemluvil o ženě.“

A já jsem jí odvětil: „O ženě se má mluvit jen k mužům.“

„Mluv i ke mně o ženě, pravila; jsem už dost stará, abych na to zase hned zapomněla.“

A já jsem staré ženušce vyhověl a promluvil k ní takto:

Vše u ženy je hádankou a vše u ženy má jediné řešení: slove těhotenství.

Muž je pro ženu prostředkem: cílem je vždy dítě. Ale co je žena pro muže?

Dvojího chce pravý muž: nebezpečí a hry. Proto chce ženu, nejnebezpečnější hračku.

Muž má být vychován k válce a žena k zotavení válečníka: vše ostatní je pošetilost.

Příliš sladké plody – ty válečník nemá rád. Proto má rád ženu; hořká je i ta nejsladší žena.

Lépe než muž rozumí žena dětem, ale muž je dětštější než žena.

V pravém muži je skryto dítě: to si chce hrát. Nuže, ženy, odkryjte mi přece to dítě v muži!

Hračkou ať je žena, čistou a jemnou, drahokamu podobnou, ozářenou ctnostmi světa, jenž ještě není.

Paprsek hvězdy ať se třpytí ve vaší lásce! Vaše naděje ať zní: „kéž bych porodila nadčlověka!“

Ve vaší lásce ať je statečnost! Se svou láskou máte jít proti tomu, kdo vám vhání strach!

Ve vaší lásce ať je vaše čest! Málo rozumí žena jinak cti. Ale tato bud vaše čest: milovat víc, než jste milovány, a nikdy nebýt druhé.

Muž ať se bojí ženy, když miluje: tu přináší každou oběť a každá jiná věc jí platí bez hodnoty.

Muž ať se bojí ženy, když nenávidí: neboť muž je v nejhlubší hlubině duše jen zlý, žena je však tam špatná.

Koho nenávidí žena nejvíc? – Tak promluvilo železo k magnetu: „nenávidím tě nejvíc, protože přitahuješ, ale nejsi dost silný, abys přitáhl k sobě.“

Štěstí muže se nazývá: chci. Štěstí ženy se nazývá: on chce.

„Hle, právě teď se stal svět dokonalým!“ – tak myslí každá žena, když z celé lásky poslouchá.

A poslouchat musí žena a najít hloubku ke své povrchnosti. Povrchností je ženina mysl, pohyblivá bouřlivá kůže na mělkých vodách.

Ale mysl mužova je hluboká, jeho proud šumí v podzemních jeskyních: žena tuší jeho sílu, ale nechápe ji. –

Tu mi odvětila stará ženuška: „Mnoho pěkného pověděl Zarathustra, a zvlášť pro ty, kdo jsou k tomu dost mladí.

Zvláštní, Zarathustra zná ženy málo, a přece má o nich pravdu! Děje se to proto, že u ženy není nic nemožné?

A nyní přijmi za dík malou pravdu! Vždyť jsem pro ni dost stará!

Zabal ji a drž jí ústa: jinak křičí příliš hlasitě, ta malá pravda.“

„Dej mi, ženo, svou malou pravdu!“ řekl jsem. A takto promluvila stará ženuška:

„Jdeš-li k ženám? Nezapomeň na bič!“ –

Takto promluvil Zarathustra.

O uštknutí zmije

Jednoho dne usnul Zarathustra pod fíkovníkem, bylo horko, a ruce měl položené přes obličej. Tu přišla zmije a uštkla ho do hrdla, takže Zarathustra bolestí vykřikl. Když sňal paži z obličeje, pohlédl na hada: tu poznala Zarathustrovy oči, nemotorně se zavlnila a chtěla pryč. „Jenom ne, promluvil Zarathustra; ještě jsi nepřijala můj dík! Probudila jsi mě v pravý čas, moje cesta je ještě dlouhá.“ „Tvá cesta je ještě krátká, řekla zmije smutně; můj jed zabíjí.“ Zarathustra se usmál. „Kdy snad kdy zemřel drak na jed hada? – řekl. Ale vezmi si svůj jed zpět! Nejsi dost bohatá, abys mi ho mohla darovat.“ Tu mu zmije znovu padla kolem krku a olízala mu jeho ránu.

Když to Zarathustra jednou vyprávěl svým učedníkům, zeptali se: „A jaká je, ó Zarathustro, morálka tvého příběhu?“ Zarathustra na to odvětil takto:

Ničitelem morálky mě nazývají dobří a spravedliví: můj příběh je nemravný. –

Máte-li však nepřítele, neodplácejte mu zlé dobrým: to by ho zahanbilo. Spíše dokažte, že vám prokázal něco dobrého.

A raději se ještě hněvejte, než abyste zahanbovali! A když vám někdo zlořečí, nelíbí se mi, abyste pak chtěli žehnat. Raději trochu zaklnete s ním!

A stala-li se vám velká křivda, přidejte k ní rychle pět malých! Hrozné pohledět na toho, koho tíží křivda sama.

Věděli jste to už? Sdílená křivda je napůl právo. A ten má na sebe vzít křivdu, kdo ji může unést!

Malá pomsta je lidštější než žádná pomsta. A není-li trest také právem a ctí pro přestupníka, nelíbí se mi ani vaše trestání.

Vznešenější je přiznat si křivdu než zachovat si právo, zvláště má-li člověk pravdu. Jen musí být dost bohat.

Nemám rád vaši chladnou spravedlnost; a z oka vašich soudců ke mně stále hledí kat a jeho studené železo.

Řekněte, kde se najde spravedlnost, která je láskou s vidoucíma očima?

Vymyslete mi tedy lásku, která nese nejen všechen trest, nýbrž i všechnu vinu!

Vymyslete mi tedy spravedlnost, která osvobozuje každého, kromě soudícího!

Chcete slyšet ještě i tohle? Tomu, kdo chce být spravedlivý z gruntu, se i lež stává laskavostí k lidem.

Ale jak bych chtěl být spravedlivý z gruntu! Jak mohu každému dát jeho! Toho ať je mi dost: dávám každému své.

A konečně, bratři moji, střežte se činit křivdu všem poustevníkům! Jak by poustevník mohl zapomenout! Jak by mohl odplatit!

Jak hluboká studna je poustevník. Snadné je vhodit do něho kámen; ale klesl-li až na dno, řekněte, kdo ho vytáhne ven?

Střežte se urazit poustevníka! Učinili-li jste to však, nuže, pak ho ještě i zabijte!

Takto promluvil Zarathustra.

O dítěti a manželství

Mám otázku jen pro tebe, bratře můj: jako olovnici vrhám tuto otázku do tvé duše, abych věděl, jak hluboká je.

Jsi mlád a přeješ si dítě a manželství. Ale ptám se tě: jsi člověk, který si *smí* přát dítě?

Jsi vítězící, přemožitel sebe sama, pán smyslů, pán svých ctností? Tak se tě ptám.

Nebo z tvého přání mluví zvíře a nouze? Nebo osamělost? Nebo nesvár se sebou samým?

Chci, aby tvé vítězství a tvá svoboda toužily po dítěti. Živé pomníky máš budovat svému vítězství a svému osvobození.

Nad sebe máš budovat. Ale napřed mi musíš být sám vybudován, pravoúhle v těle i v duši.

Nemáš se jen rozmnožovat, nýbrž vzhůru plodit! K tomu ti dopomoz zahrada manželství!

Vyšší tělo máš stvořit, první hnutí, kolo samo se valící – tvořícího máš stvořit.

Manželství: tak nazývám vůli dvou stvořit to Jedno, které je víc, než ti, kdo je stvořili. Úctu k sobě navzájem jmenuji manželstvím jakožto k chtějícím takové vůle.

Toto buď smysl a pravda tvého manželství. Ale to, co příliš mnozí nazývají manželstvím, tito nadbyteční – ach, jak to jmenuji?

Ach, ta chudoba duše ve dvou! Ach, ta špína duše ve dvou! Ach, ta ubohá spokojenost ve dvou!

Manželství jmenují to všechno; a říkají, že jejich manželství jsou uzavřená v nebi.

Nuže, nemám ho rád, to nebe nadbytečných! Ne, nemám je rád, ta v nebeské síti zapletená zvířata!

Nechť mi zůstane daleko i bůh, který přikulhává, aby žehnal tomu, co nespojil!

Nesmějte se mi takovým manželstvím! Které dítě by nemělo důvod plakat nad svými rodiči?

Hoden mi připadal tento muž a zralý pro smysl země: ale když jsem viděl jeho ženu, zdála se mi země domovem šílenců.

Ano, chtěl bych, aby se země v křečích chvěla, když se světec a husa spolu páří.

Tenhle vyrazil jako hrdina za pravdami a nakonec si ulovil malou vyparáděnou lež. Své manželství tomu říká.

Tamten byl v obcování zdrženlivý a vybíravě volil. Ale jedním rázem zkazil pro vždycky svou společnost: své manželství tomu říká.

Jiný hledal službu s ctnostmi anděla. Ale jedním rázem se stal služkou jedné ženy, a teď je zapotřebí, aby se k tomu ještě stal andělem.

Opatrné jsem teď shledal všechny kupce, a všichni mají lstivé oči. Ale svou ženu kupuje i ten nejlstivější ještě v pytli.

Mnoho krátkých pošetilostí – tak u vás vypadá láska. A vaše manželství učiní mnoha krátkým pošetilostem konec, jako jedna dlouhá hloupost.

Vaše láska k ženě a láska ženy k muži: ach, kéž by byla soucitem s trpícími a zahalenými bohy! Ale většinou se jen uhodnou dvě zvířata navzájem.

Ale i vaše nejlepší láska je jen nadšeným podobenstvím a bolestnou žhavostí. Pochodní je, která vám má svítit k vyšším cestám.

Nad sebe máte jednou milovat! Tedy se nejprve *učte* milovat! A proto jste museli vypít hořký kalich své lásky.

Hořkost je v kalichu i té nejlepší lásky: tak dělá touhu po nadčlověku, tak dělá žízeň tobě, tvořícímu!

Žízeň tvořícímu, šíp a touhu po nadčlověku: pověz, bratře můj, je toto tvá vůle k manželství?

Svatá je mi taková vůle a takové manželství. –

Takto promluvil Zarathustra.

O svobodné smrti

Mnozí umírají příliš pozdě, a někteří umírají příliš brzy. Ještě zní cize nauka: „Zemři v pravý čas!“

Zemři v pravý čas: takto učí Zarathustra.

Ovšem, kdo nikdy nežije v pravý čas, jak by měl kdy zemřít v pravý čas? Kéž by raději nebyl nikdy narozen! – Takto radím nadbytečným.

Ale i nadbyteční se ještě dělají důležitými se svým umíráním, a i nejprázdnější oříšek se chce ještě louskat.

Důležitě berou všichni umírání: ale ještě není smrt žádnou slavností. Ještě se nenaučili lidé, jak nejkrásnější slavnosti světit.

Dovršující smrt vám ukazuji, která se živoucím stává bodcem i slibem.

Svou smrtí umírá dovršitel, vítězně, obklopen doufajícími a slibujícími.

Takto by se mělo učit umírat; a neměla by být žádná slavnost, kde takový umírající neposvětí přísahy živoucích!

Takto zemřít je nejlepší; druhé pak je: zemřít v boji a rozhazovat velkou duši.

Ale bojujícímu stejně nenávistná jako vítězi je vaše šklebící se smrt, která se plíží jako zloděj – a přece přichází jako pán.

Svou smrt vám chválím, svobodnou smrt, která mi přichází, protože *já* chci.

A kdy budu chtít? – Kdo má cíl a dědice, chce smrt v pravý čas pro cíl a dědice.

A z úcty k cíli a dědici nebude už věšet suché věnce ve svatyni života.

Vskutku, nechci se podobat provazníkům: natahují svou nit do délky a při tom sami stále couvají.

Mnohý je i pro své pravdy a vítězství příliš starý; bezzubá ústa nemají už právo na každou pravdu.

A každý, kdo chce slávu, musí se včas rozloučit se ctí a cvičit se v těžkém umění – odejít v pravý čas.

Musí člověk přestat nechat se jíst, když nejlépe chutná: to vědí ti, kdo chtějí být dlouho milováni.

Kyselá jablka ovšem jsou, jejichž osud chce, aby čekala až do posledního dne podzimu: a zároveň zrají, žloutnou a vráskovatí.

Jiným stárne srdce dřív a jiným duch. A někteří jsou šedí v mládí: ale pozdě mládi dlouho mládne.

Mnohému se nedaří život: jedovatý červ se mu zažírá do srdce. Pak ať si dá pozor, aby se mu o to víc podařilo umírání.

Mnohý nikdy nezesládne, hnije už v létě. Zbabělost je to, co ho na jeho větvi drží.

Příliš mnohých žije a příliš dlouho se drží na svých větvích. Kéž by přišla bouře, která z toho stromu setřese všechno zpuchřelé a červotočivé!

Kéž by přišli kazatelé *rychlé* smrti! To by mi byly ty pravé bouře a třasači životních stromů! Ale slyším jen kázat pomalou smrt a trpělivost se vším „pozemským“.

Ach, vy kážete trpělivost s pozemským? To pozemské je, co má příliš mnoho trpělivosti s vámi, vy rouhavá ústa!

Vskutku, příliš brzo zemřel ten Hebrej, jehož ctí kazatelé pomalé smrti: a mnohým se od té doby stalo osudným, že zemřel příliš brzo.

Ještě znal jen slzy a tesknotu Hebreje, spolu s nenávistí dobrých a spravedlivých – ten Hebrej Ježíš: tu ho přepadla touha po smrti.

Kéž by zůstal v poušti a daleko od dobrých a spravedlivých! Snad by se byl naučil žít a milovat zemi – a smích k tomu!

Věřte mi, bratři moji! Zemřel příliš brzo; sám by byl své učení odvolal, kdyby se dožil mého věku! Vznešený na odvolání dost byl!

Ale nezralý byl ještě. Nezrale miluje mladík a nezrale také nenávidí člověka i zemi. Spoutána a těžká je mu ještě mysl i křídla ducha.

Ale v muži je víc dítěte než v mladíkovi, a méně tesknoty: lépe se vyzná ve smrti i v životě.

Volný k smrti a volný ve smrti, svatý Ne-říkač, když už není čas na Ano: tak se vyzná v smrti a v životě.

Aby vaše umírání nebylo rouháním se na člověka a zemi, přátelé moji: toto si vyprošuji z medu vaší duše.

Ve vašem umírání má ještě žhnout váš duch a vaše ctnost, jako červánky kolem země: nebo se vám umírání nepovedlo.

Takto chci sám zemřít, abyste vy přátelé pro mne milovali zemi víc; a zemí chci se zase stát, abych v té měl pokoj, která mě zrodila.

Vskutku, Zarathustra měl cíl, vrhl svůj míč: nyní jste vy přátelé mého cíle dědici, vám házím zlatý míč.

Nejraději vás vidím, přátelé moji, házet zlatý míč! A tak ještě chvíli medlím na zemi: odpusťte mi to!

Takto promluvil Zarathustra.

O darující ctnosti

1.

Když se Zarathustra rozloučil s městem, k němuž bylo přilnulo jeho srdce a jehož jméno zní „pestrá kráva“ – šli za ním mnozí, kteří se nazývali jeho učedníky, a doprovázeli ho. Tak došli ke křižovatce: tu jim Zarathustra řekl, že nyní chce jít sám; neboť byl přítelem samochůze. Jeho učedníci mu však na rozloučenou podali hůl, kolem jejíž zlaté rukojeti se obtáčel had kolem slunce. Zarathustra se holi zaradoval a opřel se o ni; pak takto promluvil ke svým učedníkům.

Řekněte mi: jak došlo zlato k nejvyšší hodnotě? Tím, že je neobyčejné a neužitečné a zářivé a mírné v lesku; stále se dává.

Jen jako obraz nejvyšší ctnosti došlo zlato k nejvyšší hodnotě. Zlatu podobný září pohled darujícího. Zlata lesk uzavírá mír mezi měsícem a sluncem.

Neobyčejná je nejvyšší ctnost a neužitečná, zářivá a mírná v lesku: darující ctnost je nejvyšší ctnost.

Vskutku, dobře vás uhodnu, moji učedníci: usilujete, jako já, o darující ctnost. Co byste měli mít společného s kočkami a vlky?

To je vaše žízeň, stát se sami obětí a darem: a proto máte žízeň nahromadit ve svých duších všechna bohatství.

Nenasytně usiluje vaše duše o poklady a klenoty, protože vaše ctnost je nenasytná ve své vůli darovat.

Nutíte všechny věci k sobě a do sebe, aby zpět z vašeho pramene plynuly jako dary vaší lásky.

Vskutku, k lupiči všech hodnot se musí stát taková darující láska; ale zdravé a svaté nazývám tuto sebelásku.

Jiná sebeláska je, až příliš chudá, hladovějící, která vždy chce krást, ona sebeláska nemocných, nemocná sebeláska.

S okem zloděje hledí na vše třpytivé; s hltavostí hladu měří toho, kdo má co bohatě jíst; a stále se plíží kolem stolu darujících.

Nemoc mluví z takové touhy a neviditelný úpadek; o chorobném těle mluví zlodějská lačnost této sebelásky.

Řekněte mi, bratři moji: co nám platí za špatné a nejšpatnější? Není to *úpadek*? – A úpadek tušíme vždy tam, kde chybí darující duše.

Vzhůru jde naše cesta, od druhu vzhůru k nad-druhu. Ale hrůzou je nám upadající smysl, který praví: „Vše pro mne."

Vzhůru letí náš smysl: tak je podobenstvím našeho těla, povznesení podobenstvím. Takových povznesení podobenstvími jsou jména ctností.

Takto jde tělo dějinami, stávající se a bojující. A duch – co je mu? Jeho bojů a vítězství herold, druh a ozvěna.

Podobenstvími jsou všechna jména dobra a zla: nevyslovují, jen pokynují. Blázen, kdo od nich chce vědění!

Dbejte mi, bratři moji, na každou hodinu, kdy váš duch chce mluvit v podobenstvích: tam je původ vaší ctnosti.

Povzneseno je tam vaše tělo a vzkříšeno; svou slastí uchvacuje ducha, že se stává tvůrcem a hodnotitelem a milujícím a všech věcí dobroditelem.

Když vaše srdce široce a plně vzkypí, podobno proudu, požehnáním i nebezpečím pro okolní bydlící: tam je původ vaší ctnosti.

Když jste povzneseni nad chválu i pokárání, a vaše vůle chce poroučet všem věcem, jako vůle milujícího: tam je původ vaší ctnosti.

Když pohrdáte příjemným a měkkým lůžkem, a od změkčilců se nemůžete uložit dost daleko: tam je původ vaší ctnosti.

Když jste chtějícími jedné vůle, a tento obrat vší nouze slove vám nutností: tam je původ vaší ctnosti.

Vskutku, nové dobro a zlo je! Vskutku, nový hluboký šum a hlas nového pramene!

Mocí je, tato nová ctnost; vládnoucí myšlenkou je a kolem ní moudrá duše: zlaté slunce a kolem něho had poznání.

2.

Zde Zarathustra na chvíli zmlkl a s láskou pohlédl na své učedníky. Pak takto pokračoval v řeči: – a jeho hlas se proměnil.

Zůstaňte mi věrni zemi, bratři moji, mocí své ctnosti! Vaše darující láska a vaše poznání ať slouží smyslu země! Takto vás prosím a zapřísahám.

Nenechte je odlétnout od pozemského a křídly tlouci o věčné zdi! Ach, bylo vždy tolik zbloudilé ctnosti!

Veďte, jako já, zbloudilou ctnost zpět na zem – ano, zpět k tělu a životu: aby zemi dala její smysl, lidský smysl!

Stokrát se dosud zbloudil a přechmátl tak duch jako ctnost. Ach, v našem těle sídlí ještě i teď všechen tenhle blud a přehmat: tělem a vůlí se tam stal.

Stokrát se dosud pokoušel a zbloudil tak duch jako ctnost. Ano, pokus byl člověk. Ach, mnoho nevědění a bludu se v nás stalo tělem!

Nejen rozum tisíciletí – i jejich šílenství propuká v nás. Nebezpečné je být dědicem.

Ještě bojujeme krok za krokem s obrem Náhodou, a nad veškerým lidstvem dosud vládl nesmysl, prázdný smysl.

Váš duch a vaše ctnost ať slouží smyslu země, bratři moji: a hodnota všech věcí ať je vámi stanovena nově! Proto máte být bojovníky! Proto máte být tvůrci!

Vědouc se očišťuje tělo; s vědomím pokoušejíc se povznáší; poznávajícímu se posvěcují všechny pudy; povzneseném se duše raduje.

Lékaři, pomoz sám sobě: tak pomůžeš ještě i svému nemocnému. Buď mu to nejlepší pomocí, že očima uzří toho, kdo sám sebe uzdravuje.

Tisíce stezek je, jimiž se dosud nekráčelo; tisíce zdraví a skrytých ostrovů života. Nevyčerpán a neobjeven je dosud člověk i lidská země.

Bděte a naslouchejte, vy osamělí! Z budoucnosti přicházejí větry s tajemným šuměním křídel; a jemným uším se zvěstuje dobrá zvěst.

Vy dnešní osamělí, vy odstupující, máte se jednou stát národem: z vás, kteří jste si sami sebe vyvolili, má vzejít vyvolený národ – a z něho nadčlověk.

Vskutku, místem uzdravování se má ještě stát země! A už kolem ní leží nová vůně, která přináší spásu – a nová naděje!

3.

Když Zarathustra tato slova dořekl, zmlkl jako ten, kdo neřekl své poslední slovo; dlouho pochybovačně vážil hůl v ruce. Konečně promluvil takto: – a jeho hlas se proměnil.

Sám jdu nyní, moji učedníci! I vy nyní odcházíte, a sami! Tak to chci.

Vskutku, radím vám: odejděte ode mne a braňte se proti Zarathustrovi! A ještě lépe: styďte se za něj! Snad vás oklamal.

Člověk poznání musí umět nejen milovat své nepřátele, nýbrž i nenávidět své přátele.

Špatně se odplácí učiteli, zůstává-li se stále jen žákem. A proč nechcete škubat na mém věnci?

Uctíváte mě; ale co, kdyby vaše úcta jednoho dne padla? Mějte se na pozoru, aby vás nezabila socha!

Říkáte, že věříte v Zarathustru? Ale co záleží na Zarathustrovi! Jste mými věřícími: ale co záleží na všech věřících!

Ještě jste sami sebe nehledali: tu jste našli mne. Tak to dělají všichni věřící; proto je se vší vírou tak málo.

Nyní vám káži, abyste mne ztratili a nalezli sami sebe; a teprve když jste mě všichni zapřeli, chci se k vám vrátit.

Vskutku, jinýma očima, bratři moji, budu si pak hledat své ztracené; jinou láskou vás pak budu milovat.

A jednou máte se mi stát opět přáteli a dětmi jedné naděje: pak chci být u vás potřetí, abych s vámi slavil velké poledne.

A to je velké poledne, kdy člověk stojí uprostřed své dráhy mezi zvířetem a nadčlověkem a svou cestu k večeru slaví jako svou nejvyšší naději: neboť je to cesta k novému jitru.

Tehdy sám sobě bude žehnat zanikající, že je přešlapujícím na druhý břeh; a slunce jeho poznání mu bude stát v poledni.

„Mrtví jsou všichni bozi: nyní chceme, aby žil nadčlověk.“ – to bud jednou o velkém poledni naše poslední vůle! –

Takto promluvil Zarathustra.

Díl druhý

Dítě se zrcadlem

Nato se Zarathustra vrátil opět do hor a do samoty své jeskyně a odňal se lidem: čekaje jako rozsévač, který rozhodil své semeno. Jeho duše však se naplnila netrpělivostí a touhou po těch, které miloval: neboť jim měl ještě mnoho dávat. Toto totiž je nejtěžší: z lásky zavřít otevřenou ruku a jako darující zachovat stud.

Takto plynuly osamělému měsíce a roky; jeho moudrost však rostla a svou plností mu působila bolesti.

Jednoho rána se však probudil už před svítáním, dlouho se zamýšlel na svém loži a konečně promluvil ke svému srdci:

Co mě tak vylekalo ve snu, že jsem se probudil? Nevešlo ke mně dítě, které neslo zrcadlo?

„Ó Zarathustro – pravilo mi dítě – pohlédni na sebe v zrcadle!“

Ale když jsem pohlédl do zrcadla, vykřikl jsem a mé srdce se zachvělo: neboť ne sebe jsem v něm uviděl, nýbrž ďáblovu hubu a výsměšný smích.

Vskutku, až příliš dobře rozumím znamení a napomenutí snu: moje *učení* je v nebezpečí, plevel se chce zvát pšenicí!

Mí nepřátelé zmocněli a znetvořili obraz mého učení, tak, že se mí nejmilejší musí stydět za dary, které jsem jim dal.

Ztratili se mi mí přátelé; přišla mi hodina hledat své ztracené! –

Při těchto slovech Zarathustra vyskočil, ale ne jako vylekaný, který hledá vzduch, nýbrž spíše jako věštec a pěvec, jehož přepadá duch. Udiveně na něho pohlédl jeho orel a jeho had: neboť jako červánky leželo přicházející štěstí na jeho tváři.

Co se mi to přihodilo, zvířata moje? – řekl Zarathustra. Což nejsem proměněn? Nepřišla mi blaženost jako vichr?

Pošetilé je mé štěstí a pošetilého bude mluvit: příliš mladé je ještě – tedy mějte s ním trpělivost!

Zraněn jsem svým štěstím: všichni trpící ať jsou mi lékaři!

K svým přátelům smím opět dolů a také ke svým nepřátelům! Zarathustra smí opět mluvit a darovat a milujícím konat to nejmilovanější!

Má netrpělivá láska přetéká proudy, dolů, k východu i západu. Z mlčenlivých hor a bouřek bolesti šumí má duše do údolí.

Příliš dlouho jsem toužil a hleděl do dálky. Příliš dlouho jsem patřil osamělosti: tak jsem se odnaučil mlčení.

Ústy jsem se stal cele a vcele, a šuměním potoka s vysokých skal: dolů chci svou řeč vrhnout do údolí.

A nechť se můj proud lásky zřítí do neschůdna! Jakpak by proud nenašel nakonec cestu k moři!

Je sice jezero ve mně, poustevnické, sobě postačující; ale můj proud lásky je strhuje s sebou dolů – k moři!

Novými cestami jdu, přichází mi nová řeč; unavily mě, jako všechny tvůrce, staré jazyky. Nechce můj duch už kráčet po obnošených podrážkách.

Příliš pomalu mi běží veškerá řeč – do tvého vozu skáču, bouře! A i tebe chci ještě bičovat svou zlobou!

Jako křik a jásot chci se nést přes široká moře, až najdu blažené ostrovy, kde dlí mí přátelé: –

A moji nepřátelé mezi nimi! Jak nyní miluji každého, k němuž smím jen promluvit! I moji nepřátelé náleží k mé blaženosti.

A chci-li vsednout na nejdivočejšího koně, nejlépe mi vždy pomůže nahoru můj oštěp: ten je vždy pohotovým služebníkem mé nohy:

Oštěp, který metám proti svým nepřátelům! Jak vděčím svým nepřátelům za to, že ho konečně smím vrhnout!

Příliš veliké bylo napětí mého mraku: mezi smíchy blesků chci házet krupobití do hlubin.

Mocně se bude zdvihat má hruď, mocně bude vdechovat svou bouři nad horami: tak jim přijde úleva.

Vskutku, bouři podobné přichází mé štěstí a má svoboda! Ale moji nepřátelé ať věří, že *zlý duch* běsní nad jejich hlavami.

Ano, i vy budete poleknuti, přátelé moji, mou divokou moudrostí; a snad odtud utečete pospolu s mými nepřáteli.

Ach, kéž bych uměl zpátky vás vylákat pastýřskými flétnami! Ach, kéž by má lvice moudrost se naučila něžně řvát! A mnohému jsme se už spolu naučili!

Má divoká moudrost otěhotněla v osamělých horách; na drsných kamenech porodila své mládě, nejmladší.

Nyní pobíhá bláznivě tvrdou pouští a hledá a hledá měkký trávník – má stará divoká moudrost!

Na měkký trávník vašich srdcí, přátelé moji! – na vaši lásku by chtěla uložit své nejmilejší!

Takto promluvil Zarathustra.

Na blažených ostrovech

Fíky padají ze stromů, jsou dobré a sladké; a jak padají, trhá se jim rudá slupka. Severním větrem jsem já zralým fíkům.

Takto, podobny fíkům, padají vám tato učení, přátelé moji: nuže, pijte jejich šťávu a jejich sladké maso! Podzim je kolem nás a čisté nebe a odpoledne.

Hle, jaká plnost je kolem nás! A z této hojnosti je krásné vyhlížet na vzdálená moře.

Kdysi se říkalo Bůh, hledělo-li se na vzdálená moře; nyní jsem vás však naučil říkat: nadčlověk.

Bůh je domněnka; ale chci, aby vaše domnívání nesahalo dál, než vaše tvořící vůle.

Mohli byste *stvořit* boha? – Tak mlčte mi tedy o všech bozích! Nadčlověka však stvořit byste mohli.

Ne možná vy sami, bratři moji! Ale v otce a předky nadčlověka byste se mohli přetvořit: a to buď vaše nejlepší tvoření! –

Bůh je domněnka: ale chci, aby vaše domnívání bylo omezeno v myslitelnosti.

Mohli byste *myslet* boha? – Ale toto ať vám znamená vůli k pravdě, že se vše promění v lidsky myslitelné, lidsky viditelné, lidsky cítitelné! Vlastní smysly máte myslet až do konce!

A to, co jste nazývali světem, to má teprve být vámi stvořeno: váš rozum, váš obraz, vaše vůle, vaše láska se tím mají stát samy! A vskutku, k vaší blaženosti, vy poznávající!

Ale abych vám úplně otevřel své srdce, přátelé: *kdyby* bohové byli, jak bych snesl, abych nebyl bůh! *Tedy* nejsou bohové.

Zajisté jsem učinil závěr; nyní však mě strhuje. –

Bůh je domněnka: ale kdo by vypil všechnu trýzeň této domněnky, aniž by zemřel? Má snad být tvůrci vzata jeho víra a orlu vzlet do orlích dálek?

Bůh je myšlenka, která činí vše rovné křivým a vše, co stojí, točivým. Jak? Čas by zmizel a vše pomíjivé by bylo jen lží?

Myslet toto je vír a závrať lidských kostí a žaludku ještě i dávení: vskutku, točivou nemocí to nazývám, takto se domnívat.

Zlou to zvu a lidu nepřátelskou: všechnu tu nauku o Jediném a Plném a Nepohnutém a Sytém a Nepomíjivém!

Vše nepomíjivé – to je jen podobenství! A básníci příliš lžou. –

Ale o čase a stávání se mají nejlepší podobenství mluvit: chválou mají být a ospravedlněním vší pomíjivosti!

Tvořit – to je velké vysvobození od utrpení a lehké je stávání se života. Ale aby tvůrce byl, k tomu je třeba utrpení a mnoho proměn.

Ano, mnoho hořkého umírání musí být ve vašem životě, vy tvůrci! Tak jste přímluvci a ospravedlňovateli vší pomíjivosti.

Aby tvůrce sám byl tím dítětem, které se nově rodí, k tomu musí také chtít být rodičkou a bolestí rodičky.

Vskutku, skrze sto duší jsem šel svou cestou a skrze sto kolébek a porodních bolestí. Mnohá loučení jsem už znal, znám srdcelomné poslední hodiny.

Ale tak chce má tvořící vůle, můj osud. Nebo abych vám to řekl ještě upřímněji: právě takový osud – chce má vůle.

Vše cítící trpí ve mně a je ve vězení: ale mé chtění mi přichází stále jako můj osvoboditel a nositel radosti.

Chtít osvobozuje: to je pravá nauka o vůli a svobodě – tak vás jí učí Zarathustra.

Už-nechtít a už-nehodnotit a už-netvořit! ach, nechť tato velká únava je mi stále daleká!

I v poznávání cítím jen slast svojí vůle plodit a stávat se; a je-li nevinnost v mém poznání, pak se to děje proto, že je v ní vůle k plození.

Pryč od boha a bohů mě lákala tato vůle; co by bylo tvořit, kdyby bozi – byli!

Ale k člověku mě žene stále nově, má vroucí vůle tvořit; tak honí kladivo ke kameni.

Ach, lidé, v kameni mi spí obraz, obraz mých obrazů! Ach, že musí spát v nejtvrdším, nejošklivějším kameni!

Nyní zuří mé kladivo krutě proti jeho vězení. Z kamene se práší úlomky: co je mi po tom?

Dokončit to chci: neboť stín ke mně přišel – všech věcí nejtišší a nejlehčí jednou ke mně přišlo!

Krása nadčlověka ke mně přišla jako stín. Ach, bratři moji! Co jsou mi ještě – bozi! –

Takto promluvil Zarathustra.

O soucitných

Přátelé moji, k vašemu příteli dorazila posměšná řeč: „Jen pohleďte na Zarathustru! Nekráčí mezi námi jako mezi zvířaty?“

Lépe je však řečeno takto: „Poznávající kráčí mezi lidmi *jako* mezi zvířaty.“

Člověk sám se však poznávajícímu nazývá: zvíře, které má rudá líčka.

Jak se mu to stalo? Není to proto, že se musel příliš často stydět?

Ó přátelé moji! Takto praví poznávající: Stud, stud, stud – to jsou dějiny člověka!

A proto si vznešený velí: nezahanbovat; stud si velí před každým trpícím.

Vskutku, nemám rád milosrdné, kteří jsou blaženi ve svém soucitu: příliš jim schází stud.

Musím-li být soucitný, nechci se tak alespoň jmenovat; a jsem-li soucitný, pak rád zdáli.

Rád i halím hlavu a prchám, dřív než jsem poznán: a tak vám káži, přátelé moji, abyste činili!

Nechť mi můj osud vždy přivádí do cesty jen bezstarostné, jako jste vy, a takové, s nimiž mi *smí* být společné naděje a hostina a med!

Vskutku, konal jsem leccos pro trpící: ale lepšího jsem se mi vždy zdálo činit, když jsem se naučil lépe se radovat.

Co lidé jsou, radoval se člověk příliš málo: toto jediné, bratři moji, je naším dědičným hříchem!

A naučíme-li se lépe radovat, nejlépe se odnaučíme činit druhým zle a myslet zlo.

Proto si umývám ruku, která trpícímu pomohla, proto si otírám i duši.

Neboť když jsem viděl trpícího trpět, styděl jsem se za něj kvůli jeho studu; a když jsem mu pomohl, těžce jsem se prohřešil na jeho hrdosti.

Velké závazky nečiní vděčným, nýbrž mstivým; a není-li malé dobrodiní zapomenuto, stává se z něj ještě hlodavý červ.

„Buďte zdrženliví v přijímání! Vyznamenejte tím, že přijímáte!“ – tak radím těm, kdo nemají co darovat.

Já však jsem darující: rád daruji, jako přítel přátelům. Cizí však a chudí ať si plody sami trhají z mého stromu: tak to méně zahanbuje.

Žebráky by však měl člověk zcela odstranit! Vskutku, člověk se zlobí, když jim dává, a zlobí se, když jim nedává.

A stejně tak hříšníky a špatná svědomí! Věřte mi, přátelé moji: výčitky svědomí učí kousat.

Nejhorší však jsou malé myšlenky. Vskutku, lépe ještě zle činit než myslet maličce!

Zajisté říkáte: „slast z malých zlob nám uspoří leckterý velký zlý skutek.“ Ale zde by člověk neměl chtít spořit.

Jako vřed je zlý skutek: svědí a škrábe a prolamuje se – mluví poctivě.

„Hle, jsem nemoc“ – tak mluví zlý skutek; to je jeho poctivost.

Ale houbě podobná je malá myšlenka: plíží se a tiskne se a nikde nechce být – až celé tělo je zpuchřelé a zvadlé od malých hub.

Tomu však, kdo je posedlý ďáblem, pravím toto slovo do ucha: „ještě lépe pěstuj svého ďábla do velka! I pro tebe je ještě cesta velikosti!“ –

Ach, bratři moji! O každém se ví něco příliš mnoho! A mnohý se nám stává průhledným, ale proto skrze něj ještě dlouho nemůžeme

projít.

Je těžké žít s lidmi, protože mlčet je tak těžké.

A ne proti tomu, kdo se nám protiví, jsme nejméně slušní, nýbrž proti tomu, kdo se nás vůbec netýká.

Máš-li však trpícího přítele, buď jeho utrpení místem odpočinku, přece však jaksi tvrdým lůžkem, polním lůžkem: tak mu nejlépe prospěješ.

A činí-li ti přítel zle, pak řekni: „Odpouštím ti, co jsi mi učinil; že jsi to však učinil *sobě* – jak bych to mohl odpustit!“

Tak mluví všechna velká láska: ta překonává i odpuštění a soucit.

Má člověk pevně držet své srdce; neboť pustí-li ho, jak brzy se mu rozběhne hlava!

Ach, kde se ve světě staly větší pošetilosti než u soucitných? A co ve světě způsobilo víc utrpení, než pošetilosti soucitných?

Běda všem milujícím, kteří nemají ještě výši nad svým soucitem!

Takto mi jednou řekl ďábel: „i Bůh má své peklo: to je jeho láska k lidem.“

A nedávno jsem ho slyšel pronést toto slovo: „Bůh je mrtev; na svém soucitu s lidmi Bůh zemřel.“ –

Tak si buďte varováni před soucitem: *odtud* ještě přichází lidem těžký mrak! Vskutku, rozumím znamením počasí!

Zapamatujte si však i toto slovo: všechna velká láska je ještě nad vším svým soucitem: neboť chce milovanému ještě – tvořit!

„Sám sebe přináším své lásce, a svého bližního stejně jako sebe“ – tak zní řeč všech tvůrců.

Všichni tvůrci však jsou tvrdí. –

Takto promluvil Zarathustra.

O kněžích

A jednou dal Zarathustra svým učedníkům znamení a promluvil k nim tato slova:

„Zde jsou kněží: a ačkoli jsou to i moji nepřátelé, projděte kolem nich tiše a se spícím mečem!

I mezi nimi jsou hrdinové; mnozí z nich trpěli příliš mnoho – i chtějí jiné nechat trpět.

Jsou to zlí nepřátelé: nic není mstivějšího než jejich pokora. A snadno se poskvrní ten, kdo na ně útočí.

Ale má krev je spřízněna s jejich; a chci, aby má krev byla ještě ctěna i v jejich.“ –

A když přešli kolem, přepadla Zarathustru bolest; a dlouho s ní nezápasil, pak takto počal mluvit:

Lituji těchto kněží. Jdou mi také proti chuti; ale to je mi nejmenší, co jsem mezi lidmi.

Ale trpím a trpěl jsem s nimi: zajatci jsou mi a znamení nesoucí. Ten, jehož zovou Vykupitelem, uvrhl je v pouta: –

V pouta falešných hodnot a blouznivých slov! Ach, kéž by je někdo vykoupil ještě i od jejich Vykupitele!

Na ostrůvku se jim kdysi zdálo přistát, když je moře smýkalo; ale hle, byla to spící obluda!

Falešné hodnoty a blouznivá slova: to jsou nejhorší obludy pro smrtelníky – dlouho v nich spí a čeká osud.

Ale nakonec přichází, probouzí se a žere a hltá, co si na něm stavělo chýše.

Ó, podívejte se mi na ty chýše, které si tihle kněží postavili! Kostely zvou své sladce vonící jeskyně.

Ó nad tím zfalšovaným světlem, nad tím zbahnělým vzduchem! Zde, kde duše k své výši vzhůru – nesmí letět!

Nýbrž takto velí jejich víra: „po kolenou nahoru po schodech, vy hříšníci!“

Vskutku, raději ještě vidím toho bezstoudného, než jejich vyvrácené oči jejich studu a nábožnosti!

Kdo si stvořil takové jeskyně a kající schody? Nebyli to tací, kdo se chtěli ukrýt a kdo se před čistým nebem styděli?

A teprve až čisté nebe opět pohlédne skrze rozbité stropy, a dolů na trávu a červený mák při rozbořených zdech – chci opět obrátit své srdce k místům tohoto Boha.

Nazvali Bohem, co se jim příčilo a činilo bolest: a vskutku, mnoho hrdinství bylo v jejich uctívání!

A jinak neuměli svého Boha milovat, než že člověka přibili na kříž!

Jako mrtvoly chtěli žít, černě potahovali svou mrtvolu; i z jejich řečí ještě cítím škaredé koření márnic.

A kdo žije poblíž nich, žije poblíž černých tůní, z nichž ropucha pěje svou píseň se sladkou hlubokomyslností.

Lepší písně by mi museli zpívat, abych se naučil věřit v jejich Vykupitele: vykoupeněji by mi museli vyhlížet jeho učedníci!

Nahé bych je chtěl vidět: neboť jedině krása by měla kázat pokání. Ale koho asi přemluví tento zahalený smutek!

Vskutku, jejich Vykupitelé sami nepřišli ze svobody a sedmého nebe svobody! Vskutku, oni sami nikdy nekráčeli po kobercích poznání!

Z mezer sestával duch těchto Vykupitelů; ale do každé mezery postavili své blouznění, svého vyplňovače mezer, jehož nazvali Bohem.

V jejich soucitu se utopil jejich duch, a když naběhli a přetékali soucitem, plavala vždy navrchu velká pošetilost.

Horlivě hnali a s křikem své stádo přes svou lávku: jako by k budoucnosti vedla jen jediná lávka! Vskutku, i tito pastýři patřili ještě k ovcím!

Malé duchy a objemné duše měli tito pastýři: ale, bratři moji, jak malé země byly dosud i ty nejobjemnější duše!

Krvavá znamení psali na cestu, kterou šli, a jejich pošetilost učila, že krví se dokazuje pravda.

Ale krev je nejhorším svědkem pravdy; krev otravuje nejčistší nauku ještě v blud a nenávist srdcí.

A jde-li někdo pro svou nauku ohněm – co to dokazuje! Víc je vskutku, že z vlastního hoření přichází vlastní nauka!

Dusné srdce a studená hlava: kde se toto setkává, tam vzniká burácivý vítr, „Vykupitel“.

Větší vskutku byli a výše urozenější, než ti, které národ nazývá Vykupiteli, tito uchvacující burácivé větry!

A od ještě větších, než všichni Vykupitelé byli, musíte, bratři moji, být vykoupeni, chcete-li ke svobodě najít cestu!

Nikdy ještě nebylo nadčlověka. Nahé jsem viděl oba, největšího i nejmenšího člověka: –

Příliš podobni jsou si ještě. Vskutku, i největšího jsem našel – příliš lidským!

Takto promluvil Zarathustra.

O ctnostných

Hromy a nebeskými ohňostroji je nutno mluvit k ochablým a spícím smyslům.

Ale hlas krásy mluví tiše: vkrádá se jen do nejprobuzenějších duší.

Tiše se mi dnes zachvěl a usmál můj štít; to je krásy svatý smích a chvění.

Nad vámi, vy ctnostní, dnes se smála má krása. A takto ke mně přišel její hlas: „ještě chtějí být – zaplaceni!“

Chcete být ještě zaplaceni, vy ctnostní! Chcete odměnu za ctnost a nebe za zemi a věčné za své dnes mít?

A nyní se na mne hněváte, že učím, že není žádného placmistra a hospodáře odměn? A vskutku, neučím ani, že ctnost je sama sobě odměnou.

Ach, toto je můj zármutek: do základu věcí byla vlžena odměna a trest – a nyní také do základu vašich duší, vy ctnostní!

Ale rypáku kance podobné má mé slovo rozrývat základ vašich duší; pluhem vám chci být.

Všechna tajemství vašeho základu mají přijít na světlo; a až budete rozryti a rozbiti ležet na slunci, bude i vaše lež od vaší pravdy oddělena.

Neboť tato je vaše pravda: *jste příliš čistí* pro špínu slov: pomsta, trest, odměna, odplata.

Milujete svou ctnost, jako matka své dítě; ale kdo kdy slyšel, aby matka chtěla být placena za svou lásku?

Je to vaše nejmilejší Já, vaše ctnost. Žízeň prstence je ve vás: sám sebe opět dostihnout, pro to zápasí a otáčí se každý prsten.

A hvězdě podobné, která hasne, je každé dílo vaší ctnosti: vždy je ještě jeho světlo na cestě a putuje – a kdy nebude už na cestě?

Takto je světlo vaší ctnosti ještě na cestě, i když je dílo dokonáno. Nechť je nyní zapomenuto a mrtvo: jeho paprsek světla ještě žije a putuje.

Aby vaše ctnost byla vaším Já a nikoli něčím cizím, kůží, pláštíkem: to je pravda z hloubi vaší duše, vy ctnostní! –

Ale jsou i takoví, jimž je ctnost křečí pod bičem: a vy jste příliš poslouchali na jejich křik!

A jiní jsou, kteří nazývají ctností zpuchřelost svých neřestí; a když se jejich nenávist a jejich žárlivost jednou protáhnou, pak se jejich „spravedlnost“ probere a mne si rozespalé oči.

A jiní jsou, kteří jsou taženi dolů: jejich ďáblové je táhnou. Ale čím víc klesají, tím žhavěji září jejich oko a touha po jejich bohu.

Ach, i jejich křik dolehl k vašim uším, vy ctnostní: čím já *nejsem*, to, to je mi Bohem a ctností!

A jiní jsou, kteří přicházejí těžce a skřípavě, podobni vozům, které vezou kameny s kopce: ti mluví mnoho o důstojnosti a ctnosti – svůj brzdný střevíc nazývají ctností!

A jiní jsou, kteří jsou podobni všedním hodinám, které byly nataženy; činí své tiktak a chtějí, aby se tiktak nazývalo – ctností.

Vskutku, tito mi působí radost: kde najdu takové hodiny, natáhnu je svým posměchem; a mají mi při tom ještě vrčet!

A jiní jsou pyšní na svou hrstku spravedlnosti a kvůli ní páchají zločin na všech věcech: takže se svět ve své nespravedlnosti utápí.

Ach, jak zle jim slovo „ctnost“ z úst běží! A když řeknou: „jsem spravedlivý“, zní to vždy stejně jako: „jsem pomstěn!“

Svou ctností chtějí svým nepřátelům vyškrábat oči; a povznášejí se jen proto, aby jiné ponížili.

A opět jsou takoví, kteří sedí ve svém močálu a mluví takto ven z rákosí: „ctnost – to je sedět tiše v močálu.

Nekousáme nikoho a jdeme z cesty tomu, kdo chce kousat; a ve všem máme mínění, které nám dávají.“

A opět jsou takoví, kteří milují gesta a myslí si: ctnost je jakýsi druh gesta.

Jejich kolena stále se modlí a jejich ruce jsou chvalozpěvy ctnosti, ale jejich srdce o tom nic neví.

A opět jsou takoví, kteří pokládají za ctnost říkat: „ctnost je nutná“; ale v zásadě věří jen tomu, že policie je nutná.

A mnohý, kdo nedovede vidět vysoké u lidí, nazývá ctností, že vidí jejich nízké příliš blízko: tak nazývá svůj zlý pohled ctností.

A někteří chtějí být vzděláváni a napřimováni a říkají tomu ctnost; a jiní chtějí být poráženi – a také tomu říkají ctnost.

A tímto způsobem téměř všichni věří, že mají podíl na ctnosti; a aspoň chce každý být znalcem v „dobru“ a „zlu“.

Ale ne proto přišel Zarathustra, aby všem těmto lhářům a bláznům řekl: „Co víte *vy* o ctnosti! Co *byste* mohli vědět o ctnosti!“ –

Nýbrž, abyste vy, přátelé moji, se unavili starými slovy, která jste se od bláznů a lhářů naučili:

Unavili byste se slovy „odměna“, „odplata“, „trest“, „pomsta ve spravedlnosti“ –

Unavili byste se říkat: „že je skutek dobrý, to dělá, že je nesobecký.“

Ach, přátelé moji! Aby *vaše* Já bylo ve skutku, jako je matka v dítěti: to buď mi *vaše* slovo o ctnosti!

Vskutku, vzal jsem vám asi sto slov a nejmilejší hračky vaší ctnosti; a nyní se na mne hněváte, jako se hněvají děti.

Hrály si u moře – tu přišla vlna a strhla jim jejich hračku do hlubin: nyní pláčou.

Ale táž vlna má jim přinést nové hračky a nové pestré mušličky před ně vysypat!

Tak budou utěšeny; a jako ony máte i vy, přátelé moji, mít svá útěšení – a nové pestré mušličky! –

Takto promluvil Zarathustra.

O lůze

Život je pramenem slasti; ale kde pije i lůza, tam jsou všechny studny otrávené.

Vše čisté mám rád; ale nemohu snášet škeblící se huby a žízeň nečistých.

Vhodili své oko dolů do studny: nyní mi odtud září vzhůru jejich odporný úsměv.

Svatou vodu otrávili svou chlípností; a když své špinavé sny nazvali slastí, otrávili i slova.

Plamen se zdráhá, když přikládají své vlhké srdce k ohni; sám duch bublá a kouří se, kde lůza přistupuje k ohni.

Nasládlým a přemrzlým se jim v ruce stává ovoce: vylamuje větvemi a vrcholy sušenou činí jejich pohled strom plodů.

A mnohý, kdo se od života odvrátil, odvrátil se jen od lůzy: nechtěl se o studnu a plamen a plod dělit s lůzou.

A mnohý, kdo odešel do pouště a s dravými zvířaty žízeň trpěl, nechtěl jen s nečistými honáky velbloudů sedět kolem cisterny.

A mnohý, kdo přicházel jako ničitel a jako krupobití na všechna plodová pole, chtěl jen svou nohu lůze do chřtánu zasadit a tak její hltan ucpat.

A ne to je sousto, kterým jsem se dusil nejvíc, vědět, že život sám potřebuje nepřátelství a umírání a mučednické kříže: –

Nýbrž ptal jsem se kdysi a málem jsem se udusil svou otázkou: jak? *potřebuje* život i lůzu?

Jsou otrávené studny potřeba a smrdící ohně a pošpiněné sny a červi v chlebě života?

Ne má nenávist, nýbrž můj hnus mi hladově ohlodával život! Ach, ducha jsem byl často unaven, když jsem i lůzu nacházel duchaplnou!

A vládnoucím jsem obrátil záda, když jsem viděl, co dnes nazývají vládnutím: šachrovat a smlouvat o moc – s lůzou!

Mezi národy jsem bydlel cizí řeči, s uzavřenýma ušima: aby mi jejich šachrovný jazyk zůstal cizí a jejich smlouvání o moc.

A držíc si nos šel jsem nespokojen vším včerejším a dnešním: vskutku, zle páchne všechno včerejší a dnešní po píšící lůze!

Mrzákovi podobný, který ohluchl a oslepl a oněměl: tak jsem dlouho žil, abych nežil s mocenskou a píšící a slastnou lůzou.

Namáhavě stoupal můj duch po schodech, a opatrně; almužny slasti byly jeho občerstvením; o holi se slepci plížil život.

Co se mi tedy stalo? Jak jsem se vykoupil od hnusu? Kdo omladil mé oko? Jak jsem vzlétl do výše, kde už nesedí žádná lůza u studny?

Stvořil mi můj hnus sám křídla a prameny tušící síly? Vskutku, do nejvyššího jsem musel vzlétnout, abych pramen slasti opět nalezl!

Ó, našel jsem ho, bratři moji! Zde v nejvyšším mi tryská pramen slasti! A je život, s nímž žádná lůza nepije!

Příliš prudce proudíš mi, prameni slasti! A často pohár opět vyprazdňuješ tím, že ho chceš plnit!

A ještě se musím učit skromněji k tobě přistupovat: příliš prudce mi ještě proudí mé srdce vstříc: –

Mé srdce, na němž hoří mé léto, krátké, horké, melancholické, přešťastné: jak touží mé letní srdce po tvém chladu!

Pryč je zdráhavý smutek mého jara! Pryč je zloba mých sněhových vloček v červnu! Letem jsem se stal celý a letním polednem!

Léto na nejvyšším s chladnými prameny a blaženým tichem: ó pojďte, přátelé moji, aby ticho bylo ještě blaženější! Neboť toto je *naše* výše a náš domov: příliš vysoko a strmě bydlíme zde pro všechny ne-

čisté a jejich žízeň. Vhoďte jen své čisté oči do pramene mé slasti, přátelé moji! Jak by měl tím zkalit se! Vstříc se vám má smát svojí čistotou.

Na stromě budoucnost si stavíme své hnízdo; orli nám osamělým mají nosit potravu ve svých zobácích!

Vskutku, žádnou potravu, s níž by nečistí směli jíst! Oheň by jim bylo, zdálo by se jim, žrát, a opálili by si huby!

Vskutku, žádné domovy zde připraveny nemáme pro nečisté! Ledovou jeskyní by jejich tělům naše štěstí slulo a jejich duchům!

A jako silné větry chceme nad nimi žít, sousedé orlů, sousedé sněhu, sousedé slunce: tak žijí silné větry.

A větru podobný chci jednou ještě vát mezi nimi a svým duchem jejich duchu dech odnímat: tak to chce má budoucnost.

Vskutku, silný vítr je Zarathustra všem nížinám; a tuto radu dává svým nepřátelům a všemu, co plivá a chrchlá: střežte se plivat *proti* větru!

Takto promluvil Zarathustra.

O tarantulích

Hle, to je tarantulí jeskyně! Chceš ji vidět sám? Zde visí její síť: dotkni se jí, aby se zachvěla.

Tu přichází ochotně: vítej, tarantule! Černě sedí na tvém hřbetě tvůj trojúhelník a znamení; a vím také, co sedí v tvé duši.

Pomsta sedí v tvé duši: kam uštkneš, tam roste černý strup; pomstou činí tvůj jed duši točivou!

Takto k vám mluvím v podobenství, vy, kdo činíte duše točivými, vy kazatelé *rovnosti*! Tarantulemi jste mi a skrytými mstivci!

Ale vaše skrýše už vynesu na světlo: proto se vám smějím do tváře svým smíchem výše.

Proto trhám vaši síť, aby vás vaše zuřivost vylákala ze lživé jeskyně a vaše pomsta vyskočila zpoza vašeho slova „spravedlnost“.

Neboť *aby člověk byl vykoupen od pomsty*: to je mi mostem k nejvyšší naději a duhou po dlouhých bouřích.

Jinak však to chtějí ovšem tarantule. „Právě to ať nazývá se nám spravedlností, aby se svět naplnil bouřemi naší pomsty“ – takto mezi sebou hovoří.

„Pomstu chceme vykonávat a tupení na všech, kdo nejsou jako my“ – tak si slibují tarantulová srdce.

„A „vůle k rovnosti“ – to samo bude napříště jménem pro ctnost; a proti všemu, co má moc, pozvedneme svůj křik!“

Vy kazatelé rovnosti, tyranské šílenství nemohoucnosti takto z vás křičí po „rovnosti“: vaše nejtajnější tyranské choutky se takto maskují do slov ctnosti!

Rozmrzelá domýšlivost, zdušená závist, snad vašich otců domýšlivost a závist: z vás vyráží jako plamen a šílenství pomsty.

Co otec zamlčel, to v synovi dochází slova; a často jsem shledal syna obnaženým tajemstvím otce.

Nadšeným jsou podobni: ale ne srdce je to, co je nadchne – nýbrž pomsta. A když se stávají jemnými a chladnými, není to duch, nýbrž závist, co je činí jemnými a chladnými.

Jejich žárlivost je vede i na stezky myslitele; a toto je známkou jejich žárlivosti – jdou vždy příliš daleko: až se jejich únava musí nakonec uložit spát na sněhu.

Z každé jejich stížnosti zní pomsta, v každé jejich chvále je působení bolesti; a být soudcem jim připadá blažeností.

Takto však vám radím, přátelé moji: nedůvěřujte všem, v nichž je mocný pud trestat!

To je lid špatného druhu a původu; z jejich tváří hledí kat a slídivý pes.

Nedůvěřujte všem těm, kdo mnoho mluví o své spravedlnosti! Vskutku, jejich duším chybí nejen med.

A když se sami zovou „dobrými a spravedlivými“, nezapomínejte, že jim k farizejství nechybí nic než – moc!

Přátelé moji, nechci být smíchán a zaměněn.

Jsou takoví, kteří hlásají mou nauku o životě: a zároveň jsou kazatelé rovnosti a tarantule.

Že mluví ve prospěch života, ač sami sedí ve své jeskyni, tito jedovatí pavouci, a odvráceni od života: dělají to proto, že tím chtějí působit bolest.

Takovým chtějí tím působit bolest, kteří nyní mají moc: neboť u těchto je kázání o smrti ještě nejlépe doma.

Kdyby to bylo jinak, učili by tarantule jinak: a právě ony byly dříve nejlepšími hanobiteli světa a páliči kacířů.

S těmito kazateli rovnosti nechci být smíchán a zaměněn. Neboť takto mi mluví spravedlnost: „lidé nejsou si rovni.“

A ani se jimi stát nemají! Co by byla má láska k nadčlověku, kdybych mluvil jinak?

Po tisících mostů a lávek ať se tlačí k budoucnosti, a stále víc války a nerovnosti ať je mezi ně položeno: tak mě nechává mluvit má veliká láska!

Vynálezci obrazů a přízraků ať se stanou ve svých nepřátelstvích, a svými obrazy a přízraky ať proti sobě navzájem vedou nejvyšší boj!

Dobro a Zlo, Bohatý a Chudý, a Vysoký a Nízký, a všechna jména hodnot: zbraněmi ať jsou a cinkajícími znameními toho, že se život musí vždy znovu překonávat!

Do výše se chce stavět pilíři a stupni, život sám: do dalekých dálek chce hledět a ven do blažených krás – *proto* potřebuje výši!

A protože potřebuje výši, potřebuje stupně a rozpor mezi stupni a stoupajícími! Stoupat chce život a stoupaje sebe sama překonávat.

A pohleďte mi tedy, přátelé moji! Zde, kde je tarantulí jeskyně, se zdvihají trosky starého chrámu vzhůru – podívejte se mi tedy osvícenýma očima!

Vskutku, kdo zde kdysi tyčil své myšlenky v kameni vzhůru, o tajemství veškerého života věděl stejně jako nejmoudřejší!

Že i v kráse je boj a nerovnost a válka o moc a nadvládu: to nás zde učí v nejjasnějším podobenství.

Jak se zde božsky lámou klenby a oblouky, v zápase: jak světlem a stínem usilují proti sobě, oni božsky usilující –

Takto jistí a krásní buďme i my navzájem nepřáteli, přátelé moji! Božsky chceme *proti* sobě usilovat! –

Běda! Tu mě sama uštkla tarantule, má stará nepřítelkyně! Božsky jistě a krásně mě uštkla do prstu!

„Trest musí být a spravedlnost – tak myslí: ne nadarmo bude zde na počest nepřátelství zpívat písně!“

Ano, pomstila se! A běda! nyní bude pomstou ještě i mou duši točivou činit!

Abych se však *netočil*, přátelé moji, přivažte mě pevně zde k tomuto sloupu! Raději ještě budu sloupovým světcem, než vírem mstivosti!

Vskutku, žádným točivým a vířivým větrem Zarathustra není; a jeli tanečníkem, nikdy přece tanečníkem tarantulovým! –

Takto promluvil Zarathustra.

O slavných mudrcích

Lidu jste sloužili a pověrám lidu, vy slavní mudrci všichni! – a *ne* pravdě! A právě proto se vám vzdávala úcta.

A proto se také snášela vaše nevíra, protože byla vtipem a oklikou k lidu. Tak nechává pán své otroky, ať si činí, co chtějí, a ještě se baví jejich zpupností.

Ale kdo je lidu nenáviděn jako vlk psům: to je svobodný duch, nepřítel pout, nemodlosloužebník, v lesích přebývající.

Vyhnat ho z jeho skrýše – to se vždy nazývalo lidu „smyslem pro právo“: proti němu štve ještě stále své nejostřejší psy.

„Neboť pravda je tu: vždyť lid je přece tu! Běda, běda hledajícím!“ – takto se ozývalo odedávna.

Svému lidu jste chtěli vybojovat právo v jeho úctě: to jste nazývali „vůlí k pravdě“, vy slavní mudrci!

A vaše srdce k sobě vždy pravilo: „z lidu jsem přišel: odtud mi také přišel hlas Boží.“

Tvrdohlaví a chytří, oslu podobní, byli jste vždy jako přímluvci lidu.

A nejeden mocný, který chtěl s lidem dobře vyjet, zapřáhl před své oře ještě – oslíka, slavného mudrce.

A nyní bych chtěl, vy slavní mudrci, abyste konečně odhodili lví kůži zcela ze sebe!

Kůži dravce, pestře skvrnitou, a chomáče hledajícího, zkoumajícího, dobyvatelského!

Ach, abych se naučil věřit ve vaši „pravdivost“, k tomu byste mi musili napřed svou uctívající vůli zlomit.

Pravdivý – tak nazývám toho, kdo odchází do bezbožných pouští a své uctívající srdce zlomil.

Ve žlutém písku, spálen sluncem, pokukuje snad žíznivě po ostrovech bohatých prameny, kde živoucí odpočívá pod temnými stromy.

Ale jeho žízeň ho nepřemluví, aby se stal podobným těm pohodlným: neboť kde jsou oázy, tam jsou i modly.

Hladovějící, násilný, osamělý, bezbožný: tak chce sám sebe lví vůle.

Svobodný od štěstí otroků, vykoupený od bohů a modloslužeb, nebojácný a strašlivý, veliký a osamělý: tak je vůle pravdivého.

V poušti bydleli odedávna pravdiví, svobodní duchové, jako páni pouště; ale ve městech bydlí dobře krmení, slavní mudrci – tažná zvířata.

Vždy totiž táhnou, jako oslové – *lidu* káru!

Nehněvám se za to na ně: ale sloužícími mi zůstávají a zapřaženými, i když se třpytí ze zlatého postroje.

A často byli dobrými sluhy a chvályhodnými. Neboť takto praví ctnost: „musíš-li být sluha, hledej toho, komu tvá služba nejvíce prospěje!“

„Duch a ctnost tvého pána ať rostou tím, že jsi jeho sluhou: tak sám porosteš s jeho duchem a s jeho ctností!“

A vskutku, vy slavní mudrci, vy sluhové lidu! Vy sami jste rostli s duchem a ctností lidu – a lid skrze vás! K vaší poctě to říkám!

Ale lidem mi zůstáváte i ve svých ctnostech, lidem s zpozdilýma očima – lidem, který neví, co je *duch*!

Duch je život, který sám do života řeže: na své vlastní trýzni rozmnožuje své vědění – věděli jste to už?

A štěstí ducha je toto: být pomazán a slzami posvěcen za obětní zvíře – věděli jste to už?

A slepota slepce a jeho hledání a tápání má ještě svědčit o moci slunce, do něhož hleděl – věděli jste to už?

A s horami se má poznávající učit *stavět*! Málo je, že duch přenáší hory – věděli jste to už?

Znáte jen jiskry ducha: ale nevidíte kovadlinu, kterou je, ani krutost jeho kladiva!

Vskutku, neznáte hrdost ducha! Ale ještě méně byste snesli skromnost ducha, kdyby jednou chtěla mluvit!

A nikdy jste ještě nesměli vrhnout svého ducha do jámy sněhu: nejste dost horcí k tomu! Tak neznáte ani slastí jeho chladu.

Ve všem mi však činíte příliš důvěrně s duchem; a z moudrosti jste často udělali chudobinec a nemocnici pro špatné básníky.

Nejste orli: tak jste ani nezakusili štěstí v hrůze ducha. A kdo není ptákem, nemá se usazovat nad propastmi.

Jste mi vlažní: ale chladně proudí každé hluboké poznání. Ledově chladné jsou nejvnitřnější studně ducha: občerstvením horkým rukám a jednajícím.

Čestně stojíte přede mnou a toporně a s rovnými zády, vy slavní mudrci! – vás nehýbe žádný silný vítr a vůle.

Neviděli jste nikdy plachtu plout po moři, zaoblenou a nadmutou a chvějící se před prudkostí větru?

Plachtě podobná, chvějící se před prudkostí ducha, pluje má moudrost po moři – má divoká moudrost!

Ale vy sluhové lidu, vy slavní mudrci – jak *byste* mohli jít se mnou! –

Takto promluvil Zarathustra.

Noční píseň

Noc je: nyní mluví hlasitěji všechny tryskající studny. A také má duše je tryskající studna.

Noc je: nyní teprv se probouzejí všechny písně milujících. A také má duše je píseň milujícího.

Něco neutišeného, neutišitelného je ve mně; chce se stát hlasitým. Touha po lásce je ve mně, která sama mluví řečí lásky.

Světlem jsem: ach, kéž bych byl nocí! Ale toto je má osamělost, že jsem opásán světlem.

Ach, kéž bych byl temný a noční! Jak bych chtěl ssát z prsů světla!

A vám samým bych chtěl ještě žehnat, vy malé jiskřící hvězdy a svítící červi tam nahoře! – a být blažen z vašich darů světla.

Ale žiji ve svém vlastním světle, piji zpět do sebe plameny, které ze mne tryskají.

Neznám štěstí přijímajícího; a často se mi zdálo, že krást musí být ještě blaženější než přijímat.

To je má chudoba, že má ruka nikdy neodpočívá od darování; to je má závist, že vidím čekající oči a rozjasněné noci touhy.

Ó neblaženosti všech darujících! Ó zatmění mého slunce! Ó touho po toužení! Ó hladu v sytosti!

Berou ode mne: ale dotýkám se ještě jejich duše? Propast je mezi dáváním a bráním; a nejmenší propast se nakonec překoná.

Hlad vyrůstá z mé krásy: bolest bych chtěl způsobit těm, jimž svítím, oloupit bych chtěl obdarované mnou – tak hladovím po zlobě.

Stáhnout ruku, když se jí už ruka vstříc natahuje; podoben vodopádu, který ještě v pádu váhá – tak hladovím po zlobě.

Takovou pomstu si vymýšlí má plnost; taková zákeřnost tryská z mé osamělosti.

Mé štěstí v darování zemřelo při darování, má ctnost se stala unavenou sebe sama na své hojnosti!

Kdo stále daruje, tomu hrozí, že ztratí stud; kdo stále rozdává, tomu ruka a srdce mají mozoly z pouhého rozdávání.

Mé oko už nepřetéká před studem prosících; má ruka se stala příliš tvrdou pro chvění naplněných rukou.

Kam se poděla slza z mého oka a chmýří z mého srdce? Ó osamělosti všech darujících! Ó mlčenlivosti všech svítících!

Mnoho sluncí krouží v pustém prostoru: ke všemu, co je temné, mluví svým světlem – mně mlčí.

Ó, toto je nepřátelství světla proti svítícímu, nelítostně se ubírá po svých drahách.

Nespravedlivé ke svítícímu v nejhlubším srdci: chladné ke sluncím – takto se ubírá každé slunce.

Bouři podobné letí slunce po svých drahách, to je jejich ubírání. Své neúprosné vůli jsou poslušné, to je jejich chlad.

Ó, vy teprv jste to, vy temní, vy noční, kteří tvoříte teplo ze svítícího! Ó, vy teprv pijete si mléko a občerstvení z vemen světla!

Ach, led je kolem mne, má ruka se pálí o ledové! Ach, žízeň je ve mně, která prahne po vaší žízni!

Noc je: ach, že musím být světlem! A žízeň po nočním! A osamělost!

Noc je: nyní jako pramen ze mne tryská má touha – po řeči toužím.

Noc je: nyní mluví hlasitěji všechny tryskající studny. A také má duše je tryskající studna.

Noc je: nyní teprv se probouzejí všechny písně milujících. A také má duše je píseň milujícího. –

Takto zpíval Zarathustra.

Taneční píseň

Jednoho večera šel Zarathustra se svými učedníky lesem; a když hledal pramen, hle, přišel na zelenou louku, kolem níž tiše stály stromy a křoví: na ní tančily dívky, jedna s druhou. Jakmile dívky Zarathustru poznaly, přestaly tančit; Zarathustra však k nim přistoupil s přívětivým posuňkem a promluvil tato slova:

„Nepřestávejte tančit, vy líbezné dívky! Žádný kazič hry nepřišel k vám se zlým pohledem, žádný nepřítel dívek.

Jsem obhájcem Boha před ďáblem: tím však je duch tíže. Jak bych já, vy lehké, mohl být nepřítelem božských tanců? Či dívčích nožek s krásnými kotníky?

Jsem sice lesem a nocí tmavých stromů: kdo se však mé temnoty nebojí, najde pod mými cypřišemi i stráně plné růží.

A najde snad také toho malého boha, který je dívkám nejmilejší: leží u pramene, tiše, se zavřenýma očima.

Vskutku, za jasného dne mi usnul, ten lenoch! Honil snad příliš mnoho motýlů?

Nehněvejte se na mě, vy krásné tanečnice, pokrotím-li malého boha trochu! Jistě bude křičet a plakat – ale je k smíchu i v pláči!

A se slzami v očích vás má prosit o tanec; a já sám chci zazpívat píseň k jeho tanci:

Taneční a posměšnou píseň o duchu tíže, mém nejsvrchovanějším, nejmocnějším ďáblu, o němž říkají, že je ‚pánem světa'.“ –

A toto je píseň, kterou Zarathustra zpíval, zatímco Cupido a dívky tančili spolu.

Pohlédl jsem nedávno do tvého oka, ó Životě! A zdálo se mi, že klesám do nezbadatelna.

Ale ty jsi mě zlatým vlascem vytáhl zpět; posměšně ses zasmál, když jsem tě nazval nezbadatelným.

„Tak mluví všechny ryby, pravil jsi; co *ony* nezbadají, je nezbadatelné.

Já jsem však jen proměnlivá a divoká a ve všem žena, a to ne ctnostná:

Byť mi vy muži říkáte ‚hlubina' či ‚věrnost', ‚věčná', ‚tajemná'. –

Ale vy muži nás vždy obdarováváte vlastními ctnostmi – ach, vy ctnostní!"

Takto se smála, ta neuvěřitelná; já však jí nikdy nevěřím a jejímu smíchu, mluví-li o sobě zle.

A když jsem mezi čtyřma očima rozmlouval se svou divokou moudrostí, řekla mi hněvivě: „Ty chceš, ty toužíš, ty miluješ, jen proto *chválíš* život!"

Málem bych byl zle odpověděl a té rozhněvané řekl pravdu; a nelze zle odpovědět hůře, než když člověk ‚řekne pravdu' své moudrosti.

Takto je to totiž mezi námi třemi. Z celého srdce miluji jen život – a vskutku, nejvíc tehdy, když ho nenávidím!

Že jsem však moudrosti nakloněn a často až příliš: to proto, že mi tolik připomíná život!

Má své oko, svůj smích, dokonce i svůj zlatý rybářský prut: což za to mohu, že si jsou obě tak podobné?

A když se mě jednou život ptal: Kdopak je to, ta moudrost? – řekl jsem horlivě: „Ach ano! Ta moudrost!

Žízní po ní člověk a nenasytí se, hledí skrze závoje, chytá skrze sítě.

Je krásná? Co já vím! Ale i nejstarší kapři se dají ještě na ni ulovit.

Je proměnlivá a vzpurná; často jsem ji viděl, jak si kousala do rtu a česala si vlasy proti srsti.

Snad je zlá a falešná a ve všem ženská; ale právě když o sobě mluví špatně, nejvíc svádí.“

Když jsem to řekl životu, zasmál se zlomyslně a zavřel oči. „O kom to mluvíš? pravil, snad o mně?

A i kdybys měl pravdu – říká se *to* někomu takhle do očí! Ale ted mluv i o své moudrosti!“

Ach, a tu jsi zase otevřel oko, ó milovaný Živote! A zdálo se mi, že opět klesám do nezbadatelna. –

Takto zpíval Zarathustra. Když však tanec skončil a dívky odešly, posmutněl.

„Slunce je už dávno dole, pravil nakonec; louka je vlhká, od lesů vane chlad.

Něco neznámého je kolem mě a dívá se zamyšleně. Jakže! Ty ještě žiješ, Zarathustro?

Proč? Zač? Čím? Kam? Kde? Jak? Není pošetilost ještě žít? –

Ach, přátelé moji, to večer se takto táže ze mne. Odpusťte mi můj zármutek!

Nastal večer: odpusťte mi, že nastal večer!“

Takto promluvil Zarathustra.

Píseň u hrobu

„Tam leží ostrov hrobů, mlčenlivý; tam jsou také hroby mého mládí. Tam chci donést vždyzelený věnec života."

Takto jsem si usmyslel v srdci a plul přes moře. –

Ó vy, vidění a zjevení mého mládí! Ó vy, všechny pohledy lásky, vy božské okamžiky! Jak rychle jste mi zemřeli! Vzpomínám na vás dnes jako na své mrtvé.

Od vás, mých nejmilejších mrtvých, přichází mi sladká vůně, uvolňující srdce i slzy. Vskutku, otřásá a rozvazuje srdce tomu, kdo pluje osamělý.

Pořád ještě jsem nejbohatší a nejvíc hodný závisti – já, nejosamělejší! Vždyť jsem vás *měl*, a vy máte ještě mne: povězte, komu, jako mně, padla ze stromu taková růžová jablka?

Pořád ještě jsem dědicem a půdou vaší lásky, kvetoucí k vaší památce pestrými divokými ctnostmi, ó vy nejmilovanější!

Ach, byli jsme stvořeni, abychom si zůstali blízko, vy líbezné cizí zázraky; a ne jako plaší ptáci jste ke mně přicházeli a k mé touze – ne, jako důvěřující k důvěřujícímu!

Ano, k věrnosti stvoření, jako já, a k něžným věčnostem: nyní vás musím jmenovat podle vaší nevěrnosti, vy božské pohledy a okamžiky: jiné jméno jsem se dosud nenaučil.

Vskutku, příliš rychle jste mi zemřeli, vy uprchlíci. Přesto jste neutíkali vy přede mnou, ani já před vámi: nevinni si jsme navzájem svou nevěrností.

Aby zabili *mne*, uškrtili vás, vy zpěvní ptáci mých nadějí! Ano, po vás, nejmilejší, stále střílela zloba své šípy – aby zasáhla mé srdce!

A trefila! Vždyť jste byli vždy tím mi nejsrdečnějším, mým vlastnictvím a mým posedlým bytím: *proto* jste museli zemřít mladí a příliš brzy!

Po tom nejzranitelnějším, co jsem měl, byl vyslán šíp: tím jste byli vy, jimž je kůže jako chmýří a ještě víc jako úsměv, který hasne v jediném pohledu!

Toto však slovo chci říci svým nepřátelům: co je všechno vraždění lidí proti tomu, co jste mi vy udělali!

Zlo horší jste mi způsobili, než je všechno vraždění lidí; nenahraditelné jste mi vzali: – takto k vám mluvím, nepřátelé moji!

Zavraždili jste přec vidění a nejmilejší zázraky mého mládí! Mé druhy jste mi vzali, blažené duchy! Jejich památce kladu k nohám tento věnec a tuto kletbu.

Tuto kletbu proti vám, nepřátelé moji! Vždyť jste zkrátili mé věčné, jako se zlomí zvuk v chladné noci! Jen jako záblesk božských očí mi to přišlo – jako okamžik!

Takto v dobrý čas kdysi promluvila má čistota: „božské mi mají být všechny bytosti."

Tu jste mě přepadli špinavými strašidly; ach, kam prchla ta dobrá hodina!

„Každý den mi má být svatý" – tak mluvila kdysi moudrost mého mládí: vskutku, řeč radostné moudrosti!

Ale tu jste mi vy, nepřátelé, kradli mé noci a prodávali je mukám beze spánku: ach, kam prchla ta radostná moudrost?

Toužil jsem kdysi po šťastných znameních od ptáků: tu jste mi do cesty přivedli soví obludu, odpornou. Ach, kam prchla tehdy má něžná touha?

Veškerému hnusu jsem kdysi slíbil, že se zřeknu: tu jste proměnili mé blízké a nejbližší v hnisavé vředy. Ach, kam prchl tehdy můj nej-

vznešenější slib?

Jako slepec jsem kdysi kráčel blaženými cestami: tu jste mi na slepcovu cestu hodili špínu: a nyní se slepci starý jeho chodník zprotivil.

A když jsem konal své nejtěžší a slavil vítězství svých přemáhání: tu jste přiměli ty, kdo mě milovali, aby křičeli, že jim působím nejvíc bolesti.

Vskutku, takové bylo stále vaše počínání: ztrpčovali jste mi můj nejlepší med a píli mých nejlepších včel.

Mé laskavosti jste vždy posílali vstříc nejdrzejší žebráky; k mému soucitu jste tlačili vždy nevyléčitelné nestoudníky. Tak jste mé ctnosti ranili v její víře.

A položil-li jsem své nejsvětější k oběti: hbitě postavila vaše „zbožnost“ své tučnější dary vedle: takže v páře vašeho tuku se mi dusilo i to nejsvětější.

A jednou jsem chtěl tančit, jak jsem ještě nikdy netančil: nade všechna nebesa jsem chtěl protančit. Tu jste přemluvili mého nejmilejšího zpěváka.

A nyní zahrál hrozivou tupou melodii; ach, troubil mi, jako temný roh, do uší!

Vražedný zpěváku, nástroji zloby, nejnevinnější! Už jsem stál připraven k nejlepšímu tanci: tu jsi svými zvuky zavraždil mé vytržení!

Jen v tanci dovedu promluvit podobenství o nejvyšších věcech: – a nyní mi mé nejvyšší podobenství zůstalo nevyřčeno v údech mých!

Nevyřčená a nevykoupená mi zůstala nejvyšší naděje! A zemřela mi všechna vidění a útěchy mého mládí!

Jak jsem to jen snesl? Jak jsem překonal a přemohl taková zranění? Jak povstala má duše znovu z těchto hrobů?

Ano, cosi nezranitelného, nepohřbitelného je ve mně, cosi, co tříští skály: to se jmenuje *má vůle*. Mlčenlivě kráčí a nezměněné roky.

Jít svou cestou chce po mých nohou, má stará vůle; tvrdého srdce je jí smysl a nezranitelná.

Nezranitelný jsem jen ve své patě. Pořád tam ještě žiješ a jsi si rovná, nejtrpělivější! Pořád jsi se ještě prolamovala všemi hroby!

V tobě žije i to nevykoupené z mého mládí; a jako život a mládí sedíš doufajíc zde na žlutých troskách hrobů.

Ano, jsi mi dosud drtitelkou všech hrobů: zdar tobě, má vůle! A jen tam, kde jsou hroby, jsou i vzkříšení. –

Takto zpíval Zarathustra. –

O sebepřekonání

„Vůlí k pravdě“ to zovete, vy nejmoudřejší, co vás pohání a činí roznícenými?

Vůlí k myslitelnosti všeho jsoucího: tak zovu *já* vaši vůli!

Všechno jsoucí chcete teprve *učinit* myslitelným: neboť s dobrou nedůvěrou pochybujete, zda už myslitelné jest.

Ale ono se vám má podrobit a ohnout! Tak to chce vaše vůle. Hladkým se má stát a poddaným duchu, jako jeho zrcadlo a odraz.

To je celá vaše vůle, vy nejmoudřejší, jako vůle k moci; a také tehdy, když mluvíte o dobru a zlu a o oceňováních. Chcete teprve stvořit svět, před nímž byste mohli pokleknout: taková je vaše poslední naděje a opojení.

Nemoudří ovšem, lid – ti jsou jako řeka, na níž pluje člun dál: a v člunu sedí slavnostně a zahalena oceňování.

Svou vůli a své hodnoty jste posadili na řeku stávání se; starou vůli k moci mi prozrazuje to, co lid věří jako dobro a zlo.

To vy jste byli, vy nejmoudřejší, kdo takové hosty do onoho člunu posadil a dal jim okázalost a hrdá jména – vy a vaše panující vůle!

Dál nese nyní řeka váš člun: *musí* ho nést. Málo na tom záleží, zda zpěněná vlna rozlomená hněvivě odporuje kýlu!

Nikoli řeka je vaším nebezpečím a koncem vašeho dobra a zla, vy nejmoudřejší: nýbrž ona vůle sama, vůle k moci – nevyčerpaná plodivá vůle života.

Abyste však porozuměli mému slovu o dobru a zlu: k tomu vám ještě musím povědět své slovo o životě a o způsobu všeho živoucího.

Živoucí jsem stopoval, kráčel jsem nejširšími i nejmenšími cestami, abych poznal jeho způsob.

Stonásobným zrcadlem jsem zachycoval ještě jeho pohled, i když měl ústa zavřená: aby jeho oko ke mně promluvilo. A jeho oko ke mně promluvilo.

Ale kdekoli jsem našel živoucí, slyšel jsem také řeč o poslušnosti. Všechno živoucí je poslouchající.

A toto je to druhé: tomu je rozkazováno, kdo neumí poslouchat sám sebe. Taková je povaha živoucího.

Toto však je to třetí, co jsem slyšel: že rozkazovat je těžší než poslouchat. A nikoli jen proto, že rozkazující nese tíhu všech poslouchajících a že snadno ho ta tíha rozdrtí: –

Jako pokus a odvážlivost se mi jevilo všechno rozkazování; a vždy, když živoucí rozkazuje, odvažuje sebe sama.

Ba ještě, když rozkazuje sám sobě: i tehdy musí odpykat své rozkazování. Vlastnímu zákonu musí být soudcem i mstitelem i obětí.

Jak se tohle vlastně děje! tak jsem se tázal. Co přemlouvá živoucí, aby poslouchalo a rozkazovalo a aby rozkazujíc ještě poslouchalo?

Slyšte nyní mé slovo, vy nejmoudřejší! Zkoumejte vážně, zda jsem životu samému vlezl do srdce a až do kořenů jeho srdce!

Kde jsem našel živoucí, tam jsem našel vůli k moci; a i ve vůli sloužícího jsem našel vůli být pánem.

Aby silnějšímu sloužil slabší, k tomu ho přemlouvá jeho vůle, která chce být pánem nad ještě slabším: této rozkoše jediné se nedovede vzdát.

A jako se menší dává většímu, aby mělo rozkoš a moc nad nejmenším: tak se dává i to největší a nasazuje – pro moc – život.

To je oddanost toho největšího, že je odvahou a nebezpečím a kostkami hrou o smrt.

A kde jsou oběti a služby a láskyplné pohledy: i tam je vůle být pánem. Tajnými stezkami se tam vkrádá slabší do pevnosti a až do srdce

mocnějšího – a krade tam moc.

A toto tajemství mi pověděl život sám. Hle, pravil, jsem to, co se musí stále samo překonávat.

„Ovšem, nazýváte to vůlí k plození nebo pudem k cíli, k vyššímu, vzdálenějšímu, mnohotvárnějšímu: ale to vše je jedno a jedno tajemství.

Raději zahynu, než abych se tomuto jednomu odřekl; a vskutku, kde je zánik a padání listí, hle, tam se obětuje život – pro moc!

Že musím být bojem a stáváním se a cílem a cílů rozporem: ach, kdo uhodne mou vůli, uhodne jistě také, po jakých *křivolakých* cestách musí jít!

Ať tvořím cokoli a ať to miluji jak chci – brzy musím být tomu, co tvořím, a své lásce protivníkem: tak to chce má vůle.

A také ty, poznávající, jsi jen stezkou a šlépějí mé vůle: vskutku, má vůle k moci kráčí také po nohou tvé vůle k pravdě!

Ten ovšem neuhodl pravdu, kdo za ní vystřelil slovo o ‚vůli k bytí': taková vůle – není!

Neboť: co není, to nemůže chtít; co však v bytí jest, jak by to ještě k bytí mohlo chtít!

Jen tam, kde je život, je i vůle: ale ne vůle k životu, nýbrž – tak tě to učím – vůle k moci!

Mnoho je živoucímu ceněno výše než život sám; ale z oceňování samého mluví – vůle k moci!" –

Takto mě kdysi život učil: a odtud vám, vy nejmoudřejší, rozluštím ještě i záhadu vašeho srdce.

Vskutku, pravím vám: dobro a zlo, které by bylo nepomíjivé – takové není! Samo ze sebe se musí stále znovu překonávat.

Svými hodnotami a slovy o dobru a zlu konáte násilí, vy oceňující: a to je vaše skrytá láska a vaší duše třpyt, chvění a překypování.

Ale silnější násilí roste z vašich hodnot a nové překonávání: na něm pukne vejce i skořápka.

A kdo musí být tvůrcem v dobru a zlu: vskutku, ten musí být napřed ničitelem a lámat hodnoty.

Takto patří nejvyšší zlo k nejvyšší dobrotě: tato však je dobrotou tvořivou. –

Mluvme o tom jen, vy nejmoudřejší, i když je to zlé. Mlčet je horší; všechny zamlčené pravdy se stávají jedovatými.

A ať se jen rozlomí všechno, co se o naše pravdy rozlomit – může! Mnoho domů ještě zbývá postavit!

Takto promluvil Zarathustra.

O vznešených

Tiché je dno mého moře: kdo by uhodl, že skrývá žertovné obludy!

Neotřesitelná je má hloubka: ale září plovoucími hádankami a smíchy.

Jednoho vznešeného jsem dnes spatřil, slavnostního, kajícníka ducha: ó jak se smála má duše jeho ošklivosti!

S vypjatou hrudí a podoben těm, kdo zatajují dech: tak tam stál, ten vznešený, a mlčel:

Ověšený ošklivými pravdami, svou loveckou kořistí, a bohatý na roztrhané šaty; viselo na něm i mnoho trnů – ale růži jsem na něm ještě neviděl žádnou.

Smích se ještě nenaučil, ani krásu. Zachmuřený se vracel tento lovec z lesa poznání.

Z boje přicházel domů s divokými zvířaty: ale z jeho vážnosti dosud hledí také divoké zvíře – nepřekonané!

Jako tygr tam ještě stále stojí, který chce skočit; ale já nemám rád tyto napjaté duše, nevlídný je můj vkus ke všem těmto odtaženým.

A vy, přátelé, mi říkáte, že se nemá hádat o vkus a chuť? Ale všechen život je hádkou o vkus a chuť!

Vkus: to je zároveň závaží i miska vah i vážící; a běda všemu živoucímu, co by chtělo žít bez hádky o závaží a misky vah a vážící!

Až se své vznešenosti unaví, tento vznešený: teprve pak začne jeho krása – a teprve pak ho chci okusit a najít chutným.

A teprve, až se od sebe sama odvrátí, přeskočí přes vlastní stín – a, vskutku! přímo do *svého* slunce.

Příliš dlouho seděl ve stínu, zbledly tváře kajícníku ducha; málem umřel hladem při svém očekávání.

Opovržení je ještě v jeho oku; a hnus se skrývá v jeho ústech. Teď si sice odpočívá, ale jeho odpočinek si ještě nelehl do slunce.

Jako býk by měl jednat; a jeho štěstí by mělo vonět po zemi a nikoli po pohrdání zemí.

Jako bílého býka bych ho chtěl spatřit, jak funí a řve a jde v čele pluhu: a jeho řev by měl ještě vyvyšovat vše pozemské!

Temná je ještě jeho tvář; stín ruky si na ní pohrává. Zastíněný je ještě smysl jeho oka.

Jeho čin sám je ještě stínem na něm: ruka zatemňuje jednajícího. Dosud svůj čin nepřekonal.

Zajisté miluji na něm šíji býka: nyní však chci spatřit také oko anděla.

I svou hrdinskou vůli se musí ještě odnaučit: pozdviženým mi má být, a nejen vznešeným – éter sám by měl ho pozdvihnout, bez vůle!

Zkrotil obludy, rozluštil hádanky: ale měl by ještě vykoupit své obludy a hádanky, v nebeské děti by je měl ještě proměnit.

Dosud se jeho poznání nenaučilo usmívat a být bez žárlivosti; dosud jeho proudící vášeň neztichla v kráse.

Vskutku, nikoli v sytosti má jeho touha mlčet a potopit se, nýbrž v kráse! Půvab patří k velkomyslnosti velkomyslného.

Paži položenou přes hlavu: tak by měl hrdina odpočívat, tak by měl i své odpočívání překonat.

Ale právě pro hrdinu je *krásno* všech věcí tím nejtěžším. Nedosažitelná je krása pro všechnu prudkou vůli.

Trochu více, trochu méně: právě to je zde mnoho, to je zde to nejvíce.

Stát s uvolněnými svaly a s odvěšenou vůlí: to je nejtěžší pro vás všechny, vy vznešení!

Když se moc stane milostivou a sestoupí k viditelnosti: krásou nazývám takové sestoupení.

A od nikoho nechci tak krásu právě jako od tebe, ty mocný: tvá dobrotivost ať je tvým posledním sebepřemožením.

Všechno zlo ti připisuji k dobru: proto od tebe chci to dobré.

Vskutku, často jsem se smál slabochům, kteří se mají za dobré, protože mají chromé pracky!

Ctnost sloupu máš následovat: krásnějším a jemnějším se stává stále, ale uvnitř tvrdším a nosnějším, čím výš stoupá.

Ano, ty vznešený, jednou máš být ještě krásný a před svou vlastní krásu nastavit zrcadlo.

Pak se tvá duše otřese před božskými touhami; a uctívání bude ještě v tvé marnivosti!

Toto totiž je tajemství duše: teprve když ji hrdina opustil, přibližuje se k ní, ve snu, – nadhrdina.

Takto promluvil Zarathustra.

O zemi vzdělanosti

Příliš daleko jsem zaletěl do budoucnosti: hrůza mě přepadla.

A když jsem se rozhlédl kolem, hle! tu byl čas mým jediným současníkem.

Tu jsem prchal nazpět, k domovu – a stále chvatněji: tak jsem došel k vám, vy přítomní, a do země vzdělanosti.

Poprvé jsem si pro vás přinesl oko a dobrou touhu: vskutku, s touhou v srdci jsem přicházel.

Ale co se mi stalo? Ač mi bylo úzko – musel jsem se smát! Nikdy nevidělo mé oko něco tak pestře poskvrněného!

Smál jsem se a smál, zatímco mi noha ještě chvěla a srdce k tomu: „zde je přece domov všech hrnců s barvami!“ – pravil jsem.

Padesáti kaňkami pomalovaní na tváři i údech: tak jste tam seděli k mému údivu, vy přítomní!

A s padesáti zrcadly kolem sebe, která vaší hře barev lichotila a opakovala ji!

Vskutku, lepší masku byste nemohli nosit, vy přítomní, než je vaše vlastní tvář! Kdo by vás mohl – *poznat*!

Popsáni znameními minulosti, a i tato znamení přemalována novými znameními: tak jste se dobře skryli před všemi vykladači znamení!

A i když je někdo zkoumatelem ledvin: kdo ještě věří, že máte ledviny! Z barev se zdáte upečeni a ze slepených útržků.

Všechny doby a národy hledí pestře z vašich závojů; všechny mravy a víry pestře mluví z vašich posuňků.

Kdo by z vás strhl závoje a přehozy a barvy a posuňky: zůstalo by mu právě tolik, aby jím postrašil ptáky.

Vskutku, já sám jsem polekaný pták, který vás jednou spatřil nahé a bez barev; a odletěl jsem, když mi kostra zamávala láskou.

Raději bych byl ještě nádeníkem v podsvětí a u stínů minulosti! – tučnější a plnější než vy jsou přec ještě podsvětní!

Toto, ano toto je hořkost mým vnitřnostem, že vás nesnesu nahé ani oblečené, vy přítomní!

Všechno zlověstné budoucnosti a vše, co kdy odlétlým ptákům způsobilo hrůzu, je vskutku domáčtější a důvěrnější než vaše „skutečnost".

Neboť tak mluvíte: „Skuteční jsme zcela, a bez víry a pověry": tak se vypínáte do prsou – ach, a to i bez prsou!

Ba, jak byste také mohli *věřit*, vy pestře poskvrnění! – kteří jste malbou všeho, čemu kdy bylo věřeno!

Chodícím vyvracením víry samé jste a všech myšlenek lámáním údů. *Nevěryhodnými*: tak zovu *já* vás, vy skuteční!

Všechny doby žvatlají proti sobě ve vašich duších; a všech dob sny a žvásty byly skutečnější, než je vaše bdění!

Neplodní jste: *proto* vám chybí víra. Ale kdo musel tvořit, ten měl také vždy své vidoucí sny a hvězdná znamení – a věřil ve víru! –

Pootevřenými branami jste, u nichž čekají hrobaři. A to je *vaše* skutečnost: „Všechno je hodno toho, aby zahynulo."

Ach, jak tu přede mnou stojíte, vy neplodní, jak hubení v žebrech! A leckdo z vás v tom měl snad i náhled sám.

A pravil: „snad mi tam kradl bůh, zatímco jsem spal, tajně něco? Vskutku, dost na to, aby si z toho utvořil ženušku!

Podivuhodná je chudoba mých žeber!" Tak už mluvil leckterý přítomný.

Ano, k smíchu jste mi, vy přítomní! A zvláště, když se nad sebou samými divíte!

A běda mi, kdybych se vašemu údivu nemohl smát a všechno protivné z vašich misek jsem musel vypít do dna!

Takto to s vámi však chci brát lehčeji, mám přec *těžké* nésti; a co mi vadí, že si brouci a okřídlení červi sedají ještě na můj uzel!

Vskutku, nebude mi tím těžší! A nikoli z vás, vy přítomní, má mi přijít velká únava. – Ach, kam ještě vystoupat se svou touhou! Ze všech hor hledím po otcovských a mateřských zemích.

Ale domov jsem nenašel nikde: neklidný jsem ve všech městech a odchodem u všech bran.

Cizí jsou mi a výsměchem přítomní, k nimž mě nedávno hnalo srdce; a zapuzen jsem z otcovských i mateřských zemí.

Tak miluji jedině ještě *zemi svých dětí*, neobjevenou, v nejvzdálenějším moři: po ní káži svým plachtám hledat a hledat.

Na svých dětech chci napravit, že jsem dítětem svých otců: a na vší budoucnosti – *tuto* přítomnost!

Takto promluvil Zarathustra.

O neposkvrněném poznání

Když včera vycházel měsíc, zdálo se mi, že chce porodit slunce: tak širý a březí ležel na obzoru.

Ale lhářem mi byl se svým těhotenstvím; a dříve ještě chci věřit v muže na měsíci než v ženu.

Ovšem i muže je v něm pramálo, v tomto plachém nočním tulákovi. Vskutku, se špatným svědomím kráčí po střechách.

Neboť je chlípný a žárlivý, ten mnich v měsíci, chlípný po zemi a po všech radostech milujících.

Ne, nemám ho rád, toho kocoura na střechách! Odporní jsou mi všichni, kdo se plíží kolem pootevřených oken!

Zbožně a mlčky kráčí po hvězdných kobercích: – ale já nemám rád žádné potichu došlapující mužské kroky, na nichž ani ostruha necinká.

Krok každého poctivého mluví; kočka se však krade po zemi tajně. Hle, kočičím krokem přichází měsíc a nepoctivě. –

Toto podobenství vám dávám, vy citliví pokrytci, vy, „čistě poznávající!“ Vás zovu *já* – chlípníky!

I vy milujete zemi a pozemské: uhodl jsem vás jistě! – ale stud je ve vaší lásce a špatné svědomí – měsíci se podobáte!

K pohrdání pozemskem byl vám přemluven duch, ale ne vaše vnitřnosti: *ty* však jsou nejsilnějším ve vás!

A nyní se váš duch stydí, že je po vůli vašim vnitřnostem, a před svým vlastním studem jde tajnými a lživými cestami.

„To by mi bylo tím nejvyšším – takto mluví k sobě váš lživý duch – hledět na život bez touhy a nikoli jako pes s visícím jazykem:

Být šťasten v nazírání, s odumřelou vůlí, bez hrabavosti a chtivosti sobectví – chladným a popelavě šedým na celém těle, ale s opilýma měsíčníma očima!“

„Tím nejmilejším by mi bylo – takto svádí sám sebe svedený – milovat zemi, jako ji miluje měsíc, a jen okem samým se dotýkat její krásy.

A to ať mi slove *neposkvrněné* poznání všech věcí, že od věcí nechci nic: krom toho, že před nimi smím ležet jako zrcadlo se sty očí.“ –

Ó vy citliví pokrytci, vy chlípníci! Chybí vám nevinnost v touze: a nyní proto pomlouváte toužení!

Vskutku, nikoli jako tvořící, plodící, radostně bezbřehé milujete zemi!

Kde je nevinnost? Kde je vůle k plození. A kdo chce tvořit nad sebe, ten má mi nejčistší vůli.

Kde je krása? Kde celou svou vůlí *musím chtít*; kde chci milovat a zaniknout, aby obraz nezůstal jen obrazem.

Milovat a zaniknout: to se rýmuje od věků. Vůle k lásce: to je být ochoten i k smrti. Takto k vám mluvím, zbabělci!

Ale nyní má vaše vykleštěné pokukování slout „zbožným nazíráním“! A co se dá zbabělýma očima ohmatat, má být pokřtěno „krásným“! Ó vy pošpiňovatelé ušlechtilých jmen!

Ale toto má být vaše kletba, vy neposkvrnění, vy čistě poznávající, že nikdy neporodíte: a i když ležíte širocí a březí na obzoru!

Vskutku, berete si plná ústa ušlechtilých slov: a my máme věřit, že vám srdce překypuje, vy lhářští darebáci?

Ale *má* slova jsou nepatrná, pohrdaná, křivolaká slova: rád sbírám, co u vašeho jídla padá pod stůl.

Pořád s nimi mohu – pokrytcům říkat pravdu! Ano, mé rybí kosti, ulity a trnité listy mají – pokrytcům lechtat nosy!

Špatný vzduch je stále kolem vás a vašich jídel: vaše chlípné myšlenky, vaše lži a tajnosti jsou přec ve vzduchu!

Odvažte se jen napřed věřit sami sobě – sobě a svým vnitřnostem! Kdo nevěří sám sobě, vždy lže.

Larvu boží jste si zavěsili před sebou samými, vy „čistí“: do larvy boží se zalezl váš odporný kroužkovitý červ.

Vskutku, klamete, vy „zbožně nazírající“! I Zarathustra byl kdysi bláznem vašich božských kůží; neuhodl hadí klubka, kterými byly nacpány.

Boží duši jsem kdysi domníval se vidět pohrávat ve vašich hrách, vy čistě poznávající! Lepší umění jsem kdysi neznal než vaše umění!

Hadí nečistotu a špatný pach mi tajila dálka: a že se tu chlípně plíží lstivost ještěrky.

Ale přišel jsem vám *nablízko*: tu mi vstal den – a nyní vstává vám – skončila milostná pletka měsíce!

Pohleďte přec! Přistižen a bledý tam stojí – před červánky!

Neboť už přichází, ta planoucí – *její* láska k zemi přichází! Nevinností a tvůrčí touhou je všechna sluneční láska!

Pohleďte přec, jak netrpělivě přichází přes moře! Necítíte žízeň a horký dech její lásky?

U moře chce sát a jeho hloubku vypít k sobě do výše: tu se zdvíhá touha moře s tisíci prsy.

Políbeno a vysáto *chce* být žízní slunce; vzduchem *chce* se stát a výší a stezkou světla a samo světlem!

Vskutku, podobně slunci miluji život a všechna hluboká moře.

A toto zovu *já* poznáním: všechno hluboké má vzhůru – k mé výši!

Takto promluvil Zarathustra.

O učencích

Když jsem ležel ve spánku, žrala ovce z břečťanového věnce na mé hlavě – žrala a k tomu říkala: „Zarathustra už není učencem.“

Řekla to a odkráčela mrzutě a pyšně. Dítě mi to vyprávělo.

Rád tu ležím, kde si hrají děti, u rozlámané zdi, pod bodláky a červenými vlčími máky.

Učencem jsem ještě dětem a také bodlákům a červeným vlčím makům. Nevinní jsou, i ve své zlomyslnosti.

Ale ovcím jím už nejsem: takový je můj úděl – buď požehnán!

Neboť toto je pravda: odstěhoval jsem se z domu učenců: a dveře jsem za sebou ještě přibouchl.

Příliš dlouho seděla má duše hladová u jejich stolu; nejsem, jako oni, vycvičen k poznávání jako k louskání ořechů.

Svobodu miluji a vzduch nad svěží zemí; raději ještě chci spát na volských kůžích než na jejich hodnostech a vážnostech.

Jsem příliš horký a spálený od vlastních myšlenek: často mi to chce vzít dech. Pak musím ven do volna a pryč ze všech zaprášených komnat.

Ale oni sedí chladni v chladném stínu: ve všem chtějí být jen diváky a mají se na pozoru, aby neseděli tam, kde slunce pálí na schody.

Podobni těm, kdo stojí na ulici a zevlují na kolemjdoucí: tak i oni čekají a zevlují na myšlenky, které jiní vymysleli.

Chytne-li je někdo rukou, prášejí kolem sebe jako pytle mouky, a bezděčně. Ale kdo by uhodl, že jejich prach pochází ze zrna a ze žluté rozkoše letních polí?

Dávají-li se za moudré, mrazí mě z jejich malých průpovídek a pravd: pach bývá často na jejich moudrosti, jako by pocházela z bažiny: a vskutku, slyšel jsem už i žábu z ní kvákat!

Zruční jsou, mají chytré prsty: co zmůže *má* prostoduchost při jejich mnohotvárnosti! Všemu navlékání a uzlování a tkaní rozumějí jejich prsty: tak pletou punčochy ducha!

Dobré hodinové stroje jsou: jen je třeba je správně natáhnout! Pak ukazují bez klamu čas a tropí při tom skromný rachot.

Jako mlýnská kola pracují a jako stoupy: jen jim hodit svá zrna! – oni už umí zrno rozemlít na drobno a udělat z něj bílý prach.

Vzájemně si dobře hledí na prsty a nevěří si na slovo. Vynalézaví v malých chytračinách čekají na ty, jejichž vědění chodí po chromých nohou – jako pavouci čekají.

Vždy jsem je viděl opatrně připravovat jed; a vždy si k tomu natahovali skleněné rukavice na prsty.

Umí také hrát s falešnými kostkami; a tak horlivě jsem je viděl hrát, že se u toho potili.

Jsme si cizí, a jejich ctnosti mi jdou proti vkusu ještě víc než jejich falešnosti a falešné kostky.

A když jsem u nich bydlel, bydlel jsem nad nimi. Pro to mi začali být nepřáteli.

Nechtějí nic slyšet o tom, že by jim někdo chodil nad hlavami; a tak kladli dřevo a hlínu a nečistotu mezi mě a své hlavy.

Takto tlumili zvuk mých kroků: a nejhůře mě dosud slyšeli nejučenější.

Všechnu lidskou chybu a slabost položili mezi sebe a mě – „základovou podlahou“ to zovou ve svých domech.

Ale přesto kráčím se svými myšlenkami *nad* jejich hlavami; a i kdybych chtěl chodit po svých vlastních chybách, byl bych ještě nad nimi a nad jejich hlavami.

Neboť lidé *nejsou* stejní: tak mluví spravedlnost. A co chci já, *to* oni chtít nesmí!

Takto promluvil Zarathustra.

O básnících

„Od té doby, co lépe znám tělo – pravil Zarathustra jednomu ze svých učedníků – je mi duch už jen jakoby duchem; a všechno to ‚nepomíjivé' – to je také jen podobenství."

„Tak jsem tě slyšel kdysi říkat, odpověděl učedník; a tehdy jsi dodal: ‚ale básníci příliš lžou'. Proč jsi to vlastně řekl, že básníci příliš lžou?"

„Proč? pravil Zarathustra. Ty se ptáš proč? Nepatřím k těm, jichž se smí ptát po jejich proč.

Je snad můj zážitek od včerejška? Je to už dávno, co jsem důvody svých mínění prožil.

Nemusel bych být sudem paměti, kdybych chtěl mít své důvody u sebe?

Už dost mi je, podržet si vlastní mínění; a leckterý pták odlétá.

A časem najdu i přitažené cizí zvíře ve svém holubníku, které je mi cizí a chvěje se, když na ně položím ruku.

Ale co ti kdysi Zarathustra řekl? Že básníci příliš lžou? – Avšak i Zarathustra je básník.

Věříš nyní, že řekl zrovna tady pravdu? Proč tomu věříš?"

Učedník odpověděl: „věřím Zarathustrovi." Ale Zarathustra zavrtěl hlavou a usmál se.

Víra mě neblaží, pravil, a tím spíše ne víra ve mne.

Ale dejme tomu, že by někdo vší vážností pravil, básníci příliš lžou: pak má pravdu – *my* lžeme příliš.

Víme také příliš málo a jsme špatní žáci: tak už musíme lhát.

A kdo z nás básníků by nefalšoval své víno? Leckterá jedovatá směs vznikla v našich sklepích, lecos nepopsatelného se tam provedlo.

A protože víme málo, líbí se nám ze srdce chudí duchem, zvláště jsou-li to mladé ženušky!

A dokonce i po věcech jsme ještě žádostiví, které si staré ženušky večer vyprávějí. To zoveme sami u sebe věčně ženské.

A jako by existoval zvláštní tajný přístup k vědění, který se *zasype* těm, kdo se něčemu učí: tak věříme v lid a jeho „moudrost".

Ale všichni básníci věří tomu: že kdo si leží v trávě nebo na osamělých stráních a napíná uši, zvídá cosi o věcech, které jsou mezi nebem a zemí.

A dostavují-li se k nim něžná hnutí, básníci se vždy domnívají, že se do nich zamilovala sama příroda:

A plíží se k jejich uchu, aby jim pošeptala tajnosti a zamilované lichotky: tím se před všemi smrtelníky vypínají a nafukují!

Ach, je tolik věcí mezi nebem a zemí, o nichž si jen básníci nechali něco zdát!

A zvláště *nad* nebem: neboť všichni bohové jsou básnické podobenství, básnické šibalství!

Vskutku, vždycky nás to táhne vzhůru – totiž do říše mraků: na ně sadíme své pestré kůže a nazýváme je pak bohy a nadčlověky: –

Vždyť jsou právě dost lehcí pro tyto stolice! – všichni ti bohové a nadčlověci.

Ach, jak jsem unaven všeho nedostatečného, co má bezpodmínečně být událostí! Ach, jak jsem unaven básníků!

Když Zarathustra tak promluvil, zlobil se na něj jeho učedník, ale mlčel. A také Zarathustra mlčel; a jeho oko se obrátilo dovnitř, jako by hledělo do dalekých dálav. Nakonec vzdychl a nabral dech.

Jsem z dneška a dřívějška, pravil pak; ale cosi je ve mně, co je ze zítřka a pozítřka a jednoho dne.

Unavil jsem se básníků, starých i nových: povrchní jsou mi všichni a mělká moře.

Nemysleli dost do hloubky: proto jejich cit nesestoupil až ke dnu.

Trocha rozkoše a trocha nudy: to bylo ještě nejlepším z jejich přemýšlení.

Dechem a šmátráním přízraků je mi všechen jejich harfový bim-bám; co věděli dosud o žáru tónů! –

Nejsou mi ani dost čistotní: všichni kalí své vody, aby se zdály hluboké.

A rádi se tím dávají za smiřovatele: ale prostředníky a míchači mi zůstávají, polovičními a nečistými! –

Ach, hodil jsem jistě svou síť do jejich moří a chtěl jsem lovit dobré ryby; ale vždy jsem vytáhl hlavu starého boha.

Takto dalo moře hladovému kámen. A oni sami možná pocházejí z moře.

Jistě, perly se v nich najdou: tím podobnější jsou však tvrdým korýšům. A místo duše jsem u nich často nacházel slaný sliz.

Naučili se od moře i jeho marnivosti: což není moře pávem pávů?

I před nejošklivějším ze všech buvolů rozvinuje svůj chvost, nikdy se neunaví svého špičatého vějíře ze stříbra a hedvábí.

Vzdorně hledí buvol k tomu, blízko písku je v své duši, blíže ještě houštině, nejblíže však bažině.

Co je mu krása a moře a páví ozdoby! Toto podobenství říkám básníkům.

Vskutku, jejich duch sám je pávem pávů a mořem marnivosti!

Diváka chce duch básníkův: a kdyby to měli být buvoli! –

Ale tohoto ducha jsem se unavil: a vidím, že přijde doba, kdy se unaví sám sebe.

Proměněné jsem už básníky viděl a s pohledem obráceným proti sobě samým.

Kajícníky ducha jsem viděl přicházet: ti vyrůstali z nich.

Takto promluvil Zarathustra.

O velkých událostech

Je ostrov v moři – nedaleko ostrovů blažených, Zarathustrových – na němž ustavičně dýmá ohnivá hora; o něm vypráví lid, a zvláště to vyprávějí staré ženušky z lidu, že je postaven jako skalisko před bránu podsvětí: samou ohnivou horou však vede dolů úzká cesta, která k té bráně podsvětí vede.

Tehdy nyní, kdy Zarathustra prodléval na ostrovech blažených, stalo se, že u ostrova, na němž stojí dýmající hora, spustila loď kotvy; a její posádka vystoupila na pevninu, aby střílela králíky. Kolem hodiny polední však, když kapitán a jeho lidé byli zase pohromadě, spatřili náhle, jak jim přichází vzduchem vstříc muž, a hlas pravil zřetelně: „je čas! Je nejvyšší čas!“ Když jim postava byla nejblíž – rychle však proletěla kolem jako stín, směrem, kde ležela ohnivá hora – tu k největšímu úžasu poznali, že je to Zarathustra; neboť všichni ho už viděli, krom samotného kapitána, a milovali ho, jak lid miluje: tak, že se stejným dílem mísí láska a bázeň.

„Pohleďte! pravil starý kormidelník, tam jede Zarathustra do pekel!“ –

V téže době, kdy ti námořníci přistáli u ohnivého ostrova, roznesla se zvěst, že Zarathustra zmizel; a když se ptali jeho přátel, vyprávěli, že v noci nastoupil na loď, aniž řekl, kam chce cestovat.

Tak vznikl neklid; po třech dnech však k tomuto neklidu přibyl ještě příběh lodníků – a nyní říkal všechen lid, že si Zarathustru odnesl ďábel. Jeho učedníci se sice těm řečem smáli; a jeden z nich dokonce pravil: „spíš věřím, že si Zarathustra sám odnesl ďábla.“ Ale ve dně své

duše byli všichni plni starosti a touhy: tak byla jejich radost veliká, když se pátého dne Zarathustra mezi nimi objevil.

A toto je vyprávění o Zarathustrově rozhovoru s ohnivým psem.

Země, pravil, má kůži; a tato kůže má nemoci. Jedna z těchto nemocí se jmenuje například: „člověk“.

A jiná z těchto nemocí se jmenuje „ohnivý pes“: o *něm* si lidé mnoho nalhávali a nechali si nalhávat.

Abych vyzvěděl toto tajemství, vyplul jsem přes moře: a viděl jsem pravdu nahou, vskutku! bosou až po krk.

Jak to je s ohnivým psem, teď vím; a stejně tak se všemi těmi ďábly výmětu a převratu, jichž se nebojí jen staré ženušky.

Ven s tebou, ohnivý pse, ze své hlubiny! zvolal jsem, a přiznej, jak hluboká je tato hlubina! Odkud je to, co tam dmycháš nahoru?

Piješ hojně z moře: to prozrazuje tvá přesolená výmluvnost! Vskutku, na psa hlubin bereš svou potravu příliš z povrchu!

Nanejvýš tě pokládám za břichomluvce země: a vždy, když jsem slyšel mluvit ďábly převratu a výmětu, nacházel jsem je podobné tobě: slané, lhavé a ploché.

Umíte řvát a popelem zatemňovat! Jste nejlepší velkohubači a dost jste se naučili umění, horký bahnem vařit.

Kde jste vy, tam musí být vždy bahno blízko a mnoho houbovitého, dutinovitého, vmáčknutého: to chce do svobody.

‚Svobodu‘ řvete nejraději všichni: ale já jsem odvykl víře ve ‚velké události‘, jakmile je kolem nich mnoho řevu a kouře.

A věř mi jen, příteli pekelný rachote! Největší události – to nejsou naše nejhlasitější, nýbrž naše nejtišší hodiny.

Ne kolem vynálezců nového rachotu: kolem vynálezců nových hodnot se otáčí svět; *neslyšně* se otáčí.

A jen přiznej! Málo se vždy stalo, když se tvůj rachot a kouř rozplynul. Co na tom záleží, že se město stalo mumií a socha leží v bahně!

A toto slovo říkám ještě převraceči soch. To je snad největší pošetilost, sypat sůl do moře a sochy do bahna.

V bahně vašeho pohrdání ležela socha: ale právě to je její zákon, že jí z pohrdání roste znovu život a živoucí krása!

S božštějšími rysy nyní povstává a strádavě svůdná; a vskutku! bude vám ještě vděčit, že jste ji převrhli, vy převraceči!

Tuto radu však radím králům a církvím a všemu, co je slabé stářím a ctností – nechte se jen převrhnout! Abyste znovu přišli k životu a k vám – ctnost! –

Takto jsem mluvil před ohnivým psem: tu mě přerušil mrzutě a tázal se: „Církev? Co je to?“

Církev? odpověděl jsem, to je druh státu, a to nejlhavější. Ale mlč, ty pokrytecký pse! Svůj druh znáš sám jistě nejlépe!

Jako ty sám je stát pokryteckým psem; jako ty rád mluví kouřem a řevem – aby přiměl věřit, podobně tobě, že mluví z břicha věcí.

Neboť bezpodmínečně chce být nejdůležitějším zvířetem na zemi, stát; a také se mu to věří. –

Když jsem to řekl, počal se ohnivý pes chovat jako šílený závistí. „Jakže? křičel, nejdůležitějším zvířetem na zemi? A také se mu to věří?“ A tolik páry a hrozných hlasů mu vyšlo z hrdla, že jsem myslel, že se zalkne hněvem a závistí.

Konečně se utišil a jeho supění polevilo; jakmile byl zticha, pravil jsem se smíchem:

„Hněváš se, ohnivý pse: mám tedy o tobě pravdu!

A abych také zachoval pravdu, slyš o jiném ohnivém psu: ten mluví skutečně ze srdce země.

Zlato dýchá jeho dech a zlatý déšť: tak to chce jeho srdce. Co jsou mu popel a kouř a horký sliz!

Smích z něj vlaje jako pestrý mrak; neráda vidí tvé chrchlání a plivání a hněvivé bouře střev!

Zlato však a smích – to bere ze srdce země: neboť abys věděl – srdce země je ze zlata.“

Když to ohnivý pes slyšel, nesnesl už mě dál poslouchat. Zahanben stáhl ocas, pravil tichým hlasem Haf! Haf! a zalezl do své jeskyně. –

Takto vyprávěl Zarathustra. Jeho učedníci ho však sotva poslouchali: tak velká byla jejich touha vyprávět mu o lodnících, králících a létajícím muži.

„Co si o tom mám myslet! pravil Zarathustra. Jsem snad přízrak?

Ale bude to zřejmě býval můj stín. Slyšeli jste jistě již cosi o poutníku a jeho stínu?

Jisté však je: musím ho držet na kratší uzdě – jinak mi ještě pokazí pověst.“

A ještě jednou Zarathustra zavrtěl hlavou a divil se. „Co si o tom mám myslet!“ pravil ještě jednou.

„Proč křičel ten přízrak: je čas! Je nejvyšší čas!

Nač je nejvyšší – čas?“ –

Takto promluvil Zarathustra.

Věštec

„– a viděl jsem velký zármutek přicházet na lidi. Ti nejlepší se unavili svých děl.

Zazněla nauka, víra běžela vedle ní: ‚Všechno je prázdné, všechno je stejné, všechno bylo!‘

A ze všech pahorků se to vracelo: ‚Všechno je prázdné, všechno je stejné, všechno bylo!‘

Sklízeli jsme sice: ale proč nám všechny plody shnily a zhnědly? Co padlo ze zlého měsíce v poslední noc?

Marná byla veškerá práce, jedem se stalo naše víno, zlý pohled sežehl žlutě naše pole a srdce.

Vyschli jsme všichni; a padne-li oheň na nás, prášíme se podobni popelu – ba, i sám oheň jsme unavili.

Všechny studánky nám vyschly, i moře ustoupilo. Všechna půda chce pukat, ale hlubina nechce polykat!

‚Ach, kde je ještě moře, v němž by se dalo utonout‘: tak zní náš nářek – přes ploché bažiny pryč.

Vskutku, k umírání jsme se už příliš unavili; nyní ještě bdíme a žijeme dál – v hrobkách!“ –

Takto slyšel Zarathustra mluvit věštce; a jeho věštba mu šla k srdci a proměnila ho. Smutný chodil kolem a unavený; a stával se podobným těm, o nichž věštec promluvil.

Vskutku, pravil svým učedníkům, chybí jen málo a přijde to dlouhé šero. Ach, jak mám svoje světlo přenést na druhou stranu!

Aby mi neudusilo v tomto zármutku! Dalekým světům má přec být světlem a nejdalekějším nocím!

Takto se srdcem sklíčen chodil Zarathustra kolem; a po tři dny nebral do úst nápoj ani jídlo, neměl klidu a ztratil řeč. Nakonec se stalo, že upadl do hlubokého spánku. Jeho učedníci však seděli kolem něho v dlouhých nočních bděních a čekali ustaraně, zda se probudí a zase promluví a zda se uzdraví ze svého trudu.

Toto však je řeč, kterou Zarathustra promluvil, když se probudil; jeho hlas však přicházel k učedníkům jako z daleké dálavy.

Poslechněte mi přec sen, který se mi zdál, přátelé, a pomozte mi uhodnout jeho smysl!

Hádankou mi je ještě, ten sen; jeho smysl je skryt v něm a lapen a dosud nad ním neletí volnými křídly.

Veškerému životu jsem se odřekl, tak se mi zdálo. Nočním hlídačem a hlídačem hrobů jsem se stal, tam na osamělém horském hradu smrti.

Nahoře jsem střežil jeho rakve: plná stála dusná klenutí takových vítězných znamení. Ze skleněných rakví se na mě dívaly přemožené životy.

Pach zaprášených věčností jsem dýchal: dusno a zaprášeno ležela má duše. A kdo by tam také mohl větrat svou duši!

Jas půlnoci byl stále kolem mě, samota se krčila vedle něho; a za třetí, chroptivé mrtvolné ticho, ta nejhorší z mých přítelkyň.

Klíče jsem nosil, nejrezivější ze všech klíčů; a dovedl jsem jimi otevírat nejvrzavější ze všech bran.

Jako hořce zlé zakrákání běžel ten zvuk dlouhými chodbami, když se křídla bran zvedala: nevlídně křičel ten pták, nerad se dával budit.

Ale ještě strašnější a srdcesvírající bylo, když se zase utišil a kolem zavládl klid, a já seděl sám v tomto zrádném mlčení.

Tak mi uplýval a plížil se čas, pokud ještě čas byl: co o tom vím! Ale konečně se stalo to, co mě probudilo.

Třikrát udeřily rány na bránu, jako hromy, dutě se třikrát rozlehla klenutí a zavyla: tu jsem šel k bráně.

Alpa! zvolal jsem, kdo nese svůj popel na horu? Alpa! Alpa! Kdo nese svůj popel na horu?

A stiskl jsem klíč a tlačil do brány a namáhal se. Ale ani na prst nebyla otevřená:

Tu rvoucí vichr roztrhl její křídla: pískaje, piště a sekaje, hodil mi vstříc černou rakev:

A v burácení a pištění a vřeštění rakev pukla a vyvrhla tisíceronásobný smích.

A z tisíce šklebů dětí, andělů, sov, bláznů a motýlů velkých jako děti se smálo a posmívalo a hučelo to proti mně.

Děsivě jsem se toho polekal: srazilo mě to k zemi. A křičel jsem hrůzou, jak jsem ještě nikdy nekřičel.

Ale vlastní křik mě probudil – a přišel jsem k sobě. –

Takto vyprávěl Zarathustra svůj sen a pak zmlkl: neboť ještě neznal výklad svého snu. Ale ten z učedníků, kterého nejvíce miloval, se rychle zvedl, uchopil Zarathustrovu ruku a promluvil:

„Tvůj život sám nám vykládá tento sen, ó Zarathustro!

Nejsi ty sám vichr s pronikavým pískáním, jenž hradům smrti rve brány?

Nejsi ty sám rakev plná pestrých zlob a andělských šklebů života?

Vskutku, jako tisíceronásobný dětský smích přichází Zarathustra do všech komor mrtvých, směje se těmto nočním a hrobovým hlídačům a všem, kdo chřestí ponurými klíči.

Postrašíš a převrhneš je svým smíchem; mdloba a procitnutí budou dokazovat tvou moc nad nimi.

A i když přijde dlouhé šero a smrtelná únava, nezapadneš nám na našem nebi, ty obhájce života!

Nové hvězdy jsi nám dal spatřit a nové noční skvosty; vskutku, smích sám jsi napjal jako pestrý stan nad námi.

Nyní bude vždy dětský smích prýštit z rakví; nyní vždy vítězně přijde silný vichr veškeré smrtelné únavy: za to jsi nám ty sám rukojmí a věštec!

Vskutku, *o nich samých se ti zdálo*, o tvých nepřátelích: to byl tvůj nejtěžší sen!

Ale jak ses z nich probudil a přišel k sobě, tak se oni sami mají probudit ze sebe – a přijít k tobě!“ –

Tak promluvil učedník; a všichni ostatní se nyní tlačili kolem Zarathustry, uchopili ho za ruce a chtěli ho přemluvit, aby opustil lůžko a zármutek a vrátil se k nim. Zarathustra však seděl vzpřímeně na svém lůžku a s cizím pohledem. Podobně jako ten, kdo se vrací z dlouhé ciziny domů, hleděl na své učedníky a zkoumal jejich tváře; a ještě je nepoznával. Když ho však pozvedli a postavili na nohy, hle, naráz se jeho oko proměnilo; pochopil vše, co se stalo, pohladil si vous a pravil silným hlasem:

„Nuže! Toto má teď svůj čas; postarejte se mi však, mí učedníci, abychom udělali dobré jídlo, a to brzy! Takto zamýšlím konat pokání za zlé sny!

Věštec však má u mé strany jíst a pít: a vskutku, chci mu ještě ukázat moře, v němž se dá utonout!“

Takto promluvil Zarathustra. Pak však dlouho hleděl učedníkovi, který byl vykladačem snu, do tváře a potřásal přitom hlavou. –

O vykoupení

Když Zarathustra jednoho dne přecházel velký most, obklopili ho mrzáci a žebráci, a jeden hrbáč k němu takto promluvil:

„Hle, Zarathustro! I lid se od tebe učí a získává víru v tvou nauku: ale aby ti uvěřil zcela, k tomu je zapotřebí ještě jednoho – musíš ještě napřed přemluvit nás mrzáky! Zde máš krásný výběr a vskutku, příležitost s více než jedním chocholem! Slepé můžeš uzdravit a chromým dát chodit; a tomu, kdo má příliš mnoho za sebou, bys mohl snad také něco ubrat: to by, jak se mi zdá, byl pravý způsob, jak přivést mrzáky k víře v Zarathustru!“

Zarathustra však odvětil tomu, který takto mluvil: „Vezmeš-li hrbáči jeho hrb, vezmeš mu i jeho ducha – tak učí lid. A dáš-li slepému jeho oči, uvidí příliš mnoho zlých věcí na zemi: tak, že proklíná toho, kdo ho uzdravil. Ten však, kdo přiměje chromého chodit, působí mu největší škodu: neboť sotva začne chodit, utečou mu s ním jeho neřesti – tak učí lid o mrzácích. A proč by se Zarathustra neměl také učit od lidu, když se lid učí od Zarathustry?

Ale to je mi tím nejmenším, co od té doby, co jsem mezi lidmi, vidím: ‚Tomuhle schází oko a onomu ucho a třetímu noha, a jiní jsou, kteří ztratili jazyk nebo nos nebo hlavu.‘

Vidím a viděl jsem horší věci a leccos tak odporného, že nechci o každém mluvit a o některých bych raději ani nemlčel: totiž lidi, kterým chybí všechno, krom toho, že mají jedno příliš – lidi, kteří nejsou nic víc než veliké oko, nebo velká tlama, nebo velké břicho, nebo cokoli velkého – obrácenými mrzáky nazývám takové.

A když jsem přišel ze své samoty a poprvé jsem přecházel tento most: tu jsem nevěřil svým očím a hleděl jsem a hleděl znovu a konečně pravil: ‚to je ucho! Ucho veliké jako člověk!' Pohlédl jsem ještě lépe: a skutečně, pod uchem se pohybovalo ještě cosi, co bylo k politování malé a chudé a zubožené. A opravdu, to obludné ucho sedělo na malém tenkém stvolu – ale stvol byl člověk! Kdo si vzal sklo před oko, mohl rozeznat i malý závistivý obličejíček; a také, že na stvolu se houpala naducaná dušička. Lid mi však pravil, to velké ucho prý není jen člověk, ale velký člověk, génius. Ale lidu jsem nikdy nevěřil, když mluvil o velkých lidech – a držel jsem se své víry, že je to obrácený mrzák, který má všeho příliš málo a jednoho příliš mnoho."

Když Zarathustra takto promluvil k hrbáči a k těm, jimž byl náustkem a obhájcem, obrátil se s hlubokou nevolí ke svým učedníkům a pravil:

„Vskutku, přátelé moji, chodím mezi lidmi jako mezi úlomky a údy lidí!

To je mému oku nejhrůznější, že nalézám člověka roztříštěného a rozptýleného jako po jatečním a řeznickém poli.

A když prchá mé oko od nynějška k dřívějšku: nalézá vždy totéž: úlomky a údy a hrůzné náhody – ale žádné lidi!

To nynějšek a to dřívějšek na zemi – ach! přátelé moji – to je *mi* nejnesnesitelnější; a nedovedl bych žít, kdybych nebyl ještě vidoucím toho, co musí přijít.

Vidoucím, chtějícím, tvořícím, sám budoucností a mostem k budoucnosti – a ach, také ještě jakoby mrzákem na tomto mostě: tím vším je Zarathustra.

A také vy jste se často tázali: ‚kdo je nám Zarathustra? Jak ho máme nazvat?' A podobně jako já sám, dávali jste si na otázky odpovědi otázkami.

Je slibující? Či plnící slib? Dobyvatel? Či dědic? Podzim? Či pluh? Lékař? Či uzdravený?

Je básník? Či pravdomluvný? Osvoboditel? Či krotitel? Dobrý? Či zlý?

Chodím mezi lidmi jako mezi úlomky budoucnosti: oné budoucnosti, kterou vidím.

A to je všechno mé básnění a snažení, abych v jedno složil a svedl, co je úlomkem a hádankou a hrůznou náhodou.

A jak bych snesl být člověkem, kdyby člověk nebyl také básníkem a hadačem hádanek a vykupitelem náhody!

Minulé vykoupit a všechno ‚Bylo' přetvořit v ‚Tak jsem to chtěl!' – to by mi teprve bylo vykoupením!

Vůle – tak se jmenuje osvoboditel a dárce radosti: tak jsem vás učil, přátelé moji! A teď se k tomu přiučte: vůle sama je ještě vězněm.

Chtít osvobozuje: ale jak se nazývá to, co i osvoboditele uvrhá do pout?

‚Bylo': tak se jmenuje skřípění zubů vůle a nejosamělejší trud. Bezmocná proti tomu, co je vykonáno – je všemu minulému zlým divákem.

Nazpět nemůže vůle chtít; že čas nemůže zlomit a časovou chtivost – to je nejosamělejší trud vůle.

Chtít osvobozuje: co si vymýšlí chtění samo, aby bylo zbaveno svého trudu a svému žaláři se posmívalo?

Ach, bláznem se každý vězeň stává! Bláznovsky se vykupuje také zajatá vůle.

Že čas neběží nazpět, to je její zuřivost; ‚to, co bylo' – tak se jmenuje kámen, který nemůže převalit.

A tak válí kameny ze zuřivosti a nevole a provádí pomstu na všem, co necítí jako ona zuřivost a nevoli.

Takto se stala vůle, osvoboditel, strůjcem bolesti: a na všem, co může trpět, mstí se za to, že nemůže zpátky.

Toto, ano toto samo je *pomsta*: odpor vůle proti času a jeho ‚Bylo'.

Vskutku, veliké bláznovství sídlí v naší vůli; a kletbou se stalo vše lidské, že se toto bláznovství naučilo ducha!

Duch pomsty: přátelé moji, to bylo dosud nejlepší přemýšlení lidí; a kde bylo utrpení, tam měl vždy být trest.

‚Trest' se totiž nazývá pomsta sama: lživým slovem si předstírá dobré svědomí.

A protože v chtějícím samém je utrpení z toho, že nemůže chtít nazpět – tak mělo chtění samo i veškerý život – být trestem!

A tak se valil mrak za mrakem přes ducha: až konečně kázalo šílenství: ‚Všechno pomíjí, proto je všechno hodno pominouti!'

‚A to je sama spravedlnost, onen zákon času, že musí žrát své děti': tak kázalo šílenství.

‚Mravně jsou věci uspořádány podle práva a trestu. Ó kde je vykoupení z toku věcí a z bytí trestu'? Tak kázalo šílenství.

‚Může být vykoupení, je-li věčné právo? Ach, nepřevalitelný je kámen „Bylo": věčné musí být i všechny tresty!' Tak kázalo šílenství.

‚Žádný čin nemůže být zničen: jak by jej trest mohl učinit neučiněným! Toto, toto je věčné na trestu „Bytí", že bytí musí být věčně znovu činem a vinou!

Ledaže by se vůle konečně vykoupila sama a chtění se stalo nechtěním –': ale znáte přec, bratři moji, tuhle báj šílenství!

Pryč jsem vás vedl od těchto bájí, když jsem vás učil: ‚vůle je tvůrcem.'

Vše ‚Bylo' je úlomek, hádanka, hrůzná náhoda – dokud tvůrčí vůle k tomu neřekne: ‚ale tak jsem to chtěla!'

Dokud tvůrčí vůle k tomu neřekne: ‚Ale tak to chci! Tak to budu chtít!'

Ale pravila tak už? A kdy se to děje? Je už vůle odřezána od svého vlastního bláznovství?

Stala se vůle sama sobě vykupitelkou a dárkyní radosti? Odnaučila se duchu pomsty a všemu skřípění zubů?

A kdo ji naučil smíru s časem a tomu, co je vyšší než všechen smír?

Vyšší než všechen smír musí chtít vůle, jež je vůlí k moci –: ale jak se jí to děje? Kdo ji naučil ještě i chtít nazpět?“

– Ale na tomto místě své řeči se stalo, že Zarathustra se najednou zarazil a vypadal zcela jako ten, kdo se k smrti vyděsí. Vylekaným okem pohlédl na své učedníky; jeho oko pronikalo jako šípy jejich myšlenky a tajné myšlenky. Ale po malé chvíli se už zase zasmál a pravil smířlivě:

„Je těžké žít s lidmi, protože mlčení je tak těžké. Zvláště pro žvanila.“ –

Takto promluvil Zarathustra. Hrbáč však rozhovor poslouchal a zakrýval si přitom tvář; když však slyšel Zarathustru se smát, zvedl zvědavě pohled a pravil pomalu:

„Ale proč mluví Zarathustra jinak k nám než ke svým učedníkům?“

Zarathustra odpověděl: „Co je na tom divného! S hrbáči se smí už hrbatě mluvit!“

„Dobrá, pravil hrbáč; a se žáky se smí už mluvit ze školy.

Ale proč mluví Zarathustra jinak ke svým žákům – než sám k sobě?“ –

O lidské chytrosti

Nikoli výška: sráz je to děsivé!

Sráz, odkud se pohled řítí *dolů* a ruka se natahuje *vzhůru*. Tu se zatočí hlava srdci před jeho dvojí vůlí.

Ach, přátelé, uhodnete snad i vy dvojí vůli mého srdce?

To, to je *můj* sráz a mé nebezpečí, že se můj pohled řítí do výše a má ruka by se chtěla držet a opírat – o hlubinu!

O člověka se křečovitě drží má vůle, řetězy se poutám k člověku, protože mě to táhne vzhůru k nadčlověku: neboť tam chce má druhá vůle.

A *proto* žiji slepě mezi lidmi; jako bych je neznal: aby má ruka neztratila zcela víru v pevné.

Já vás, lidi, neznám: tato temnota a útěcha je často rozprostřena kolem mě.

Sedím u brány pro každého šibala a ptám se: kdo mě chce oklamat?

To je má první lidská chytrost, že se nechávám klamat, abych nebyl ve střehu před klamateli.

Ach, kdybych byl ve střehu před člověkem: jak by mi mohl být člověk kotvou pro můj míč! Příliš lehce by mě to odneslo vzhůru a pryč!

Tato prozřetelnost je nad mým osudem, že musím být bez opatrnosti.

A kdo nechce mezi lidmi hynout, musí se naučit pít ze všech sklenic; a kdo chce mezi lidmi zůstat čistým, musí umět se umývat i špinavou vodou.

A tak jsem si často mluvil k útěše: „Vzhůru! Vzhůru! Staré srdce! Jedno neštěstí se ti nezdařilo: požívej to jako své – štěstí!“

Toto však je má druhá lidská chytrost: šetřím *marnivých* víc než pyšných.

Není uražená marnivost matkou všech smutných her? Kde se však ublíží pýše, tam vyroste jistě cosi lepšího ještě, než je pýcha.

Aby bylo na život dobré hledět, musí se jeho hra dobře hrát: k tomu je však třeba dobrých herců.

Dobré herce jsem shledal ve všech marnivých: hrají a chtějí, aby se na ně rádo hledělo – všechen jejich duch je u této vůle.

Předvádějí se, vymýšlejí si sami sebe; v jejich blízkosti mám rád dívat se na život – léčí ze smutku.

Proto šetřím marnivé, protože jsou mi lékaři mého smutku a drží mě pevně u člověka jako u divadelní hry.

A pak: kdo odměří u marnivého celou hloubku jeho skromnosti! Jsem mu nakloněn a soucitný s jeho skromností.

Od vás si chce svou víru v sebe sama osvojit; živí se vašimi pohledy, žere chválu z vašich rukou.

Vašim lžím ještě věří, lžete-li o něm dobře: neboť v nejhlubším vzdychá jeho srdce: „co jsem *já*!“

A je-li pravou ctností ta, která o sobě neví: nuže, marnivý neví o své skromnosti! –

Toto je však má třetí lidská chytrost, že si pohled na zlé nenechám zprotivit vaší bázlivostí.

Jsem blažen vida zázraky, které vysedí horké slunce: tygry a palmy a chřestýše.

I mezi lidmi je krásný výplod horkého slunce a mnoho divuhodného na zlých.

Pravda, jako se mi vaši nejmoudřejší nejevili zrovna moudří: tak jsem našel i zlobu lidí pod její pověstí.

A často jsem se tázal se zavrtěním hlavy: Proč ještě chřestit, vy chřestýši?

Vskutku, i pro zlo je ještě budoucnost! A nejžhavější jih dosud není pro člověka objeven.

Co leccos se dnes již nazývá nejhorší zlobou, co je ale jen dvanáct střevíců široké a tři měsíce dlouhé! Jednou však přijdou na svět větší draci.

Neboť aby nadčlověku nescházel jeho drak, naddrak, který je ho hoden: k tomu musí ještě mnoho horkého slunce žhnout na vlhký prales!

Z vašich divokých koček se musí nejdřív stát tygři a z vašich jedovatých ropuch krokodýli: neboť dobrý lovec má mít dobrý lov!

A vskutku, vy dobří a spravedliví! Mnoho je na vás k smíchu, a zvláště váš strach před tím, co se dosud nazývalo „dábel“!

Tak cizí jste svou duší velikému, že by vám nadčlověk byl *děsivým* ve své dobrotivosti!

A vy moudří a vědoucí, vy byste prchali před slunečním žárem moudrosti, v němž nadčlověk s rozkoší koupá svou nahotu!

Vy nejvyšší lidé, s nimiž se setkalo mé oko! to je má pochybnost o vás a můj tajný smích: hádám, že byste mého nadčlověka – nazvali ďáblem!

Ach, unavil jsem se těchto nejvyšších a nejlepších: z jejich „výšky“ jsem toužil vzhůru, ven, pryč k nadčlověku!

Hrůza mě přepadla, když jsem spatřil ty nejlepší nahé: tu mi narostla křídla, abych odletěl do dalekých budoucností.

Do dalekých budoucností, do jižnějších jihů, než o nich kdy snil sochař: tam, kde se bohové stydí za všechny šaty!

Ale přestrojené chci spatřit *vás*, vy blízcí a bližní, a dobře vyparádění, a marniví, a důstojní, jako „ti dobří a spravedliví“ –

A přestrojen chci sám sedět mezi vámi – abych vás i sebe *neznal*: to je totiž má poslední lidská chytrost.

Takto promluvil Zarathustra.

Nejtišší hodina

„Co se mi stalo, přátelé moji? Vidíte mě zmateného, hnaného pryč, neochotně poslušného, hotového k odchodu – ach, odejít od *vás*!

Ano, ještě jednou musí Zarathustra do své samoty: ale nerad se vrací medvěd tentokrát do své jeskyně!

Co se mi stalo? Kdo to velí? – Ach, moje rozhněvaná vládkyně to tak chce, promluvila ke mně: jmenoval jsem vám už kdy její jméno?

Včera k večeru ke mně promluvila *má nejtišší hodina*: tak se jmenuje má děsivá vládkyně.

A tak se to stalo – neboť všechno vám musím říci, aby se vaše srdce proti náhle odcházejícímu nezatvrdilo!

Znáte hrůzu usínajícího? –

Až do špiček prstů se leká toho, že mu země uhýbá a sen začíná.

Toto vám povídám jako podobenství. Včera, v nejtišší hodinu, ustoupila mi země: sen začal.

Ručička se posunula, hodiny mého života nabraly dech – nikdy jsem neslyšel takové ticho kolem sebe: tak že se mé srdce vyděsilo.

Pak ke mně promluvilo bez hlasu: „Víš to, Zarathustro?“ –

A já křičel strachem při tomto šepotu, a krev mi ustoupila z tváře: ale mlčel jsem.

Tu ke mně znovu promluvilo bez hlasu: „Víš to, Zarathustro, ale neříkáš to!“ –

A já odpověděl konečně jako vzdorovitý: „Ano, vím to, ale nechci to říci!“

Tu ke mně znovu promluvilo bez hlasu: „*Nechceš*, Zarathustro? Je to také pravda? Neschovávej se do svého vzdoru!“ –

A plakal jsem a chvěl se jako dítě a pravil: „Ach, chtěl jsem už, ale jak mohu! Odpusť mi tohle jediné! Je to nad mé síly!“

Tu ke mně znovu promluvilo bez hlasu: „Co záleží na tobě, Zarathustro! Promluv své slovo a rozlom se!“ –

A já odpověděl: „Ach, je to *mé* slovo? Kdo jsem já? Čekám na hodnějšího; nejsem hoden, abych se o něho byť jen rozlomil.“

Tu ke mně znovu promluvilo bez hlasu: „Co záleží na tobě? Nejsi mi ještě dost pokorný. Pokora má nejtvrdší kůži.“ –

A já odpověděl: „Co jen nenesla už kůže mé pokory! U paty bydlím své výšky: jak vysoké jsou mé vrcholy? Nikdo mi to dosud nepověděl. Ale dobře znám svá údolí.“

Tu ke mně znovu promluvilo bez hlasu: „Ó Zarathustro, kdo má přenášet hory, přenáší také údolí a nížiny.“ –

A já odpověděl: „Dosud nepřeneslo mé slovo žádné hory, a co jsem mluvil, nedosáhlo k lidem. Chodil jsem sice k lidem, ale ještě jsem k nim nedošel.“

Tu ke mně znovu promluvilo bez hlasu: „Co víš *o tom*! Rosa padá na trávu, když je noc nejmlčenlivější.“ –

A já odpověděl: „Posmívali se mi, když jsem našel a šel vlastní cestou; a vskutku se mi tehdy chvěly nohy.

A tak ke mně mluvili: ‚odnaučil ses cestě, nyní se odnaučíš i chodit!‘“

Tu ke mně znovu promluvilo bez hlasu: „Co záleží na jejich posměchu! Jsi jeden z těch, kdo se odnaučili poslouchat: nyní máš rozkazovat!

Nevíš, *kdo* je všem nejpotřebnější? Ten, kdo rozkazuje velké.

Velké vykonat je těžké: ale těžší je velké rozkázat.

To je tvé nejneodpustitelnější: máš moc a nechceš panovat.“ –

A já odpověděl: „Chybí mi lví hlas ke všemu rozkazování.“

Tu ke mně znovu jako šepot promluvilo: „Nejtišší slova jsou to, která přinášejí bouři. Myšlenky, které přicházejí po holubičích nohou, řídí svět.

Ó Zarathustro, máš jít jako stín toho, co musí přijít: tak budeš rozkazovat a rozkazuje půjdeš napřed.“ –

A já odpověděl: „Stydím se.“

Tu ke mně znovu bez hlasu promluvilo: „Musíš se ještě stát dítětem a bez studu.

Pýcha mládí je ještě na tobě, pozdě ses stal mladým: ale kdo se chce stát dítětem, musí ještě překonat i své mládí.“ –

A já se dlouho rozmýšlel a chvěl se. Konečně však jsem řekl, co jsem řekl nejprve: „Nechci.“

Tu se kolem mě ozval smích. Běda, jak mi ten smích rozerval nitro a rozpáral srdce!

A ke mně naposled promluvilo: „Ó Zarathustro, tvé plody jsou zralé, ale ty nejsi zralý pro své plody!

Tak musíš zase do samoty: neboť máš ještě zkřehnout.“ –

A zase se zasmálo a zmizelo: pak kolem mě bylo ticho jako s dvojím mlčením. Ale já ležel na zemi a pot mi stékal po údech.

– Teď jste slyšeli všechno, a proč musím zpět do své samoty. Nic jsem vám nezatajil, přátelé moji.

Ale i to jste ode mne slyšeli, *kdo* je stále ještě nejmlčenlivější ze všech lidí – a chce jím být!

Ach přátelé moji! Měl bych vám ještě něco říci, měl bych vám ještě něco dát! Proč to nedávám? Jsem snad lakomý?“ –

Když však Zarathustra tato slova pronesl, přepadla ho síla bolesti a blízkost rozloučení s přáteli, takže hlasitě plakal; a nikdo ho nedovedl utěšit. V noci však odešel sám a opustil své přátele.

Díl třetí

Poutník

Bylo o půlnoci, kdy Zarathustra vzal svou cestu přes hřbet ostrova, aby s časným ránem došel k druhému břehu: tam totiž chtěl nastoupit na loď. Byla tam totiž dobrá rejda, u níž rády spouštěly kotvy také cizí lodě; ty brávaly s sebou leckoho, kdo chtěl z ostrovů blažených přes moře. Když tak Zarathustra stoupal do hory, vzpomínal si cestou na mnohé osamělé putování od mládí, a kolik hor a hřbetů a vrcholů už zdolal.

Jsem poutník a horolezec, pravil svému srdci, nemám rád roviny a zdá se, že nedokážu dlouho tiše sedět.

A ať mi přijde jako osud a prožitek cokoli – bude v tom putování a horolezectví: nakonec prožívá člověk už jen sebe sama.

Odtekl čas, kdy mi ještě směly potkávat náhody; a co *by* ke mně ted ještě mohlo spadnout, co by už nebylo mé vlastní!

Vrací se jen, přichází mi konečně domů – mé vlastní já, a to, co z něho dlouho bylo v cizině a rozptýlené mezi všechny věci a náhody.

A ještě jedno vím: stojím teď před svým posledním vrcholem a před tím, co mi bylo nejdéle schováno. Ach, svou nejtvrdší cestu musím vzhůru! Ach, započal jsem své nejosamělejší putování!

Kdo je však mého druhu, ten se takové hodině nevyhne: hodině, která k němu promlouvá: ‚Teprve teď jdeš svou cestou velikosti! Vrchol i propast – to je nyní v jedno zavřeno!

Jdeš svou cestou velikosti: tvým posledním útočištěm se nyní stalo, co se dosud nazývalo tvým posledním nebezpečím!

Jdeš svou cestou velikosti: tvou nejlepší odvahou musí být nyní, že za tebou už není žádná cesta!

Jdeš svou cestou velikosti; zde se za tebou nemá nikdo plížit! Tvá vlastní noha za sebou cestu zahladila, a nad ní stojí psáno: Nemožnost.

A chybí-li ti teď všechny žebříky, musíš se vyznat v tom, jak stoupat ještě na vlastní hlavu: jak bys jinak chtěl stoupat vzhůru?

Na vlastní hlavu a pryč přes vlastní srdce! Nyní musí to nejjemnější v tobě ztvrdnout v nejtvrdší.

Kdo stále hodně šetřil sebe, nakonec stůně svým přílišným šetřením. Pochváleno budiž, co činí tvrdým! Nechválím zemi, kde teče mléko a strdí – máslo a med!

Odhlížet od sebe je nutné, aby se vidělo *mnoho*: této tvrdosti je zapotřebí každému, kdo stoupá do hor.

Kdo je však vtíravý očima jako poznávající, jak by u všech věcí viděl víc než jejich nejbližší důvody!

Ty však, ó Zarathustro, chtěl jsi spatřit u všech věcí důvod i to, co je za ním: tak už musíš nad sebou vystoupit – vzhůru, vzhůru, až budeš mít i své hvězdy *pod* sebou!

Ano! Shlížet na sebe sama a ještě i na své hvězdy: to teprve by mi bylo *vrcholem*, to mi ještě zbylo jako můj *poslední* vrchol!‘ –“

Takto si Zarathustra ve stoupání mluvil, tvrdými průpovídkami utěšuje své srdce: neboť byl na srdci raněn jako nikdy dříve. A když přišel na výšku horského hřbetu, hle, tu před ním leželo rozprostřené

druhé moře: a stál tiše a dlouho mlčel. Noc však byla v této výšce chladná a jasná a hvězdnatá.

Poznávám svůj úděl, pravil nakonec se smutkem. Nuže! Jsem připraven. Právě začala má poslední samota.

Ach, to černé smutné moře pode mnou! Ach, ta těhotná noční mrzutost! Ach, osude a moře! K vám musím nyní *sestoupit*!

Před svou nejvyšší horou stojím a před svým nejdelším putováním: proto musím napřed sestoupit hlouběji, než jsem kdy stoupal:

– hlouběji sestoupit do bolesti, než jsem kdy stoupal, až do její nejčernější záplavy! Tak to chce můj osud: Nuže! Jsem připraven.

Odkud přicházejí nejvyšší hory? tak jsem se kdysi tázal. Tu jsem se naučil, že přicházejí z moře.

Toto svědectví je zapsáno v jejich kameni a ve stěnách jejich vrcholů. Z nejhlubšího musí nejvyšší přijít ke své výšce. –

Takto promluvil Zarathustra na špici hory, kde byla zima; když však přišel blízko moře a nakonec stál sám pod útesy, byl cestou unaven a toužebnější než předtím.

Všechno teď ještě spí, pravil; i moře spí. Ospale a cize hledí jeho oko po mně.

Ale dýchá teple, cítím to. A cítím také, že sní. Vine se snivě na tvrdých polštářích.

Slyš! Slyš! Jak vzdychá ze zlých vzpomínek! Nebo ze zlých očekávání?

Ach, jsem smuten s tebou, ty temná obludo, a sám sobě ještě roztrpčen pro tebe.

Ach, že má ruka nemá dost síly! Rád, vskutku, bych tě vykoupil ze zlých snů! –

A zatímco Zarathustra tak mluvil, zasmál se trudnomyslně a hořce sám nad sebou. „Jakže! Zarathustro! pravil, chceš ještě moři zpívat útěchu?

Ach, ty milující blázne Zarathustro, ty důvěry přeblaženče! Ale takový jsi byl vždy: vždy jsi přicházel důvěrně ke všemu děsivému.

Každou nestvůru jsi chtěl ještě hladit. Dech teplý na dech, trocha měkké srsti na pracce – a hned jsi byl hotov ji milovat a vábit.

Láska je nebezpečí nejosamělejšího, láska ke všemu, pokud to jen žije! K smíchu je vskutku mé bláznovství a má skromnost v lásce!“ –

Takto promluvil Zarathustra a zasmál se při tom podruhé: tu si však vzpomněl na své opuštěné přátele – a jako by se vůči nim svými myšlenkami prohřešil, zlobil se na sebe pro své myšlenky. A hned se stalo, že smějící se rozplakal: – hněvem a touhou plakal Zarathustra hořce.

O vidění a hádance

1.

Když se mezi lodníky rozneslo, že Zarathustra je na lodi – vstoupil totiž na palubu zároveň s ním muž, který přicházel z ostrovů blažených – vznikla veliká zvědavost a očekávání. Ale Zarathustra mlčel dva dny a byl chladný a hluchý zármutkem, takže neodpovídal ani na pohledy, ani na otázky. Večer druhého dne si však otevřel uši, ačkoli ještě mlčel: neboť na této lodi, která přijížděla zdaleka a chtěla ještě dále, bylo slyšet mnoho podivného a nebezpečného. Zarathustra byl pak přítelem všech takových, kteří konají dlouhé cesty a neradi žijí bez nebezpečí. A hle! nakonec se mu v naslouchání rozvázal vlastní jazyk a prolomil se led jeho srdce: – tu začal takto mluvit:

Vám, odvážným hledačům a pokušitelům, a každému, kdo se kdy s lstivými plachtami vydal na děsivá moře –

vám, hádanek opilcům, radostiplným v šeru, jejichž duše se dá flétnami vlákat ke každému bludnému jícnu:

– neboť nechcete zbabělou rukou tápat po niti; a kde můžete *uhodnout*, tam nenávidíte *vyvozovat* –

vám jediným vyprávím hádanku, kterou jsem *spatřil* – vidění nejosamělejšího. –

Ponuře jsem šel nedávno šerem barvy mrtvoly – ponurý a tvrdý, se sevřenými rty. Nikoli jen jedno slunce mi zapadlo.

Stezka, která vzdorovitě stoupala sutí, zlomyslná, osamělá, ke které už nepromluvil ani keř, ani křoví: horská stezka skřípala pod vzdorem

mé nohy.

Němě kráčeje přes posměšné cinkání oblázků, drtě kámen, který ji činil kluzkou: tak nutila má noha sebe sama vzhůru.

Vzhůru: – navzdory duchu, který ji tahal dolů, do propasti, duchu tíže, mému ďáblu a úhlavnímu nepříteli.

Vzhůru: – přestože na mně seděl, napůl trpaslík, napůl krtek; chromý; ochromující; olovo mi do ucha, olověné kapky myšlenek do mozku kapající.

„Ó Zarathustro, posmíval se mi slabiku po slabice, ty kameni moudrosti! Vymrštil ses vysoko, ale každý vržený kámen musí – spadnout!

Ó Zarathustro, ty kameni moudrosti, kameni z praku, drtiči hvězd! Sebe sama jsi vymrštil tak vysoko – ale každý vržený kámen – musí spadnout!

Odsouzen k sobě samému a k vlastnímu ukamenování: ó Zarathustro, daleko jsi hodil ten kámen – ale na *tebe* zpět padne!“

Pak zmlkl trpaslík; a to trvalo dlouho. Jeho mlčení však mě tížilo; a takto ve dvou je člověk vskutku osamělejší než o samotě!

Stoupal jsem, stoupal jsem, snil jsem, přemýšlel jsem – ale všechno mě tížilo. Nemocnému jsem se podobal, kterého jeho zlé muky unavují a kterého zase ze zdřímnutí budí ještě horší sen. –

Ale je ve mně cosi, co nazývám odvahou: ta mi dosud zabíjela každou nevoli. Tato odvaha mi konečně kázala zastavit se a promluvit: „Trpaslíku! Ty! Nebo já!“ –

Odvaha totiž je nejlepší zabíječ – odvaha, která *útočí*: neboť v každém útoku je zvonivá hra.

Člověk je však nejodvážnější zvíře: tím překonal každé zvíře. Zvonivou hrou překonal ještě každou bolest; lidská bolest však je nejhlubší bolest.

Odvaha zabije také závrať nad propastmi: a kde by člověk nestál nad propastmi! Není vidění samo – vidění propastí?

Odvaha je nejlepší zabíječ: odvaha zabije také soucit. Soucit však je nejhlubší propast: jak hluboko člověk vidí do života, tak hluboko vidí i do utrpení.

Odvaha však je nejlepší zabíječ, odvaha, která útočí: ta ještě zabije smrt, neboť praví: „*Byl* to život? Nuže! Ještě jednou!“

V takové průpovědi je však mnoho zvonivé hry. Kdo má uši, slyš. –

2.

„Stůj! Trpaslíku! pravil jsem. Já! Nebo ty! Já však jsem z nás dvou silnější –: neznáš mou propastnou myšlenku! *Tu* – nemohl bys unést!“ –

Tu se stalo to, co mi ulehčilo: trpaslík mi totiž seskočil z ramene, ten zvědavý! A dřepl si na kámen přede mne. Byla však tam právě brána, kde jsme se zastavili.

„Pohleď na tuto bránu! Trpaslíku! mluvil jsem dál: má dvě tváře. Dvě cesty se zde setkávají: nikdo je ještě neprošel do konce.

Ta dlouhá ulice nazpět: ta trvá věčnost. A ta dlouhá ulice vpřed – to je jiná věčnost.

Odporují si, tyto cesty; narážejí si přímo hlavou o hlavu: – a zde, u této brány, je, kde se setkávají. Jméno brány stojí nahoře napsáno: ‚Okamžik‘.

Ale kdyby někdo šel jednou z nich dál – a stále dál a stále dál: věříš, trpaslíku, že si tyto cesty věčně odporují?“ –

„Všechno rovné lže, mumlal pohrdavě trpaslík. Všechna pravda je křivá, čas sám je kruh.“

„Ty duchu tíže! pravil jsem hněvivě, nedělej si to tak lehké! Nebo tě nechám dřepět, kde dřepíš, chromonohý – a já tě přinesl *nahoru*!

Hleď, pokračoval jsem, tento okamžik! Od této brány Okamžik běží dlouhá věčná ulice *nazpět*: za námi leží věčnost.

Nemusilo tedy to, co *může* běžet ze všech věcí, už jednou tuto ulici proběhnout? Nemusilo to, co se *může* stát ze všech věcí, už jednou se stát, být vykonáno, kolem proběhnout?

A je-li všechno už bývalo: co soudíš, trpaslíku, o tomto okamžiku? Nemusela také tato brána – už bývat?

A nejsou takto pevně uvázány všechny věci, že tento okamžik *všechny* přicházející věci táhne za sebou? *Tedy* – i sebe sama?

Neboť, co *může* běžet ze všech věcí: i touto dlouhou ulicí *vpřed* – *musí* ještě jednou běžet! –

A tento pomalý pavouk, který leze v měsíčním světle, a toto měsíční světlo samo, a já a ty u brány, spolu šeptající, o věčných věcech šeptající – nemuseli jsme my všichni už bývat?

– a vracet se a běžet onou druhou ulicí, vpřed, před námi, v této dlouhé děsivé ulici – nemusíme se my všichni věčně vracet? –"

Takto jsem mluvil, a stále tišeji: neboť jsem se bál svých vlastních myšlenek a tajných myšlenek. Tu, náhle, slyšel jsem *výt* psa nablízku.

Slyšel jsem někdy psa takto výt? Má myšlenka běžela zpět. Ano! Když jsem byl dítětem, v nejvzdálenějším dětství:

– tu jsem slyšel psa takto výt. A viděl ho také, se zježenou srstí, s hlavou vzhůru, chvějícího se, v nejtišší půlnoci, kdy i psi věří v přízraky:

– tak, že se mi ho zželelo. Právě totiž šel plný měsíc, mrtvolně mlčenlivý, přes dům, právě stál tiše, kulatý žár – tiše na ploché střeše, jako na cizím majetku: –

z toho se tenkrát pes zděsil: neboť psi věří ve zloděje a přízraky. A když jsem jej znovu slyšel takto výt, zželelo se mi ho opět.

Kam zmizel teď trpaslík? a brána? A pavouk? A všechno šeptání? Snil jsem snad? Probouzel jsem se? Mezi divokými útesy jsem stál pojednou, sám, pustý, v nejpustším měsíčním světle.

Ale tu ležel člověk! A tam! Pes skákal, se zježenou srstí, kňučel – ted viděl, že přicházím – tu znovu zavyl, tu *vykřikl*: – slyšel jsem někdy psa takto vykřikovat o pomoc?

A vskutku, co jsem spatřil, podobného jsem neviděl nikdy. Mladého pastýře jsem spatřil, svíjejícího se, dusícího se, škubajícího se, se zkři-

venou tváří, jemuž z úst visel černý těžký had.

Spatřil jsem někdy tolik hnusu a bledé hrůzy na jediné tváři? Jistě spal? Tu se mu plazil had do hrdla – a zahryzl se tam.

Má ruka trhala hadem a trhala: – marně! nevytrhla hada z hrdla. Tu to ze mne vykřiklo: „Kousni! Kousni!

Hlavu pryč! Kousni!“ – tak to ze mne vykřiklo, má hrůza, má nenávist, můj hnus, mé slitování, všechno mé dobré a zlé vykřiklo z jediného výkřiku ze mne. –

Vy odvážní kolem mě! Vy hledači, pokušitelé, a kdo z vás se s lstivými plachtami vydal do neprozkoumaných moří! Vy hádanek radostiplní!

Tak uhodněte mi tu hádanku, kterou jsem tehdy spatřil, tak vyložte mi vidění nejosamělejšího!

Neboť vidění to bylo a předvídání: – *co* jsem tehdy spatřil v podobenství? A *kdo* je ten, kdo jednou ještě musí přijít?

Kdo je pastýř, jemuž takto vlezl had do hrdla? *Kdo* je člověk, jemuž takto všechno nejtěžší, nejčernější vleze do hrdla?

– Pastýř však kousl, jak mu můj křik radil; kousl dobrým kousnutím! Daleko odplivl hlavu hada –: a vyskočil. –

Už ne pastýř, už ne člověk – proměněný, obklopený září, který *se smál*! Nikdy ještě na zemi se nikdo nesmál jako *on* se smál!

Ó bratři moji, slyšel jsem smích, který nebyl smíchem žádného člověka – a nyní mě žere žízeň, touha, která nikdy neutichne.

Má touha po tomto smíchu mě žere: ó jak jen snáším ještě žít! A jak bych snášel teď umřít! –

Takto promluvil Zarathustra.

O blaženosti proti vůli

S takovými hádankami a hořkostmi v srdci plul Zarathustra přes moře. Když však byl čtyři dny cesty daleko od ostrovů blažených a od svých přátel, překonal všechnu svou bolest –: vítězně a s pevnými nohama stál zase na svém osudu. A tehdy Zarathustra takto promluvil ke svému jásajícímu svědomí:

„Sám jsem zase a chci jím být, sám s čistým nebem a volným mořem; a zase je kolem mě odpoledne.

V odpoledne jsem poprvé kdysi našel své přátele, v odpoledne také podruhé –: v hodině, kdy všechno světlo utichá.

Neboť co je ze štěstí ještě na cestě mezi nebem a zemí, to si nyní hledá za hostinec ještě světlou duši: *štěstím* ztichlo nyní všechno světlo.

Ó odpoledne mého života! Kdysi sestupovalo i *mé* štěstí do údolí, aby si vyhledalo hostinec: tu nalezlo tyto otevřené pohostinné duše.

Ó odpoledne mého života! Co bych nedal, kdybych měl jediné: tuto živou výsadbu svých myšlenek a toto ranní světlo své nejvyšší naděje!

Druhy hledal kdysi tvůrce a děti *své* naděje: a hle, ukázalo se, že je nemůže najít, leda si je napřed sám stvoří.

Takto jsem uprostřed svého díla, k svým dětem jda a od nich se vraceje: pro své děti musí Zarathustra dovršit sám sebe.

Neboť z celého srdce člověk miluje jen své dítě a své dílo; a kde je veliká láska k sobě samému, tam je znamením těhotenství: tak jsem to shledal.

Dosud mi zelenají mé děti ve svém prvním jaru, blízko u sebe stojící a společně větrem potřásané, stromy mé zahrady a nejlepší půdy.

A vskutku! Kde takové stromy stojí u sebe, tam *jsou* ostrovy blažené!

Ale jednou je vykopu a každý zasadím zvlášť: aby se naučil samotě, vzdoru a opatrnosti.

Sukovitý a ohnutý a s pružnou tvrdostí má mi pak stát u moře, živoucí maják nepřemožitelného života.

Tam, kde se bouře vrhají dolů do moře a chobot pohoří pije vodu, tam má mít každý jednou své denní i noční bdění, k *své* zkoušce a poznání.

Má být poznán a vyzkoušen, zda je mého druhu a rodu – zda je pánem dlouhé vůle, mlčenlivý, i když mluví, a povolný tak, že v dávání *bere*: –

– aby se jednou stal mým druhem a spolutvůrcem a spoluslavícím Zarathustry –: takový, jenž mi mou vůli zapisuje na mé tabule: pro plnější dovršení všech věcí.

A pro něho a jemu podobné musím sebe sama dovršit: proto se nyní vyhýbám svému štěstí a nabízím se všemu neštěstí – k *svému* poslednímu zkoušení a poznání.

A vskutku, čas byl, abych odešel; a stín poutníkův a nejdelší chvíle a nejtišší hodina – všichni mi říkali: ‚je nejvyšší čas!'

Vítr mi vál klíčovou dírkou a pravil ‚Pojď!' Dveře se mi lstivě otevřely a pravily ‚Jdi!'

Ale ležel jsem připoután láskou ke svým dětem: toužení mi položilo tuto smyčku, toužení po lásce, abych se stal kořistí svých dětí a ztratil se v nich.

Toužit – to mi už znamená: ztratit sebe sama. Mám vás, mé děti! V tomto mít má být vše jistotou a nic toužením.

Ale hřejivě na mně leželo slunce mé lásky, ve vlastní šťávě se Zarathustra vařil – tu nade mnou letěly stíny a pochybnosti.

Po mrazu a zimě se mi už chtělo: ‚ó, kdyby mě mráz a zima zase skřípat a praskat přiměly!' povzdechl jsem si: – tu se ze mne zdvíhaly ledové mlhy.

Má minulost mi lámala hroby, leckterá zaživa pohřbená bolest se probudila –: jen se vyspala, schovaná v mrtvolných oděvech.

Tak mi všechno volalo znameními: ‚je čas!' – Ale já – jsem neslyšel: až konečně se pohnula má propast a má myšlenka mě kousla.

Ach, propastná myšlenko, která jsi *mou* myšlenkou! Kdy najdu sílu, abych tě slyšel kopat a nechvěl se už?

Až k hrdlu mi tluče srdce, když tě slyším kopat! I tvé mlčení mě chce dusit, ty propastně mlčící!

Nikdy jsem se neodvážil tě *vyvolat* nahoru: dost už, že jsem tě s sebou – nosil! Ještě jsem nebyl dost silný k poslední lví zpupnosti a svévoli.

Dost děsivá mi vždy byla už tvá tíha: ale jednou najdu ještě sílu a lví hlas, který tě vyvolá nahoru!

Až se v tomto překonám, pak se budu chtít překonat i v tom větším; a *vítězství* ať je pečetí mého dovršení! –

Zatím ještě pluji na nejistých mořích; náhoda mi lichotí, ta hladkojazyčná; vpřed i nazpět hledím – ještě nevidím žádný konec.

Ještě mi nepřišla hodina mého posledního boje – nebo mi přichází právě teď? Vskutku, zrádnou krásou se na mě kolem dokola dívá moře a život!

Ó odpoledne mého života! Ó štěstí před večerem! Ó přístave na širém moři! Ó míre v nejistotě! Jak vám všem nedůvěřuji!

Vskutku, nedůvěřivý jsem k vaší zrádné kráse! Milujícímu se podobám, který se příliš sametovému úsměvu nevěří.

Jak odstrkuje nejmilejší před sebou, něžný ještě ve své tvrdosti, ten žárlivec – tak odstrkuji tuto blaženou hodinu před sebou.

Pryč s tebou, ty blažená hodino! S tebou mi přišla blaženost proti vůli! Ochotně stojím zde k své nejhlubší bolesti: – v nepravý čas jsi

přišla!

Pryč s tebou, ty blažená hodino! Raději se ubytuj tam – u mých dětí! Pospěš! a požehnej jim ještě před večerem *mým* štěstím!

Tu se už blíží večer: slunce zapadá. Pryč – mé štěstí! –“

Takto promluvil Zarathustra. A čekal na své neštěstí celou noc: ale čekal marně. Noc zůstala jasná a tichá, a štěstí samo se k němu stále víc a víc blížilo. Ráno se však Zarathustra zasmál k svému srdci a pravil posměšně: „štěstí za mnou běhá. To proto, že já neběhám za ženami. Štěstí však je žena.“

Před východem slunce

Ó nebe nade mnou, ty čisté! Hluboké! Ty světlá propasti! Pohlížeje na tebe se chvěji božskými touhami.

Vrhnout se do tvé výšky – to je *má* hloubka! Skrýt se do tvé čistoty – to je *má* nevinnost!

Boha zahaluje jeho krása: tak skrýváš i ty své hvězdy. Nemluvíš: *tak* mi zvěstuješ svou moudrost.

Němé nad burácejícím mořem jsi mi dnes vzešlo, tvá láska a tvůj stud mluví zjevení k mé burácející duši.

Že jsi přišlo ke mně krásné, zahaleno ve své kráse, že němě ke mně mluvíš, zjevné ve své moudrosti:

Ó jak bych neuhodl všechnu stydlivost tvé duše! *Před* sluncem jsi ke mně přišlo, k nejosamělejšímu.

Jsme přátelé od počátku: žal a hrůza a dno nám jsou společné; i slunce je nám společné.

Nemluvíme k sobě, protože víme příliš mnoho –: mlčíme na sebe, usmíváme se k sobě svým věděním.

Nejsi ty světlem k mému ohni? Nemáš sesterskou duši k mému vhledu?

Spolu jsme se učili všemu; spolu jsme se učili stoupat nad sebe k sobě samým a bez mraků se usmívat: –

– bez mraků se dolů usmívat ze světlých očí a z mnohamílové dálky, když se pod námi od nátlaku a účelu a viny jako déšť kouří.

A když jsem putoval sám: *po kom* hladověla má duše v nocích a bludných stezkách? A když jsem stoupal po horách, *koho* jsem kdy

hledal, ne-li tebe, na horách?

A všechno mé putování a stoupání na hory: nouze to byla jen a vymoženost nedovedného – *letět* chce jediné má celá vůle, letět *do tebe*!

A koho jsem nenáviděl více než tažné mraky a všechno, co tě poskvrňuje? A nenáviděl jsem ještě i vlastní nenávist, protože tě poskvrňovala!

Na tažné mraky jsem rozhněván, na ty plíživé loupeživé kočky: berou tobě i mně, co je nám společné – ono nesmírné bezmezné říkání ano a amen.

Na tyto prostředníky a míchače jsme rozhněváni, na tažné mraky: na tyto poloviče, kteří se nenaučili žehnat ani z celého srdce proklínat.

Raději ještě budu sedět v sudu pod zavřeným nebem, raději bez nebe v propasti, než abych tě, nebe světelné, viděl poskvrněné tažnými mraky!

A často jsem toužil přibít je zubatými blesky, zlatými dráty, abych jako hrom bušil na kotlovité břicho jejich bubnů: –

– hněvivý bubeník, protože mi loupí tvé Ano! a Amen!, ty nebe nade mnou, ty čisté! Jasné! Ty světlá propasti! – protože ti loupí *mé* Ano! a Amen!

Neboť raději ještě chci rámus a hromy a kletby bouře, než tento rozvážný pochybující kočičí klid; a i mezi lidmi nejvíc nenávidím všechny tiše kráčející a poloviče a pochybující, váhavé tažné mraky.

A „kdo neumí žehnat, ten se musí *naučit* proklínat!“ – tato jasná nauka mi padla z jasného nebe, tato hvězda mi stojí i v černých nocích na mém nebi.

Já však jsem žehnající a říkající ano, jen pokud jsi kolem mě ty, čisté! Jasné! Ty světlá propasti! – do všech propastí tam ještě nesu své žehnající říkání ano.

Žehnajícím jsem se stal a říkajícím ano: a o to jsem dlouho zápasil a byl jsem zápasníkem, abych jednou dostal volné ruce k žehnání.

A to je mé žehnání: nad každou jednotlivou věcí stát jako její vlastní nebe, jako její kulatá střecha, její azurový zvon a věčná jistota: a blažen je, kdo takto žehná!

Neboť všechny věci jsou pokřtěny ve studni věčnosti a za hranicí dobra a zla; dobro a zlo samo však jsou jen přechodné stíny a vlhké truchlivosti a tažné mraky.

Vskutku, žehnáním to je a nikoli rouháním, když učím: „nad všemi věcmi stojí nebe Náhody, nebe Nevinnosti, nebe Náhodnosti, nebe Zpupnosti."

„Od náhody" – to je nejstarší šlechtictví světa, to jsem vrátil všem věcem, vysvobodil jsem je z poroby pod účelem.

Tuto svobodu a nebeskou jasnost jsem postavil jako azurový zvon nad všechny věci, když jsem učil, že nad nimi a skrze ně žádná „věčná vůle" – nechce.

Tuto zpupnost a tohle bláznovství jsem postavil na místo oné vůle, když jsem učil: „u všeho je jedno nemožné – rozumnost!"

Trocha rozumu sice, zrnko moudrosti rozptýlené od hvězdy ke hvězdě – tento kvas je přimísen do všech věcí: kvůli bláznovství je moudrost přimísena do všech věcí!

Trocha moudrosti je už možná; ale tuto blaženou jistotu jsem shledal na všech věcech: že raději ještě na nohách náhody – *tančí*.

Ó nebe nade mnou, ty čisté! Vysoké! To je mi tvá čistota, že nejsou žádní věční pavouci rozumu a jejich pavučiny: –

– že jsi mi tanečním parketem pro božské náhody, že jsi mi stolem bohů pro božské kostky a jejich hráče! –

Ale ty se červenáš? Řekl jsem něco nevyslovitelného? Rouhal jsem se, když jsem ti chtěl žehnat?

Nebo je to stud ve dvou, co tě přinutil zrudnout? – Nabádáš mě jít a mlčet, protože nyní – *den* přichází?

Svět je hluboký –: a hlubší, než kdy den pomyslel. Ne všechno smí mít před dnem slova. Ale den přichází: tak se rozcházíme nyní!

Ó nebe nade mnou, ty stydlivé! Žhoucí! Ó ty mé štěstí před východem slunce! Den přichází: tak se rozcházíme nyní! –

Takto promluvil Zarathustra.

O ctnosti, jež zmenšuje

1.

Když se Zarathustra opět ocitl na pevné zemi, nemířil rovnou ke svému pohoří a ke své jeskyni, nýbrž šel mnoha cestami a kladl mnoho otázek, vyptával se na to i na ono, takže o sobě sám žertem říkal: „Hle, řeka, která se mnoha zákruty vrací ke svému prameni!“ Chtěl totiž zjistit, co se zatím událo *s člověkem*: zda se stal větším, nebo menším. A jednou spatřil řadu nových domů; podivil se a pravil:

„Co znamenají tyto domy? Vskutku, žádná veliká duše je nepostavila jako své podobenství!

Snad je pošetilé dítě vyňalo ze své krabice na hračky? Kéž by je tam jiné dítě zase uložilo!

A tyto světnice a komnaty: mohou tudy *muži* vcházet i vycházet? Zdá se mi, že byly uděláni pro hedvábné loutky; nebo pro mlsné kočky, které i samy sebe nechávají mlsat.“

A Zarathustra se zastavil a zamyslel se. Konečně zarmouceně pravil: „*Všechno* se zmenšilo!

Všude vidím nižší brány: ten, kdo je mého druhu, jimi ještě projde, ale – musí se shýbnout!

Ó, kdy se vrátím do své vlasti, kde se už shýbat nemusím – shýbat se před malými!“ – A Zarathustra povzdechl a zahleděl se do dálky. –

Téhož dne však pronesl svou řeč o ctnosti, jež zmenšuje.

2.

Procházím tímto lidem a mám oči otevřené: neodpouštějí mi, že nezávidím jejich ctnosti.

Štípou po mně, protože jim říkám: pro malé lidi jsou třeba malé ctnosti – a protože mi je zatěžko, že malí lidé jsou *třeba*!

Dosud se podobám kohoutovi na cizím dvoře, po němž štípou i slepice; ale těm slepicím proto nejsem špatně nakloněn.

Jsem k nim zdvořilý, jako jsem zdvořilý ke každé malé mrzutosti; být vůči malým ostnatý se mi zdá být moudrostí pro ježky.

Všichni o mně mluví, když večer sedí u ohně – mluví o mně, ale nikdo nemyslí – na mne!

To je ten nový klid, jemuž jsem se naučil: jejich hluk kolem mne rozprostírá plášť přes mé myšlenky.

Hlučí mezi sebou: „Co nám chce ten temný mrak? Hleďme, aby nám nepřinesl mor!“

A nedávno strhla jedna žena své dítě k sobě, které chtělo ke mně: „Odneste děti pryč! křičela; takové oči rozpálí dětské duše.“

Kašlou, když mluvím: domnívají se, že kašel je námitkou proti silným větrům – netuší nic o burácení mého štěstí!

„Nemáme ještě čas pro Zarathustru“ – tak namítají; ale co záleží na čase, který pro Zarathustru „nemá čas“?

A chválí-li mě dokonce: jak bych mohl na *jejich* chvále usnout? Ostnatý pás je mi jejich chvála: škrábe mě i tehdy, když ho ze sebe sundám.

A také tomu jsem se mezi nimi naučil: ten, kdo chválí, tváří se, jako by vracel, ve skutečnosti však chce být obdarován víc!

Zeptejte se mé nohy, zda se jí líbí jejich chvalozpěvy a lákací písně! Vskutku, podle takového taktu a tiktaku nechce ani tančit, ani stát.

K malé ctnosti by mě chtěli lákat a chválit; k tiktaku malého štěstí by chtěli přemluvit mou nohu.

Procházím tímto lidem a mám oči otevřené: zmenšili se a zmenšují se stále víc – a to způsobuje jejich učení o štěstí a ctnosti.

Jsou totiž skromní i ve ctnosti – chtějí si totiž pohodlí. Pohodlí však snáší jen skromná ctnost.

Zajisté se také na svůj způsob učí kráčet a kráčet vpřed: to nazývám já jejich *kulháním* –. Tím překáží každému, kdo pospíchá.

A leckdo z nich jde vpřed a při tom se otáčí dozadu, s ztuhlým týlem: do toho vrazím rád celým tělem.

Noha a oči nemají lhát ani se navzájem lží usvědčovat. Ale mezi malými lidmi je mnoho prolhanosti.

Někteří z nich chtějí, ale většina jen *je chtěna*. Někteří z nich jsou praví, ale většina jsou špatní herci.

Jsou mezi nimi herci bez vědomí a herci proti vůli – praví jsou vždycky vzácní, zvláště praví herci.

Muže je zde málo: proto jejich ženy mužatějí. Neboť jen ten, kdo je dost mužem, v ženě *ženu* – vykoupí.

A toto pokrytectví jsem u nich shledal nejhorším: že i ti, kdo rozkazují, předstírají ctnosti těch, kdo slouží.

„Sloužím, slouží, sloužíme“ – tak se zde modlí i pokrytectví vládnoucích – a běda, je-li první pán *jen* prvním sluhou!

Ach, i do jejich pokrytectví zabloudila zvědavost mého oka; dobře jsem uhodl všechno jejich muší štěstí a jejich bzučení kolem sluncem ozářených okenních tabulek.

Kolik dobroty vidím, tolik slabosti. Kolik spravedlnosti a soucitu, tolik slabosti.

Jsou k sobě kulatí, slušní a dobrotiví, jako jsou zrnka písku kulatá, slušná a dobrotivá vůči zrnkům písku.

Skromně obejmout malé štěstí – to nazývají „oddaností“! A přitom už skromně pokukují po nějakém novém malém štěstí.

Ve své prostotě chtějí v jádru nejvíc jednu věc: aby jim nikdo neublížil. Proto každému vycházejí vstříc a dělají mu dobré.

To je však *zbabělost*: ačkoli se tomu říká „ctnost“. –

A promluví-li tito malí lidé někdy drsně: *já* v tom slyším jen jejich chraptivost – každý závan větru je totiž činí chraptivými.

Chytří jsou, jejich ctnosti mají chytré prsty. Ale chybějí jim pěsti, jejich prsty nevědí, jak se zavřít do pěstí.

Ctnost je jim to, co činí skromným a krotkým: tím udělali z vlka psa a z člověka samého nejlepší domácí zvíře člověka.

„Postavili jsme svou židli *doprostřed* – to mi říká jejich úsměšek – a stejně daleko od umírajících šermířů jako od uspokojených sviní.“

To však je – *průměrnost*: ačkoli se tomu říká umírněnost. –

3.

Procházím tímto lidem a nechávám tu padnout leckteré slovo: oni je však neumějí ani přijmout, ani si je ponechat.

Diví se, že jsem nepřišel, abych lál na rozkoše a neřesti; a vskutku, nepřišel jsem také, abych varoval před kapesními zloději!

Diví se, že nejsem ochoten jejich chytrost ještě víc špičatit a cizelovat: jako by neměli dost chytráků, jejichž hlas mi škrábe jako břidlicové tužky!

A když zvolám: „Prokleti buďte všichni zbabělí ďáblové ve vás, kteří by rádi kňučeli a spínali ruce a klaněli se“ – zvolají: „Zarathustra je bezbožný.“

A především to volají jejich učitelé oddanosti – ale právě jim rád křičím do uší: Ano! *Jsem* Zarathustra, bezbožný!

Tihle učitelé oddanosti! Všude, kde je něco malého a chorého a prašivého, lezou jako vši; a jen můj hnus mi brání, abych je rozmačkal.

Nuže vzhůru! Toto je mé kázání pro *jejich* uši: jsem Zarathustra, bezbožný, který praví: „Kdo je bezbožnější než já, abych se radoval z jeho poučení?“

Jsem Zarathustra, bezbožný: kde naleznu sobě rovné? A všichni ti jsou mi rovní, kteří si sami dávají svou vůli a odhazují ze sebe každou oddanost.

Jsem Zarathustra, bezbožný: ještě každou náhodu si uvařím ve *svém* hrnci. A teprve když je tam uvařena, vítám ji jako *svůj* pokrm.

A vskutku, mnohá náhoda přišla ke mně panovačně: ale ještě panovačněji k ní promluvila má *vůle* – a hle, už ležela úpěnlivě na kolenou –

– úpěnlivě prosíc, aby u mne nalezla přístřeší a srdce, lichotivě přemlouvajíc: „Pohleď jen, ó Zarathustro, jak přichází přítel k příteli!“

–

Avšak co to mluvím, kde nikdo nemá *mé* uši! A tak to chci vykřičet do všech větrů:

Stále se zmenšujete, vy malí lidé! Drobíte se, vy pohodlní! Ještě mi zajdete –

– na svých mnoha malých ctnostech, na svém mnohém malém opominutí, na své mnohé malé oddanosti!

Příliš mnoho šetříte, příliš mnoho povolujete: taková je vaše půda! Ale aby strom byl *veliký*, chce zapouštět tvrdé kořeny kolem tvrdých skal!

I to, co opomíjíte, tká na tkanině celé lidské budoucnosti; i vaše nic je pavoučí síť a pavouk, který se živí krví budoucnosti.

A když berete, je to jako krást, vy malí ctnostní; ale i mezi šibaly mluví *čest*: „Krást se smí jen tam, kde se nedá loupit."

„Dává se to" – i to je učení oddanosti. Já však vám pravím, vy pohodlní: *bere se vám to* a bude se vám toho stále víc brát!

Ach, kdybyste jen od sebe odhodili všechno *poloviční* chtění a stali se rozhodnými k lenosti stejně jako k činu!

Ach, kdybyste porozuměli mému slovu: „Čiňte si tedy, co chcete – ale buďte nejprve takoví, kteří *dokážou chtít*!"

„Milujte si tedy svého bližního jako sebe sama – ale buďte mi nejprve takoví, kteří *milují sami sebe* –

– kteří milují velkou láskou, milují velkým opovržením!" Takto promluvil Zarathustra, bezbožný. –

Avšak co to mluvím, kde nikdo nemá *mé* uši! Je zde pro mne ještě o hodinu příliš brzy.

Jsem svým vlastním předchůdcem mezi tímto lidem, svým vlastním kokrháním kohouta temnými ulicemi.

Ale *jejich* hodina přijde! A přijde i hodina má! Co hodinu se zmenšují, chudnou, stávají se neplodnějšími – ubohá rostlino! ubohá půdo!

A *brzy* mi tu budou stát jako suchá tráva a step, a vskutku! – unaveni sami sebou, a žízнící víc po *ohni* než po vodě!

Ó, požehnaná hodino blesku! Ó, tajemství před polednem! – Běžící ohně z nich chci jednou ještě učinit a hlasatele s plamennými jazyky: –

– ohlašovat mají jednou s plamennými jazyky: On přichází, je blízko, velké poledne!

Takto promluvil Zarathustra.

Na Olivové hoře

Zima, zlý host, sedí u mne doma; modré mám ruce od stisku jejího přátelského podání.

Ctím ho, toho zlého hosta, ale rád ho nechávám sedět samotného. Rád mu utíkám; a běží-li se *dobře*, dá se mu utéct!

S teplýma nohama a teplými myšlenkami běžím tam, kde vítr tiše stojí – do slunečního koutu své Olivové hory.

Tam se směji svému přísnému hostu a jsem mu ještě dobře nakloněn, že mi doma chytá mouchy a mnohé malé hlučení činí tichým.

Nestrpí totiž, chce-li zpívat jeden komár, ba ani dva; i ulici činí osamělou, takže se měsíční svit v noci v ní bojí.

Je to tvrdý host – ale ctím ho, a nemodlím se, jako změkčilci, k břichatému ohnivému bůžku.

Raději ještě trochu drkotat zuby než se klanět bůžkům! – tak chce můj způsob. A obzvláště jsem nepřítelem všem rozpáleným, čadivým, dusným ohnivým bůžkům.

Koho miluji, toho miluji v zimě lépe než v létě; lépe se nyní vysmívám svým nepřátelům a srdečněji, od té doby, co mi zima sedí v domě.

Srdečně vskutku, dokonce i tehdy, když *vlezu* do postele – i tam se směje a dovádí mé zalezlé štěstí; směje se ještě i můj klamný sen.

Já – a lezoucí? Nikdy jsem v životě nelezl před mocnými; a lhal-li jsem kdy, lhal jsem z lásky. Proto jsem rád i v zimní posteli.

Prostá postel mě zahřeje víc než bohatá, neboť na svou chudobu žárlím. A v zimě je mi nejvěrnější.

Zlobivostí začínám každý den, vysmívám se zimě studenou koupelí: nad tím mi hudruje můj přísný domácí přítel.

Rád ho také polechtám svíčkou z vosku: aby mi konečně vypustil nebe z popelavého soumraku.

Zvláště zlobivý jsem totiž ráno: v časnou hodinu, kdy u studny chřestí vědro a ryzí koně teple ržají šedými uličkami: –

Netrpělivě tam čekám, až se mi konečně rozzáří jasné nebe, zasněžené vousaté zimní nebe, kmet a bělohlavec –

– zimní nebe, mlčenlivé, které svoje slunce často ještě zamlčuje!

Naučil jsem se snad od něho dlouhému jasnému mlčení? Nebo se to naučilo ode mne? Nebo si to každý z nás vymyslel sám?

Všech dobrých věcí původ je mnohonásobný – všechny dobré kratochvilné věci skáčou do bytí z radosti: jak by to měly dělat vždycky jen – jednou!

Dobrou kratochvilnou věcí je i dlouhé mlčení a hledět, podobně jako zimní nebe, ze světlé okrouhlooké tváře: –

– podobně jako ono zamlčet své slunce a svou neúchylnou sluneční vůli: vskutku, tomuto umění a této zimní kratochvíli jsem se naučil *dobře*!

Má nejmilejší zlobivost a umění je, že se mé mlčení naučilo neprozradit se mlčením.

Chřestěním slov a kostek pořečním ty slavnostní pozorovatele: všem těmto přísným dohlížitelům uklouzne má vůle a můj cíl.

Aby mi nikdo nenahlédl do mého základu a mé poslední vůle – pro to jsem si vymyslel dlouhé jasné mlčení.

Nejednoho chytrého jsem našel: ten si zahalil tvář a zkalil svou vodu, aby mu nikdo neprohlédl skrze ni až na dno.

Avšak právě k němu přicházeli chytřejší pochybovači a louskači ořechů: právě jemu vylovili tu jeho nejskrytější rybu!

Nýbrž ti jasní, zdatní, průhlední – ti jsou mi nejchytřejší mlčící: ti, jejichž základ je tak *hluboký*, že ani nejsvětlejší voda jej – neprozradí. –

Ty zasněžené vousaté mlčící zimní nebe, ty okrouhlooký bělohlavče nade mnou! Ó, ty nebeské podobenství mé duše a její kratochvíle!

A *nemusím* se snad schovávat, podobně jako ten, kdo spolkl zlato – aby mi nerozpárali duši?

Nemusím snad nosit chůdy, aby přehlédli mé dlouhé nohy – všichni ti závistníci a lítostníci, kteří jsou kolem mne?

Tyto zakouřené, od pokojů teplé, obnošené, zplesnivělé, zažloutlé duše – jak *by* snesla jejich závist mé štěstí!

Tak jim ukazuji jen led a zimu na svých vrcholech – a *nikoli*, že moje hora si kolem sebe ovíjí ještě všechny sluneční pásy!

Slyší jen můj zimní vítr pískat – a *nikoli*, že plavím i přes teplá moře, jako jižní větry, toužebné, těžké, horké.

Litují ještě i mých neúspěchů a náhod – ale *mé* slovo zní: „Nechte náhodu, ať přijde ke mně: nevinná je jako malé dítě!“

Jak *by* mohli snést mé štěstí, kdybych kolem něho nekladl neúspěchy a zimní nouze a kožichy ledních medvědů a plátna sněžného nebe!

– kdybych se sám nad jejich *soucitem* neslitoval – nad soucitem těchto závistníků a lítostníků!

– kdybych před nimi sám nevzdychal a nedrkotal zimou a trpělivě se nedával *zabalit* do jejich soucitu!

Toto je moudrá kratochvíle a dobrá vůle mé duše, že svou zimu a své mrazivé bouře *neskrývá*; neskrývá ani své omrzliny.

Jednoho samota je útěk nemocného; jiného samota je útěk *před* nemocnými.

Ať mě *slyší* drkotat a vzdychat zimou, všichni ti ubozí šikmoocí šibalové kolem mne! Takovým vzdycháním a drkotáním se já ještě zachraňuji před jejich vyhřátými světnicemi.

Ať mě litují a vzdychají nade mnou pro mé omrzliny: „Na ledu poznání nám ještě *zmrzne*!“ – tak si naříkají.

Mezitím běhám s teplýma nohama křížem krážem po své Olivové hoře: v slunečním koutu své Olivové hory zpívám a vysmívám se kaž-

dému soucitu. –

Takto zpíval Zarathustra.

O přejití

Takto, kráčeje pomalu mnoha lidem a rozličnými městy, mířil Zarathustra oklikami zpět ke svému pohoří a své jeskyni. A hle, při tom nenadále došel i k městské bráně *velkého města*: zde však k němu přiskočil zpěněný šašek s rozpřáhlými pažemi a postavil se mu do cesty. A to byl tentýž šašek, kterého lid nazýval „Zarathustrovou opicí“: odpozoroval mu totiž něco ze stavby a spádu řeči a rád si půjčoval i z pokladu jeho moudrosti. Šašek pak takto promluvil k Zarathustrovi:

„Ó, Zarathustro, zde je to velké město: zde nemáš co hledat a vše co ztratit.

Proč chceš brodit tímto bahnem? Měj přece soucit se svou nohou! Raději na městskou bránu plivni a – obrať se nazpět!

Zde je peklo pro poustevnické myšlenky: zde se velké myšlenky zaživa vaří a na malo rozvařují.

Zde práchnivějí všechny velké city: zde smějí drkotat jen drobné sušené city-citečky!

Necítíš už jatka a kuchyně ducha? Nedýmá toto město výpary zabitého ducha?

Nevidíš duše viset jako ochablé špinavé hadry? – A ještě z těchto hadrů dělají noviny!

Neslyšíš, jak se zde duch stal slovní hříčkou? Odporný *slovní pomej* z něho vyráží! – A ještě z toho slovního pomeje dělají noviny.

Štvou se navzájem a nevědí kam? Rozpalují se navzájem a nevědí proč? Chrastí svým plechem, cinkají svým zlatem.

Jsou chladní a hledají si teplo u pálenek; jsou rozpáleni a hledají chlad u zmrzlých duchů; všichni jsou chorobní a chorobničí po veřejných mínění.

Všechny rozkoše a neřesti jsou tu doma; ale jsou tu i ctnostní, je tu mnoho čiperné sloužící ctnosti: –

Mnoho čiperné ctnosti s písařskými prsty a tvrdým sedacím a vyčkávacím masem, požehnané malými řádovými hvězdami a vycpanými bezzadkovými dcerami.

Je tu také mnoho zbožnosti a mnoho věřícího lízání slin a lichotivého mazlení před Bohem zástupů.

„Shora" totiž kane hvězda a milostivé sliny; vzhůru se touží každé prsa bez hvězdy.

Měsíc má svůj dvůr a dvůr má svá měsíční telata: ke všemu však, co přichází od dvora, se modlí žebrácký lid a všechna čiperná žebrácká ctnost.

„Sloužím, sloužíš, sloužíme" – tak se modlí všechna čiperná ctnost vzhůru k vládci: aby se zasloužená hvězda konečně připnula k úzkým prsům!

Ale měsíc se stále ještě točí kolem všeho pozemského: tak se i vládce stále ještě točí kolem toho nejpozemštějšího –: a tím je zlato kramářů.

Bůh zástupů není bohem zlatých prutů; vládce *myslí*, ale kramář – *řídí*!

Při všem, co je v tobě světlé a silné a dobré, ó Zarathustro! Plivni na toto město kramářů a obrať se nazpět!

Zde teče všechna krev shnile a vlažně a pěnivě všemi žilami: plivni na to velké město, které je velikým smetištěm, kde se slévá všechna pěna špíny!

Plivni na město vmačkaných duší a úzkých prsů, špičatých očí, lepkavých prstů –

– na město vlezlíků, nestoudníků, pisálků a křiklounů, přehřátých ctižádostivců: –

– kde se slévá všechno naknaté, nakyslé, chlípné, chmurné, přezrálé, zahnisané, spiklenecké: –

– plivni na to velké město a obrať se nazpět!“ –

Zde však Zarathustra přerušil zpěněného šaška a zavřel mu ústa.

„Přestaň už konečně! zvolal Zarathustra, dávno se mi hnusí tvá řeč a tvůj způsob!

Proč jsi tak dlouho bydlel u bažiny, že ses sám musel stát žábou a ropuchou?

Neteče ti teď samému žilami zahnilá pěnivá bažinná krev, že ses tak naučil kvákat a lát?

Proč jsi nešel do lesa? Nebo oral zemi? Není moře plné zelených ostrůvků?

Opovrhuji tvým opovržením; a varoval-li jsi mě – proč jsi nevaroval sám sebe?

Jedině z lásky má mi vzlétat mé opovržení a můj varovný pták: ne však z bažiny! –

Nazývají tě mojí opicí, ty zpěněný šašku: ale já tě nazývám svým chrochtavým prasetem – chrochtáním mi ještě pokazíš mou chválu pošetilosti.

Co to bylo, co tě poprvé donutilo chrochtat? Že ti nikdo dost *nelichotil* – proto ses posadil k tomuto odpadu, abys měl důvod k mnohému chrochtání –

– abys měl důvod k mnohé *pomstě*! Pomsta totiž, ty ješitný šašku, je všechna tvá pěna, dobře jsem tě prohlédl!

Avšak tvé šaškovské slovo škodí *mně*, i tam, kde máš pravdu! A kdyby Zarathustrovo slovo *mělo* pravdu stokrát: ty bys s mým slovem vždycky – křivdil!“

Takto promluvil Zarathustra; a pohlédl na velké město, povzdechl a dlouho mlčel. Konečně promluvil takto:

Hnusí se mi i toto velké město, a nejen tento šašek. Zde ani tam není nic k polepšení, nic ke zhoršení.

Běda tomuto velkému městu! – A chtěl bych, abych už viděl ohnivý sloup, v němž bude spáleno!

Neboť takové ohnivé sloupy musí předcházet velkému poledni. Ale to má svůj čas a svůj osud. –

Toto poučení ti však dávám, ty šašku, na rozloučenou: kde se už nedá milovat, tam je třeba – *jíti dál*! –

Takto promluvil Zarathustra a šel kolem šaška i velkého města dál.

O odpadlících

1.

Ach, cožpak už vše leží zvadlé a šedivé, co ještě nedávno na této louce stálo zelené a pestré? A kolik medu naděje jsem si odsud odnesl do svých úlů!

Tato mladá srdce všechna už zestárla – a ne ani zestárla! jen zemdlela, zevšedněla, zpohodlněla: – říkají tomu „opět jsme nabyli zbožnosti“.

Ještě nedávno jsem je viděl za jitra statečnými kroky vybíhat ven: ale jejich nohy poznání se unavily, a teď pomlouvají ještě i svou ranní statečnost!

Vskutku, nejeden z nich kdysi zvedal nohy jako tanečník, kynul mu smích v mé moudrosti: – pak si to rozmyslel. Právě jsem ho spatřil – shrbeného – jak leze ke kříži.

Kolem světla a svobody kdysi poletovali jako mušky a mladí básníci. Trochu starší, trochu chladnější: a už jsou z nich tajnůstkáři a šeptači a pecní dřepouni.

Zoufalo si snad jejich srdce nad tím, že mě samota pozřela jako velryba? Napínalo jejich ucho dlouho a toužebně – *marně* – po mně a po mých polnicích a hlasatelských zvolání?

– Ach! Vždycky jich je jen málo, jejichž srdce má dlouhou odvahu a bujnost; a takovým zůstává i duch trpělivý. Ostatní jsou však *zbabělí*.

Ostatní – to je vždycky většina, všednodennost, přebytek, přemnozí – ti všichni jsou zbabělí! –

Kdo je mého druhu, toho potkají i zážitky mého druhu: takže jeho prvními druhy budou mrtvoly a šaškové.

Jeho druzí druhové – ti se budou nazývat jeho *věřícími*: čilý houf, mnoho lásky, mnoho pošetilosti, mnoho ucho nahrbatělého uctívání.

Na tyto věřící nemá vázat své srdce ten, kdo je mezi lidmi mého druhu; v tyto lány a pestré louky nemá věřit ten, kdo zná lehkomyslně zbabělý lidský druh!

Kdyby mohli jinak, také by jinak *chtěli*. Polovičatí kazí vše celistvé. Že listy žloutnou – co je nad tím k nářku!

Nech je jen padat, ó Zarathustro, a nenaříkej! Raději mezi ně foukni se šelestivými větry –

– foukni mezi tyto listy, ó Zarathustro: ať všechno *zvadlé* od tebe uteče rychleji! –

2.

„Opět jsme nabyli zbožnosti“ – tak vyznávají tito odpadlíci; a mnozí z nich jsou ještě příliš zbabělí, aby to tak vyznali.

Těm hledím do očí – těm to říkám do tváře a do červeně jejich lící: jste tací, kdo *opět* se modlíte!

Je to však hanba, modlit se! Ne pro všechny, ale pro tebe i pro mne a pro každého, kdo má v hlavě i své svědomí. *Pro tebe* je to hanba, modlit se!

Dobře to víš: tvůj zbabělý ďábel v tobě, který by rád spínal ruce a skládal ruce v klín a chtěl by to mít pohodlnější – ten zbabělý ďábel ti domlouvá: „*existuje* Bůh!“

Tím však patříš k druhu světlu plachému, jemuž světlo nedopřává klidu; teď musíš denně strkat hlavu hlouběji do noci a mlhy!

A vskutku, dobře sis vybral hodinu: právě totiž opět vylétají noční ptáci. Přišla hodina všemu světlu plachému lidu, večerní a sváteční hodina, kdy on „neslaví“.

Slyším a cítím: přišla jim hodina lovu a tažení, ne však divokého lovu, nýbrž krotkého chromavého slídivého tichošlápkového a tichomodlivého lovu –

– lovu na duševně hluboké pokrytce: všechny srdeční pastičky na myši jsou teď znovu nastraženy! A kam zvednu nějaký závěs, odtud vyletí noční motýlek.

Krčil se tam snad spolu s jiným nočním motýlkem? Neboť všude cítím malé zalezlé obce; a kde jsou komůrky, tam jsou noví bratři modlitelé a výpar bratrů modlitelů.

Sedí dlouhé večery pospolu a říkají: nechme se opět státi jako dětmi a říkejme „milý pane Bože!“ – zkažení ústy i žaludkem od zbožných

cukrářů.

Nebo sedí dlouhé večery a pozorují lstivého číhajícího křížového pavouka, který káže moudrost samým pavoukům a takto učí: „Pod kříži se dobře přede!“

Nebo celý den sedí u bažin s rybářskými pruty a sami se tím pokládají za *hluboké*; ale kdo loví tam, kde nejsou ryby, toho nenazývám já ani povrchním!

Nebo se zbožně-vesele učí hrát na harfu u písničkáře, který by si rád harfou vhrál do srdce mladým ženuškám: – unavily ho totiž staré ženušky a jejich chvalozpěvy.

Nebo se učí mrazit se u učeného poloblázнivého, který v temných pokojích čeká, až k němu přijdou duchové – a duch mu docela uteče!

Nebo poslouchají starého uštvaného hvízdavého a vrčivého pištce, který se od zasmušilých větrů naučil smutku tónů; nyní píská podle větru a káže v smutných tónech smutek.

A někteří z nich se dokonce stali nočními hlídači: ti teď umějí troubit na rohy a chodit v noci kolem a budit staré věci, které už dávno usnuly.

Pět slov o starých věcech jsem slyšel včera v noci u zahradní zdi: pocházela od takových starých zarmoucených vyschlých nočních hlídačů.

„Jako otec se nestará dost o své děti: lidští otcové to dělají lépe!“ –

„Je příliš starý! Už se vůbec nestará o své děti“ – tak odpověděl druhý noční hlídač.

„*Má* vůbec nějaké děti? Nikdo to nemůže dokázat, pokud to nedokáže sám! Rád bych už byl, aby to jednou pořádně dokázal.“

„Dokázat? Jako by *ten* kdy něco dokázal! Dokazování je mu zatěžko; dává velmi na to, aby mu věřili.“

„Ano! Ano! Víra ho činí blaženým, víra v něho. Taková je už povaha starých lidí! Tak je tomu i s námi!“ –

– Takto spolu mluvili ti dva staří noční hlídači a plašilové světla, a potom zarmouceně zatroubili na své rohy: tak se to stalo včera v noci u zahradní zdi.

Mně se však vinulo srdce smíchy a chtělo prasknout a nevědělo kam? a kleslo mi do bránice.

Vskutku, to bude ještě má smrt, že se udusím smíchy, když vidím opilé osly a slyším noční hlídače takto pochybovat o Bohu.

Není už *dávno* po všech takových pochybnostech? Kdo smí ještě budit takové staré uspané světlu plaché věci!

Se starými bohy to už dávno dospělo ke konci: – a vskutku, měli dobrý veselý konec bohů!

„Zešeřili“ se k smrti – to je lež! Spíše: oni sami se jednou k smrti – *rozesmáli*!

To se stalo, když to nejbezbožnější slovo o Bohu vyšlo od Boha samého – slovo: „Je jen jeden Bůh! Nebudeš mít jiné bohy vedle mne!“ –

– starý vousáč zlostný, jeden žárlivý se tak zapomněl:

A všichni bozi se tenkrát rozesmáli a kývali se na svých židlích a volali: „Není právě to božství, že jsou bozi, ale ne Bůh?“

Kdo má uši, slyš. –

Takto mluvil Zarathustra ve městě, které miloval a které je přezdíváno Pestrá kráva. Odsud mu totiž zbývaly ještě jen dva dny cesty, aby se vrátil do své jeskyně a ke svým zvířatům; jeho duše však neustále jásala pro blízkost svého návratu domů. –

Návrat domů

Ó, samoto! Ty má *domovino*, samoto! Příliš dlouho jsem žil divoce v divé cizině, než abych se se slzami nevracel k tobě!

Teď mi hroz jen prstem, jak hrozí matky, ne, usměj se na mne, jak se usmívají matky, teď promluv: „A kdo to byl, kdo ode mne kdysi jako větrná bouře odbouřil pryč? –

– kdo, odcházeje, volal: příliš dlouho jsem seděl u samoty, až jsem odnaučil mlčení! *Tomu* – jistě ses teď už naučil?

Ó, Zarathustro, vše vím: a že jsi byl mezi mnohými *opuštěnější*, ty jediný, než jsi kdy býval u mne!

Něco jiného je opuštěnost, něco jiného je samota: *tomu* – jsi se ted naučil! A že mezi lidmi budeš vždy divoký a cizí:

– divoký a cizí i tehdy, když tě milují: neboť nejdřív ze všeho chtějí být *šetřeni*!

Zde však jsi u sebe doma a v domovině; zde můžeš vše vyslovit a vysypat všechny důvody, nic se tu nestydí za skryté a zatvrzelé city.

Zde přicházejí všechny věci lichotivě k tvé řeči a lísají se k tobě: chtějí totiž jezdit na tvém hřbetě. Na každém podobenství jezdíš tu ke každé pravdě.

Vzpřímeně a upřímně smíš tu mluvit se všemi věcmi: a vskutku, jako chvála to zní jejich uším, že někdo se všemi věcmi mluví – rovně!

Něco jiného je však být opuštěným. Neboť vzpomínáš si ještě, ó Zarathustro? Když tehdy nad tebou tvůj pták křičel, když jsi stál v lese, nerozhodný, kam? neznalý, blízko mrtvoly: –

– když jsi mluvil: ať mě vedou má zvířata! Nebezpečnější mi bylo mezi lidmi než mezi zvířaty: – *to* byla opuštěnost!

A vzpomínáš si ještě, ó Zarathustro? Když jsi seděl na svém ostrově, pod prázdnými vědry studna vína, dávající a rozlévající, mezi žíznivými rozdávající a nalévající:

– až jsi konečně žíznivě sám seděl mezi opilými a v noci si naříkal: „Není brát blaženější než dávat? A krást ještě blaženější než brát?“ – *To* byla opuštěnost!

A vzpomínáš si ještě, ó Zarathustro? Když přišla tvá nejtišší hodina a hnala tě od tebe samého pryč, když s hněvivým šeptem promluvila: „Mluv a zlom se!“ –

– když ti znechutila všechno tvé čekání a mlčení a odvahu tvou pokornou odvážila: *To* byla opuštěnost!“ –

Ó, samoto! Ty má domovino, samoto! Jak blaženě a něžně mluví ke mně tvůj hlas!

Nevyptáváme se jeden druhého, nenaříkáme si navzájem, otevřeně spolu procházíme otevřenými dveřmi.

Neboť otevřeno je u tebe a jasno; a také hodiny tu běží na lehčích nohou. V temnu totiž se nese čas tíživěji než ve světle.

Zde mi vyskakují slova všeho bytí a svatyně slov: všechno bytí tu chce stát se slovem, všechno dění se tu chce ode mne učit mluvit.

Tam dole však – tam je všechno mluvení marné! Tam jsou zapomnění a přejití nejlepší moudrostí: *tomu* – jsem se teď naučil!

Kdo by chtěl u lidí všemu rozumět, musel by se do všeho pouštět. Ale k tomu mám příliš čisté ruce.

Nerad už dýchám jejich dech; ach, že jsem tak dlouho žil v jejich hluku a nevalném dechu!

Ó, blažené ticho kolem mne! Ó, čisté vůně kolem mne! Ó, jak z hluboké hrudi toto ticho čistý dech čerpá! Ó, jak naslouchá, toto blažené ticho!

Avšak tam dole – tam vše mluví, tam vše je přeslechnuto. Může kdo svou moudrost zvonit zvony: kramáři na tržišti ji přezvoní haléři!

Všechno u nich mluví, nikdo už neumí porozumět. Vše padá do vody, nic už nepadá do hlubokých studní.

Všechno u nich mluví, nic už se nedaří a nedochází konce. Všechno kdáká, ale kdo chce ještě tiše na hnízdě sedět a vyvádět vejce?

Všechno u nich mluví, všechno je upovídané. A co ještě včera bylo pro samotný čas a jeho zub příliš tvrdé: dnes to visí odřené a ohlodané z huby dnešních lidí.

Všechno u nich mluví, všechno je prozrazováno. A co se kdysi nazývalo tajemstvím a skrytostí hlubokých duší, dnes patří uličním trubačům a jiným motýlům.

Ó, člověčí bytosti, ty podivná! Ty hluku v temných uličkách! Ted zase ležíš za mnou – mé největší nebezpečí leží za mnou!

V šetření a soucitu bylo vždy mé největší nebezpečí; a všechna lidská bytost chce být šetřena a trpěna.

Se zadrženými pravdami, se šaškovou rukou a zbláznělým srdcem a bohatý malými lžemi soucitu – tak jsem vždy žil mezi lidmi.

Přestrojen jsem seděl mezi nimi, hotov sám sobě *nepoznávat*, abych *je* snesl, a rád si domlouvaje: „ty šašku, neznáš lidi!“

Zapomíná se lidem, když člověk mezi lidmi žije: příliš mnoho popředí je na všech lidech – nač jsou tu dalekozraké, do dálky toužívé oči!

A když mě nepoznávali: já šašek jsem je šetřil pro to víc než sebe: zvyklý tvrdosti vůči sobě a často se na sobě ještě pomstívající za toto šetření.

Rozbodán jedovatými mouchami a vyhlodán jako kámen mnohými kapkami zloby, tak jsem seděl mezi nimi a ještě si domlouval: „nevinno je vše malé svou maličkostí!“

Zvláště ty, kteří si říkají „ti dobří“, jsem shledal nejjedovatějšími mouchami: štípou v samé nevinnosti, lžou v samé nevinnosti; jak *by*

mohli být vůči mně – spravedliví!

Kdo žije mezi dobrými, toho učí soucit lhát. Soucit činí dusným vzduch všem svobodným duším. Hloupost dobrých je totiž nevyzpytatelná.

Skrývat sám sebe a své bohatství – *tomu* jsem se tam dole naučil: neboť každého jsem ještě shledal duchem chudého. V tom spočívala lež mého soucitu, že jsem u každého věděl,

– že jsem na každém poznal zrakem i čichem, co mu je *dost* ducha a co mu je *příliš* ducha!

Jejich strnulé mudrce: nazýval jsem je moudrými, ne strnulými – tak jsem se učil polykat slova. Jejich hrobníky: nazýval jsem je badateli a zkoumateli – tak jsem se učil zaměňovat slova.

Hrobníci si přivodí nemoci. Pod starou sutí odpočívají zlé výpary. Nemá se vzrušovat bahno. Má se žít na horách.

Blaženými nosními dírkami znovu vdechuji horskou svobodu! Vysvobozen je konečně můj nos od pachu veškeré lidské bytosti!

Ostrými vzduchy drážděna jako pěnivými víny, *kýchá* má duše – kýchá a jásá si: Zdraví!

Takto promluvil Zarathustra.

O třech zlech

1.

Ve snu, v posledním ranním snu, stál jsem dnes na předhoří – za hranicemi světa, držel jsem váhy a *vážil* jsem svět.

Ó, že mi tak brzy přišla ranní červánka: ta mě roznítila, ta žárlivá! Žárlivá je stále na mé ranní snové žárnutí.

Měřitelný pro toho, kdo má čas, zvážitelný pro dobrého vážiče, dolétnutelný silnými křídly, uhodnutelný pro božské louskače ořechů: tak nalezl můj sen svět: –

Můj sen, odvážný plavec, zpola loď, zpola větrná vír, mlčenlivý jako motýli, netrpělivý jako vznešení sokolové: jak jen dnes měl trpělivost a čas k vážení světa!

Mluvila k němu snad tajně má moudrost, má smějící se bdělá denní moudrost, která se vysmívá všem „nekonečným světům“? Neboť ta praví: „Kde je síla, tam je i *číslo* paní: ta má více síly.“

Jak jistě hleděl můj sen na tento konečný svět, ne zvědavě, ne staromilsky, ne s obavami, ne prosebně: –

– jako by se mé ruce nabízelo jablko plné, zralý zlatý jablko, s chladně hebkou sametovou kůží: tak se mi nabízel svět: –

– jako by mi strom pokynul, strom širokovětvý, pevně vůlí obdařený, pokřivený v opěradlo i v podnožku pro cestou unaveného: tak stál svět na mém předhoří: –

– jako by mi líbezné ruce nesly schránku vstříc – schránku otevřenou pro okouzlení stydlivě ctících očí: tak se mi dnes nabízel svět

vstříc: –

– ne dost hádankou, aby zahnala lidskou lásku, ne dost rozluštěním, aby uspala lidskou moudrost: – lidsky dobrou věcí mi byl dnes svět, o němž se mluví tak zle!

Jak děkuji svému rannímu snu, že jsem tak časně dnes zvážil svět! Jako lidsky dobrá věc přišel ke mně, tento sen a utěšitel srdce!

A abych mu to oplatil ve dne a to jeho nejlepší od něho odezíral i odnaučil se: chci teď ty tři nejzlejší věci položit na váhu a lidsky dobře je zvážit. –

Kdo učil žehnat, ten učil i proklínat: jaké jsou na světě ty tři nejprokletější věci? Ty chci položit na váhu.

Rozkoš, panovačnost, sobectví: tyto tři byly dosud nejhůře proklínány a nejšpatněji pomlouvány a lhouvány – ty tři chci lidsky dobře zvážit.

Nuže! Zde je mé předhoří a tam moře: *to* se ke mně valí, kudrnaté, lichotivé, to věrné staré stohlavé psí monstrum, které miluji.

Nuže! Zde budu držet váhy nad valícím se mořem: a také svědka si vybírám, aby přihlížel – tebe, poustevnický strome, tebe silně vonný, široce klenutý, kterého miluji! –

Po kterém mostě jde dnešek k budoucnu? Jakým donucením se vysoké nutí k nižšímu? A čemu říká ještě i to nejvyšší – *růst vzhůru*? –

Nyní stojí váha vyvážena a tichá: tři těžké otázky jsem do ní hodil, tři těžké odpovědi nese druhá miska vah.

2.

Rozkoš: všem opovrhovačům těla v kajícím rouchu jejich osten a kůl, u všech zásvětníků jako „svět“ prokletá: neboť ona se posmívá a dělá šašky ze všech učitelů bludu a chaosu.

Rozkoš: pro lůzu pomalý oheň, na němž je spalována; všemu červivému dřevu, všem páchnoucím hadrům – pohotová pec říjná a vařivá.

Rozkoš: pro svobodná srdce nevinná a svobodná, zahradní štěstí země, překypující díky všeho budoucna k dnešku.

Rozkoš: jen zvadlému sladký jed, pro lví chtivé však veliké posílení srdce, a uctivě šetrně střežené víno vín.

Rozkoš: velké podobenstvím srovnávající štěstí vyššího štěstí a nejvyšší naděje. Mnohému je totiž slíbeno manželství, a víc než manželství –

– mnohému, co si je cizejší než muž a žena: – a kdo pochopil docela, *jak cizí* si jsou muž a žena!

Rozkoš: – přece však chci kolem svých myšlenek plot mít a také kolem svých slov: aby mi do mých zahrad nevnikali vepři a blouznivci! –

Panovačnost: ohnivá důtka nejtvrdším z tvrdých srdcí; krutá muka, která se šetří tomu nejkrutějšímu samému; chmurný plamen živoucích hranic.

Panovačnost: zlobivá komár, nasazený nejmarnějším národům; posměvačka vší nejisté ctnosti; jezdící na každém koni a každé pýše.

Panovačnost: zemětřesení, které vše ztrouchnivělé a duté láme a prolamuje; valící se dunivá trestající bořitelka nabílených hrobů; blyskotavý otazník vedle předčasných odpovědí.

Panovačnost: před jejímž pohledem člověk leze a krčí se a slouží a stává se nižším než had a prase: – až konečně z něho vykřikne veliké

opovržení –,

Panovačnost: hrozná učitelka velikého opovržení, která městům a říším káže do tváře „pryč s tebou!“ – až to z nich samých vykřikne „pryč se *mnou*!“

Panovačnost: která však lákavě stoupá i k čistým a osamělým a vzhůru k sobě samým dostačujícím výšinám, žhnoucí jako láska, která lákavě maluje purpurové blaženosti na pozemská nebe.

Panovačnost: ale kdo by to nazval *vášnivostí*, když se vysoké touží dolů po moci! Vskutku, nic chorobného a vášnivého není na takové touze a sestupu!

Aby se osamělá výše na věky neosamocovala a sama sobě nedostačovala; aby hora sestoupila do údolí a větry výšin do nížin: –

Ó, kdo nalezne pravé jméno křestní a ctnostní pro takovou touhu! „Darující ctnost“ – tak kdysi pojmenoval Zarathustra to nepojmenovatelné.

A tenkrát se také stalo – a vskutku, stalo se poprvé! – že jeho slovo blaženě chválilo *sobectví*, zdravé, zdařilé sobectví, které tryská z mocné duše: –

– z mocné duše, k níž patří vysoké tělo, krásné, vítězné, osvěžující, kolem něhož se každá věc stává zrcadlem:

– poddajné přemlouvavé tělo, tanečník, jehož podobenstvím a výpiskem je sobě-radostná duše. Takových těl a duší sebelibost nazývá se sama: „ctnost.“

Svými slovy o dobrém a špatném se chrání taková sebelibost jako posvátnými háji; jmény svého štěstí zažehnává od sebe vše opovržení hodné.

Od sebe zažehnává vše zbabělé; praví: Špatné – to je zbabělé! Opovržení hodným se jí zdá vždy ustaraný, vzdychající, naříkavý, a také ten, kdo i ty nejmenší výhody sbírá.

Opovrhuje též všelikou žalostnou moudrostí: neboť, vskutku, je také moudrost, která vzkvétá v temnu, moudrost noční stínové: která

vždy vzdychá: „Vše je marnost!“

Plachou nedůvěru pokládá za málo, a každého, kdo chce přísahy místo pohledů a rukou: také všelikou přespříliš nedůvěřivou moudrost – neboť taková je po způsobu zbabělých duší.

Ještě méně si cení rychle vstřícného, pažského, který se ihned položí na záda, pokorného; a je také moudrost, která je pokorná a pažská a zbožná a rychle vstřícná.

Nenáviděn je jí vskutku a hnusí se jí ten, kdo se nikdy nechce bránit, kdo polyká jedovaté sliny a zlé pohledy, přespříliš trpělivý, všetrpitel, všenasycený: to je totiž otrocký druh.

Ať je někdo před bohy a božskými kopanci otrocký, nebo před lidmi a hloupými lidskými míněními: *všechen* otrocký druh naplive tato blažená sobeckost!

Špatné: tak kouše vše, co je zlomené a lakotně-otrocké, nesvobodné mžouravé oči, přitlačená srdce a onen falešný ustupující druh, který líbá širokými zbabělými rty.

A *po-moudrostí*: tak nazývá vše, co otroci a starci a znavení vtipkují; a zvláště celou tu zlou pošetilost kněží, pomatenou, přehnaně vtipnou!

Avšak po-moudří, všichni ti kněží, světem znavení a ti, jejichž duše je po způsobu žen a otroků – ó, jak zle si vždycky hráli se sobeckostí!

A to právě mělo být ctností a mělo se nazývat ctností, *to*, že se sobeckostí hraje zle! A „nesobecký“ – tak si přáli sami sebe s dobrými důvody všichni tito světem znavení zbabělci a kříží pavouci!

Avšak všem jim přichází nyní den, proměna, trestající meč, *velké poledne*: tam se má mnohé zjevit!

A kdo jáství nazývá zdravým a svatým a sobeckost blaženou, vskutku, mluví i to, co ví, prorocky: „Hle, přichází, je blízko, velké poledne!“

Takto promluvil Zarathustra.

O duchu tíže

1.

Moje ústa – jsou ústa lidu: příliš drsně a srdečně mluvím pro hedvábné zajíčky. A ještě cizeji zní mé slovo všem inkoustovým rybám a péřovým liškám.

Má ruka – je šaškova ruka: běda všem stolům a stěnám, a čemu je ještě místo pro šaškův cár, šaškův mazanec!

Má noha – je koňská noha; s tou klusám a klopýtám přes klacek i kámen, křížem krážem polem, a jsem čertem radostí při každém rychlém běhu.

Můj žaludek – snad je orlí žaludek? Neboť nejradši má jehněčí maso. Jistě však je to pták ský žaludek.

Z nevinných věcí živen a z nemnohého, hotový a netrpělivý ulétnout, odletět pryč – to je už můj způsob: jak by na tom nemělo být něco z pták ského způsobu!

A obzvláště to, že jsem nepřítelem duchu tíže, to je pták ský způsob: a vskutku, nepřítelem na smrt, nepřítelem veskrze, nepřítelem odjakživa! Ó, kam vzlétlo a zbloudilo mé nepřátelství!

O tom bych už mohl zpívat píseň – – a *chci* ji zpívat: i když jsem sám v prázdném domě a musím ji zpívat svým vlastním uším.

Jsou arci jiní zpěváci, jimž teprve plný dům rozehřívá hrdlo, dává ruce hovornost, oku výraz, srdci bdělost: – takovým se já nepodobám. –

2.

Kdo jednou lidi naučí létat, ten posunul všechny mezníky; všechny mezníky mu samy odletí do vzduchu, zemi pokřtí nově – jako „lehkou“.

Pštros běží rychleji než nejrychlejší kůň, ale i on strká ještě hlavu těžce do těžké země: tak i člověk, který ještě neumí létat.

Těžkou se mu zdá země a život; a tak to *chce* duch tíže! Kdo však chce se stát lehkým a ptákem, musí milovat sebe sama: – tak učím *já*.

Ne arci láskou chorobných a vášnivých: neboť u těch i sebeláska páchne!

Je třeba naučit se sebe sama milovat – tak učím – zdravou a zdařilou láskou: aby se u sebe sama vydrželo a neputovalo kolem.

Takové putování se křtí „láskou k bližnímu“: tím slovem se dosud nejvíce lhalo a pokrytecky mluvilo, a to zvláště od těch, kteří byli pro celý svět těžkým břemenem.

A vskutku, není to příkaz pro dnešek a zítřek, *naučit se* milovat sám sebe. Spíše je toto ze všech umění to nejjemnější, nejlstivější, poslední a nejtrpělivější.

Pro svého majitele je totiž všechno vlastní dobře ukryté; a ze všech pokladnic se ta vlastní vykopává nejpozději – tak to zařizuje duch tíže.

Takřka v kolébce se nám už dávají těžká slova a hodnoty: „dobré“ a „zlé“ – tak se jmenuje toto věno. Pro ně se nám odpouští, že žijeme.

A proto se k sobě nechávají přicházet děti, aby se jim včas bránilo milovat sebe sama: tak to zařizuje duch tíže.

A my – my věrně vlečeme to, co nám dávají s sebou, na tvrdých ramenech a přes drsné hory! A potíme-li se, říká se nám: „Ano, život je těžko nést!“

Ale jenom člověk je sám sobě těžko k nesení! To proto, že vleče na svých ramenou příliš mnoho cizího. Jako velbloud klesá na kolena a nechává se dobře naložit.

Zvláště silný, nosný člověk, v němž přebývá úcta: příliš mnoho *cizích* těžkých slov a hodnot si nakládá – a teď se mu život zdá pouští!

A vskutku! I leccos *vlastního* je těžko nést! A mnohé vnitřní na člověku je podobné ústřici, totiž hnusné a slizké a těžko uchopitelné –

– takže se jí musí přimlouvat vznešená skořápka s vznešeným ozdobným. Ale i tomuto umění se musí člověk učit: *mít* skořápku a krásné zdání a chytré oslepnutí!

Dále klame o mnohém na člověku, že některá skořápka je nízká a smutná a příliš jen skořápkou. Mnoho skryté dobroty a síly se nikdy neuhodne; ty nejlahodnější lahůdky nenacházejí labužníky!

Ženy to vědí, ty nejlahodnější: trochu tučnější, trochu hubenější – ó, kolik osudu je v tak málu!

Člověka je těžko objevit a sám sebe nejtíž ze všech; často duch lže o duši. Tak to zařizuje duch tíže.

Objevil však sám sebe ten, kdo říká: Toto je *mé* dobré a zlé: tím zavřel ústa krtkovi a trpaslíkovi, který říká: „pro všechny dobré, pro všechny zlé."

Vskutku, nemám také rád takové, jimž se každá věc zdá dobrá a tento svět dokonce nejlepší. Takové nazývám všenasycenými.

Všenasycenost, která vše dovede ochutnat: to není nejlepší vkus! Ctím vzdorovité vybíravé jazyky a žaludky, které se naučily říkat „já" a „ano" a „ne".

Avšak vše žvýkat a trávit – to je pravá prasečí povaha! Vždy I-a říkat – tomu se naučil jen osel, a kdo je jeho ducha! –

Hluboká žluť a horká rudá: tak to chce *můj* vkus – ten přimíchává krev do všech barev. Kdo však svůj dům obílí vápnem, prozrazuje mi vápnem obílenou duši.

Do mumií zamilovaní jedni, druzí do strašidel; a oba stejně nepřáteli všeho masa a krve – ó, jak jsou mi oba proti chuti! Neboť já miluji krev.

A tam nechci bydlet a prodlévat, kde každý plivá a chrchlá: to je nyní *můj* vkus – raději ještě žiji mezi zloději a křivopřísežníky. Nikdo nenosí zlato v ústech.

Odpornější jsou mi však ještě všichni lízači slin; a nejodpornější zvíře z člověka, které jsem našel, jsem pokřtil příživník: ten nechtěl milovat, a přece z lásky žít.

Nešťastnými nazývám všechny, kdo mají jen jednu volbu: stát se zlými zvířaty, nebo zlými krotiteli zvířat: u takových bych si nestavěl chýše.

Nešťastnými nazývám i ty, kteří musí vždy *čekat* – ti mi jdou proti vkusu: všichni ti celníci a kramáři a králové a jiní strážci zemí a krámků.

Vskutku, naučil jsem se čekat i já, a od základu,

– ale jen čekat na *sebe sama*. A nade všemi věcmi jsem se naučil stát a chodit a běžet a skákat a šplhat a tančit.

Avšak toto je mé učení: kdo se chce jednou naučit létat, musí se nejprve naučit stát a chodit a běžet a šplhat a tančit: – létání se letem nenaučí!

Lanovými žebříky jsem se naučil leccos výškového okna vylézti, hbitýma nohama jsem šplhal na vysoké stěžně: sedět na vysokých stěžních poznání se mi zdálo nemalou blažeností –

– podobné malým plamínkům plápolat na vysokých stěžních: malé světlo arci, ale přece veliká útěcha pro zbloudilé plavce a trosečníky! –

Rozličnou cestou a způsobem jsem došel ke své pravdě; ne po jednom žebříku jsem stoupal do výše, kde mé oko do mé dálavy těká.

A nerad jsem se stále ptával na cesty – to mi vždy šlo proti vkusu! Raději jsem se ptal a zkoušel cesty sám.

Zkoušením a tázáním byl všechen můj chod: – a vskutku, i odpovídat se musí člověk *naučit* na takové tázání! To však – je můj vkus:

– ne dobrý, ne špatný, ale *můj* vkus, za nějž se už nestydím a který neskrývám.

„To – je nyní *má* cesta – kde je vaše?“ tak jsem odpovídal těm, kdo se mě tázali „po té cestě“. *Té* cesty totiž – není!

Takto promluvil Zarathustra.

O starých a nových tabulích

1.

Zde sedím a čekám, staré rozlámané tabule kolem mne a také nové, zpoloviny popsané tabule. Kdy přijde má hodina?

– hodina mého sestupu, mého zániku: neboť ještě jednou chci k lidem jít.

Toho tedy čekám: neboť nejprve mi musejí přijít znamení, že je *má* hodina – totiž smějící se lev s holubím hejnem.

Mezitím mluvím jako ten, kdo má čas, sám k sobě. Nikdo mi nevypráví nic nového: tak si vyprávím sám sebe. –

2.

Když jsem přišel k lidem, nalezl jsem je sedící na starém sebeklamu: všichni se už dávno domnívali, že vědí, co je člověku dobré a zlé.

Starou unavenou věcí se jim zdálo všechno mluvení o ctnosti; a kdo chtěl dobře spát, mluvil před spaním ještě o „Dobrém“ a „Zlém“.

Tento spánek jsem rušil, když jsem učil: co je dobré a zlé, *to ještě nikdo neví* – leda ten, kdo tvoří!

– To však je ten, kdo tvoří cíl člověka a dává zemi její smysl a její budoucnost: Tento teprve *tvoří*, *že* je něco dobré a zlé.

A kázal jsem jim svrhnout své staré katedry, a to vše, kde jen onen starý sebeklam seděl; kázal jsem jim smát se jejich velkým mistrům

ctnosti a svatým a básníkům a vykupitelům světa.

Jejich chmurným mudrcům jsem kázal se smát, a každému, kdo jako černý strašák varovně seděl na stromě života.

K jejich veliké hrobní cestě jsem se posadil, sám k mršinám a supům – a smál jsem se vší jejich bývalosti a její křehce chátrající nádheře.

Vskutku, podobně kazatelům pokání a šaškům jsem křičel hněv a zoufání nad vším jejich velkým a malým – že to nejlepší u nich je tak docela malé! Že to nejzlejší u nich je tak docela malé! – tak jsem se smál.

Moje moudrá touha křičela a smála se tak ze mne, ona, která je zrozena na horách, divoká moudrost vskutku! – má veliká křídly bouřící touha.

A často mě strhávala pryč a vzhůru a odvanula uprostřed smíchu: tam jsem se vznášel chvěje se, jako šíp, sluncem opojeným okouzlením:

– ven do dalekých budoucen, které žádný sen ještě neviděl, do horkejších jihů, než jaké si kdy snili tvůrci: tam, kde se bohové, tančíce, stydí za všechen oděv: –

– že tedy mluvím v podobenstvích a jako básníci kulhám a koktám: a vskutku, stydím se, že musím ještě být básníkem! –

Kde se mi všechno dění zdálo božským tancem a božskou kratochvílí, a svět uvolněný a bujný a sám k sobě zpět utíkající: –

– jako věčné sobě-prchání a sobě-znovuhledání mnoha bohů, jako blažené sobě-odporování, sobě-znovuslyšení, sobě-znovusounáležení mnoha bohů: –

Kde se mi všechen čas zdál blaženým posměchem na okamžiky, kde nutnost byla sama svobodou, která si blaženě hrála s ostnem svobody: –

Kde jsem také nalezl svého starého ďábla a úhlavního nepřítele, ducha tíže, a vše, co stvořil: donucení, zákon, nouze a následek a účel

a vůle a dobré a zlé: –

Neboť nemusí být tu, *nad* čím lze tančit, přes co lze přetančit? Nemusejí být zde kvůli lehkým, nejlehčím – krtci a těžcí trpaslíci? –

3.

Tam to také bylo, kde jsem na cestě posbíral slovo „nadčlověk“ a to, že člověk je něco, co má být překonáno,

– že člověk je mostem a ne cílem: blaženě se chválící za své poledne a večer, jako cesta k novým ranním červánkům:

– Zarathustrovo slovo o velkém poledni, a to vše, co jsem jinak nad člověkem rozprostřel, podobně purpurovým druhým večerním červánkům.

Vskutku, i nové hvězdy jsem jim dal spatřit, spolu s novými nocemi; a nad mraky a dnem a nocí jsem rozepjal ještě smích jako pestrý stan.

Učil jsem je vší *mé* básnivosti a snaze: v jedno sbásnit a dohromady snášet to, co je kuskem na člověku a hádankou a strašnou náhodou –

– jako básník, luštič hádanek a vykupitel náhody jsem je učil pracovat na budoucnu, a vše, co *bylo* – tvořivě vykupovat.

Minulé na člověku vykoupit a všechno „Bylo tomu tak“ přetvořit, až vůle promluví: „Ale tak jsem to chtěl! Tak to budu chtít –“

– To jsem jim nazval vykoupením, jen to jsem je učil nazývat vykoupením. – –

Nyní čekám *na své* vykoupení – abych naposled k nim šel.

Neboť ještě jednou chci k lidem: *mezi* nimi chci zaniknout, umíraje jim chci dát svůj nejbohatší dar!

Od slunce jsem to odkoukal, když zapadá, od toho přebohatého: zlato vysypává tehdy do moře z nevyčerpatelného bohatství –

– tak, že nejchudší rybář vesluje ještě *zlatým* veslem! To jsem totiž kdysi viděl a neunavil jsem se v pohledu slzami. –

Slunci podoben chce i Zarathustra zaniknout: nyní zde sedí a čeká, staré rozlámané tabule kolem sebe a také nové tabule – zpoloviny popsané.

4.

Hle, zde je nová tabule: ale kde jsou mí bratři, kteří ji se mnou ponesou do údolí a do srdcí z masa? –

Tak to žádá má veliká láska k nejvzdálenějším: nešetři svého bližního! Člověk je něco, co má být překonáno.

Je mnoho způsobů a cest překonání – na to dohlédni *ty*! Ale jen šašek si myslí: „Člověk může být také *přeskočen*."

Překonávej sebe sama ještě ve svém bližním: a právo, které si můžeš uloupit, nenech si od nikoho darovat!

Co činíš, to ti nikdo nemůže vrátit. Hle, odplaty není.

Kdo si neumí poroučet, ten má poslouchat. A nejeden *umí* sám sobě poroučet, ale ještě mnoho chybí k tomu, aby také sám sebe poslouchal!

5.

Takto chce povaha vznešených duší: nic nechtějí *zadarmo* mít, nejméně život.

Kdo je z lůzy, ten chce zadarmo žít; my druzí však, jimž život byl darován – neustále o tom přemýšlíme, *co* mu nejlépe *na oplátku* dáme!

A vskutku, je to vznešená řeč, která mluví: „Co *nám* slibuje život, to chceme *my* – životu dodržet!"

Nemá se chtít užívat tam, kde se nedá užívat jiným. A – nemá se *chtít* užívat!

Požitek a nevinnost totiž jsou nejstydlivější věci: ani jedno nechce být hledáno. Má se je *mít* – ale ještě dříve se má *hledat* vina a bolest! –

6.

Ó mí bratři, kdo je prvorozený, ten vždy bude obětován. Nyní však my jsme prvorozenci.

Všichni krvácíme na skrytých obětních stolech, všichni hoříme a pečeme se k poctě starých modloslužebných obrazů.

Naše nejlepší je ještě mladé: to dráždí staré choutky. Naše maso je něžné, naše kůže je jen jehněčí – jak bychom nedráždili staré kněze model!

V nás samých bydlí ještě on, ten starý kněz model, který si naše nejlepší peče k hostině. Ach, mí bratři, jak by prvorozenci neměli být oběťmi!

Ale tak to chce náš druh; a miluji ty, kdo se nechtějí uchovávat. Ty zanikající miluji celou svou láskou: neboť ti přecházejí. –

7.

Pravdivý být – to *dokážou* jen nemnozí! A kdo to dokáže, ten to ještě nechce! Nejméně to však dokážou dobří.

Ó, tito dobří! – Dobří lidé nikdy nemluví pravdu; pro ducha je tak-dobrým-být nemoc.

Ustupují, tito dobří, poddávají se, jejich srdce opakuje, jejich základ poslouchá; kdo však poslouchá, ten neslyší sám sebe!

Vše, co dobří nazývají zlým, se musí sejít, aby se jedna pravda zrodila: ó mí bratři, jste také dost zlí k *této* pravdě?

Odvážné odvážení, dlouhá nedůvěra, kruté ne, přesycenost, řezání do živého – jak zřídka přichází *to* dohromady! Z takového semene se však plodí pravda!

Vedle zlého svědomí rostlo dosud všechno *vědění*! Rozbijte, rozbijte mi, vy poznávající, staré tabule!

8.

Když má voda trámy, když se přes řeku napínají lávky a zábradlí: vskutku, nenachází důvěru nikdo, kdo říká: „Vše plyne.“

Nýbrž i prosťáčci mu odporují. „Jak?“ říkají prosťáčci, „všechno by plynulo? Trámy a zábradlí jsou přece *nad* řekou!“

„*Nad* řekou je vše pevné, všechny hodnoty věcí, mosty, pojmy, všechno „Dobré“ a „Zlé“: to je vše pevné!“ –

Přijde-li však tvrdá zima, krotitelka řeky: pak se učí nedůvěře i vtipálkové; a vskutku, nejen prosťáčkové říkají potom: „Nemělo by vše – *tiše stát*?“

„Ve své podstatě vše tiše stojí“ – to je pravé zimní učení, dobrá věc pro neplodnou dobu, dobrá útěcha pro zimní spáče a pecní dřepouny.

„Ve své podstatě vše tiše stojí“ – *proti tomu* však káže tající vítr!

Tající vítr, býk, který není orajícím býkem – zuřivý býk, bořitel, který hněvivými rohy láme led! Led však – *láme lávky*!

Ó mí bratři, není *teď* vše *v toku*? Nepadala všechna zábradlí a lávky do vody? Kdo by se *držel* ještě „Dobrého“ a „Zlého“?

„Běda nám! Sláva nám! Tající vítr věje!“ – Tak kažte mi, ó mí bratři, všemi uličkami!

9.

Je starý blud, který se jmenuje Dobré a Zlé. Kolem věštců a hvězdářů se dosud točilo kolo tohoto bludu.

Kdysi se věřilo věštcům a hvězdářům: a *proto* se věřilo „Vše je osud: ty máš, neboť ty musíš!“

Pak zase nedůvěřovalo se všem věštcům a hvězdářům: a *proto* se věřilo „Vše je svoboda: ty můžeš, neboť ty chceš!“

Ó mí bratři, o hvězdách a budoucnosti bylo dosud jen bluzeno, ne vědno: a *proto* o Dobrém a Zlém bylo dosud jen bluzeno, ne vědno!

10.

„Neloupej! Nezabíjej!“ – taková slova se kdysi nazývala svatými; před nimi se klečelo hlavami i koleny a zouvaly se boty.

Já se vás však ptám: kde byli kdy lepší lupiči a vrazi na světě, nežli byla taková svatá slova?

Není v samém životě – loupež a zabíjení? A tím, že se taková slova nazývala svatými, nebyla tím *pravda* sama – zabita?

Nebo bylo to kázání smrti, že se nazývalo svatým to, co vší živoucnosti odporovalo a odrazovalo od ní? – Ó mí bratři, rozbijte, rozbijte mi staré tabule!

11.

To je můj soucit se vším minulým, že vidím: je vydáno napospas –

– napospas milosti, duchu, šílenství každého pokolení, které přijde a vše, co bylo, přetlumočí na svůj most!

Velký násilný pán by mohl přijít, vychytralý netvor, který by svou milostí a nemilostí vše minulé nutil a tiskl: až by se mu stalo mostem a předznamením a hlasatelem a kohoutím kokrháním.

To však je druhé nebezpečí a můj druhý soucit: – kdo je z lůzy, tomu paměť sahá nazpět až po dědečka – dědečkem však končí čas.

Takto je vše minulé vydáno napospas: neboť mohlo by jednou přijít, že by lůza stala se pánem a v mělkých vodách utopila všechen čas.

Proto, ó mí bratři, je třeba *nové šlechty*, která je protivníkem vší lůze a všemu násilnickému a která na nové tabule nově napíše slovo „vznešený“.

Mnoho vznešených je totiž třeba a mnoha druhů vznešených, aby byla šlechta! Nebo, jak jsem kdysi v podobenství pravil: „Právě to je božství, že jsou bozi, ale ne Bůh!“

12.

Ó mí bratři, zasvěcuji a ukazuji vás k nové šlechtě: máte se mi stát ploditeli a pěstiteli a rozsévači budoucnosti –

– vskutku, ne ke šlechtě, kterou byste si mohli koupit jako kramáři a za kramářské zlato: neboť málo cenné je vše, co má svou cenu.

Ne odkud přicházíte, ať vám napříště činí vaši čest, nýbrž kam jdete! Vaše vůle a vaše noha, které chtějí za vás sama překročit – to ať činí vaši novou čest!

Vskutku ne, že jste sloužili knížeti – co ještě záleží na knížatech! – nebo že jste byli hradbou tomu, co stojí, aby to stálo pevněji!

Ne, že se váš rod stal u dvora dvorský a vy jste se naučili, pestří, podobní plameňáku, dlouhé hodiny stát v mělkých tůních.

– Neboť *moci* stát je zásluhou u dvořanů; a všichni dvořané věří, že k blaženosti po smrti patří – *směť* sedět! –

Také ne to, že duch, kterého nazývají svatým, vedl vaše předky do zaslíbených zemí, které *já* nechválím: neboť kde rostl nejhorší ze všech stromů, kříž – na té zemi není co chválit! –

– a vskutku, kamkoli tento „svatý duch“ vedl své rytíře, vždy při takových tažích běžely – kozy a husy a kříž- a napříč-hlavy *vpředu*! –

Ó mí bratři, váš šlechetský původ nemá hledět nazpět, nýbrž *ven*! Vyhnanci máte být ze všech otcovských a praotcovských zemí!

Zemi svých dětí máte milovat: tato láska ať je vám novou šlechtou – ta neobjevená, v nejvzdálenějším moři! Po ní káži vašim plachtám hledat a hledat!

Na svých dětech máte *napravovat*, že jste dětmi svých otců: tak máte vykoupit všechno minulé! Tuto novou tabuli stavím nad vás!

13.

„Nač žít? Vše je marnost! Život – to je mlácení prázdné slámy; život – to je spalovat se, a přece se nehřát.“ –

Takové starodávné žvanění platí stále ještě za „moudrost“; že je však staré a páchne plísní, *proto* je víc ctěno. I zatuchlina povznáší. –

Děti takto mluvit směly: ty se *bojí* ohně, protože je spálil! Mnoho dětinství je ve starých knihách moudrosti.

A kdo stále „mlátí prázdnou slámu“, jak by směl spílat mlácení! Takovému šaškovi by se měla uvázat huba!

Takoví si usedají ke stolu a nenesou si nic s sebou, ani dobrý hlad: – a teď spílají „Vše je marnost!“

Ale dobře jíst a pít, ó mí bratři, není vskutku žádné marné umění! Rozbijte, rozbijte mi tabule nikdy-neradostných!

14.

„Čistému je vše čisté“ – tak mluví lid. Já však vám pravím: vepřům se vše stává vepřem!

Proto káží blouznivci a kajícníci se svěšenou hlavou, jejichž srdce též visí dolů: „Svět sám je špinavý netvor.“

Všichni tito jsou totiž nečistého ducha; obzvláště však ti, kteří nemají pokoj ani odpočinek, dokud nespatří svět *z hrbatka* – zásvětníci!

Jim říkám do tváře, i když to nezní laskavě: svět se v tom podobá člověku, že má zadek – *tolik* je pravda!

Je na světě mnoho špíny: *tolik* je pravda! Ale proto svět sám ještě není špinavý netvor!

Je v tom moudrost, že mnohé na světě páchne: hnus sám plodí křídla a tušené síly pramene!

Na nejlepším je ještě něco k hnusu; a ten nejlepší je ještě něco, co musí být překonáno! –

Ó mí bratři, je mnoho moudrosti v tom, že je mnoho špíny na světě! –

15.

Taková mluva slyšel jsem zbožné zásvětníky mluvit ke svému svědomí; a vskutku, bez zlosti a klamu – ačkoli není nic falešnějšího na světě, ani zlostnějšího.

„Nech přece svět světem! Ani jeden prst proti němu nezvedej!“

„Nech, kdo chce, lidi škrtit a bodat a řezat a dřít: ani jeden prst proti tomu nezvedej! Tím se naučí ještě světa se zříci.“

„A svůj vlastní rozum – ten máš sám hrdlit a škrtit; neboť je to rozum z tohoto světa – tím se naučíš sám sebe se světa zříci.“ –

– Rozbijte, rozbijte mi, ó mí bratři, tyto staré tabule zbožných! Zmačkejte mi průpovědi pomluvačů světa!

16.

„Kdo se mnoho učí, ten odnaučí všelikou vášnivou touhu“ – to si dnes šeptají ve všech temných uličkách.

„Moudrost činí unavenou, nic se nevyplácí; nemáš nic chtít!“ – tuto novou tabuli jsem našel viset dokonce i na otevřených trzích.

Rozbijte mi, ó mí bratři, rozbijte mi i tuto *novou* tabuli! Pověsili ji tam světem znavení, a kazatelé smrti, a také žalářníci: neboť hle, je to i kázání k otroctví! –

Že se zle učili a to nejlepší ne, a vše příliš brzy a vše příliš rychle: že *jedli* zle, odtud se jim stal onen zkažený žaludek –

– zkažený žaludek je totiž jejich duch: *ten* radí k smrti! Neboť vskutku, moji bratři, duch *je* žaludek!

Život je pramenem rozkoše: avšak z toho, z koho mluví zkažený žaludek, otec zasmušilosti, tomu jsou všechny prameny otráveny.

Poznávat: to je *rozkoš* lví vůle! Avšak kdo se unavil, ten je sám jen „chtěn“, s tím si pohrávají všechny vlny.

A tak je to vždy způsob slabých lidí: zabloudí na svých cestách. A nakonec se ještě ptá jejich únava: „Nač jsme kdy šli cestou! Vše je stejné!“

Těm zní libě v uších, že se káže: „Nic nestojí za námahu! Nemáte chtít!“ To však je kázání k otroctví.

Ó mí bratři, čerstvý burácivý vítr přichází Zarathustra všem cestou unaveným; mnoho nosů bude ještě nutit kýchat!

I zdmi fouká můj svobodný dech, a dovnitř do žalářů a chycených duchů!

Chtění osvobozuje: neboť chtění je tvoření: tak učím. A *jen* k tvoření se máte učit!

A také učit se máte teprve ode mne *naučit se* – dobře-učit se! – Kdo má uši, slyš!

17.

Zde stojí člun – tam přes to snad vede cesta do velkého Ničeho. – Ale kdo chce nastoupit do tohoto „Snad"?

Nikdo z vás nechce nastoupit do člunu smrti! Jak tedy chcete být *světem znavení*?

Světem znavení! A ani ještě ne od země odpoutaní jste nebyli! Chtivé jsem vás ještě vždy nalezl po zemi, zamilované ještě do vlastní pozemské unavenosti!

Ne nadarmo vám visí ret dolů: – malé pozemské přání na něm ještě sedí! A v oku – neplave tam obláček nezapomenuté pozemské rozkoše?

Je na zemi mnoho dobrých vynálezů, jedny užitečné, druhé příjemné: pro ně je zem k milování.

A ledacos tam je tak dobře vymyšleno, že je to jako ňadra ženy: užitečné zároveň a příjemné.

Vy světem znavení však! Vy pozemsky líní! Vás by měli metlami šlehat! Metlými ranami vám mají udělat zase čilé nohy.

Neboť: nejste-li nemocní a odkvetlí ubožáci, jichž je zem unavená, pak jste chytří lenivci nebo mlsné zalezlé kočky rozkoše. A nechcete-li zase čiperně *běžet*, pak máte – *zajít*!

Nevyléčitelných se nemá chtít stát lékařem: tak učí Zarathustra: – tak máte zajít!

Ale je k tomu zapotřebí více *odvahy*, udělat konec, než vymyslet nový verš: to vědí všichni lékaři a básníci. –

18.

Ó mí bratři, jsou tabule, které stvořila znavenost, a tabule, které stvořila lenost, ta hnilobná: i když mluví stejně, chtějí být rozdílně slyšeny. –

Hleďte zde na tohoto zemdlévajícího! Jen o píď je ještě vzdálen svému cíli, ale únavou se zarputile položil do prachu: tento statečný!

Únavou zívá na cestu a na zemi a na cíl a na sebe sama: ani krok dál udělat nechce – tento statečný!

Nyní na něho pálí slunce a psi slízávají jeho pot: ale leží tam ve své zarputilosti a chce raději zemdlít –

– o píď vzdálen svého cíle zemdlít! Vskutku, budete ho muset ještě za vlasy tahat do jeho nebe – tohoto hrdinu!

Lépe ještě, nechte ho ležet, kam si lehl, aby mu přišel spánek, utěšitel, s chladivým šelestivým deštěm:

Nechte ho ležet, až se sám probudí, až sám odvolá všechnu únavu a to, čemu ho únava naučila!

Jen, mí bratři, abyste odháněli psy od něho, lenivé plížily, a všechen ten rojivý hmyz: –

– všechen ten rojivý hmyz „vzdělaných“, který se při potu každého hrdiny – hostí! –

19.

Zavírám kruhy kolem sebe a svaté hranice; vždy méně stoupá se mnou na vždy vyšší hory – stavím pohoří z vždy svatějších hor. –

Avšak kamkoli budete se mnou stoupat, ó mí bratři: hleďte, aby s vámi nestoupal *příživník*!

Příživník: to je červ, který se plazí a vzdor přitiskne, chce ztloustnout na vašich chorých zraněných koutech.

A *to* je jeho umění, že uhodne stoupající duše tam, kde jsou unavené: do vašeho hoře a nevole, do vaší něžné studu si staví své ohavné hnízdo.

Kde silný je slabý, vznešený příliš mírný – tam si staví své ohavné hnízdo: příživník bydlí tam, kde má veliký malé zraněné kouty.

Co je nejvyšší druh ze všeho jsoucího a co nejnižší? Příživník je nejnižší druh; kdo však je nejvyššího druhu, ten živí nejvíce příživníků.

Duše totiž, která má nejdelší žebřík a nejhlouběji může sestoupit: jak by na ní nemělo sedět nejvíce příživníků? –

– nejrozsáhlejší duše, která může nejšíře do sebe běžet a bloudit a těkat; ta nejnutnější, která se z rozkoše vrhá do náhody: –

– bytostná duše, která se noří do dění; vlastnící, která *chce* do chtění a toužení: –

– sama sobě prchající, která se v nejširším kruhu sama dohoní; nejmoudřejší duše, k níž pošetilost nejsladčeji přimlouvá: –

– sebe sama nejvíc milující, v níž mají všechny věci své proudění a zpětné proudění a odliv a příliv: – ó, jak *by* nejvyšší duše neměla nejhorší příživníky?

20.

Ó mí bratři, jsem snad krutý? Avšak pravím: co padá, to má se ještě pošoupnout!

Vše dnešní – to padá, to upadá: kdo by to chtěl zadržet! Ale já – já to chci ještě pošoupnout!

Znáte rozkoš, kterou je kutálení kamenů do strmých hlubin? – Tito dnešní lidé: hleďte přec, jak se do mých hlubin kutálejí!

Předehrou jsem lepších hráčů, ó mí bratři! Příkladem! *Dělejte* podle mého příkladu!

A koho nenaučíte létat, toho naučte mi – rychleji padat! –

21.

Miluji statečné: ale nestačí být břitkým meči – je třeba také vědět, *koho* seknout!

A často je víc statečnosti v tom, že se někdo zdrží a jde dál: *tím*, aby se uchoval pro důstojnějšího nepřítele!

Měli byste mít jen takové nepřátele, které lze nenávidět, ale ne nepřátele k opovrhování: musíte být pyšní na svého nepřítele: tak jsem učil už jednou.

Důstojnějšímu nepříteli, ó mí přátelé, se máte uchovat: proto musíte jít kolem mnohého –

– obzvláště kolem mnohé lůzy, která vám hluší uši o národu a národech.

Udržujte své oko čisté od jejich pro a proti! Je tam mnoho práva, mnoho křivdy: kdo tam přihlíží, upadá do hněvu.

Dívat se tam, bít tam – to je totéž: proto jděte pryč do lesů a uložte svůj meč ke spánku!

Jděte *svými* cestami! A nechte národ a národy ať jdou těmi *svými*! – vskutku temnými cestami, na nichž už ani jedna naděje nezáří blesky!

Ať tam vládne kramář, kde vše, co se ještě leskne, je – kramářské zlato! Není už doba králů: to, co si dnes říká lid, nezaslouží si krále.

Pohleďte přece, jak se tito národové sami už chovají jako kramáři: ty nejmenší výhody sbírají si ještě z každého odpadu!

Číhají jeden na druhého, odvychvátí si navzájem něco – tomu říkají „dobré sousedství“. Ó, blažená daleká dobo, kdy národ si říkal: „Chci být nad národy – *pánem*!“

Neboť, mí bratři: ten nejlepší má vládnout, ten nejlepší také *chce* vládnout! A kde zní učení jinak, tam – *schází* ten nejlepší.

22.

Kdyby *tito* – měli chléb zadarmo, běda! Čeho by potom křičeli! Jejich výživa – to je jejich pravá zábava; a mají to mít těžké!

Dravci jsou to – v jejich „práci“ – i tam je ještě loupež, v jejich „výdělku“ – i tam je ještě přelstění! Proto to mají mít těžké!

Lepšími dravci se tedy mají stát, jemnějšími, chytřejšími, *lidem-podobnějšími*: člověk totiž je nejlepší dravec.

Všem zvířatům už člověk uloupil jejich ctnosti: proto, ze všech zvířat se měl člověk nejhůře.

Jen ptáci jsou ještě nad ním. A kdyby se člověk ještě naučil létat, běda! *Kam vzhůru* – by vylétla jeho dravčí vášeň!

23.

Tak chci muže a ženu: válkyschopného jednoho, rodischopnou druhou, oba však tance-schopné hlavou i nohama.

A ztraceným budiž pro nás den, kdy ani jednou se netančilo! A falešnou ať je nám každá pravda, u níž nebylo ani jednoho zachechtnutí!

24.

Vaše uzavírání manželství: hleďte, aby to nebylo zlé *uzavírání*! Uzavřeli jste příliš rychle: *následuje* z toho tedy – manželské cizoložství!

A lepší je ještě cizoložství než manželské ohýbání, manželské lhaní! – Tak mi pravila jedna žena: „Pravda, cizoložila jsem, ale napřed manželství cizoložilo – mne!“

Zle spárované jsem vždy shledal nejhoršími mstiteli: celému světu dávají cítit, že nemohou běžet dál sami.

Proto chci, aby čestní k sobě navzájem mluvili: „Milujeme se: *dohlédněme* na to, abychom se dále milovali! Nebo má být náš slib nedopatřením?“

– „Dejte nám lhůtu a malé manželství, abychom viděli, zda se hodíme k velkému manželství! Je to velká věc, pořád být vedvou!“

Takto radím všem čestným; a čím by byla má láska k nadčlověku a ke všemu, co má přijít, kdybych radil a mluvil jinak!

Nejen rozmnožovat se, nýbrž *vzhůru* – k tomu, ó mí bratři, ať vám pomáhá zahrada manželství!

25.

Kdo zmoudřel nad starými původy, hle, ten bude nakonec hledat prameny budoucnosti a nové původy. –

Ó mí bratři, netrvá to dlouho a *nové národy* vytrysknou a nové prameny budou šumět dolů do nových hlubin.

Zemětřesení totiž – to zavaluje mnohé studny, působí mnohé vyprahnutí: zdvíhá však také vnitřní síly a tajnosti na světlo.

Zemětřesení zjevuje nové prameny. V zemětřesení starých národů tryskají nové prameny.

A kdo tam volá: „Hle, zde je studna pro mnohé žíznivé, jedno srdce pro mnohé toužící, jedna vůle pro mnohé nástroje“ – kolem toho se shromažďuje *národ*, totiž mnoho zkoušejících.

Kdo umí poroučet, kdo musí poslouchat – *to* se tam zkouší! Ach, s jak dlouhým hledáním a radením a nezdarem a učením a novým zkoušením!

Lidská společnost: ta je zkouškou, tak já učím – dlouhým hledáním: hledá však toho, kdo poroučí! –

– zkouškou, ó mí bratři! A *žádnou* „smlouvou“! Rozbijte, rozbijte mi takové slovo měkkosrdcích a polovičatých!

26.

Ó mí bratři! U kterých tedy spočívá největší nebezpečí vší lidské budoucnosti? Není to u dobrých a spravedlivých? –

– u těch, kdo mluví a v srdci cítí: „Víme už, co je dobré a co spravedlivé, máme to i; běda těm, kteří zde ještě hledají!“ –

A ať působí jakoukoli škodu zlí: škoda dobrých je nejškodlivější škodou!

A ať působí jakoukoli škodu pomluvači světa: škoda dobrých je nejškodlivější škodou.

Ó mí bratři, dobrým a spravedlivým jednou kdosi pohlédl do srdce, kdo pravil: „Jsou to farizejové.“ Ale nerozuměli mu.

Sami dobří a spravedliví mu nesměli porozumět: jejich duch je zajat v jejich dobrém svědomí. Hloupost dobrých je nevyzpytatelně chytrá.

Toto však je pravda: dobří *musí* být farizejové – nemají jinou volbu!

Dobří *musí* ukřižovat toho, kdo si vymyslí svou vlastní ctnost! To *je* pravda!

Druhý však, kdo objevil jejich zemi, zemi, srdce a půdu dobrých a spravedlivých: to byl ten, kdo se zeptal: „Koho nejvíc nenávidí?“

Tvořícího nenávidí nejvíc: toho, kdo tabule láme a staré hodnoty, lamače – toho nazývají zločincem.

Dobří totiž – *nemohou* tvořit: ti jsou vždy začátkem konce: –

– křižují toho, kdo nové hodnoty na nové tabule píše, obětují *si* budoucnost – křižují všechnu lidskou budoucnost!

Dobří – ti byli vždy začátkem konce. –

27.

Ó mí bratři, rozuměli jste také tomuto slovu? A tomu, co jsem kdysi řekl o „posledním člověku“? –

U kterých spočívá největší nebezpečí vší lidské budoucnosti? Není to u dobrých a spravedlivých?

Rozbijte, rozbijte mi dobré a spravedlivé! – Ó mí bratři, rozuměli jste také tomuto slovu?

28.

Prcháte přede mnou? Jste polekáni? Chvějete se před tímto slovem?

Ó mí bratři, když jsem vám kázal rozbít dobré a tabule dobrých: tam teprve jsem člověka vysadil na jeho širé moře.

A teprve nyní k němu přichází velký strach, veliké kolem-sebe-rozhlížení, veliká nemoc, veliký hnus, velká mořská nemoc.

Falešné pobřeží a falešné jistoty vám učili dobří; ve lžích dobrých jste byli zrozeni a chováni. Vše je od samého základu lživé a pokřivené dobrými.

Avšak kdo objevil zemi „člověk“, objevil také zemi „lidská budoucnost“. Nyní mi máte být mořeplavci, statečnými, trpělivými!

Kráčejte mi vzpřímeně včas, ó mí bratři, naučte se kráčet vzpřímeně! Moře bouří: mnozí se chtějí o vás zase vzpřímit.

Moře bouří: vše je v moři. Nuže! Vzhůru! Vy stará námořnická srdce!

Co vlast! *Tam* chce naše kormidlo, kde je naše *dětská země*! Tam ven, bouřlivější než moře, bouří naše velká touha! –

29.

„Proč tak tvrdý! – pravilo kdysi kuchyňské uhlí k démantu; nejsme snad blízcí příbuzní?“ –

Proč tak měkký? Ó mí bratři, tak se *já* ptám vás: nejste snad – mí bratři?

Proč tak měkký, tak ustupující a povolný? Proč je tolik popírání, zapírání ve vašem srdci? Tak málo osudu ve vašem pohledu?

A nechcete-li být osudy a neúprosnými: jak byste se mnou mohli – vítězit?

A nechce-li vaše tvrdost blyskotat a dělit a rozsekávat: jak byste se mnou mohli jednou – tvořit?

Tvůrci jsou totiž tvrdí. A blažeností vám musí být lisovat svou ruku na tisíciletí jako na vosk –

– blažeností, psát na vůli tisíciletí jako na kov – tvrdším nežli kov, vznešenějším nežli kov. Zcela tvrdé je jen to nejvznešenější.

Tuto novou tabuli, ó mí bratři, stavím nad vás: *buďte tvrdí*! –

30.

Ó, ty má vůle! Ty zvrate vší nouze, ty *má* nutnost! Uchraň mě od všech malých vítězství!

Ty posílání mé duše, kterému říkám osud! Ty-Ve-mně! Nademnou! Uchovej a šetři mě pro jeden velký osud!

A svou poslední velikost, má vůle, uchovej si pro své poslední – abys byla neúprosná *ve* svém vítězství! Ach, kdo nepodlehl svému vítězství!

Ach, čí oko se nezatmělo v tomto opilém soumraku! Ach, čí noha nezavrávorala a nezapomněla ve vítězství – stát! –

– Abych byl jednou hotov a zralý ve velkém poledni: hotov a zralý jako žhnoucí kov, blesky-plný mrak a nabobtnalé mléčné vemeno: –

– hotov sám k sobě a ke své nejskrytější vůli: luk toužící po svém šípu, šíp toužící po své hvězdě: –

– hvězda hotová a zralá ve svém poledni, žhnoucí, probodnutá, blažená ničícími slunečními šípy: –

– sluncem samým a neúprosnou sluneční vůlí, k ničení hotovou ve vítězení!

Ó vůle, zvrate vší nouze, ty *má* nutnost! Uchovej mě pro jedno veliké vítězství! –

Takto promluvil Zarathustra.

Uzdravující se

1.

Jednoho rána, nedlouho po svém návratu do jeskyně, vyskočil Zarathustra ze svého lože jako šílený, křičel strašlivým hlasem a choval se, jako by na loži leželo ještě někdo jiný, kdo z něho nechce vstát; a tak zněl Zarathustrův hlas, že jeho zvířata polekaně přiběhla, a že ze všech jeskyň a úkrytů, které sousedily s Zarathustrovou jeskyní, veškerá zvěř uprchla – létajíc, třepetajíc se, lezouc, skákajíc, jak jí jen druh noh a křídel byl dán. Zarathustra pak pronesl tato slova:

Vzhůru, propastná myšlenko, z mé hlubiny! Jsem tvůj kohout a ranní šero, zaspalý červe: vzhůru! vzhůru! Můj hlas tě má už probudit kokrháním!

Rozvaž pouta svých uší: naslouchej! Neboť já tě chci slyšet! Vzhůru! Vzhůru! Je tu dost hromu, aby i hroby se naučily naslouchat!

A setři spánek a vše tupé, slepé ze svých očí! Slyš mě i svýma očima: můj hlas je lékem i pro slepě zrozené.

A jsi-li jednou probuzen, máš mi věčně zůstat probuzen. Není *mým* způsobem budit prababičky ze spánku, abych jim poručil – spát dál!

Hýbeš se, protahuješ se, chrchláš? Vzhůru! Vzhůru! Ne chrchlat – mluvit mi máš! Zarathustra tě volá, bezbožný!

Já, Zarathustra, zastánce života, zastánce utrpení, zastánce kruhu – tebe volám, mou nejpropastnější myšlenku!

Blaze mi! Přicházíš – slyším tě! Má propast *mluví*, svou poslední hloubku jsem vyvrátil na světlo!

Blaze mi! Pojď! Dej ruku – ha! pusť! Haha! – Hnus, hnus, hnus – běda mi!

2.

Sotva však Zarathustra pronesl tato slova, zřítil se jako mrtvý a zůstal dlouho jako mrtvý. Když však přišel k sobě, byl bledý, chvěl se, zůstal ležet a dlouho nechtěl jíst ani pít. Takový stav na něm trval sedm dní; jeho zvířata ho však ve dne ani v noci neopouštěla, leda když orel odletěl pro jídlo. A co donášel a sháněl loupeží, ukládal na Zarathustrovo lože: takže Zarathustra nakonec ležel pod žlutými a rudými bobulemi, hrozny, růžovými jablky, vonným bylinkovým lupením a borovicovými šiškami. U jeho nohou pak byla rozprostřena dvě jehňata, která orel s námahou uloupil pastýřům.

Konečně, po sedmi dnech, se Zarathustra na loži vzpřímil, vzal do ruky růžové jablko, vdechl jeho vůni a shledal ji líbeznou. Tehdy se jeho zvířata domnívala, že nadešel čas s ním promluvit.

„Ó, Zarathustro, pravila, teď už ležíš sedm dní, s těžkýma očima: nechceš se konečně postavit zase na nohy?

Vystup ze své jeskyně: svět na tebe čeká jako zahrada. Vítr si pohrává s těžkými vůněmi, které chtějí k tobě; a všechny potoky by chtěly běžet za tebou.

Všechny věci po tobě touží, protože jsi byl sedm dní sám – vystup ze své jeskyně! Všechny věci chtějí být tvými lékaři!

Přišlo k tobě snad nové poznání, kyselé, těžké? Jako nakvašené těsto jsi ležel, tvá duše vyrostla a nabobtnala přes všechny své okraje. –“

– Ó má zvířata, odpověděl Zarathustra, žvatlejte tedy dál a nechte mě naslouchat! Tak mě osvěžuje, že žvatláte: kde se žvatlá, tam mi leží svět už jako zahrada.

Jak líbezné je, že slova a tóny tu jsou: nejsou slova a tóny duhami a zdáními mosty mezi věčně rozdělenými?

Ke každé duši patří jiný svět; pro každou duši je každá jiná duše zásvětím.

Právě mezi nejpodobnějšími lže zdání nejkrásněji; neboť nejmenší roklinu je nejtíže přemostit.

Pro mne – jak by bylo něco Mimo-mne? Není žádného Vně! Avšak to zapomínáme při všech tónech; jak líbezné je, že zapomínáme!

Nejsou věcem jména a tóny darovány, aby se jimi člověk na věcech osvěžil? Je to krásná pošetilost, mluvení: s ním tančí člověk nade všemi věcmi.

Jak líbezné je všechno řečnění a všechna lež tónů! S tóny tančí naše láska na pestrých duhách. –

– „Ó, Zarathustro, pravila na to zvířata, těm, kdo myslí jako my, tančí všechny věci samy: přichází to a podává si ruce a směje se a prchá – a vrací se.

Vše odchází, vše se vrací; věčně se otáčí kolo bytí. Vše umírá, vše opět rozkvétá, věčně běží rok bytí.

Vše se láme, vše se opět spojuje; věčně se buduje týž dům bytí. Vše se rozchází, vše se opět zdraví; věčně zůstává sobě věrný kruh bytí.

V každém okamžiku začíná bytí; kolem každého Zde se valí koule Tam. Střed je všude. Křivá je stezka věčnosti.“ –

– Ó vy šaškovští šprýmaři a flašinety! odpověděl Zarathustra a usmál se znovu, jak dobře víte, co se muselo v sedmi dnech naplnit: –

– a jak mi ta obluda do hrdla vlezla a škrtila mě! Já jsem jí však ukousl hlavu a vyplivl ji ode mne.

A vy – vy jste z toho udělali už kolovrátkovou píseň? Nyní tu však ležím, unaven ještě tímto kousáním a odpliváváním, nemocen ještě z vlastního vykoupení.

A vy jste tomu všemu přihlíželi? Ó má zvířata, jste i vy krutá? Chtěla jste přihlížet mé velké bolesti, jako lidé činí? Člověk je totiž nejkrutější zvíře.

Při tragédiích, zápasech býků a křižováních mu bylo dosud na zemi nejlíp; a když si vymyslel peklo, hle, bylo to jeho nebe na zemi.

Křičí-li velký člověk: – ihned k němu běží malý; a jazyk mu visí z krku chlípností. On tomu však říká svůj „soucit".

Malý člověk, zvláště básník – jak horlivě žaluje život ve slovech! Poslouchejte, ale nepřeslechněte mi rozkoš, která je ve vší žalobě!

Takoví žalobci života: ty život přemůže jediným mžikem oka. „Miluješ mě? pravila drzá; počkej ještě chvíli, ještě pro tebe nemám čas."

Člověk je sám sobě nejkrutější zvíře; a u všeho, co se nazývá „hříšník" a „nositel kříže" a „kajícník", nepřeslechněte mi rozkoš, která je v tom nářku a žalobě!

A já sám – chci tím být žalobcem člověka? Ach, má zvířata, jen tomu jsem se dosud naučil, že člověku je zapotřebí jeho nejzlejšího pro to nejlepší –

– že vše nejzlejší je jeho nejlepší *silou* a nejtvrdším kamenem pro nejvyššího tvůrce; a že člověk se musí stávat lepším *a* zlejším: –

Ne na *toto* mučednické dřevo jsem byl přibit, abych věděl: člověk je zlý – nýbrž křičel jsem, jak dosud nikdo nekřičel:

„Ach, že jeho nejzlejší je tak docela malé! Ach, že jeho nejlepší je tak docela malé!"

Veliký přesyt člověkem – *ten* mě škrtil a vlezl mi do hrdla: a to, co věštec věštil: „Vše je stejné, nic se nevyplácí, vědění škrtí."

Dlouhé šero kulhalo přede mnou, zemdlená k smrti, k smrti opilá smutnost, která mluvila zívajícími ústy.

„Věčně se vrací, člověk, jímž jsi unaven, malý člověk" – tak zívala má smutnost a vlekla nohu a nemohla usnout.

V jeskyni se mi proměnila lidská země, její hruď do ní zapadla, vše živoucí se mi stalo lidským pařezem a kostí a trouchnivou minulostí.

Mé vzdychání sedělo na všech lidských hrobech a nemohlo už vstát; mé vzdychání a tázání kuňkalo a škrtilo a hryzlo a žalovalo ve dne i v noci:

– „ach, člověk se věčně vrací! Malý člověk se věčně vrací!“ –

Nahé jsem kdysi viděl oba, největšího člověka a nejmenšího člověka: příliš podobné sobě navzájem – příliš lidsky lidské ještě i toho největšího!

Příliš malý ten největší! – To byl můj přesyt člověkem! A věčný návrat i toho nejmenšího! – To byl můj přesyt vším bytím!

Ach, hnus! Hnus! Hnus! – – Takto promluvil Zarathustra a vzdychl a zachvěl se; neboť vzpomněl si na svou nemoc. Tehdy ho jeho zvířata nenechala mluvit dál.

„Nemluv dál, uzdravující se! – odpověděla mu jeho zvířata, nýbrž jdi ven, kde svět na tebe čeká jako zahrada.

Jdi ven k růžím a včelám a holubím hejnům! Obzvláště však k pěvcům: ať se od nich naučíš *zpívat*!

Zpěv je totiž pro uzdravující se; zdravý má mluvit. A chce-li i zdravý písně, chce přece jiné písně než uzdravující se.“

– „Ó vy šaškovští šprýmaři a flašinety, mlčete tedy! – odpověděl Zarathustra a usmál se nad svými zvířaty. Jak dobře víte, jakou útěchu jsem si sám v sedmi dnech vymyslel!

Že musím zase zpívat – *tu* útěchu jsem si vymyslel, a *toto* uzdravení: chcete z toho zase hned udělat kolovrátkovou píseň?“

– „Nemluv dál, odpověděla mu znovu jeho zvířata; raději ještě, uzdravující se, uprav si nejprve lyru, novou lyru!

Neboť hleď přece, ó Zarathustro! K tvým novým písním je zapotřebí nových lyr.

Zpívej a burácej, ó Zarathustro, uzdrav svými novými písněmi svou duši: abys unesl svůj velký osud, který ještě nebyl osudem žádného člověka!

Neboť tvá zvířata to vědí dobře, ó Zarathustro, kdo jsi a kým musíš být: hle, ty jsi učitelem věčného návratu – to je teď *tvůj* osud!

Že máš jako první toto učení učit – jak by tento velký osud neměl být i tvým největším nebezpečím a nemocí!

Hle, víme, co učíš: že se všechny věci věčně vracejí a my sami s nimi, a že jsme už byli věčně mnohokrát, a všechny věci s námi.

Učíš, že je veliký rok dění, netvor velikého roku: ten se musí, jako přesýpací hodiny, stále znovu obracet, aby znovu doběhl a vyběhl: –

– tak, že všechny tyto roky si jsou samy sobě rovné, v největším i v nejmenším – tak, že my sami si v každém velikém roce jsme sami sobě rovni, v největším i v nejmenším.

A kdybys teď chtěl zemřít, ó Zarathustro: hle, víme i to, jak bys k sobě tehdy mluvil: – ale tvá zvířata tě prosí, abys ještě neumíral!

Mluvil bys a bez chvění, spíše s úlevou od blaženosti: neboť velká tíha a dusno by bylo z tebe sejmuto, ty nejtrpělivější! –

„Nyní umírám a zanikám, mluvil bys, a v okamžiku jsem nicotou. Duše jsou tak smrtelné jako těla.

Ale uzel příčin se vrací, do něhož jsem zapleten – ten mě zase vytvoří! Já sám patřím k příčinám věčného návratu.

Vrátím se, s tímto sluncem, s touto zemí, s tímto orlem, s tímto hadem – *nikoli* k novému životu, nebo lepšímu životu, nebo podobnému životu:

– věčně se vracím k tomuto témuž a stejnému životu, v největším i v nejmenším, abych znovu učil o věčném návratu všech věcí –

– abych znovu promluvil slovo o velkém pozemském a lidském poledni, abych znovu lidem zvěstoval nadčlověka.

Pravil jsem své slovo, lámu se na svém slově: tak chce můj věčný úděl – jako zvěstovatel zahynu!

Nadešla nyní hodina, aby zanikající sám sobě požehnal. Tak *končí* Zarathustrův zánik.“ “ –

Když zvířata pronesla tato slova, umlkla a čekala, že jim Zarathustra něco řekne: avšak Zarathustra neslyšel, že mlčí. Spíše ležel tiše, se zavřenýma očima, podobně spícímu, ačkoli už nespal: neboť právě rozmlouval se svou duší. Had však a orel, když ho shledali takto mlčenlivým, uctili veliké ticho kolem něho a opatrně odešli.

O velké touze

Ó má duše, naučil jsem tě říkat „Dnes“ jako „Kdysi“ a „Dříve“ a nad vším Zde a Tu a Tam tancovat svůj rej.

Ó má duše, vysvobodil jsem tě ze všech koutů, odkrýval jsem z tebe prach, pavouky a šero.

Ó má duše, smyl jsem z tebe malou stydlivost a koutovou ctnost a přemluvil jsem tě, abys stála nahá před očima slunce.

Bouří, která se nazývá „duch“, jsem foukal přes tvé vlnící se moře; všechny mraky jsem rozfoukal, uškrtil jsem i tu škrtitelku, která se nazývá „hřích“.

Ó má duše, dal jsem ti právo říci Ne jako bouře a Ano říci, jako otevřené nebe říká Ano: tiše jako světlo tu stojíš a nyní procházíš odmítajícími bouřemi.

Ó má duše, dal jsem ti zpět svobodu nad stvořeným a nestvořeným: a kdo zná, jak znáš ty, rozkoš budoucnosti?

Ó má duše, naučil jsem tě opovržení, jež nepřichází jako červotoč, velké, milující opovržení, jež miluje nejvíc tam, kde nejvíc opovrhuje.

Ó má duše, naučil jsem tě tak přemlouvat, že si k sobě přemluvíš i důvody samy: slunci podobna, které si přemlouvá i moře k své výši.

Ó má duše, vzal jsem od tebe všechno Poslouchání, pokleknutí a Pán-říkání; dal jsem ti samé jméno „Zvrat nouze“ a „Osud“.

Ó má duše, dal jsem ti nová jména a pestré hračky, nazval jsem tě „Osudem“ a „Objemem objemů“ a „Pupeční šňůrou času“ a „Azurným zvonem“.

Ó má duše, tvé zemi jsem dal pít všechnu moudrost, všechna nová vína a také všechna nepamětlivě stará silná vína moudrosti.

Ó má duše, každé slunce jsem na tebe lil a každou noc a každé mlčení a každou touhu – a tys mi vyrostla jako vinný keř.

Ó má duše, přebohatá a těžká nyní stojíš tu, vinný keř s nabobtnalými vemeny a nahrnutými hnědými zlatými hrozny: –

– stlačena a stisknuta svým štěstím, čekající v přebytku a studostivá ještě pro své čekání.

Ó má duše, není teď nikde duše, která by byla milovnější a objímavější a objemnější! Kde by byla budoucnost a minulost blíže pospolu, než u tebe?

Ó má duše, dal jsem ti vše, a všechny mé ruce jsou v tobě prázdné – a nyní! Nyní mi říkáš s úsměvem a plna truchlivosti: „Kdo z nás má děkovat? –

– nemá dárce děkovat, že beroucí bral? Není obdarovávání potřebou? Není brát – smilování?“ –

Ó má duše, rozumím úsměvu tvé truchlivosti: tvé pře-bohatství samo nyní vztahuje toužebné ruce!

Tvá plnost shlíží přes burácivá moře a hledá a čeká; touha pře-plnosti vyhlíží z tvého usmívajícího se nebe očí!

A vskutku, ó má duše! Kdo by viděl tvůj úsměv a nerozplynul se slzami? Andělé sami se rozplývají slzami nad pře-dobrotou tvého úsměvu.

Tvá dobrota a pře-dobrota je to, co nechce naříkat a plakat: a přece touží, ó má duše, tvůj úsměv po slzách a tvá chvějící se ústa po vzlykotu.

„Není všechen pláč žalobou? A všechna žaloba žalováním?“ Tak mluvíš k sobě sama, a proto chceš, ó má duše, raději se usmívat, než své utrpení vysypat.

– ve vrhavých slzách vysypat všechno své utrpení nad svou plností a nad vší tou tísní vinného keře po vinaři a vinařském noži!

Ale nechceš-li plakat, ne-vyplakat svou purpurovou truchlivost, tak budeš muset *zpívat*, ó má duše! – Hle, usmívám se sám, já, který ti to předpovídám:

– zpívat, s burácivým zpěvem, až všechna moře zmlknou, aby naslouchala tvé touze –

– až přes tichá toužící moře se bude vznášet člun, zlatý zázrak, kolem jehož zlata skáčou všechny dobré, zlé, podivuhodné věci: –

– a také mnohá velká i malá zvěř a vše, co má lehké podivuhodné nohy, aby mohlo běhat na fialově modrých stezkách –

– tam, k zlatému zázraku, k dobrovolnému člunu a k jeho pánu: ale ten je vinař, jenž čeká s diamantovým vinařským nožem –

– tvůj veliký vysvoboditel, ó má duše, ten bezejmenný – – jemuž teprve budoucí zpěvy najdou jména! A vskutku, tvůj dech už voní budoucími zpěvy –

– už žhneš a sníš, už žíznivě piješ ze všech hlubokých znělých útěchových studní, už tvá truchlivost spočívá v blaženosti budoucích zpěvů! –

Ó má duše, nyní jsem ti dal všechno a také své poslední, a všechny mé ruce jsou v tobě prázdné – *že jsem ti kázal zpívat*, hle, to bylo mé poslední!

Že jsem ti kázal zpívat, promluv teď, promluv: *kdo* z nás má teď – děkovat? – Lépe však ještě: zpívej mi, zpívej, ó má duše! A mne nech děkovat! –

Takto promluvil Zarathustra.

Druhá taneční píseň

1.

„Do tvého oka jsem nedávno hleděl, ó Živote: zlato jsem viděl v tvém nočním oku jiskřit – mé srdce stálo zděšeno před touto rozkoší:

– zlatý člun jsem viděl jiskřit na mocných vodách, klesající, pijící, znovu kynoucí zlatý houpavý člun!

Po mé noze, tanco-šílené, jsi vrhl pohled, smějící se, tázavý, roztavený houpavý pohled:

Dvakrát jsi jen hnula svou chřestivou chřestnutím malých rukou – a už mi noha hopkala taneční zuřivostí.

Mé paty se vzpínaly, mé prsty u nohou naslouchaly, aby ti porozuměly: nese přece tanečník své ucho – ve svých prstech u nohou!

K tobě jsem skákal: tu jsi mi uprchla před mým skokem; a proti mně syčel jazyk tvých prchajících letících vlasů!

Od tebe jsem skákal pryč a od tvých hadů: tu jsi už stála, pootočená, oko plné touhy.

Křivými pohledy – učíš mě křivým drahám; na křivých drahách se učí má noha – léčkám!

Bojím se tě blízko, miluji tě daleko; tvůj útěk mě láká, tvé hledání mě zarazí – trpím, ale co jsem pro tebe netrpěl rád!

Jejíž chlad vznítí, jejíž nenávist svádí, jejíž útěk váže, jejíž posměch – dojímá:

– kdo by tě nenáviděl, tebe, velkou poutačku, obvíjitelku, pokušitelku, hledačku, nalézačku! Kdo by tě nemiloval, tebe, nevinnou, netrpě-

livou, větro-letou, dětsky okou hříšnici!

Kam mě vlečeš nyní, ty výkvěte a nespoutaná? A nyní mi zase prcháš, ty sladký divousi a nevděčnice!

Tančím za tebou, následuji tě i po slabé stopě. Kde jsi? Dej mi ruku! Nebo jen prst!

Zde jsou jeskyně a houštiny: zabloudíme! – Stůj! Zůstaň stát! Nevidíš, že se roje sovy a netopýři?

Ty sovo! Ty netopýre! Chceš mě strašit? Kde jsme? Od psů ses naučila tomu vytí a štěkání.

Vyceníš na mne líbezně bílé zoubky, tvé zlé oči na mne vyskočí z kudrnaté hřívky!

To je tanec přes klacek i kámen: já jsem lovec – chceš být mým psem, nebo mou kamzicí?

Teď vedle mne! A rychle, ty zlobivá skokanko! Teď vzhůru! A přes! – Běda! Zde jsem sám při skoku upadl!

Ó, pohleď na mne, jak ležím, ty bujné, a prosím o milost! Rád bych s tebou šel – líbeznějšími stezkami!

– stezkami lásky skrze tiché pestré keře! Nebo tamhle podél jezera: tam plavou a tančí zlaté ryby!

Jsi teď unavená? Tamhle naproti jsou ovce a večerní červánky: není krásné spát, když pastýři pískají na flétnu?

Jsi tak strašně unavená? Odnesu tě tam, jen svěs paže! A máš-li žízeň – já bych něco měl, ale tvá ústa to nechtějí pít! –

– Ó, ten prokletý mrštný ohebný had a slizká čarodějnice! Kam jsi utekla? Avšak na tváři cítím od tvé ruky dvě ťupnutí a rudé šmouhy!

Jsem vskutku unaven, být stále tvým ovčím pastýřem! Ty čarodějnice, dosud jsem já tobě zpíval, teď mi *ty* máš – křičet!

Podle taktu mého biče mi budeš tančit a křičet! Nezapomněl jsem přece bič? – Ne!“ –

2.

Tu mi život takto odpověděl a při tom si zacpával něžné uši:

„Ó, Zarathustro! Netleskej tak strašně svým bičem! Víš to přece: hluk vraždí myšlenky – a právě mi přicházejí tak něžné myšlenky.

Jsme oba dva pořádní nedobrotníci a nezlobníci. Mimo dobro a zlo jsme nalezli svůj ostrov a svou zelenou louku – my dva sami! Proto musíme být k sobě dobří!

A nemilujeme-li se také od základu – musíme si být proto nepřátelsky nakloněni, nemilujeme-li se od základu?

A že jsem ti dobrý a často příliš dobrý, to víš: a důvodem je, že žárlím na tvou moudrost. Ach, ta pošetilá stará bláznivka moudrost!

Kdyby ti tvá moudrost jednou utekla, ach! tu by ti rychle utekla také má láska.“ –

Potom se život pohleděl zamyšleně za sebe a kolem sebe a tiše pravil: „Ó, Zarathustro, nejsi mi dost věrný!

Zdaleka mě nemiluješ tak, jak mluvíš; vím, myslíš na to, že mě brzy chceš opustit.

Je starý těžký těžký hudební zvon: ten dune v noci až nahoru k tvé jeskyni: –

– slyšíš-li ten zvon odbíjet půlnoční hodinu, myslíš na to mezi jednou a dvanáctou –

– myslíš na to, ó Zarathustro, vím to, že mě brzy chceš opustit!“ –

„Ano, odpověděl jsem váhavě, ale víš to také –“ A pověděl jsem jí něco do ucha, uprostřed mezi její spletené žluté pošetilé vlasové chundelky.

Ty *víš* to, ó Zarathustro? To neví nikdo. –

A dívali jsme se jeden na druhého a hleděli jsme na zelenou louku, přes kterou právě pobíhal chladný večer, a plakali jsme spolu. – Tehdy mi však byl život milejší, než kdy všechna má moudrost. –

Takto promluvil Zarathustra.

3.

Jedna!
Ó, člověče! Dej pozor!
Dvě!
Co praví hluboká půlnoc?
Tři!
„Spal jsem, spal jsem –,“
Čtyři!
„Z hlubokého snu jsem probuzen: –“
Pět!
„Svět je hluboký,“
Šest!
„A hlubší, než si den myslil.“
Sedm!
„Hluboké je její hoře –,“
Osm!
„Rozkoš – hlubší ještě než srdeční žal:“
Devět!
„Hoře praví: Zajdi!“
Deset!
„Avšak všechna rozkoš chce věčnost –,“
Jedenáct!
„– chce hlubokou, hlubokou věčnost!“
Dvanáct!

Sedm pečetí

(aneb: Ano- a Amen-píseň)

1.

Jsem-li věštec a plný onoho věšteckého ducha, který putuje po vysokém sedle mezi dvěma moři –

mezi minulým a budoucím jako těžký mrak putuje – dusným níži-nám nepřítel a všemu, co je unavené a nemůže ani zemřít, ani žít –

k blesku pohotov v temných ňadrech a k vykupujícímu paprsku světla, těhotný blesky, které říkají Ano!, které se smějí Ano!, k věštec-kým šípům blesku: –

– blažený však je takto těhotný! A vskutku, dlouho musí jako těžká bouře viset na hoře, kdo má jednou zapálit světlo budoucnosti! –

Ó, jak bych neměl toužit po věčnosti a po svatebním prstenu prste-nů – prstenu návratu!

Nikdy jsem ještě nenašel ženu, od níž bych chtěl děti, leda tuto ženu, kterou miluji: neboť já tě miluji, ó věčnosti!

Neboť já tě miluji, ó věčnosti!

2.

Rozbil-li můj hněv kdy hroby, posunul mezníky a staré tabule rozlámané valil do strmých hlubin:

Rozfoukal-li můj posměch kdy ztrouchnivělá slova, a přišel-li jsem jako koště na křížové pavouky a jako smetací vítr na staré ztuchlé hrobky:

Seděl-li jsem kdy jásaje tam, kde leží pohřbeni staří bohové, žehnaje světu, milující svět, vedle pomníků starých pomluvačů světa: –

– neboť i kostely a hroby boží miluji, pohlíží-li nebe teprve čistým okem skrze jejich prolomené stropy; rád sedím jako tráva a rudý mák na rozlámaných kostelích –

Ó, jak bych neměl toužit po věčnosti a po svatebním prstenu prstenů – prstenu návratu!

Nikdy jsem ještě nenašel ženu, od níž bych chtěl děti, leda tuto ženu, kterou miluji: neboť já tě miluji, ó věčnosti!

Neboť já tě miluji, ó věčnosti!

3.

Přišel-li ke mně kdy dech tvůrčího dechu a oné nebeské nouze, která nutí ještě i náhody tančit hvězdné reje:

Smál-li jsem se kdy smíchem tvůrčího blesku, za nímž hřmí poslušný dlouhý hrom činu:

Hrál-li jsem kdy u božského stolu země s bohy v kostky, že se země chvěla a lámala a chrlila ohnivé řeky: –

– neboť božský stůl je země a chvěje se tvůrčími novými slovy a vrhy bohů: –

Ó, jak bych neměl toužit po věčnosti a po svatebním prstenu prstenů – prstenu návratu!

Nikdy jsem ještě nenašel ženu, od níž bych chtěl děti, leda tuto ženu, kterou miluji: neboť já tě miluji, ó věčnosti!

Neboť já tě miluji, ó věčnosti!

4.

Pil-li jsem kdy plnými doušky z onoho pěnivého koření-nápoje a smíšeného džbánu, v němž jsou všechny věci dobře smíšeny:

Nalévala-li má ruka kdy nejvzdálenější k nejbližšímu a oheň k duchu a rozkoš k utrpení a nejhorší k nejlaskavějšímu:

Jsem-li sám zrnem oné vykupující soli, která působí, že všechny věci se v míseném džbánu dobře smísí: –

– neboť je sůl, jež dobré se zlým váže; a také to nejzlejší je důstojné k okoření a k poslednímu překypění: –

Ó, jak bych neměl toužit po věčnosti a po svatebním prstenu prstenů – prstenu návratu!

Nikdy jsem ještě nenašel ženu, od níž bych chtěl děti, leda tuto ženu, kterou miluji: neboť já tě miluji, ó věčnosti!

Neboť já tě miluji, ó věčnosti!

5.

Jsem-li nakloněn moři a všemu, co je mořského druhu, a nejvíc nakloněn, odporuje-li mi hněvivě:

Je-li ve mně ona hledající rozkoš, která žene plachty za neobjeveným, je-li v mé rozkoši mořeplavecká rozkoš:

Volal-li kdy můj jásot: „Pobřeží zmizelo – teď mi padl poslední řetěz –

– bezbřehost burácí kolem mne, daleko ven mi září prostor a čas, nuže vzhůru! staré srdce!“ –

Ó, jak bych neměl toužit po věčnosti a po svatebním prstenu prstenů – prstenu návratu!

Nikdy jsem ještě nenašel ženu, od níž bych chtěl děti, leda tuto ženu, kterou miluji: neboť já tě miluji, ó věčnosti!

Neboť já tě miluji, ó věčnosti!

6.

Je-li má ctnost ctností tanečníka, a skákal-li jsem často oběma nohama do zlato-smaragdového okouzlení:

Je-li má zloba smějící se zlobou, doma pod růžovými srázy a liliovými ploty:

– ve smíchu totiž je všechno zlé pospolu, ale posvěcené a osvobozené svou vlastní blažeností: –

A je-li *Toto* mým A a O, že vše těžké se stává lehkým, všechno tělo tanečníkem, všechen duch ptákem: a vskutku, *Toto* je mé A a O! –

Ó, jak bych neměl toužit po věčnosti a po svatebním prstenu prstenů – prstenu návratu!

Nikdy jsem ještě nenašel ženu, od níž bych chtěl děti, leda tuto ženu, kterou miluji: neboť já tě miluji, ó věčnosti!

Neboť já tě miluji, ó věčnosti!

7.

Rozepjal-li jsem kdy nad sebou tichá nebesa a svými vlastními křídly jsem létal do vlastních nebes:

Plaval-li jsem si hrou v hlubokých dálavách světla a došla-li ke mně ptačí moudrost mé svobody: –

– tak však mluví ptačí moudrost: „Hle, není žádné Nahoře, žádné Dole! Vrhej se kolem, ven, nazpět, ty lehký! Zpívej! už nemluv!

– nejsou-li všechna slova udělána pro ty těžké? Nelžou lehkému všechna slova! Zpívej! už nemluv!“ –

Ó, jak bych neměl toužit po věčnosti a po svatebním prstenu prstenů – prstenu návratu!

Nikdy jsem ještě nenašel ženu, od níž bych chtěl děti, leda tuto ženu, kterou miluji: neboť já tě miluji, ó věčnosti!

Neboť já tě miluji, ó věčnosti!

Díl čtvrtý

Medová oběť

– A opět plynuly měsíce a roky nad Zarathustrovou duší, a on toho nedbal; jeho vlas však zbělel. Jednoho dne, když seděl na kameni před svou jeskyní a tiše hleděl ven – odtud se však hledí ven na moře a daleko přes klikaté propasti – obešla ho jeho zvířata zamyšleně a nakonec se před něj postavila.

„Ó, Zarathustro, pravila, nevyhlížíš snad po svém štěstí?“ – „Co záleží na štěstí! odpověděl, dávno netoužím po štěstí, toužím po svém díle.“ – „Ó, Zarathustro, mluvila zvířata znovu, to říkáš jako ten, kdo má dobrého přes dost. Neležíš v nebesky modrém jezeře štěstí?“ – „Vy šaškovští šprýmaři, odpověděl Zarathustra a usmál se, jak dobře jste zvolili podobenství! Ale víte také, že mé štěstí je těžké a ne jako tekutá vodní vlna: tlačí mě a nechce ode mne a dělá, jako roztavená smola.“ –

Tu obešla zvířata zase zamyšleně a potom se před něj postavila znovu. „Ó, Zarathustro, pravila, *odtud* tedy pochází, že sám jsi stále žlutší a temnější, ačkoli tvůj vlas chce vypadat bílý a lněný? Hleď přec,

sedíš ve své smole!“ – „Co to říkáte, má zvířata, pravil Zarathustra a smál se při tom, vskutku, hovořil jsem urážlivě, když jsem mluvil o smole. Jak se děje mně, tak se děje všem plodům, které zrají. Je to *med* v mých žilách, který činí mou krev hustší a také mou duši tišší.“ – „Tak tomu bude, ó Zarathustro, odpověděla zvířata a přitiskla se k němu; nechceš však dnes vystoupit na vysokou horu? Vzduch je čistý, a dnes je vidět víc ze světa než kdy jindy.“ – „Ano, má zvířata, odpověděl, radíte výborně a podle mého srdce: chci dnes vystoupit na vysokou horu! Ale postarejte se, aby tam byl pro mne po ruce med, žlutý, bílý, dobrý, ledově čerstvý medový zlatý med z pláství. Neboť vězte, chci tam nahoře přinést medovou oběť.“ –

Když však Zarathustra byl nahoře na výšině, poslal zvířata, která ho doprovázela, zpět domů, a zjistil, že je nyní sám – tu se zasmál z celého srdce, rozhlédl se a promluvil takto:

Že jsem mluvil o obětech a medových obětech, byla to jen lest mé řeči, a vskutku, užitečná pošetilost! Zde nahoře smím mluvit svobodněji než před poustevnickými jeskyněmi a domácími zvířaty poustevníků.

Co obětovat! Rozhazuji, co se mi daruje, já rozhazovač s tisíci rukama: jak bych *tomu* mohl ještě říkat – obětovat!

A když jsem si přál med, přál jsem si jen návnadu a sladký med a sliz, po němž olizují jazyk i mručící medvědi a podivuhodní nerudní zlí ptáci:

– po nejlepší návnadě, jak je zapotřebí lovcům a rybářům. Neboť je-li svět jako temný zvířecí les a jako zahrada rozkoše všech divokých lovců, zdá se mi ještě víc a milejším propastným bohatým mořem,

– mořem plným pestrých ryb a krabů, po němž by i bohové mohli zatoužit, aby se u něho stali rybáři a vrhači sítí: tak bohatý je svět na podivuhodné věci, velké i malé!

Obzvláště lidský svět, lidské moře – do *něho* vrhám nyní svůj zlatý rybářský prut a volám: otevři se, lidská propasti!

Otevři se a vrhni mi vzhůru své ryby a své lesklé kraby! Svou nejlepší návnadou si dnes nalákám ty nejpodivuhodnější lidské ryby!

– své vlastní štěstí vrhám ven do všech šířek a dálav, mezi východ, poledne a západ, zda ne na mém štěstí mnohé lidské ryby naučí tahat a škubat se.

Dokud ony, zakouslé do mých špičatých skrytých háků, nemusí nahoru do *mé* výše, nejpestřejší hlubinné kaprovice k nejzlobivějšímu ze všech lidských rybářů.

Ten jsem totiž od základu a od počátku, tahající, přitahující, vzhůrutahající, vychovávající, tahač, pěstitel a vychovatel, který si ne nadarmo kdysi domluvil: „Staň se tím, čím jsi!“

Nechť tedy nyní lidé *nahoru* ke mně přijdou: neboť stále ještě čekám na znamení, že nadešel čas k mému sestupu, stále ještě sám nesestupuji, jak musím, mezi lidi.

K tomu zde čekám, lstivě a posměšně na vysokých horách, ne netrpělivý, ne trpělivý, nýbrž ten, kdo i trpělivost odnaučil – protože už „netrpí“.

Můj osud mi totiž nechává čas: zapomněl snad na mne? Nebo sedí za velkým kamenem ve stínu a chytá mouchy?

A vskutku, jsem mu za to dobrotivý, svému věčnému osudu, že mě neštve a netlačí a ponechává mi čas na šprýmy a zlobivosti: tak dnes vystoupil jsem na tuto vysokou horu k rybolovu.

Chytal snad někdy člověk na vysokých horách ryby? A i když je to pošetilost, co zde nahoře chci a konám: lépe ještě než abych tam dole zešedl a zežloutl pro čekání –

– rozmáchnutý zuřivec před čekáním, posvátná řvoucí bouře z hor, netrpělivec, který do údolí dolů volá: „Slyšte, nebo vás vyšvihnu důtkami Božími!“

Ne, že bych se na takové hněvivce proto zlobil: dobře se mi smějí! Netrpělivými musí už být, tyto velké hlučivé bubny, které dnes nebo nikdy mají přijít k slovu!

Já však a můj osud – nemluvíme k dnešku, nemluvíme ani k Nikdy: máme k mluvení už trpělivost a čas a přečas. Neboť jednou musí přijít a nesmí přejít kolem.

Kdo musí jednou přijít a nesmí přejít kolem? Náš veliký Hazar, to je naše veliké vzdálené lidské království, Zarathustrovo království tisíce let –

Jak vzdálená může být taková „vzdálenost“? Co mi na tom záleží! Ale proto mi není o nic méně pevná – oběma nohama stojím jistě na tomto základu,

– na věčném základu, na tvrdém pra-kameni, na tomto nejvyšším nejtvrdším pra-pohoří, k němuž přicházejí všechny větry jako k předělu počasí, ptají se na Kde? a Odkud? a Kampak?

Zde se směj, směj má jasná zdravá zloba! Z vysokých hor vrhni dolů svůj třpytivý posměvačský smích! Nalákej svým třpytem mi nejkrásnější lidské ryby!

A co ve všech mořích *mně* přísluší, mé Pro-mne-a-pro-sebe-samého ve všech věcech – *to* mi vylov, *to* mi přiveď nahoru: na to čekám, nejzlobivější ze všech rybářů.

Ven, ven, můj udice! Dovnitř, dolů, návnado mého štěstí! Kane svou nejsladší rosu, mých srdcí medu! Kousej, má udice, do břicha vší černé truchlivosti!

Ven, ven, mé oko! Ó, kolik moří kolem mne, kolik rozbřeskujících se lidských budoucen! A nade mnou – jaké růžově rudé ticho! Jaké mračnu zbavené mlčení!

Křik tísně

Příštího dne seděl Zarathustra opět na svém kameni před jeskyní, zatímco zvířata se vně toulala po světě, aby přinesla novou potravu – také nový med: neboť Zarathustra zužíval starý med do posledního zrnka a rozházel ho. Když tak seděl, s holí v ruce, a obkresloval na zemi stín své postavy, zamyšlen – a vskutku! ne nad sebou a svým stínem – tu se najednou lekl a vyskočil: neboť uviděl vedle svého stínu ještě jiný stín. A když se rychle rozhlédl a vstal, hle, stál vedle něho věštec, tentýž, kterého kdysi hostil a napojil u svého stolu, zvěstovatel velké únavy, který učil: „Vše je stejné, nic se nevyplácí, svět je bez smyslu, vědění škrtí.“ Avšak jeho tvář se zatím proměnila; a když mu Zarathustra pohlédl do očí, jeho srdce se znovu zděsilo: tolik zlých zvěstování a popelavých blesků přebíhalo přes tuto tvář.

Věštec, který vycítil, co se děje v Zarathustrově duši, přejel rukou po své tváři, jako by ji chtěl setřít; totéž učinil i Zarathustra. A když se takto oba mlčky vzpamatovali a posílili, podali si ruce na znamení, že se chtějí znovu poznat.

„Buď mi vítán, pravil Zarathustra, ty věštče velké únavy, nemáš být nadarmo kdysi mým stolním a hostinným přítelem. Jez a pij i dnes u mne, a odpusť, že vesele starý muž s tebou sedá k stolu!“ – „Vesele starý muž? odpověděl věštec, potřásaje hlavou: ale ať jsi kdokoli nebo chceš být, ó Zarathustro, byl jsi zde nahoře nejdéle – tvůj člun brzy už nebude sedět na suchu!“ – „Sedím já snad na suchu?“ otázal se Zarathustra se smíchem. – „Vlny kolem tvé hory, odpověděl věštec, stoupají a stoupají, vlny veliké tísně a žalu: ty brzy zdvihnou i tvůj člun

a odnesou tě pryč.“ – Zarathustra nad tím mlčel a divil se. – „Ještě nic neslyšíš? pokračoval věštec: nehučí a neburácí to zdola z hlubiny?“ – Zarathustra opět mlčel a naslouchal: tu uslyšel dlouhý, dlouhý křik, který si propasti navzájem přehazovaly a dávaly si ho dál, neboť žádná si ho nechtěla ponechat: tak zle zněl.

„Ty zlý zvěstovateli, pravil konečně Zarathustra, to je křik tísně a křik člověka, ten přichází snad z nějakého černého moře. Avšak co mě po lidské tísni! Můj poslední hřích, který mi zůstal vyhrazen – víš dobře, jak se jmenuje?“

– „*Soucit*! odpověděl věštec z přetékajícího srdce a zdvihl obě ruce vzhůru – ó Zarathustro, přicházím, abych tě svedl k tvému poslednímu hříchu!“ –

A sotva byla tato slova vyřčena, zazněl křik znovu, delší a úzkostlivější než předtím, také už mnohem blíže. „Slyšíš? Slyšíš, ó Zarathustro? volal věštec, tobě platí ten křik, tebe volá: přijď, přijď, přijď, je čas, je nejvyšší čas!“ –

Zarathustra na to mlčel, zmatený a otřesený; konečně se ptal, jako ten, kdo u sebe sama váhá: „A kdo je to, kdo mě tam volá?“

„Vždyť to přece víš, odpověděl věštec prudce, co se skrýváš? *Vyšší člověk* je to, který po tobě křičí!“

„Vyšší člověk? vykřikl Zarathustra, hrůzou zachvácen: co *ten* chce? Co *ten* chce? Vyšší člověk! Co ten tu chce?“ – a jeho kůže se pokryla potem.

Věštec však neodpověděl na Zarathustrovu úzkost, nýbrž naslouchal a naslouchal směrem k hlubině. Když tam však dlouhou dobu zůstalo ticho, otočil pohled zpět a uviděl Zarathustru stát a chvět se.

„Ó, Zarathustro, začal smutným hlasem, nestojíš tu jako ten, koho jeho štěstí dělá závratným: budeš muset tančit, abys mi neupadl!

Ale i kdybys přede mnou chtěl tančit a všechny své poskočky poskočit: nikdo mi přesto nebude smět říkat: „Hle, zde tančí poslední radostný člověk!“

Nadarmo by přišel někdo na tuto výšinu, kdo by zde takového hledal: jeskyně by snad našel a za-jeskyně, úkryty pro ty, kdo se skrývají, ale ne šachty štěstí a klenotnice a nové zlaté žíly štěstí.

Štěstí – jak by mohl někdo najít štěstí u takových pohřbených a poustevníků! Mám hledat poslední štěstí ještě na blažených ostrovech a daleko mezi zapomenutými moři?

Ale vše je stejné, nic se nevyplácí, žádné hledání nepomůže, nejsou už ani blažené ostrovy!“ –

Takto vzdychal věštec; při jeho posledním vzdechu se však Zarathustra opět rozjasnil a stal se jistým, podoben tomu, kdo z hluboké propasti vychází na světlo. „Ne! Ne! Třikrát ne! zvolal silným hlasem a hladil si vous – *To* vím lépe! Jsou ještě blažené ostrovy! Mlč *o tom*, ty vzdechavý vak smutku!

Přestaň *s tím* breptat, ty dešťový mraku dopoledne! Nestojím tu snad už mokrý tvou truchlivostí a politý jako pes?

Teď se otřepám a utíkám ti, abych se zas vysušil: nad tím se nesmíš divit! Zdám se ti nezdvořilý? Ale zde je *můj* dvůr.

Co se však týče tvého vyššího člověka: nuže! hledám ho hned v tam těch lesích – *odtud* přišel jeho křik. Snad ho tam ohrožuje nějaké zlé zvíře.

Je v *mém* okrsku: v tom mi nesmí přijít k úrazu! A vskutku, je u mne mnoho zlých zvířat.“ –

Těmito slovy se Zarathustra obrátil k odchodu. Tu věštec promluvil: „Ó, Zarathustro, ty jsi šelma!

Vím to již: chceš se mě zbavit! Raději ještě běžíš do lesů a nastavuješ pasti zlým zvířatům!

Avšak co ti to pomůže? Večer mě přece zase budeš mít, ve své vlastní jeskyni budu sedět, trpělivý a těžký jako špalek – a čekat na tebe!“

„Budiž! zavolal Zarathustra zpět v odchodu: a co je mého v mé jeskyni, patří také tobě, mému hostinnému příteli!

Najdeš-li tam však ještě med, nuže! olizuj si ho jen, ty bručoune, a oslaď si svou duši! Večer totiž chceme být oba veselé mysli,

– veselé mysli a radostní nad tím, že tento den šel ke konci! A ty sám máš mým písním tančit jako můj tanečný medvěd.

Nevěříš tomu? Potřásáš hlavou? Nuže! Vzhůru! Starý medvěde! Avšak i já – jsem věštec.“

Takto promluvil Zarathustra.

Rozhovor s králi

1.

Zarathustra ještě nebyl ve svých horách a lesích na cestě ani hodinu, když tu najednou spatřil podivný průvod. Právě na cestě, kudy chtěl dolů, přicházeli dva králové, s korunami a purpurovými pásy ozdobení a pestří jako plameňáci: hnali před sebou osla s nákladem. „Co chtějí tito králové v mém království?“ pravil Zarathustra v údivu svému srdci a schoval se rychle za keř. Když se však králové k němu přiblížili, pravil polohlasně, jako ten, kdo mluví sám k sobě: „Zvláštní! Zvláštní! Jak se k sobě rýmuje toto? Dva krále vidím – a jen jednoho osla!“

Tu oba králové zastavili, usmáli se, podívali se tam, odkud přišel ten hlas, a nato pohlédli jeden druhému do tváře. „Něco takového si člověk pomyslí i u nás, pravil král po pravici, ale nevysloví to.“

Král po levici však pokrčil rameny a odvětil: „To bude asi nějaký kozí pastýř. Nebo poustevník, který příliš dlouho žil mezi skalami a stromy. Žádná společnost totiž také kazí dobré mravy.“

„Dobré mravy? odvětil nespokojeně a hořce druhý král: komu to vlastně utíkáme z cesty? Nejsou to „dobré mravy“? Naše „dobrá společnost“?

Raději, vskutku, mezi poustevníky a kozími pastýři, než s naší pozlacenou falešnou přelíčenou lůzou – ačkoli si říká „dobrá společnost“,

– ačkoli si říká „šlechta“. Ale tam je vše falešné a shnilé, předně krev, díky starým zlým chorobám a horším lékařům.

Nejlepším a nejmilejším je mi dnes ještě zdravý sedlák, hrubý, lstivý, tvrdohlavý, vytrvalý: to je dnes nejvznešenější druh.

Sedlák je dnes ten nejlepší; a sedlácký druh by měl být pánem! Ale je to království lůzy – já se už ničím nedám klamat. Lůza však, to znamená: míchanina.

Lůzová míchanina: v ní je všechno v všem navzájem promíchané, svatý a holomek a junker a žid a každé hovado z Noemovy archy.

Dobré mravy! U nás je vše falešné a shnilé. Nikdo už neumí uctívat: *tomu* právě utíkáme. Jsou to sladkoústí dotěrní psi, pozlacují palmové listy.

Tento hnus mě škrtí, že my králové jsme sami zfalšováni, zahaleni a převlečeni starou zažloutlou prarodičovskou okázalostí, pamětní medaile pro nejhloupější a nejvychytralejší, a kdokoli dnes se smlouvá o moc!

My *nejsme* první – a přece to máme *znamenat*: tohoto podvodu jsme konečně nasyceni a znechuceni.

Lůze jsme uhýbali z cesty, všem těm kříklounům a pisálkovským masařkám, kramářskému zápachu, ctižádostivým třasavicím, zlému dechu: – fuj, žít mezi lůzou,

– fuj, mezi lůzou *znamenat* první! Ach, hnus! Hnus! Hnus! Co ještě záleží na nás králích!“ –

„Tvá stará nemoc tě napadá, pravil tu král po levici, hnus tě napadá, můj ubohý bratře. Ale víš přece, slyší nás kdosi.“

Zarathustra, který při těchto řečech napínal uši i oči, se ihned pozvedl ze svého úkrytu, přistoupil ke králům a začal:

„Ten, kdo vás poslouchá, kdo vás rád poslouchá, vy králové, se jmenuje Zarathustra.

Jsem Zarathustra, který kdysi pravil: „Co ještě záleží na králích!“ Odpusťte mi, zaradoval jsem se, když jste si navzájem říkali: „Co záleží na nás králích!“

Zde je však *mé* království a mé panství: co asi hledáte v mém království? Snad jste však *nalezli* po cestě, co *já* hledám: totiž vyššího člověka.“

Když to králové slyšeli, bušili si v prsa a pravili jedněmi ústy: „Byli jsme poznáni!

Mečem tohoto slova rozsekáváš nejhustší temnotu našeho srdce. Objevil jsi naši tíseň, neboť hle! Jsme na cestě, abychom nalezli vyššího člověka –

– člověka, který je vyšší než my: ačkoli jsme králové. K němu vedeme tohoto osla. Nejvyšší člověk má být totiž na zemi i nejvyšším pánem.

Není tvrdšího neštěstí ve všem lidském osudu, než když mocní na zemi nejsou zároveň prvními lidmi. Tehdy se vše stává falešným a šikmým a obrovským.

A jsou-li navíc poslední a víc dobytek než člověk: tu stoupá a stoupá lůza v ceně, a nakonec promluví dokonce lůzová ctnost: „Hle, já jediný jsem ctnost!“ –

Co to slyším? odpověděl Zarathustra; jaká moudrost u králů! Jsem okouzlen, a vskutku, už mě svádí, abych na to udělal rým:

– i když to má být rým, který se nehodí pro uši každého. Odučil jsem se již dávno ohledu na dlouhé uši. Nuže vzhůru! Vzhůru!

(Zde se však stalo, že i osel přišel ke slovu: pravil však zřetelně a se zlým úmyslem I-A.)

Kdysi – věřím, že to v roce spasení jedna bylo –
Řekla Sibyla, opilá bez vína to slovo:
„Běda, teď to jde nakřivo!
Úpadek! Úpadek! Nikdy nebyl svět tak hluboko!
Řím klesl na nevěstku a nevěstince,
Římský Caesar klesl na dobytek, Bůh sám – stal se Židem!“

2.

Na těchto Zarathustrových rýmech se králové pásli; král po pravici však pravil: „Ó, Zarathustro, jak dobře jsme udělali, že jsme se vydali tě spatřit!

Tvoji nepřátelé nám ukázali tvůj obraz ve svém zrcadle: tam jsi hleděl s ďábelskou grimasou a posměšným smíchem: takže jsme se tě obávali.

Avšak co to pomohlo! Stále znovu jsi nám bodal do ucha a do srdce svými průpovědmi. Tehdy jsme konečně pravili: na čem záleží, jak vypadá!

Musíme ho *slyšet*, jeho, který učí: „Milujte mír jako prostředek k novým válkám, a krátký mír víc než dlouhý!“

Nikdo nemluvil tak válečná slova: „Co je dobré? Statečným být je dobré. Dobrá válka je to, co každou věc posvěcuje.“

Ó, Zarathustro, krev našich otců se při takových slovech pohnula v našich tělech: bylo to jako jarní řeč k starým vinným sudům.

Když se meče prohánějí navzájem jako rudě skvrnité hady, pak se naši otcové stávali životu nakloněni; všeho míru slunce se jim zdálo zvadlé a vlažné, dlouhý mír však činil hanbu.

Jak si vzdychali, naši otcové, když viděli na zdi lesklé vyschlé meče! Jim podobni žíznili po válce. Meč totiž chce pít krev a jiskří dychtivostí.“ –

– Když králové takto s horlivostí mluvili a žvanili o štěstí svých otců, Zarathustru přepadla nemalá chuť vysmívat se jejich horlivosti: neboť zřetelně to byli velmi mírumilovní králové, které viděl před sebou, s tvářemi starými a jemnými. Avšak přemohl se. „Nuže vzhůru!

pravil, tam vede cesta, tam leží Zarathustrova jeskyně; a tento den má mít dlouhý večer! Nyní mě však naléhavě volá pryč od vás křik tísně.

Ctí mou jeskyni, že v ní králové sedí a chtějí čekat: ale ovšem, dlouho budete muset čekat!

I tak! Co na tom! Kde se dnes člověk lépe naučí čekat než na dvorech? A královská celá ctnost, která jim zbyla – nenazývá se dnes: *moci* čekat?“

Takto promluvil Zarathustra.

Pijavice

A Zarathustra šel zamyšleně dál a hlouběji, lesy a kolem bažinných rašelinišť; jak se však stává každému, kdo přemýšlí o těžkých věcech, nenadále šlápl na člověka. A hle, tu mu najednou vyprskly do tváře žalostný výkřik a dvě kletby a dvacet zlých nadávek: takže ve svém leknutí zdvihl hůl a udeřil ještě po tom, na nějž šlápl. Vzápětí se mu však vrátila rozvaha; a jeho srdce se zasmálo nad pošetilostí, kterou právě spáchal.

„Odpusť, pravil tomu, na něhož šlápl a který se zuřivě vzpřímil a usedl, odpusť a vyslechni nejprve podobenství.

Jako poutník, který sní o vzdálených věcech, nenadále na osamělé silnici šlápne na spícího psa, psa, který leží na slunci:

– jak se oba leknou, obořují se jeden na druhého, podobně úhlavním nepřátelům, ti dva k smrti vylekaní: tak se dělo i nám.

A přece! A přece – jak málo chybělo, aby se spolu nemazlili, tento pes a tento osamocený! Jsou přece oba – osamocení!“

– „Ať jsi kdokoli, pravil stále ještě zuřivě ten, na nějž šlápl, šlapeš mi i svým podobenstvím příliš blízko, a nejen svou nohou!

Pohleď přec, jsem snad pes?“ – a při tom se sedící vztyčil a vytáhl svou nahou paži z bažiny. Předtím totiž ležel natažen na zemi, skrytý a nepoznatelný jako ti, kdo číhají na bažinnou zvěř.

„Ale co to vlastně děláš!“ vykřikl Zarathustra v leknutí, neboť viděl, že po nahé paži teče mnoho krve – co se ti stalo? Pokousalo tě, nešťastníku, zlé zvíře?

Krvácející se smál, stále ještě rozhněvaný. „Co ti po tom! pravil a chtěl jít dál. Zde jsem doma a ve svém okrsku. Ať se mě ptá, kdo chce: hlupákovi však sotva budu odpovídat.“

„Mýlíš se, pravil Zarathustra soucitně a držel ho pevně, mýlíš se: zde nejsi u sebe, nýbrž v mém království, a v něm mi nikdo nesmí přijít k úrazu.

Jmenuj mě však tak, jak chceš – jsem ten, kým musím být. Já sám si říkám Zarathustra.

Vzhůru! Tam nahoru vede cesta k Zarathustrově jeskyni: ta není daleko – nechceš u mne své rány ošetřit?

Zle se ti vedlo, nešťastníku, v tomto životě: nejprve tě pokousalo zvíře, a potom – šlápl na tebe člověk!“ –

Když však ten, na nějž šlápl, uslyšel Zarathustrovo jméno, proměnil se. „Co se to se mnou děje! zvolal, kdo mě ještě zajímá v tomto životě, než ten jediný člověk, totiž Zarathustra, a to jediné zvíře, které žije z krve, pijavice?

Kvůli pijavici jsem ležel zde u této bažiny jako rybář, a už byla má natažená paže desetkrát pokousána, tu teď kouše ještě krásnější ježek po mé krvi, Zarathustra sám!

Ó, štěstí! Ó, zázraku! Buď chválen tento den, který mě přivábil do této bažiny! Buď chválena nejlepší, nejživější baňka, která dnes žije, buď chválena veliká pijavice svědomí Zarathustra!“ –

Takto promluvil ten, na nějž šlápl; a Zarathustra se radoval nad jeho slovy a nad jejich jemným uctivým způsobem. „Kdo jsi? ptal se a podával mu ruku, mezi námi zbývá mnoho k objasnění a rozjasnění: ale už se mi zdá, že se stává čistý jasný den.“

„Jsem *svědomitý v duchu*, odpověděl tázaný, a ve věcech ducha to nebere nikdo přísněji, úžeji a tvrději než já, kromě toho, od něhož jsem se tomu naučil, totiž od Zarathustry samého.

Raději nic nevědět, než mnohé napolo vědět! Raději být bláznem na vlastní pěst, než moudrým podle cizího uznání! Já – jdu na kořen:

– co na tom záleží, zda je veliký nebo malý? Zda se jmenuje bažina nebo nebe? Dlaň země mi stačí: jen aby to byl skutečný kořen a půda!

– dlaň země: na té lze stát. Ve správném vědeckém svědomí není nic velkého a nic malého.“

„Jsi tedy snad poznavatel pijavice? ptal se Zarathustra; a jdeš pijavici na kořen až k posledním základům, ty svědomitý?“

„Ó, Zarathustro, odpověděl ten, na nějž šlápl, to by bylo něco nesmírného, jak bych se toho mohl odvážit!

Čeho jsem však mistrem a znalcem, to je *mozek* pijavice – to je *můj* svět!

A i to je svět! Odpusť však, že zde přichází má pýcha ke slovu, neboť zde nemám sobě rovného. Proto jsem řekl: „Zde jsem doma.“

Jak dlouho jdu už po tomto jediném, po mozku pijavice, aby mi klouzavá pravda zde už neuklouzla! Zde je *mé* království!

– proto jsem odhodil všechno ostatní, proto se mi stalo všechno ostatní lhostejné; a těsně vedle mého vědění táboří má černá nevědomost.

Mé svědomí ducha to ode mne tak chce, abych věděl jedno a všechno ostatní nevěděl: hnusí se mi všichni polovičatí ducha, všichni mlhaví, nevznášející se, blouznivci.

Kde končí moje poctivost, jsem slepý a chci být i slepý. Kde však chci vědět, chci být také poctivý, totiž tvrdý, přísný, úzký, krutý, neúprosný.

Že *ty* jsi kdysi pravil, ó Zarathustro: „Duch je život, jenž sám řeže do života,“ to mě vedlo a svedlo k tvé nauce. A vskutku, vlastní krví jsem si rozmnožil vlastní vědění!“

– „Jak zdání poučuje,“ vložil se do toho Zarathustra; neboť stále ještě tekla krev na nahé paži svědomitého. Deset pijavic se mu totiž do ní zahryzlo.

„Ó, ty podivný druhu, kolik mě poučuje tento zdání zde, totiž ty sám! A ne vše bych snad směl nalít do tvých přísných uší!

Nuže! Rozcházíme se zde! Rád bych tě však znovu nalezl. Tam nahoru vede cesta k mé jeskyni: této noci u mne máš být mým milým hostem!

Rád bych také na tvém těle napravil, že Zarathustra na tebe šlápl: o tom přemýšlím. Teď mě však naléhavě volá pryč od tebe křik tísně.“

Takto promluvil Zarathustra.

Kouzelník

1.

Když však Zarathustra zabočil za skálu, spatřil nedaleko pod sebou, na téže cestě, člověka, který házel údy jako šílenec a nakonec se vrhl tváří k zemi. „Stůj!“ promluvil tu Zarathustra ke svému srdci, „ten tam musí být onen vyšší člověk, od něho zazněl ten zlý křik tísně – chci se podívat, zda je mu třeba pomoci.“ Když však doběhl na místo, kde ten člověk ležel na zemi, nalezl tam třesoucího se starce s vytřeštěnýma očima; a jakkoli se Zarathustra snažil, aby ho pozdvihl a opět postavil na nohy, bylo to marné. Zdálo se také, že ten nešťastník ani nevnímá, že je u něho někdo jiný; naopak stále se dojímavými posunky rozhlížel kolem jako ten, koho opustil celý svět a kdo zůstal sám. Nakonec však, po dlouhém třesení, škubání a svíjení, počal takto naříkat:

Kdo mě ještě zahřeje, kdo mě ještě miluje?
Dejte horké ruce!
Dejte srdeční koš žhavých uhlíků!
Natažen, chvějící se,
jak polomrtvý, jemuž se zahřívají nohy –
zmítán, ach! neznámými horečkami,
třesoucí se před ostrými ledovými šípy mrazu,
štván tebou, Myšlenko!
Nevýslovný! Zahalený! Hrůzný!
Ty lovče za oblaky!
Bleskem tvým sražen k zemi,

ty posměšné oko, jež na mne hledíš z temnoty:
– tak zde ležím,
ohýbám se, svíjím se, mučen
všemi věčnými mukami,
zasažen
tebou, nejukrutnější lovče,
ty neznámý – Bože!

Zasáhni hloub,
zasáhni ještě jednou!
Rozbodej, rozlom toto srdce!
K čemu toto mučení
šípy s otupenými hroty?
Nač zase hledíš,
lidským trápením neunaven,
očima škodolibého bleskového boha?
Nechceš zabíjet,
jen mučit, mučit?
Nač – *mne* mučit,
ty škodolibý neznámý Bože? –

Haha! Plížíš se blíž?
V tuto půlnoční hodinu
co chceš? Mluv!
Tiskneš mě, mačkáš mě –
ha! už příliš blízko!
Pryč! Pryč!
Slyšíš, jak dýchám,
naslouchá mému srdci,
ty žárlivý –
nač vlastně žárlíš?
Pryč! Pryč! Nač ten žebřík?
Chceš *dovnitř*,

do srdce,
vstoupit, do mých nejtajnějších
myšlenek vstoupit?
Nestydo! Neznámý – zloději!
Co si chceš uloupit,
co si chceš vyposlechnout,
co si chceš vymučit,
ty mučiteli!
Ty – kate-Bože!
Či se mám jako pes
před tebou válet?
Oddán, u vytržení,
lásku ti vrtět ocasem? –

Marně!
Pichni dál,
nejukrutnější žahadlo! Ne,
žádný pes – jen tvá zvěř jsem,
nejukrutnější lovče!
Tvůj nejpyšnější zajatec,
ty lupiči za oblaky…
Mluv konečně,
co chceš, poberto, ode *mne*?
Ty bleskem zahalený! Neznámý! Mluv,
co *chceš*, neznámý Bože? –

Jak?
Výkupné?
Jaké chceš výkupné?
Žádej mnoho – to radí má pýcha!
A mluv krátce – to radí druhá má pýcha!

Haha!
Mne chceš? Mne?
Mne – celého?

Haha!
A mučíš mne, blázne, jímž jsi,
rozmučíš mou pýchu?
Dej mi *lásku* – kdo mě ještě zahřeje?
Kdo mě ještě miluje? – dej horké ruce,
dej srdeční koš žhavých uhlíků,
dej mně, nejosamělejšímu,
jenž led, ach! sedmerý led
i po nepřátelích,
i po nepřátelích touhou prahnout učí,
dej, ano vydej mi,
nejukrutnější nepříteli,
sebe!...

Je pryč!
Uletěl i on sám,
můj poslední jediný druh,
můj velký nepřítel,
můj Neznámý,
můj kate-Bože!...

– Ne!
Vrať se zpět,
se všemi svými mukami!
K poslednímu ze všech osamělých
ó vrať se zpět!
Všechny mé slzné potoky plynou
k tobě svým během!

A mé poslední srdeční plameny –
tobě vzplanou vzhůru!
Ó vrať se zpět,
můj neznámý Bože! Má bolesti!
Mé poslední štěstí!

2.

– Zde se však Zarathustra nemohl déle udržet, vzal svou hůl a vší silou se do naříkajícího pustil. „Přestaň!“ křičel na něho s rozzlobeným smíchem, „přestaň, ty herče! Ty padělateli! Ty lháři od samých základů! Já tě dobře poznávám!

Já ti ty tvoje nohy pořádně rozehřeju, ty zlý kouzelníku, umím to dobře – takovým, jako jsi ty, zatopit pod kotlem!“

– „Nech toho,“ řekl stařec a vyskočil ze země, „neudeř mne víc, ó Zarathustro! Hrál jsem si přece jen pro zábavu!

Taková věc patří k mému umění; chtěl jsem na zkoušku vyzkoušet tebe sama, když jsem ti dával tuhle zkoušku! A, vskutku, dobře jsi mne prohlédl!

Ale i ty – nedal jsi mi o sobě nijak malou zkoušku: jsi *tvrdý*, moudrý Zarathustro! Tvrdě udeříš svými ‚pravdami‘, tvůj kyj si ze mne vynucuje – *tuto* pravdu!“

– „Nelichoť,“ odpověděl Zarathustra, dosud rozrušen a s temným pohledem, „ty herče od samých základů! Jsi falešný: co to mluvíš – o pravdě!

Ty pávu nad pávy, ty moře marnivosti, *co* jsi mi to předváděl, ty zlý kouzelníku, v *koho* jsem měl věřit, když jsi v takové podobě naříkal?“

„Kajícníka ducha,“ řekl stařec, „*toho* – jsem hrál: toto slovo jsi kdysi vymyslil ty sám –

– básníka a kouzelníka, který nakonec obrátí svého ducha proti sobě samému, proměněného, který ztuhne mrazem na svém zlém vědění a svědomí.

A přiznej jen: dlouho to trvalo, ó Zarathustro, než jsi prohlédl mé umění a mou lež! *Uvěřil jsi* mé bídě, když jsi mi hlavu držel oběma ru-

kama –

– slyšel jsem tě naříkat ‚málo ho milovali, málo ho milovali!'. Nad tím, že jsem tě tak dalece oklamal, jásala v mém nitru má zloba."

„Snad jsi oklamal jemnější, než jsem já," řekl Zarathustra tvrdě. „Já nejsem ve střehu před podvodníky, já *musím* být bez opatrnosti: tak to chce můj úděl.

Ty však – *musíš* klamat: potud tě znám! Ty musíš být vždycky dvojtroj- čtyř- a pětismyslný! I to, co jsi teď přiznal, mi bylo zdaleka dost málo pravdivé a dost málo nepravdivé!

Ty zlý padělateli, jak bys mohl jinak! Vylíčíš i svou nemoc jako na divadle, kdybys se svému lékaři ukazoval nahý.

Tak jsi právě líčil přede mnou svou lež, když jsi řekl: ‚hrál jsem si přece *jen* pro zábavu!' Byla v tom i *vážnost*, ty jsi *něco* z kajícníka ducha!

Dobře tě odhaduji: stal ses očarovatelem všech, ale proti sobě samému ti nezbyla už žádná lež a lest – ty sám sobě jsi odkouzlen!

Sklidil jsi hnus jako svou jedinou pravdu. Ani jedno slovo není už na tobě pravé, ale tvá ústa: totiž ten hnus, který na tvých ústech ulpívá." –

– „Kdo jsi vůbec!" zvolal zde starý kouzelník vzdorným hlasem, „kdo smí takto mluvit ke *mně*, k největšímu, kdo dnes žije?" – a zelený blesk vyšlehl z jeho oka na Zarathustru. Hned nato se však proměnil a řekl smutně:

„Ó Zarathustro, jsem toho unaven, hnusí se mi má umění, nejsem *velký*, co se přetvařuji! Ale, dobře to víš – hledal jsem velikost!

Velkého člověka jsem chtěl představovat a mnohé jsem o tom přesvědčil: ale ta lež šla přes mé síly. Na ní se lámu.

Ó Zarathustro, všechno je na mně lež; ale že se lámu – toto mé lámání je *pravé*!" –

„Ctí tě to," pravil Zarathustra zasmušile a hledě stranou k zemi, „ctí tě to, že jsi hledal velikost, ale také tě to prozrazuje. Nejsi velký.

Ty zlý starý kouzelníku, *to* je na tobě to nejlepší a nejpoctivější, co na tobě ctím, že jsi se sám sebou znavil a vyřkl: ‚nejsem velký.'

V tom tě ctím jako kajícníka ducha: a byť jen na dech a mžik, v tento jediný okamžik jsi byl – pravý.

Ale mluv, co hledáš zde v *mých* lesích a skalách? A když ses *mi* postavil do cesty, jakou jsi chtěl ode mne zkoušku? –

– v čem jsi *mne* pokoušel?" –

Takto promluvil Zarathustra, a jeho oči jiskřily. Starý kouzelník chvíli mlčel, pak řekl: „Zda jsem tě pokoušel? Já – jen hledám.

Ó Zarathustro, hledám pravého, přímého, prostého, jednoznačného, člověka vší poctivosti, nádobu moudrosti, světce poznání, velkého člověka!

Což to nevíš, ó Zarathustro? Hledám Zarathustru."

– A tu nastalo dlouhé mlčení mezi oběma; Zarathustra se však hluboce ponořil sám do sebe, takže zavřel oči. Potom však, obraceje se zpět ke svému hovořícímu druhu, uchopil kouzelníkovu ruku a promluvil, pln zdvořilosti a úskočnosti:

„Dobrá! Tudy nahoru vede cesta, tam leží Zarathustrova jeskyně. V ní smíš hledat, koho bys rád nalezl.

A ptej se mých zvířat na radu, mého orla a mého hada: ta ti mají pomoci hledat. Má jeskyně je ale velká.

Já sám ovšem – já jsem ještě žádného velkého člověka nespatřil. Pro to, co je velké, je oko nejjemnějších dnes příliš hrubé. Je to říše lůzy.

Mnohé jsem už potkal, kdo se vypínal a nadouval, a lid křičel: ‚Hleďte, velký člověk!' Ale co jsou platné všechny měchy! Nakonec z nich vyjde vítr.

Nakonec praskne žába, která se příliš dlouho nafukovala: tu z ní vyjde vítr. Píchnout nafoukance do břicha, to zvu statečnou kratochvílí. Slyšte to, chlapci!

Toto Dnes patří lůze: kdo tu *ví* ještě, co je velké a co je malé! Kdo tu se štěstím hledal velikost! Jen blázen: blázen má úspěch.

Hledáš velké lidi, ty podivuhodný blázne? Kdo *tě to naučil*? Je dnes k tomu doba? Ó ty zlý hledači, co – mne pokoušíš?“ –

Takto promluvil Zarathustra, se srdcem potěšeným, a chtivě se smál na své další cestě.

Mimo službu

Nedlouho poté, co se Zarathustra odpoutal od kouzelníka, uviděl opět kohosi sedět u cesty, dlouhého černého muže s vyhublou bledou tváří: *ten* ho nesmírně rozmrzel. „Běda," pravil ke svému srdci, „tamhle sedí zahalený smutek, zdá se mi, že z kněžské třídy: co *tihle* chtějí v mé říši?

Jakže! Sotva jsem unikl onomu kouzelníkovi, musí mi už do cesty vběhnout jiný černokněžník –

– nějaký čaroděj se vzkládáním rukou, temný divotvorce z milosti Boží, posvěcený pomlouvač světa, kéž by si ho vzal ďábel!

Ale ďábel nikdy není tam, kde by měl být: vždycky přijde pozdě, ten zpropadený trpaslík s plochou nohou!" –

Tak si netrpělivě v srdci klnul Zarathustra a chystal se s odvráceným pohledem kolem onoho černého muže proklouznout: ale hle, přišlo to jinak. V témž okamžiku si ho totiž ten sedící již všiml; a ne nepodobně člověku, jemuž se připlete nečekané štěstí, vyskočil a kráčel vstříc Zarathustrovi.

„Ať jsi, kdo jsi, poutníku," pravil, „pomoz bloudícímu, hledajícímu, starému muži, jenž by zde snadno přišel k úhoně!

Tento svět je mi cizí a vzdálený, slyšel jsem také vytí divokých zvířat; a ten, kdo by mi mohl poskytnout ochranu, ten už sám není.

Hledal jsem posledního zbožného člověka, světce a poustevníka, který sám ve svém lese ještě o ničem neslyšel z toho, co dnes ví celý svět."

„*Co* dnes celý svět ví?“ zeptal se Zarathustra. „Snad to, že starý Bůh, v něhož kdysi věřil celý svět, už není naživu?“

„Pravíš to,“ odpověděl stařec zarmouceně. „A já tomuto starému Bohu sloužil až do jeho poslední hodiny.

Nyní však jsem mimo službu, bez pána, a přece ne svoboden, ba ani veselý už ani hodinu, leda ve vzpomínkách.

Proto jsem vystoupil do těchto hor, abych si konečně opět vystrojil slavnost, jak se sluší na starého papeže a církevního otce: neboť věz, já jsem poslední papež! – slavnost zbožných vzpomínek a bohoslužeb.

Ale on sám je mrtev, ten nejzbožnější člověk, onen světec v lese, který svého Boha neustále chválil zpěvem a mručením.

Jeho samého jsem už nenalezl, když jsem našel jeho chýši – nalezl jsem však dva vlky uvnitř, kteří výli nad jeho smrtí – neboť všechna zvířata ho milovala. Tu jsem odtud utekl.

Přišel jsem tedy do těchto lesů a hor nadarmo? Tu se mé srdce rozhodlo, že budu hledat jiného, nejzbožnějšího ze všech, kteří v Boha nevěří –, že budu hledat Zarathustru!“

Takto promluvil stařec a ostrým okem pohlédl na toho, kdo před ním stál; Zarathustra však uchopil ruku starého papeže a dlouho si ji s obdivem prohlížel.

„Pohleď, ctihodný,“ řekl pak, „jak krásná a dlouhá ruka! To je ruka toho, kdo vždy rozdával požehnání. Nyní však drží pevně toho, koho hledáš, mne, Zarathustru.

Jsem to já, bezbožný Zarathustra, který praví: kdo je bezbožnější než já, abych se radoval z jeho poučení?“ –

Takto promluvil Zarathustra a svými pohledy pronikal myšlenky a myšlenky skryté za myšlenkami starého papeže. Ten konečně začal:

„Kdo ho nejvíc miloval a vlastnil, ten ho nyní také nejvíc ztratil –:

– hleď, nejsem to snad já sám z nás dvou dnes ten bezbožnější? Ale kdo by se z toho mohl radovat!“ –

„Sloužil jsi mu až do konce," ptal se Zarathustra zamyšleně, po hlubokém mlčení, „ty víš, *jak* zemřel? Je pravda, co se vypráví, že ho zardousil soucit,

– že viděl, jak *člověk* visel na kříži, a nesnesl to, že se mu láska k člověku stala peklem a nakonec smrtí?" –

Starý papež však neodpověděl, nýbrž pohlédl plaše a s bolestným a zasmušilým výrazem stranou.

„Nech ho být," řekl Zarathustra po dlouhém zamyšlení, hledě stále starci přímo do očí.

„Nech ho být, odešel. A ačkoli ti ke cti slouží, že o tomto mrtvém mluvíš jen dobré, tak dobře jako já víš, *kdo* byl; a že chodil podivuhodnými cestami."

„Řečeno před třema očima," řekl pookřáv starý papež (neboť na jedno oko byl slepý), „ve věcech Božích jsem osvícenější než sám Zarathustra – a mohu být.

Má láska mu sloužila dlouhá léta, má vůle lačně následovala každé jeho hnutí. Dobrý služebník však ví všechno, i leccos z toho, co pán sám sobě tají.

Byl to skrytý Bůh, pln tajnůstkářství. Vskutku ani k synovi nepřišel jinak než tajnými cestami. Ve dveřích jeho víry stojí cizoložství.

Kdo ho velebí jako Boha lásky, ten nemyslí dost vysoko o lásce samé. Což tento Bůh nechtěl také být soudcem? Ale ten, kdo miluje, miluje mimo odměnu a odplatu.

Když byl mladý, tento Bůh z Východu, byl tvrdý a mstivý a vybudoval si peklo pro potěchu svých oblíbenců.

Konečně však zestárl a změkl a zdrobněl a stal se soucitným, podobnější dědečkovi než otci, nejpodobnější však vratké staré babičce.

Tu seděl, uvadlý, ve svém pecním koutku, soužil se nad svými slabými nohami, znavený světem, znavený vůlí, až se jednoho dne udusil svým příliš velkým soucitem." –

„Ty starý papeži," skočil mu zde Zarathustra do řeči, „viděl jsi *to* na vlastní oči? Mohlo to tak jít: tak, *a* i jinak. Když bohové umírají, umírají vždy mnoha způsoby smrti.

Ale budiž! Tak či tak, tak i tak – je pryč! Protivil se mým uším a očím svým vkusem, horší bych o něm říkat nechtěl.

Miluji vše, co jasně hledí a poctivě mluví. Ale on – však to víš, ty starý kněži, bylo na něm něco z tvého druhu, z druhu kněží – byl mnohoznačný.

Byl také nejasný. Co se na nás kvůli tomu zlobil, ten rozhněvaný funivec, že jsme mu špatně rozuměli! Ale proč nemluvil čistěji?

A leželo-li to na našich uších, proč nám dal uši, které ho špatně slyšely? Byl-li v našich uších kal, nuže! kdo tam ten kal uložil?

Příliš mnoho se mu nezdařilo, tomuto hrnčíři, který se nikdy nedoučil! Že se však mstil na svých hrncích a tvorech, že se mu špatně zdařili – to byl hřích proti *dobrému vkusu*.

Je i ve zbožnosti dobrý vkus: ten řekl nakonec: ‚Pryč s *takovýmto* Bohem! Raději žádného Boha, raději na vlastní pěst dělat osud, raději být bláznem, raději být sám Bohem!'"

– „Co to slyším!" zvolal zde starý papež s nastraženýma ušima; „ó Zarathustro, jsi zbožnější, než sám věříš, s takovouto nevěrou! Nějaký Bůh v tobě tě obrátil k tvé bezbožnosti.

Není to právě tvá zbožnost, co ti nedovoluje věřit v žádného Boha? A tvá přenesmírná poctivost tě ještě dovede i za hranici dobra a zla!

Hleď, co ti zůstalo uchováno? Máš oči a ruku a ústa, které jsou předurčeny k žehnání od věčnosti. Nežehná se jen rukou.

Ve tvé blízkosti, ač chceš být tím nejbezbožnějším, cítím tajnou kadidlovou a dobrou vůni dlouhých požehnání: je mi při tom blaze a bolestno zároveň.

Dovol mi, ó Zarathustro, abych byl tvým hostem na jedinou noc! Nikde na zemi mi nyní nebude lépe nežli u tebe!" –

„Amen! Budiž tak!“ promluvil Zarathustra s velkým údivem. „Tudy nahoru vede cesta, tam leží Zarathustrova jeskyně.

Rád, věru, bych tě tam sám doprovodil, ctihodný, neboť miluji všechny zbožné lidi. Ale nyní mě od tebe spěšně volá křik tísně.

V mé říši nemá nikdo přijít k úhoně; má jeskyně je dobrý přístav. A nejraději bych každého smutného postavil opět na pevnou zem a pevné nohy.

Kdo by však sňal *tvůj* smutek z tvého ramene? Na to jsem příliš slabý. Dlouho, věru, bychom museli čekat, než by ti někdo tvého Boha opět probudil.

Neboť ten starý Bůh již nežije: ten je důkladně mrtev.“ –

Takto promluvil Zarathustra.

Nejošklivější člověk

– A Zarathustrovy nohy opět běžely horami a lesy, a jeho oči hledaly a hledaly, ale nikde nebylo vidět toho, koho hledaly, velkého trpitele a volajícího v tísni. Po celé cestě však jásal ve svém srdci a byl vděčný. „Jaké dobré věci," pravil, „mi dnešní den daroval, náhradou za to, že začal zle! Jak zvláštní společníky k rozhovoru jsem našel!

Na jejich slovech chci teď dlouho přežvykovat jako na dobrých zrnech; na drobno má je mé zuby umlít a rozmělnit, až mi jako mléko potečou do duše!" –

Když se však cesta opět stočila kolem skály, naráz se krajina proměnila a Zarathustra vstoupil do říše smrti. Zde strměly vzhůru černé a rudé útesy: žádná tráva, žádný strom, žádný ptačí hlas. Bylo to totiž údolí, jemuž se vyhýbala všechna zvířata, i šelmy – jen jistý druh ošklivých, tlustých, zelených hadů, když zestárli, sem přicházeli zemřít. Proto pastýři zvali toto údolí: Hadí smrt.

Zarathustru však pohltila temná vzpomínka, neboť mu bylo, jako by už jednou v tomto údolí stanul. A mnoho těžkého mu lehlo na mysl, takže kráčel pomalu a stále pomaleji a nakonec se zastavil. Tu však, když otevřel oči, spatřil cosi, co sedělo u cesty, utvářené jako člověk, a přece sotva jako člověk, cosi nevýslovného. A naráz Zarathustru přepadl veliký stud nad tím, že na něco takového pohlédl: zrudnuv až po bílé vlasy, odvrátil pohled a zdvihl nohu, aby toto zlé místo opustil. Tu však mrtvá pustina promluvila: ze země totiž vyvěralo cosi s klokotem a chropotem, jako voda v noci klokotá a chrčí ucpanými vodovodními

rourami; a nakonec se z toho stal lidský hlas a lidská řeč – ta zněla takto:

„Zarathustro! Zarathustro! Uhodni mou hádanku! Mluv, mluv! Co je *pomsta na svědkovi*?

Lákám tě zpět, zde je hladký led! Dávej pozor, dávej pozor, aby si tvá pýcha zde nezlámala nohy!

Myslíš si, že jsi moudrý, pyšný Zarathustro! Nuže uhodni tu hádanku, ty tvrdý louskači ořechů – tu hádanku, kterou jsem já! Mluv tedy – kdo jsem *já*!“

– Když ale Zarathustra tato slova zaslechl – co myslíte, že se v jeho duši dělo? Přepadl ho soucit; a náhle klesl k zemi jako dub, který dlouho odolával mnoha dřevorubcům – těžce, náhle, k zděšení i těch, kdo ho chtěli pokácet. Hned však opět vstal ze země a jeho tvář ztvrdla.

„Dobře tě poznávám,“ pravil kovovým hlasem: „ty jsi vrah Boha! Nech mě jít.

Nesnesl jsi toho, kdo *tebe* viděl – kdo tě viděl stále a skrze naskrze, ty nejošklivější z lidí! Pomstil ses na tomto svědkovi!“

Takto promluvil Zarathustra a chtěl odejít; ale ten nevýslovný ho chytil za cíp šatu a začal znovu klokotat a hledat slova. „Zůstaň!“ řekl konečně –

– „zůstaň! Neodcházej! Uhodl jsem, jaká sekera tě srazila k zemi: buď ti sláva, ó Zarathustro, že opět stojíš!

Ty jsi uhodl, dobře to vím, jak je na duchu tomu, kdo ho zabil – vrahovi Boha. Zůstaň! Sedni si sem ke mně, není to nadarmo.

Ke komu bych šel, ne-li k tobě? Zůstaň, sedni si! Ale nedívej se na mne! Ucti takto – mou ošklivost!

Pronásledují mě: ty jsi nyní mým posledním útočištěm. *Nikoli* svou nenávistí, *nikoli* svými pochopy – ó, takovému pronásledování bych se vysmíval a byl bych pyšný a rád!

Nebyl snad veškerý úspěch dosud na straně dobře pronásledovaných? A kdo dobře pronásleduje, snadno se naučí *následovat* – vždyť je

přece – vzadu! Ale je to jejich *soucit* –

– je to jejich soucit, před nímž prchám a utíkám se k tobě. Ó Zarathustro, ochraň mě, ty mé poslední útočiště, ty jediný, kdo mě uhodl:

– uhodl jsi, jak je na duchu tomu, kdo *jej* zabil. Zůstaň! A chceš-li jít, netrpěliviče: nejdi cestou, kterou jsem přišel. *Ta* cesta je špatná.

Zlobíš se na mne, že už tak dlouho mluvím a rozpovídám se? Že ti už radím? Ale věz, já jsem to, ten nejošklivější člověk,

– který má také největší, nejtěžší nohy. Kudy *jsem* šel, tam je cesta špatná. Všechny cesty ušlapu k smrti a zkáze.

Žes ale šel kolem mne mlčky, žes zrudl, dobře jsem to viděl: podle toho jsem tě poznal jako Zarathustru.

Kdokoli jiný by mi hodil svou almužnu, svůj soucit, pohledem a řečí. Ale na to – nejsem dost žebrákem, to jsi uhodl –

– na to jsem příliš *bohat*, bohat na velké, strašlivé, nejohyzdnější, nejnevýslovnější! Tvůj stud, ó Zarathustro, mi *vzdal čest*!

Jen s nouzí jsem se dostal z tlačenice soucitných – abych nalezl toho jediného, kdo dnes učí: ‚Soucit je dotěrný' – tebe, ó Zarathustro!

– ať je to soucit boha, ať je to soucit lidí: soucit je proti studu. A nechtít pomáhat může být vznešenější než ona ctnost, která přiskakuje.

To se však dnes nazývá u všech malých lidí ctností samou, soucit – ti nemají úctu před velkým neštěstím, před velkou ohyzdností, před velkou nezdařilostí.

Přes ně všechny se dívám pryč, jako pes se dívá přes záda hemžících se stád ovcí. Jsou to malí dobromyslní dobrotivě chtějící šedí lidé.

Jak volavka s hlavou zakloněnou shlíží pohrdavě přes mělké rybníky: tak se i já dívám přes hemžení šedých malých vln a vůlí a duší.

Příliš dlouho se jim dávalo za pravdu, těmto malým lidem: *tak* se jim nakonec dala i moc – nyní učí: ‚dobré je jen to, co malí lidé prohlašují za dobré.'

A ‚pravda' se dnes jmenuje, co pravil onen kazatel, který sám z nich vzešel, onen podivný světec a přímluvce malých lidí, který o sobě dosvědčil: ‚já – jsem pravda.'

Tento nestoudník už dlouhá léta přivádí malé lidi k tomu, aby jim vysoko naběhl hřebenem – on, který neučil žádnému malému omylu, když učil: ‚já – jsem pravda.'

Byla někdy nestoudníkovi zdvořileji dána odpověď? – Ale ty, ó Zarathustro, jsi šel kolem něho a pravil jsi: ‚Ne! Ne! Třikrát ne!'

Varoval jsi před jeho omylem, varoval jsi jako první před soucitem – ne všechny, ne nikoho, ale sebe a svůj druh.

Studíš se za stud velkého trpitele; a vskutku, když pravíš: ‚od soucitu přichází veliký mrak, mějte se na pozoru, vy lidé!'

– když učíš: ‚všichni tvůrci jsou tvrdí, všechna velká láska je nad svým soucitem': ó Zarathustro, jak dobře mi připadáš vyučen rozeznávání povětrnostních znamení!

Ale ty sám – varuj i sebe sama před *tvým* soucitem! Neboť mnozí jsou k tobě na cestě, mnoho trpících, pochybujících, zoufajících, tonoucích, mrznoucích –

Varuji tě i před sebou. Uhodl jsi mou nejlepší, nejhorší hádanku, mne samého a to, co jsem udělal. Znám sekeru, která tě skolí.

Ale on – *musel* zemřít: viděl očima, které viděly *vše* – viděl do hloubek a dna člověka, všechnu jeho zatajenou hanbu a ohyzdnost.

Jeho soucit neznal stud: lezl do mých nejšpinavějších koutů. Tento nejzvědavější, přespříliš dotěrný, přespříliš soucitný musel zemřít.

Viděl stále *mne*: na takovém svědkovi jsem se chtěl pomstít – anebo sám nebýt živ.

Bůh, který viděl vše, *i člověka*, tento Bůh musel zemřít! Člověk *nesnese*, aby takový svědek žil."

Takto promluvil nejošklivější člověk. Zarathustra se však zvedl a chystal se odejít: neboť ho zamrazilo až do útrob.

„Ty nevýslovný," řekl, „varoval jsi mě před svou cestou. Za to ti chválím svou. Hle, tam nahoře leží Zarathustrova jeskyně.

Má jeskyně je velká a hluboká a má mnoho koutů; tam i ten nejskrytější nalezne své skrýše. A hustě kolem ní jsou stovky úskoků a úkrytů pro plazící se, poletující a skákající havěť.

Ty vyvrženče, který ses vyvrhl sám, nechceš bydlet mezi lidmi a lidským soucitem? Nuže, učiň to po mém! Tak se také učíš ode mne; jen ten, kdo činí, se učí.

A mluv nejprve a nejvíc s mými zvířaty! To nejpyšnější zvíře a to nejmoudřejší zvíře – ta nám oběma mohou být těmi pravými rádci!" –

Takto promluvil Zarathustra a šel svou cestou, zamyšlenější a pomaleji než předtím: neboť se mnohokrát ptal sám sebe a nedovedl si lehce odpovědět.

„Jak chudý je přece člověk!" myslel si ve svém srdci, „jak ošklivý, jak chropotný, jak plný skryté hanby!

Říkají mi, že se člověk sám miluje: ach, jak velká musí tato sebeláska být! Kolik pohrdání má proti sobě!

I tento zde se miloval, jak sebou pohrdal – velký milující mi je a velký pohrdač.

Nikoho jsem ještě nenašel, kdo by sebou hlouběji pohrdal: i *to* je výše. Běda, byl *to* snad onen vyšší člověk, jehož křik jsem slyšel?

Miluji velké pohrdače. Člověk je však něco, co má být překonáno." –

Dobrovolný žebrák

Když Zarathustra nejošklivějšího člověka opustil, zamrazilo ho a cítil se osamělý: do mysli mu totiž šlo mnoho chladného a osamělého, takže se mu i údy ochladily. Když však stoupal dál a dál, nahoru, dolů, chvíli kolem zelených pastvin, ale také přes divoké kamenité pelesti, kde kdysi nejspíš uléhal netrpělivý potok – tu mu naráz bylo opět tepleji a srdečněji v nitru.

„Co se mi to stalo?“ ptal se sám sebe, „něco teplého a živého mě posiluje, musí to být nedaleko mne.

Už jsem méně sám; neznámí druzi a bratři se potulují kolem mne, jejich teplý dech se dotýká mé duše.“

Když se však rozhlédl a hledal utěšitele své samoty: hle, byly to krávy, které stály spolu na pahorku; jejich blízkost a vůně ohřála jeho srdce. Tyto krávy však se zdály s dychtivostí poslouchat kohosi, kdo mluvil, a nedbaly toho, kdo přicházel. Jak však byl Zarathustra zcela nablízku, zřetelně zaslechl, že ze středu krav mluví lidský hlas; a bylo zjevné, že všechny k mluvícímu obrátily své hlavy.

Tu Zarathustra s dychtivostí vyskočil nahoru a rozehnal zvířata do stran, neboť se obával, že se tu někomu stalo nějaké neštěstí, jemuž by soucit krav sotva pomohl. Ale v tom se mýlil; neboť hle, tam seděl člověk na zemi a zdálo se, že zvířatům domlouvá, aby před ním neměla žádný ostych, mírumilovný člověk a horský kazatel, z jehož očí kázala sama dobrota. „Co tu hledáš?“ zvolal Zarathustra v údivu.

„Co tu hledám?“ odpověděl: „totéž, co ty hledáš, ty rušiteli klidu! totiž štěstí na zemi.

K tomu se chci však učit od těchto krav. Neboť, dobře víš, už půl rána na ně mluvím, a právě chtěly dát odpověď. Proč je rušíš?

Neobrátíme-li se a nebudeme-li jako krávy, nevejdeme do nebeského království. Měli bychom se od nich totiž přiučit jedné věci: přežvykování.

A vskutku, kdyby člověk získal celý svět a nenaučil se jedinou věc, přežvykování: co by mu to pomohlo! Nezbavil by se svého trudu

– svého velkého trudu: tomu se dnes říká *hnus*. Kdo dnes nemá hnusu plné srdce, ústa i oči? I ty! I ty! Ale jen se podívej na tyto krávy!“ –

Takto promluvil horský kazatel a pak obrátil svůj vlastní pohled k Zarathustrovi – neboť dosud s láskou visel na kravách –: tu se však proměnil. „Kdo je to, s kým mluvím?“ zvolal zděšen a vyskočil ze země.

„Toť člověk bez hnusu, toť sám Zarathustra, přemožitel velkého hnusu, toť oko, toť ústa, toť srdce samotného Zarathustry.“

A takto mluvě, celoval tomu, k němuž promlouval, ruce, s očima přetékajícíma, a choval se zcela jako ten, komu z nebe nečekaně spadne drahocenný dar a klenot. Krávy však na vše pohlížely a divily se.

„Nemluv o mně, ty podivuhodný! Milý!“ řekl Zarathustra a bránil se jeho něžnosti, „mluv mi nejprve o sobě! Nejsi ty onen dobrovolný žebrák, který kdysi odvrhl od sebe velké bohatství –

– který se styděl za své bohatství a za bohaté a utekl k nejchudším, aby jim daroval svou hojnost a své srdce? Ale ti ho nepřijali.“

„Ale oni mě nepřijali,“ řekl dobrovolný žebrák, „ty to přec víš. Šel jsem tedy nakonec ke zvířatům a k těmto kravám.“

„Tu jsi se naučil,“ přerušil Zarathustra mluvícího, „jak je těžší správně dávat než správně brát, a že dobře obdarovat je *umění* a to poslední, nejlstivější mistrovské umění dobroty.“

„Zvláště dnes,“ odpověděl dobrovolný žebrák: „dnes totiž, kdy vše nízké povstalo a stydlivě i po svém způsobu zpupně – totiž po způso-

bu lůzy.

Neboť přišla hodina, ty to přec víš, pro velké zlé dlouhé pomalé povstání lůzy a otroků: to roste a roste!

Nyní pobuřují nízké všechna dobrodiní a malé obdarovávání; a přebohatí ať jsou ve střehu!

Kdo dnes kape jako bříškaté lahve z přespříliš úzkých hrdel – takovým lahvím se dnes rádo urazí hrdlo.

Chlípná lačnost, žlučovitá závist, zarmoucená pomstychtivost, pýcha lůzy: to vše mi skákalo do tváře. Už není pravda, že blahoslavení jsou chudí. Nebeské království je však u krav."

„A proč není u bohatých?" ptal se zkoušeje Zarathustra, zatímco bránil kravám, které se důvěrně otíraly čenichy o mírumilovného.

„Co mě pokoušíš?" odpověděl tento. „Víš to lépe než já sám. Co mě přec hnalo k nejchudším, ó Zarathustro? Nebyl to hnus před našimi nejbohatšími?

– před trestanci bohatství, kteří si vyzvedávají svůj prospěch z každého smetiska, se studenýma očima, chlípnými myšlenkami, před touto lůzou, která páchne až do nebes,

– před touto pozlacenou zfalšovanou lůzou, jejíž otcové byli zlodějíčky nebo supi mršinnými nebo sběrači hadrů, s povolnými ženami, chlípné, zapomnětlivé – mají to totiž všichni blízko k nevěstce –

Lůza nahoře, lůza dole! Co dnes ještě znamená ‚chudý' a ‚bohatý'! Tento rozdíl jsem odnaučil – i prchl jsem odtud, dál, stále dál, až jsem došel k těmto kravám."

Takto promluvil mírumilovný a sám přitom funěl a potil se při svých slovech: takže se krávy znovu divily. Zarathustra mu však stále s úsměvem hleděl do tváře, když tak tvrdě mluvil, a mlčky k tomu vrtěl hlavou.

„Děláš si násilí, horský kazateli, když používáš taková tvrdá slova. Pro takovou tvrdost ti nenarostla ústa, nenarostlo oko.

Ani, jak se mi zdá, tvůj žaludek sám: *tomu* se vzpírá všechno takové hněvání a nenávidění a překypování. Tvůj žaludek chce jemnější věci: nejsi řezník.

Spíše se mi zdáš být pěstitelem rostlin a kořínkářem. Snad drtíš zrna. Jistě však tělesným radostem se vyhýbáš a miluješ med."

„Dobře jsi mě uhodl," odpověděl dobrovolný žebrák s ulehčeným srdcem. „Miluji med, drtím také zrna, neboť jsem hledal, co lahodně chutná a dává čistý dech:

– také to, co trvá dlouho, denní a hubní práci pro mírné zahaleče a lenochy.

Nejdále to ovšem přivedly tyto krávy: vynalezly si přežvykování a ležení na slunci. Zdržují se také všech těžkých myšlenek, které nadýmají srdce."

„– Nuže!" řekl Zarathustra: „měl bys také vidět *má* zvířata, mého orla a mého hada – jim rovné dnes na zemi není.

Hle, tam vede cesta k mé jeskyni: buď tuto noc jejich hostem. A mluv s mými zvířaty o štěstí zvířat –

– než se sám vrátím domů. Neboť teď mě od tebe spěšně volá křik tísně. Najdeš u mne také nový med, ledově čerstvý zlatavý med z pláství: ten jez!

Teď se však rychle rozluč se svými kravami, ty podivuhodný! Milý! ačkoli ti to může připadat těžké. Neboť jsou to tví nejteplejší přátelé a mistři!" –

„– S výjimkou jednoho, který je mi ještě dražší," odpověděl dobrovolný žebrák. „Ty sám jsi dobrý a lepší ještě než kráva, ó Zarathustro!"

„Pryč, pryč od tebe! ty mrzký pochlebníku!" zvolal Zarathustra s rozmrzelostí, „co mě kazíš takovou chválou a lichotivým medem?"

„Pryč, pryč ode mne!" vykřikl ještě jednou a zamával holí po nežném žebrákovi: ten však hbitě utekl.

Stín

Sotva však dobrovolný žebrák odběhl a Zarathustra opět zůstal sám se sebou, zaslechl za sebou nový hlas: ten volal: „Stůj! Zarathustro! Jen počkej! Jsem to přec já, ó Zarathustro, já, tvůj stín!“ Ale Zarathustra nečekal, neboť ho přepadla náhlá nevole nad tolikerým nájezdem a tlačenicí v jeho horách. „Kam se poděla má samota?“ promluvil.

„Je mi toho vskutku už mnoho; toto pohoří se hemží, má říše už není z *tohoto* světa, potřebuji nové hory.

Můj stín mě volá? Co mi záleží na mém stínu! Ať si za mnou běží! Já – já mu uteču.“ –

Takto promluvil Zarathustra ke svému srdci a utekl. Ale ten, kdo byl za ním, běžel za ním: takže vzápětí byli tři běžící jeden za druhým, totiž vpředu dobrovolný žebrák, pak Zarathustra a jako třetí a poslední jeho stín. Nedlouho tak běželi, než Zarathustra opět přišel k rozumu nad svou pošetilostí a jedním rázem ze sebe setřásl veškerou nevoli i omrzelost.

„Jakže!“ promluvil, „nedějí se snad odjakživa směšné věci u nás, starých poustevníků a světců?

Vskutku, má pošetilost vyrostla vysoko v horách! Teď slyším za sebou klapat šest starých bláznovských nohou!

Smí se však Zarathustra bát stínu? A nakonec se mi zdá, že má delší nohy než já.“

Takto promluvil Zarathustra, smál se očima i útrobami, zastavil se a rychle se otočil – a hle, málem při tom shodil k zemi svého pronásledovatele a stín: tak hustě mu šlapal na paty a tak slabý byl. Když si

ho totiž zkoumavě prohlížel, lekl se jako před náhlým strašidlem: tak hubeně, nasedle, vyhloubeně a zestárle vypadal tento pronásledovatel.

„Kdo jsi?“ ptal se Zarathustra prudce, „co tu děláš? A proč se nazýváš mým stínem? Nelíbíš se mi.“

„Odpusť mi,“ odpověděl stín, „že jsem to já; a nelíbím-li se ti, nuže, ó Zarathustro! v tom tě chválím a chválím tvůj dobrý vkus.

Jsem poutník, který už mnoho šel za tvými patami: stále na cestě, ale bez cíle, také bez domova: takže věru mi do věčného Žida chybí jen málo, leda to, že nejsem věčný ani Žid.

Jakže? Mám být věčně na cestě? Každým větrem víván, nestálý, hnán dál? Ó země, byla jsi mi příliš kulatá!

Na každém povrchu jsem už seděl, jako znavený prach jsem usínal na zrcadlech a okenních tabulích: vše ze mne bere, nic nedává, hubnu – skoro se podobám stínu.

Za tebou však, ó Zarathustro, jsem letěl a táhl nejdéle, a i když jsem se před tebou skrýval, byl jsem přec tvým nejlepším stínem: kdekoli jsi usedl, tam jsem usedl i já.

S tebou jsem obešel ty nejvzdálenější, nejchladnější světy, podobný strašidlu, které dobrovolně běží přes zimní střechy a sníh.

S tebou jsem se dral do každé zakázané, nejhorší, nejvzdálenější věci: a je-li na mně vůbec něco ctností, pak to, že jsem neměl strach před žádným zákazem.

S tebou jsem rozbil, co mé srdce kdy ctilo, všechny hraniční kameny a modly jsem převrhl, nejnebezpečnějším přáním jsem běžel vstříc – vskutku, přes každý zločin jsem jednou přešel.

S tebou jsem odnaučil víře ve slova a hodnoty a velká jména. Když se ďábel převléká z kůže, nepadá při tom i jeho jméno? To je totiž také kůží. Ďábel sám je snad – kůží.

‚Nic není pravda, vše je dovoleno‘: tak jsem si říkal. Do nejchladnějších vod jsem se vrhal, hlavou a srdcem. Ach, jak často jsem tam stál nahý jako červený rak!

Ach, kam se mi podělo všechno dobré a všechen stud a všechna víra v dobré! Ach, kam se podělo ono prolhané panictví, které jsem kdysi měl, panictví dobrých a jejich vznešených lží!

Příliš často, vskutku, šel jsem pravdě těsně v patách: tu mi vrazila do čela. Někdy jsem myslil, že lžu, a hle! teprve tu jsem potkal – pravdu.

Příliš mnoho se mi vyjasnilo: teď už se mě to netýká. Nic už nežije, co bych miloval – jak bych ještě mohl milovat sebe sama?

‚Žít, jak mám chuť, nebo vůbec nežít': tak to chci, tak to chce i nejsvětější. Ale, běda! jakou *já* ještě – mám chuť?

Mám já – ještě nějaký cíl? Nějaký přístav, k němuž *má* plachta míří?

Dobrý vítr? Ach, jen kdo *ví*, *kam* pluje, ví také, který vítr je dobrý a jeho popruhový.

Co mi ještě zůstalo? Srdce znavené a drzé; nestálá vůle; třepotavá křídla; zlámaná páteř.

Toto hledání *mého* domova: ó Zarathustro, dobře víš, toto hledání bylo *mým* trestem, požírá mě.

‚Kde je – *můj* domov?' Po tom se ptám a hledám a hledal jsem, to jsem nenalezl. Ó věčné všude, ó věčné nikde, ó věčné – nadarmo!"

Takto promluvil stín, a Zarathustrova tvář se při jeho slovech protahovala. „Jsi můj stín!" řekl konečně se smutkem.

„Tvé nebezpečí není malé, ty svobodný duchu a poutníku! Měl jsi zlý den: dej pozor, aby ti nepřišel ještě horší večer!

Takovým nestálým, jako jsi ty, nakonec i vězení připadá blažené. Viděl jsi někdy, jak spí dopadený zločinec? Spí klidně, těší se své nové jistotě.

Chraň se, aby tě nakonec nezajala nějaká úzká víra, nějaký tvrdý, přísný blud! Tebe totiž svádí a pokouší nyní vše, co je úzké a pevné.

Ztratil jsi cíl: běda, jak chceš tuto ztrátu odžertovat a přebolet? Tím – jsi ztratil i cestu!

Ty ubohý potuloch, blouznivče, znavený motýle! chceš mít tento večer odpočinek a domov? Jdi tedy nahoru k mé jeskyni!

Tam vede cesta k mé jeskyni. A teď chci rychle zase od tebe utéct. Už leží na mně cosi jako stín.

Chci běžet sám, aby se opět stalo kolem mne jasno. K tomu musím ještě dlouho vesele být na nohou. Večer se však u mne – bude tančit!“ –

Takto promluvil Zarathustra.

V poledne

– A Zarathustra běžel a běžel a nenašel už nikoho a byl sám a stále znovu nalézal sebe a vychutnával a usrkával svou samotu a myslil na dobré věci – celé hodiny. Kolem hodiny polední však, když slunce stálo přímo nad Zarathustrovou hlavou, přišel ke starému, křivému, suknatému stromu, který byl kolem dokola objat bohatou láskou vinného keře a sám sobě skryt: na něm visely žluté hrozny v hojnosti vstříc poutníku. Tu zatoužil uhasit malou žízeň a utrhnout si hrozen; když však již natáhl paži, zatoužil ještě víc po něčem jiném: totiž ulehnout vedle stromu, v hodině dokonalého poledne, a spát.

To Zarathustra učinil; a sotva ulehl na zem, v tichu a skrytu pestré trávy, zapomněl i na svou malou žízeň a usnul. Neboť, jak praví přísloví Zarathustrovo: Jedno je nutnější než druhé. Jen jeho oči zůstaly otevřené – ty se totiž nenasytily, hledíce na strom a lásku vinného keře a chválíce je. Při usínání však promluvil Zarathustra ke svému srdci takto:

Tiše! Tiše! Nestal se právě svět dokonalým? Co se mi to děje?

Jako kdyby půvabný větřík, neviděn, tančil po hladkém moři, lehce, pírkově lehce: tak – tančí po mně spánek.

Oko mi nezavírá, duši mi nechává bdělou. Lehký je, věru! pírkově lehký.

Přemlouvá mě, nevím jak? Dotýká se mě zevnitř lichotivou rukou, nutí mě. Ano, nutí mě, aby se má duše roztáhla –

– jak dlouhá a znavená se mi stává, má podivuhodná duše! Nepřišel jí snad právě v poledne večer sedmého dne? Nekráčela snad už příliš

dlouho blaženě mezi dobrými a zralými věcmi?

Protahuje se dlouze, dlouze – déle! Leží tiše, má podivuhodná duše. Příliš mnoho dobrého už okusila, tato zlatá tklivost ji tlačí, kroutí ústa.

– Jako loď, která vplula do své nejtišší zátoky – teď se opírá o zem, znavena dlouhých cest a nejistých moří. Není snad země věrnější?

Jak se taková loď k zemi přikládá, přitiskne – stačí, aby ze země k ní pavouk natáhl své vlákno. Žádných pevnějších lan tu není třeba.

Jako taková znavená loď v nejtišší zátoce: tak odpočívám i já ted blízko země, věrně, důvěřivě, čekaje, nejtišší mi vlákny k ní poután.

Ó štěstí! Ó štěstí! Chceš snad zpívat, ó má duše? Ležíš v trávě. Ale toť je tajná slavnostní hodina, kdy žádný pastýř nefouká na flétnu.

Měj úctu! Horké poledne spí na lánech. Nezpívej! Tiše! Svět je dokonalý.

Nezpívej, ty travní stvoření, ó má duše! Ani nezašeptej! Pohleď přec – tiše! starý poledne spí, pohybuje ústy: nepije snad právě kapku štěstí –

– starou hnědou kapku zlatého štěstí, zlatého vína? Mihne se po něm, jeho štěstí se směje. Tak – se směje bůh. Tiše! –

– „Ke štěstí, jak málo stačí už ke štěstí!“ Tak jsem kdysi mluvil a zdál jsem se sám sobě moudrý. Ale bylo to rouhání: *to* jsem se ted naučil. Moudří blázni mluví lépe.

Právě to nejmenší, to nejtišší, nejlehčí, zašustění ještěrky, dech, mihnutí, mžik oka – *málo* dělá povahu *nejlepšího* štěstí. Tiše!

– Co se mi to stalo: Slyš! Odletěl snad čas? Nepadám? Nepadl jsem – slyš! do studny věčnosti?

– Co se mi to děje? Tiše! Píchá mě – ach – do srdce! Do srdce! Ó rozlom se, rozlom se, srdce, po takovém štěstí, po takovém píchnutí!

– Jakže? Nestal se svět právě dokonalým? Kulatý a zralý? Ó, ten zlatý kulatý kruh – kam asi letí? Běžím za ním! Mžik!

Tiše – – (a zde se Zarathustra protáhl a ucítil, že spí.) –

Vstávej! promluvil k sobě samému, ty spáči! Ty poledňáku spící! Nuže, vzhůru, vy staré nohy! Je čas a nejvyšší čas, pěkný kus cesty vám ještě zbývá –

Teď jste se vyspaly, jak dlouho jen? Celou půl věčnosti! Nuže, vzhůru teď, mé staré srdce! Jak dlouho se ještě smíš po takovém spánku – probouzet?

(Ale tu usnul již znovu, a jeho duše proti němu promlouvala a bránila se a ulehla znovu) – „Nech mě přec! Tiše! Nestal se právě svět dokonalým? Ó, ten zlatý kulatý míč!“ –

„Vstávej,“ řekl Zarathustra, „ty malá zlodějko, ty denní zahalečko! Jakže? Pořád se jen protahovat, zívat, vzdychat, padat do hlubokých studní?

Kdo pak jsi! Ó má duše!“ (a tu se lekl, neboť mu z nebe spadl na tvář sluneční paprsek.)

„Ó nebe nade mnou,“ pravil s povzdechem a vzpřímeně se posadil, „ty mi hledíš do očí? Naslouchás mé podivuhodné duši?

Kdy vypiješ tuto kapku rosy, která padla na všechny věci pozemské – kdy vypiješ tuto podivuhodnou duši –

– kdy, studno věčnosti! ty veselá hrozivá polední propasti! kdy vypiješ mou duši zpět do sebe?“

Takto promluvil Zarathustra a zvedl se ze svého lože u stromu jako z cizí opojenosti: a hle, slunce stálo stále ještě přímo nad jeho hlavou. Někdo by z toho však mohl právem vyvodit, že Zarathustra tenkrát nespal dlouho.

Pozdravení

Bylo již pozdní odpoledne, když se Zarathustra po dlouhém marném hledání a potulování konečně vrátil ke své jeskyni. Když však stál proti ní, ne dál než na dvacet kroků, stalo se to, co teď čekal nejméně: znovu zaslechl veliký *křik tísně*. A, podivné! tentokrát přicházel z jeho vlastní jeskyně. Byl to však dlouhý, mnohotvárný, zvláštní křik, a Zarathustra zřetelně rozpoznal, že se skládá z mnoha hlasů: ačkoli zdálky slyšen zněl jakoby z úst jediných.

Tu Zarathustra skočil ke své jeskyni, a hle! jaké divadlo ho čekalo po tom poslechu! Neboť tam seděli všichni pohromadě, ti, kolem nichž toho dne prošel: král po pravici a král po levici, starý kouzelník, papež, dobrovolný žebrák, stín, svědomitý v duchu, smutný věštec a osel; nejošklivější člověk si však nasadil korunu a opásal se dvěma purpurovými pásy – neboť miloval, jako všichni ošklivý, se přestrojovat a dělat ze sebe krásného. Uprostřed této zarmoucené společnosti stál Zarathustrův orel, zježený a neklidný, neboť měl odpovídat na mnoho, na co jeho pýcha neměla odpovědi; moudrý had se mu však vinul kolem krku.

Toto vše Zarathustra pozoroval s velkým údivem; pak zkoumal každého jednotlivě ze svých hostů s vlídnou zvědavostí, četl jejich duše a znovu se divil. Mezitím se shromáždění zvedli ze svých sedadel a čekali s úctou, až Zarathustra promluví. Zarathustra tedy promluvil takto:

„Vy zoufalci! Vy podivuhodní! Slyšel jsem tedy *váš* křik tísně? A ted vím také, kde hledat toho, koho jsem dnes marně hledal: vyššího člo-

věka –:

– v mé vlastní jeskyni sedí on, vyšší člověk! Ale co se divím! Nenalákal jsem si ho sem sám medovou obětí a úskočnými vábícími voláními svého štěstí?

Ale zdá se mi, že se špatně hodíte jeden k druhému, že si jeden druhému děláte srdce nevraživé, vy křiklouni tísně, když zde sedíte pohromadě? Musí nejprve přijít někdo,

– někdo, kdo vás opět rozesměje, dobrý veselý komediant, tanečník a vítr a divoch, nějaký starý blázen – co se vám zdá?

Odpusťte mi, zoufalci, že před vámi mluvím tak malými slovy, nehodnými, věru!, takových hostů! Ale neuhodnete, *co* mi srdce dělá rozpustilým –

– vy sami to děláte a váš pohled, odpusťte mi to! Každý je totiž statečnější, kdo pohlédne na zoufalce. Zoufalci domlouvat – na to si každý připadá dost silný.

Mně samému jste tuto sílu dali – dobrý dar, mí vznešení hosté! Pořádný dar hosta! Nuže, nehněvejte se tedy, že vám také něco ze svého nabízím.

Toto zde je má říše a mé panství: ale co je mé, pro tento večer a tuto noc buď to vaše. Má zvířata ať vám slouží: má jeskyně ať je vaším odpočinkem!

U mne, v domě i v jeskyni, nikdo nemá zoufat, ve svém revíru chráním každého před jeho divokými zvířaty. A to je to první, co vám nabízím: Jistotu!

To druhé je však: můj malíček. A máte-li *ten*, vezměte si už celou ruku, nuže! a k tomu srdce! Vítejte zde, vítejte, mí přátelé hosté!“

Takto promluvil Zarathustra a smál se z lásky a zlomyslnosti. Po tomto pozdravení se jeho hosté opět uklonili a mlčeli uctivě; král po pravici mu však jejich jménem odpověděl.

„Podle toho, ó Zarathustro, jak jsi nám podal ruku a pozdravení, poznáváme tebe jako Zarathustru. Snížil ses před námi; málem jsi

ublížil naší úctě –:

– kdo však dovedl jako ty se snížit s takovou pýchou? *To* nás zdvihá, je to občerstvením našim očím i srdcím.

Jen pro tento pohled bychom rádi vystoupili na vyšší hory, než je tato hora. Jako diváci jsme totiž přišli, chtěli jsme vidět, co kalným očím dává jas.

A hle, už je po všem našem křiku tísně. Už je nám mysl i srdce otevřeno a je u vytržení. Málo chybí: a naše odvaha se stane rozpustilou.

Nic, ó Zarathustro, neroste na zemi radostnějšího než vysoká silná vůle: ta je její nejkrásnější úrodou. Celá krajina se občerstvuje u jednoho takového stromu.

K pínii přirovnávám toho, kdo roste jako ty, ó Zarathustro: vysoký, mlčící, tvrdý, osamělý, z nejlepšího, nejohebnějšího dřeva, nádherný –

– nakonec však sahající silnými zelenými větvemi po *svém* panství, kladoucí silné otázky větrům a nečasům i čemukoli, co je ve výškách doma,

– silněji odpovídající, přikazující, vítězný: ó, kdo by neměl, chce-li spatřit takové úrody, vystoupit na vysoké hory?

Z tvého stromu zde, ó Zarathustro, se občerstvuje i zasmušilý, nezdařený, nad tvým pohledem se stává i nestálý jistým a jeho srdce se uzdravuje.

A vskutku, k tvé hoře a tvému stromu se dnes obracejí mnohé oči; velká tužba se rozběhla a mnozí se naučili ptát: kdo je Zarathustra?

A komukoli jsi někdy nakapal do ucha svou píseň a svůj med: všichni skrytí, poustevníci, poustevníci ve dvou najednou promluvili k svému srdci:

‚Žije ještě Zarathustra? Nemá už smysl žít, všechno je jedno, všechno je nadarmo: anebo – musíme žít se Zarathustrou!'

‚Proč nepřichází, kdo se tak dlouho ohlašoval?' tak se mnozí ptají; ‚pohltila ho samota? Nebo bychom snad měli přijít my k němu?'

Teď se děje, že se sama samota rozpadává a láme jako hrob, který se láme a nemůže už držet své mrtvé. Všude je vidět vzkříšené.

Teď stoupají a stoupají vlny kolem tvé hory, ó Zarathustro. A jakkoli je tvá výše vysoká, mnozí musí nahoru k tobě; tvůj člun nemá už dlouho sedět na suchu.

A že jsme my zoufalci nyní přišli do tvé jeskyně a už nezoufáme: je to jen znamení a předpověď, že lepší jsou k tobě na cestě –

– neboť on sám je k tobě na cestě, poslední zbytek Boha mezi lidmi, totiž: všichni lidé velké tužby, velkého hnusu, velké omrzelosti,

– všichni, kdo nechtějí žít, pokud se opět nenaučí *doufat* – pokud se nenaučí od tebe, ó Zarathustro, *velkou* naději!“

Takto promluvil král po pravici a uchopil Zarathustrovu ruku, aby ji políbil; ale Zarathustra se bránil jeho uctívání a lekl se a ustoupil, mlčky a náhle, jako by prchal do dalekých dálav. Po malé chvíli však už byl opět u svých hostů, pohlížel na ně jasnýma, zkoumavýma očima a promluvil:

„Mí hosté, vy vyšší lidé, chci s vámi mluvit po německu a zřetelně. Ne na *vás* jsem čekal zde v těchto horách.

(‚Po německu a zřetelně? Milý Bože, slituj se!’ řekl zde král po levici stranou; ‚je znát, že tento mudrc z Východu nezná milé Němce!

Ale on myslí „po německu a drsně“ – nuže! To není dnes ještě ten nejhorší vkus!’)

‚Můžete věru všichni dohromady být vyšší lidé,’ pokračoval Zarathustra: ‚ale pro mne – nejste dost vysocí a silní.

Pro mne, to znamená: pro to neúprosné, co ve mně mlčí, ale ne vždy bude mlčet. A patříte-li ke mně, pak přec ne jako má pravá paže.

Neboť kdo stojí sám na nemocných a jemných nohou jako vy, ten chce především, ať to ví, nebo si to zakrývá: aby byl *šetřen*.

Své paže a své nohy však nešetřím, nešetřím své válečníky: jak byste se mohli hodit k *mé* válce?

S vámi bych si zkazil ještě každé vítězství. A leckdo z vás by se už zhroutil, kdyby jen zaslechl hlasitý zvuk mých bubnů.

Také mi nejste dost krásní a urozeně rození. Potřebuji čistá hladká zrcadla pro svá učení; na vašem povrchu se mi ještě kroutí má vlastní podoba.

Vaše ramena tlačí leckteré břemeno, leckterá vzpomínka; leckterý zlý trpaslík dřepí ve vašich koutech. Je ve vás ukrytá i lůza.

A i když jste vysocí a vyššího druhu: mnohé na vás je křivé a znetvořené. Není kováře na světě, který by vás pro mne otesal rovně.

Jste jen mosty: ať po vás přejdou vyšší! Znamenáte stupně: proto se nehněvejte na toho, kdo přes vás kráčí vzhůru do *své* výšky!

Z vašeho semene mi snad také jednou vzejde pravý syn a dokonalý dědic: ale to je ještě daleko. Vy sami nejste ti, komu patří mé dědictví a mé jméno.

Ne na vás čekám zde v těchto horách, ne s vámi smím naposledy sestoupit. Jako znamení jste mi přišli jen, že vyšší jsou už ke mně na cestě –

– *ne* lidé velké tužby, velkého hnusu, velké omrzelosti a to, co jste nazvali zbytkem Boha.

– Ne! Ne! Třikrát ne! Na *jiné* čekám zde v těchto horách a bez nich nechci odtud zdvihnout nohu,

– na vyšší, silnější, vítěznější, veselejší, takové, kteří jsou pravoúhle vystavěni na těle i duši: *smějící se lvi* musí přijít!

Ó, mí hostinní přátelé, vy podivuhodní – neslyšeli jste ještě nic o mých dětech? A že jsou ke mně na cestě?

Mluvte mi přec o mých zahradách, o mých blažených ostrovech, o mém novém krásném druhu – proč mi o tom nemluvíte?

Tento dar hosta si od vaší lásky vyprošuji, abyste mi mluvili o mých dětech. V tom jsem bohat, pro to jsem zchudl: co jsem nedal,

– co bych nedal, abych měl jedno: *tyto* děti, *tuto* živou školku, *tyto* stromy života mé vůle a mé nejvyšší naděje!“

Takto promluvil Zarathustra a náhle se ve své řeči zarazil: neboť ho přepadla jeho tužba, a zavřel oči i ústa před pohnutím svého srdce. A také všichni jeho hosté mlčeli a stáli tiše a užasle: jen starý věštec dával znamení rukama a posuňky.

Večeře

Na tomto místě totiž přerušil věštec pozdravení Zarathustry a jeho hostí: tlačil se dopředu jako ten, kdo nemá času nazbyt, uchopil Zarathustrovu ruku a zvolal: „Ale Zarathustro!

Jedno je nutnější než druhé, tak sám mluvíš: nuže, *mně* je teď jedno nutnější nežli vše ostatní.

Slovo v pravý čas: nepozval jsi mě k *jídlu*? A jsou tu mnozí, kteří ušli dlouhé cesty. Nechceš nás přec odbýt řečmi?

A také jste všichni myslili až příliš na umrznutí, utopení, udušení a jiné tělesné tísně: nikdo však nepomyslil na *mou* tíseň, totiž na hlad –“

(Takto promluvil věštec; když však Zarathustrova zvířata ta slova slyšela, utekla hrůzou pryč. Neboť viděla, že cokoli během dne přinesla domů, nebude stačit, aby to jen onoho jediného věštce zasytilo.)

„Včetně žízně,“ pokračoval věštec. „A ačkoli zde slyším cákat vodu, jako řeči moudrosti, totiž hojně a neúnavně: já – chci *víno*!

Ne každý je jako Zarathustra rozený piják vody. Voda se také nehodí pro znavené a zvadlé: *nám* přísluší víno – *to* teprve dává náhlé uzdravení a chvíli natruc zdraví!“

Při této příležitosti, kdy věštec zatoužil po vínu, se stalo, že se také král po levici, mlčenlivý, konečně dostal ke slovu. „O víno,“ pravil, „jsme se postarali *my*, já i s mým bratrem, králem po pravici: máme vína dost – celého osla naloženého. Takže chybí jen chléb.“

„Chléb?“ odpověděl Zarathustra a smál se při tom. „Právě chléb poustevníci nemívají. Ale člověk nežije z chleba samotného, nýbrž

i z masa dobrých jehňat, kterých mám dvě:

– ta se mají rychle zabít a kořenitě, s šalvějí, připravit: tak to mám rád. A ani na kořínkách a plodech není nouze, dost dobrých i pro mlsouny a labužníky; a ani na oříščích a jiných hádankách k louskání.

Tak si uděláme vzápětí dobrou hostinu. Kdo však chce se mnou jíst, musí také přiložit ruku k dílu, i králové. U Zarathustry totiž smí i král být kuchařem."

Tímto návrhem bylo všem promluveno od srdce: jen dobrovolný žebrák se bránil masu a vínu a kořenění.

„Jen poslouchejte toho labužníka Zarathustru!" řekl žertovně: „jde se za tím do jeskyní a vysokých hor, aby se dělaly takové hostiny?

Teď ovšem rozumím, co nás kdysi učil: ‚Pochvála budiž malé chudobě!' A proč chce odstranit žebráky."

„Buď dobré mysli," odpověděl mu Zarathustra, „jak jsem já. Zůstaň u svého zvyku, znamenitý, drť svá zrna, pij svou vodu, chval svou kuchyni: jen když tě dělá veselým!

Jsem zákonem jen pro své, nejsem zákonem pro všechny. Kdo však ke mně patří, ten musí mít silné kosti i lehké nohy –

– veselý k válkám i slavnostem, žádný zasmušilec, žádný snílek Honza, připravený k nejtěžšímu jako k své slavnosti, zdravý a celý.

Nejlepší patří mým a mně; a nedá-li nám to někdo, bereme si to – nejlepší pokrm, nejčistší nebe, nejsilnější myšlenky, nejkrásnější ženy!" –

Takto promluvil Zarathustra; král po pravici však odpověděl: „Zvláštní! Slyšel někdy někdo takové moudré věci z úst mudrce?

A vskutku, to je na mudrci nejzvláštnější, když je k tomu ještě ke všemu i chytrý a není osel."

Takto promluvil král po pravici a divil se; osel však k jeho řeči se zlou vůlí dodal: I-A. A toto byl začátek oné dlouhé hostiny, která se v knihách dějin nazývá „večeře". Při ní se však o ničem jiném nemluvilo než *o vyšším člověku*.

O vyšším člověku

1.

Když jsem poprvé přišel k lidem, dopustil jsem se pošetilosti poustevnické, veliké pošetilosti: postavil jsem se na tržiště.

A když jsem mluvil ke všem, nemluvil jsem k nikomu. Večer však byli mými druhy provazochodci a mrtvoly; a já sám jsem byl téměř mrtvolou.

S novým jitrem mi však přišla nová pravda: tu jsem se naučil mluvit: „Co je mi do tržiště a lůzy a lůzovního povyku a dlouhých uší lůzy!“

Vy vyšší lidé, *tomu* se učte ode mne: na tržišti nikdo nevěří ve vyšší lidi. A chcete-li tam promlouvat, nuže! Ale lůza mžourá: ‚my jsme všichni rovni.’

‚Vy vyšší lidé – tak mžourá lůza – není žádných vyšších lidí, jsme všichni rovni, člověk je člověk, před Bohem – jsme všichni rovni!’

Před Bohem! – Ale ten Bůh teď zemřel. Před lůzou však si nechceme být rovni. Vy vyšší lidé, odejděte z tržiště!

2.

Před Bohem! – Ale ten Bůh teď zemřel! Vy vyšší lidé, tento Bůh byl vaše největší nebezpečí.

Teprve co leží v hrobě, jste vy zase vstali z mrtvých. Teprve teď přichází veliké poledne, teprve teď se vyšší člověk stává – pánem!

Pochopili jste to slovo, ó bratři moji? Jste polekáni: točí se vám hlava? Zeje vám zde propast? Štěká na vás pekelný pes?

Nuže! Vzhůru! Vy vyšší lidé! Teprve teď se chystá rodit hora lidské budoucnosti. Bůh zemřel: nyní chceme *my* – aby nadčlověk žil.

3.

Nejstarostlivější se dnes ptají: ‚jak zachovat člověka?' Zarathustra se však ptá jako jediný a první: ‚jak bude člověk *překonán*?'

Nadčlověk mi leží na srdci, *ten* je mé první a jediné – a *nikoli* člověk: ne bližní, ne nejchudší, ne nejtrpčí, ne nejlepší –

Ó bratři moji, co mohu na člověku milovat, je, že je přechodem a sestupem. A i na vás je mnoho, co mě dává milovat a doufat.

Že jste pohrdali, vy vyšší lidé, to mě dává doufat. Neboť velcí pohrdači jsou velcí ctitelé.

Že jste zoufali, na tom je mnoho ke cti. Neboť jste se nenaučili, jak se máte vzdát, nenaučili jste se malým chytrostem.

Dnes totiž se stali malí lidé pány: ti všichni káží poddajnost a skromnost a chytrost a píli a ohled a dlouhé a-tak-dále malých ctností.

Co je ženského druhu, co je sluhovského druhu, a zejména lůzovitá směska: *to* se chce teď stát pánem veškerého lidského osudu – ó hnuse! hnuse! hnuse!

To se ptá a ptá a neunaví se: ‚Jak se zachová člověk, nejlépe, nejdéle, nejpříjemněji?' Tím – jsou pány Dneška.

Tyto pány Dneška mi překonejte, ó bratři moji – tyto malé lidi: *ti* jsou pro nadčlověka největším nebezpečím!

Překonejte mi, vy vyšší lidé, malé ctnosti, malé chytrosti, pískově zrníčkové ohledy, mravenčí hemžení, bídné zalíbení, ‚štěstí většiny' –!

A raději zoufejte, než abyste se vzdali. A vskutku, miluji vás za to, že dnes neumíte žít, vy vyšší lidé! Neboť tak žijete *vy* – nejlépe!

4.

Máte odvahu, ó bratři moji? Máte srdce? *Ne* odvahu před svědky, nýbrž odvahu poustevnickou a orlí, na niž ani žádný Bůh už nehledí?

Studené duše, mezky, slepce, opilce nenazývám srdnatými. Srdce má ten, kdo zná strach, ale strach *si podmaňuje*, kdo propast vidí, ale s *pýchou*.

Kdo propast vidí, ale s očima orla, kdo orlími drápy propast *uchopí*: ten má odvahu. –

5.

‚Člověk je zlý' – tak mi říkali k útěše všichni nejmoudřejší. Ach, kéž je to dnes ještě pravda! Neboť zlo je nejlepší síla člověka.

‚Člověk musí být lepší i horší' – tak učím *já*. Nejhorší je zapotřebí k tomu nejlepšímu nadčlověka.

Mohlo být dobré pro onoho kazatele malých lidí, že trpěl a nesl hříchy člověka. Já se však raduji z velkého hříchu jakožto ze své velké *útěchy*. –

Toto však není řečeno pro dlouhé uši. Žádné slovo nepatří také do každých úst. Jsou to jemné dalekosáhlé věci: po těch ať nesahají ovčí kopýtka!

6.

Vy vyšší lidé, myslíte si, že jsem zde proto, abych napravoval, co jste pokazili?

Nebo že bych vám napříště ustlal vám trpícím pohodlněji? Nebo vám nestálým, zbloudilým, zalezlým ukázal nové lehčí pěšinky?

Ne! Ne! Třikrát ne! Více a více, lépe a lépe vašeho druhu ať zahyne – neboť vám má být stále hůře a tvrději. Jedině tak –

– jedině tak roste člověk do *té* výše, kde ho blesk zasahuje a láme: dost vysoko pro blesk!

Na málo, na dlouho, na dalekou dálavu směřuje má mysl a má touha: co by mi byl váš malý, mnohý, krátký bědný stav!

Ještě dost netrpíte pro mne! Neboť trpíte sebou, ještě jste netrpěli *člověkem*. Lhali byste, kdybyste říkali jinak! Všichni netrpíte tím, čím jsem trpěl já. –

7.

Nestačí mi, že blesk už nedělá škody. Nechci ho svádět stranou: on se má naučit pro *mne* – pracovat. –

Má moudrost se už dlouho hromadí jako oblak, stává se tišší a temnější. Tak činí každá moudrost, která má *jednou* porodit blesky. –

Těmto lidem Dneška nechci být *světlem*, nemám se zvát světlem. *Je* – chci oslepit: blesk mé moudrosti! Vyraz jim oči!

8.

Nechtějte nic nad své možnosti: je zlá nepravost u těch, kdo chtějí nad své možnosti.

Zvláště když chtějí velké věci! Neboť vzbuzují nedůvěru vůči velkým věcem, tito jemní padělatelé a herci –

– až jsou nakonec faleční před sebou samými, šilhavě hledící, přetřená červotočivost, přikrytá silnými slovy, prohlašovanými ctnostmi, lesklými falešnými díly.

Buďte zde dobře opatrní, vy vyšší lidé! Nic mi dnes nestojí za dražší a vzácnější než poctivost.

Není toto Dnes vlastnictvím lůzy? Lůza však neví, co je velké, co je malé, co je přímé a poctivé: ta je nevinně křivá, ta vždycky lže.

9.

Mějte dnes dobrou nedůvěru, vy vyšší lidé, vy srdnatí! Vy upřímní! A držte své důvody v tajnosti! Neboť toto Dnes je lůzy.

Co se lůza kdysi naučila věřit bez důvodů, kdo by jí to mohl *vyvrátit* důvody?

A na tržišti se přesvědčuje gesty. Ale důvody dělají lůzu nedůvěřivou.

A dostala-li se tam někdy pravda k vítězství, pak se s dobrou nedůvěrou ptejte: ‚jaký silný omyl za ni bojoval?'

Mějte se také na pozoru před učenci! Ti vás nenávidí, neboť jsou neplodní! Mají studené vyschlé oči, před nimi leží každý pták vyškubán z peří.

Takoví se holedbají tím, že nelžou: ale nemohoucnost ke lži není ještě ani zdaleka láska k pravdě. Mějte se na pozoru!

Svoboda od horečky není ještě zdaleka poznání! Vychladlým duchům nevěřím. Kdo neumí lhát, neví, co je pravda.

10.

Chcete-li vysoko, používejte vlastní nohy! Nenechte se *nést* vzhůru, nesedejte si na cizí hřbety a hlavy!

Ale ty jsi vsedl na koně? Jedeš teď hbitě vzhůru ke svému cíli? Nuže, příteli! Ale tvá chromá noha sedí také na koni!

Když jsi u svého cíle, když seskočíš ze svého koně: právě na své *výši*, ty vyšší člověče – klopýtneš!

11.

Vy tvůrci, vy vyšší lidé! Těhotní jsme vždy jen svým vlastním dítětem.

Nenechte si nic namluvit, nic vemluvit! Kdo pak je *váš* bližní? A jednáte-li i ‚pro bližního' – netvoříte přec pro něho!

Odnaučte mi, prosím, to ‚pro', vy tvůrci: právě vaše ctnost chce, abyste nedělali žádnou věc s ‚pro' a ‚kvůli' a ‚protože'. Proti těmto falešným malým slovům si máte zalepit ucho.

To ‚pro bližního' je ctnost jen malých lidí: tam se říká ‚rovný s rovným' a ‚ruka ruku myje' – ti nemají právo ani sílu k *vaší* sobeckosti!

Ve vaší sobeckosti, vy tvůrci, je obezřelost a prozřetelnost těhotných! Co nikdo ještě neviděl očima, plod: ten chrání a šetří a živí všechna vaše láska.

Kde je všechna vaše láska, u vašeho dítěte, tam je také všechna vaše ctnost! Vaše dílo, vaše vůle je *váš* ‚bližní': nenechte si vemluvit žádné falešné hodnoty!

12.

Vy tvůrci, vy vyšší lidé! Kdo musí rodit, je nemocný; kdo však porodil, je nečistý.

Ptejte se žen: nerodí se proto, že to působí potěšení. Bolest nutí slepice i básníky kdákat.

Vy tvůrci, na vás je mnoho nečistého. To proto, že jste museli být matkami.

Nové dítě: ó, kolik nové špíny přišlo také na svět! Jděte stranou! A kdo porodil, má svou duši čistě umýt!

13.

Nebuďte ctnostní nad své síly! A nechtějte od sebe nic proti pravděpodobnosti!

Jděte ve stopách, kde už vašich otců ctnost dychtila! Jak byste chtěli vysoko stoupat, kdyby s vámi nestoupala vůle vašich otců?

Kdo však chce být prvním, dávej pozor, aby se také nestal posledním! A kde jsou nectnosti vašich otců, tam nemáte chtít znamenat svaté!

Ten, jehož otcové se bavili se ženami a silnými víny a divokými kanci: co by to bylo, kdyby ten od sebe chtěl cudnost?

Pošetilost by to byla! Mnoho mi věru připadá u takového, je-li mužem jedné nebo dvou nebo tří žen.

A zakládal-li by kláštery a napsal nad dveře: ‚cesta ke světci,' – přec bych pravil: nač! je to nová pošetilost!

Založil si sám káznici a útulek na útěk: dobré poslání! Ale já tomu nevěřím.

V samotě vyroste, co kdo do ní přinese, i vnitřní dobytek. Z toho důvodu se mnohým samota nedoporučuje.

Bylo kdy na zemi něco špinavějšího než pouštní svatí? *Kolem těch* nebyl rozpoutaný jen ďábel – nýbrž také svině.

14.

Plaše, zahanbeně, neobratně, podobni tygru, jemuž se nezdařil skok: tak jsem vás, vy vyšší lidé, často viděl plížit se stranou. *Vrh* se vám nezdařil.

Ale, vy hráči v kostky, co na tom záleží! Nenaučili jste se hrát a tropit si šprýmy, jak se hrát a šprýmy tropit má! Nesedíme snad všichni stále u velkého stolu šprýmů a hry?

A nezdařilo-li se vám velké, jste tím sami – nezdařilci? A nezdařili-li jste se sami, nezdařil se tím – člověk? Nezdařil-li se však člověk: nuže! vzhůru!

15.

Čím vyšší druh, tím vzácněji se věc podaří. Vy vyšší lidé zde, nejste snad všichni – nezdařilí?

Buďte dobré mysli, co na tom záleží! Co všechno je ještě možné! Naučte se sami nad sebou smát, jak se smát má!

Co divu, že jste se nezdařili a napůl zdařili, vy napůl rozlomení! Netlačí a nestrká se ve vás – lidská *budoucnost*?

Nejvzdálenější, nejhlubší, hvězdně nejvyšší v člověku, jeho nesmírná síla: nekypí to vše proti sobě ve vašem hrnci?

Co divu, že leckterý hrnec praská! Naučte se nad sebou smát, jak se smát má! Vy vyšší lidé, ó, co všechno je ještě možné!

A vskutku, co se už zdařilo! Jak je tato země bohatá na malé dobré dokonalé věci, na zdařilé!

Postavte si kolem sebe malé dobré dokonalé věci, vy vyšší lidé! Jejich zlatá zralost léčí srdce. Dokonalé učí doufat.

16.

Který byl zde na zemi dosud největší hřích? Nebylo to slovo toho, kdo pravil: ‚Běda těm, kdo zde se smějí!'

Nenalezl on sám na zemi důvody ke smíchu? Pak hledal špatně. Dítě tu najde ještě důvody.

Ten – nemiloval dost: jinak by miloval i nás, smějící! Ale on nás nenáviděl a tupil, nářek a skřípění zubů nám sliboval.

To se musí hned klít, kde se nemiluje? To – mi připadá špatný vkus. Ale tak činil on, ten bezpodmínečný. Pocházel z lůzy.

A on sám nemiloval dost: jinak by se tolik nehněval, že ho nemilují. Všechna velká láska *nechce* lásku – ta chce víc.

Vyhýbejte se všem takovým bezpodmínečným! Je to ubohý nemocný druh, druh lůzy: zle hledí na tento život, mají zlé oko pro tuto zem.

Vyhýbejte se všem takovým bezpodmínečným! Mají těžké nohy a dusná srdce – neumějí tančit. Jak by takovým mohla být země lehká!

17.

Křivolace přicházejí všechny dobré věci blízko svého cíle. Jako kočky dělají hřbet, přede si vnitřně nad svým blízkým štěstím – všechny dobré věci se smějí.

Krok prozradí, zda už někdo kráčí po *své* dráze: tak vizte, jak kráčím! Kdo však blíží se svému cíli, ten tančí.

A vskutku, sochou jsem se nestal, ani zde nestojím strnule, tupě, kamenně jako sloup; miluji rychlý běh.

A je-li na zemi i bahno a hustý zármutek: kdo má lehké nohy, uběhne i přes bahno a tančí jako po umeteném ledu.

Pozdvihněte svá srdce, bratři moji, vysoko! výše! A nezapomeňte mi ani na nohy! Pozdvihněte i své nohy, vy dobří tanečníci, a lépe ještě: stůjte i na hlavě!

18.

Tuto korunu smějícího se, tuto růžencovou korunu: já sám jsem si tuto korunu nasadil, já sám jsem svůj smích prohlásil za svatý. Nikoho jiného jsem dnes nenalezl dost silného k tomu.

Zarathustra tanečník, Zarathustra lehký, který kyne křídly, letu chystaný, pokynující všem ptákům, hotov a připraven, blaženě lehkomyslný –

Zarathustra věštec, Zarathustra pravdosmíšek, žádný netrpělivec, žádný bezpodmínečný, ten, kdo miluje skoky a úskoky stranou; já sám jsem si tuto korunu nasadil!

19.

Pozdvihněte svá srdce, bratři moji, vysoko! výše! A nezapomeňte mi ani na nohy! Pozdvihněte i své nohy, vy dobří tanečníci, a lépe ještě: stůjte i na hlavě!

Je i ve štěstí těžká zvěř, jsou neohrabanci od počátku. Podivně se namáhají, podobni slonu, který se namáhá stát na hlavě.

Lépe však být bláznivý ze štěstí než bláznivý z neštěstí, lépe nemotorně tančit než chromě chodit. Tak se mi tedy učte od mé moudrosti: i nejhorší věc má dvě dobré rubové strany –

– i nejhorší věc má dobré taneční nohy: tak se mi tedy učte, vy vyšší lidé, stavět se na své pravé nohy!

Odnaučte mi tedy foukání na trouby smutku a všechen lůzovitý zármutek! Ó, jak smutní mi dnes připadají ještě šašci lůzy! Toto Dnes však je lůzy.

20.

Dělejte to po větru, když se žene ze svých horských jeskyní: podle své vlastní píšťaly chce tančit, moře se třesou a poskakují pod jeho šlépějemi.

Kdo oslům dává křídla, kdo lvice dojí, pochválen buď tento dobrý nespoutaný duch, který ke všemu Dnes a ke vší lůze přichází jako vítr bouřný –

– který je nepřítelem vší bodláčí- i puntičkářsky-hlav a všeho zvadlého listí a plevele: pochválen buď tento divoký dobrý svobodný duch bouřlivý, který na bahnech a trudech tančí jako na loukách!

Který nenávidí lůzovité chrtíky mdloby a všechen nezdařilý zasmušilý plemenný spodek: pochválen buď tento duch všech svobodných duchů, bouřlivě se smějící, který všem černohledům, černopohlížejícím prach fouká do očí!

Vy vyšší lidé, vaše nejhorší je: nenaučili jste se tančit, jak se tančit má – přes sebe tančit! Co na tom záleží, že jste se nezdařili!

Co všechno je ještě možné! *Učte* se tedy sami nad sebou smát! Pozdvihněte svá srdce, vy dobří tanečníci, vysoko! výše! A nezapomeňte mi ani na dobrý smích!

Tuto korunu smějícího se, tuto růžencovou korunu: vám, mým bratrům, hodím tuto korunu! Smích jsem prohlásil za svatý; vy vyšší lidé, *učte* mi se – smát!

Píseň melancholie

1.

Když Zarathustra pronášel tyto řeči, stál blízko vchodu své jeskyně; posledními slovy však svým hostům uklouzl a na chvilku uprchl ven do volna.

„Ó čisté vůně kolem mne," zvolal, „ó blažené ticho kolem mne! Ale kde jsou má zvířata? Pojďte sem, pojďte, můj orle a můj hade!

Řekněte mi, má zvířata: tito vyšší lidé všichni dohromady – snad *nevoní* dobře? Ó čisté vůně kolem mne! Teprve nyní vím a cítím, jak já vás, má zvířata, miluji."

– A Zarathustra promluvil ještě jednou: „Miluji vás, má zvířata!" Orel a had se k němu přitiskli, když tato slova pronesl, a hleděli k němu vzhůru. Takto spolu tři tiše stáli pohromadě a čenichali a sáli společně dobrý vzduch. Neboť vzduch byl zde venku lepší než u vyšších lidí.

2.

Sotva však Zarathustra svou jeskyni opustil, povstal starý kouzelník, lstivě se rozhlédl kolem a promluvil: „Je venku!

A už, vy vyšší lidé – ať vás tímto chvalným a lichotivým jménem šimrám, jak to dělá on sám –, už mě přepadá můj zlý duch klamu a čár, můj zasmušilý ďábel,

– který je tomuto Zarathustrovi od základu protivníkem: odpusťte mu to! Teď chce před vámi čarovat, zrovna má *svou* hodinu; marně se s tímto zlým duchem rvu.

Vám všem, ať si dáváte slovy jakékoli pocty, ať se nazýváte ‚svobodnými duchy', nebo ‚pravdivými', nebo ‚kajícníky ducha', nebo ‚rozpoutanými', nebo ‚velkými tužebníky' –

– vám všem, kdo trpíte *velkým hnusem* jako já, komu starý Bůh zemřel a nový Bůh ještě neleží v kolébkách a plenách – vám všem je můj zlý duch a kouzelnický ďábel nakloněn.

Znám vás, vy vyšší lidé, znám jeho – znám i tohoto netvora, kterého proti své vůli miluji, tohoto Zarathustru: on sám mi často připadá jako krásná maska svatého,

– jako nová podivuhodná maškaráda, v níž si můj zlý duch, zasmušilý ďábel, libuje – miluji Zarathustru, tak mi často připadá, kvůli svému zlému duchu. –

Ale už mě *ten* přepadá a nutí mne, tento duch melancholie, tento večerně-soumračný ďábel: a vskutku, vy vyšší lidé, chce –

– otevřete jen oči! – chce přijít *nahý*, zda mužsky, zda ženský, ještě to nevím: ale přichází, nutí mne, běda! Otevřete své smysly!

Den dozní, všem věcem přichází nyní večer, i nejlepším věcem; slyšte nyní a vizte, vy vyšší lidé, jaký ďábel, zda muž, zda žena, je tento

duch večerní melancholie!“

Takto promluvil starý kouzelník, lstivě se rozhlédl a sáhl pak po své harfě.

3.

Při vyjasněném vzduchu,
když už útěcha rosy
stéká dolů k zemi,
neviditelná, také neslyšná:
– neboť jemné obutí nosí
útěšná rosa, jako všichni útěšně-mírní –:
vzpomínáš si tu, vzpomínáš, horké srdce,
jak jsi kdysi žíznilo,
po nebeských slzách a rosných krůpějích
sežehnuto a zemdleno jsi žíznilo,
zatímco po žlutých travních cestách
zlomyslné večerní pohledy slunce
černými stromy pobíhaly kolem tebe,
oslepující žhavé pohledy slunce, škodolibé.

‚*Pravdy* ženich? Ty?' – tak posmívali se –
‚Ne! Jen básník!
Zvíře, lstivé, loupící, plížící se,
které musí lhát,
které vědomě, úmyslně musí lhát:
po kořisti chtivé,
pestře zamaskované,
samo sobě maskou,
samo sobě kořistí –
To – pravdy ženich? Ne!
Jen blázen! Jen básník!
Jen pestré řeči, které vede,
z bláznovských masek pestře vykřikuje,

šplhá po lhavých slovních mostech,
po pestrých duhách,
mezi falešnými nebi
a falešnými zeměmi,
toulá se, poletuje –
jen blázen! *jen* básník!…

To – pravdy ženich?
Ne tichý, ztuhlý, hladký, chladný,
stavší se obrazem,
boží sloup,
nestavějící se před chrámy,
dveřník nějakého boha:
ne! nepřátelský takovým sochám pravdy,
v každé divočině doma víc než před chrámy,
pln kočičí rozpustilosti,
každým oknem skákající
šup! do každé náhody,
každému pralesu čenichající,
chtivě-toužebně čenichající,
abys v pralesích
mezi pestře skvrnitými šelmami
hříšně-zdravý a pestrý a krásný běhal,
s chlípnými pysky,
blaženě-posměšný, blaženě-pekelný, blaženě-krvelačný,
loupě, plíže se, lhav běhal:…

Nebo, podoben orlu, jenž dlouho,
dlouho strnule hledí do propastí,
do *svých* propastí:…
– Ó, jak se zde dolů,
dolů, dovnitř,
do stále hlubších hlubin stáčejí! –

Pak,
náhle,
přímým tahem,
škubnutým letem,
na jehňata vrhá se,
prudce dolů, lačně-hladově,
po jehňatech chtivý,
zlobný všem jehněčím duším,
zuřivě-zlobný všemu, co hledí
ovčím způsobem, jehněčíma očima, kudrnatě vlněné,
šedé, s jehněčí-ovčí dobrotivostí!

Takto
orlovsky, pardálovsky
jsou tužby básníka,
jsou *tvé* tužby pod tisícerými maskami,
ty blázne! ty básníku!

Ty, jenž jsi viděl člověka
jako boha i jako ovci –:
boha *roztrhat* v člověku,
jako ovci v člověku,
a při tom trhání se *smát* –

To, to je tvá blaženost! Pardála a orla blaženost!
Básníka a blázna blaženost!“ –

Při vyjasněném vzduchu,
když už srpek měsíce
zeleně mezi purpurovou červení
a závistivě se plíží:
– nepřítel dne,
s každým krokem tajně
růžové houpací sítě

srpovitě sklání, až klesnou,
noc-dolů bledě poklesnou:

Tak jsem klesl i já kdysi
ze své pravdy-pomatenosti,
ze svých denních tužeb,
dnem unaven, nemocen světlem,
– klesal jsem dolů, k večeru, ke stínu:
jednou pravdou
spálen a žíznivý:
– vzpomínáš ještě, vzpomínáš, horké srdce,
jak jsi tu žíznilo? –
Že jsem vyhoštěn
od *vší* pravdy,
jen blázen! jen básník!

O vědě

Takto zpíval kouzelník; a všichni, kdo byli pospolu, vcházeli nepozorovaně jako ptáci do sítě jeho lstivé a melancholické rozkoše. Jen svědomitý v duchu se nenechal chytit: hbitě sebral kouzelníkovi harfu a zvolal: „Vzduch! Pusťte sem dobrý vzduch! Pusťte sem Zarathustru! Děláš tuto jeskyni dusnou a jedovatou, ty zlý starý kouzelníku!

Vedeš, ty prolhaný, jemný, k neznámým touhám a divočinám. A běda, když takoví jako ty dělají řeči a tropí si šprým s *pravdou*!

Běda všem svobodným duchům, kteří nejsou před *takovými* kouzelníky ve střehu! Je po jejich svobodě: ty učíš a lákáš zpět do vězení –

– ty starý melancholický ďáble, z tvého nářku zní vábicí píšťalka, podobáš se těm, kdo svou chválou cudnosti tajně zvou k rozkoším!“

Takto promluvil svědomitý; starý kouzelník se však rozhlédl, vychutnával své vítězství a spolkl nad ním nevoli, kterou mu svědomitý způsobil. „Buď potichu!“ řekl skromným hlasem, „dobré písně chtějí dobře doznívat; po dobrých písních se má dlouho mlčet.

Tak to dělají ti všichni, vyšší lidé. Ty jsi však z mé písně rozuměl asi málo? V tobě je málo z čarodějného ducha.“

„Chválíš mě,“ odpověděl svědomitý, „když mě od sebe odděluješ, nuže! Ale vy ostatní, co to vidím? Všichni ještě sedíte s chlípnýma očima –:

Vy svobodné duše, kam se poděla vaše svoboda! Skoro se mi zdá, že se podobáte těm, kdo se dlouho dívali na zlé tančící nahé dívky: vaše duše samy tančí!

Ve vás, vy vyšší lidé, musí být více z toho, co kouzelník nazývá svým zlým čarodějným a klamným duchem – jsme asi různí.

A vskutku, mluvili jsme a mysleli jsme spolu dost, než se Zarathustra vrátil domů do své jeskyně, abych nevěděl: *jsme* různí.

Hledáme různé i zde nahoře, vy a já. Já totiž hledám *více jistoty*, proto jsem přišel k Zarathustrovi. On je totiž ještě tou nejpevnější věží a vůlí –

– dnes, kdy vše se viklá, kdy celá země se chvěje. Vy však, když vidím vaše oči, které děláte, zdá se mi skoro, hledáte více *nejistoty*,

– více hrůzy, více nebezpečí, více zemětřesení. Toužíte, skoro se mi tak zdá, odpusťte mi mou domýšlivost, vy vyšší lidé –

– toužíte po nejhorším nejnebezpečnějším životě, který *mi* nejvíce nahání strachu, po životě divoké zvěře, po lesích, jeskyních, strmých horách a bludných propastech.

A nelíbí se vám nejvíc vůdcové *z* nebezpečí, nýbrž ti, kdo vás ze všech cest svádějí, svůdci. Ale je-li taková touha ve vás *skutečná*, zdá se mi přesto *nemožná*.

Strach totiž – to je dědičný a základní pocit člověka; ze strachu se vysvětluje vše, dědičný hřích i dědičná ctnost. Ze strachu vyrostla také *má* ctnost, která se jmenuje: věda.

Strach před divokou zvěří totiž – ten byl v člověku vypěstován nejdéle, včetně toho zvířete, které v sobě samém skrývá a jehož se bojí: Zarathustra ho zve ‚vnitřní dobytek'.

Takový dlouhý starý strach, konečně zjemnělý, duchovní, duchovský – dnes, zdá se mi, se nazývá: věda." –

Takto promluvil svědomitý; ale Zarathustra, který se zrovna vrátil do své jeskyně a poslední řeč vyslechl a uhodl, hodil svědomitému hrst růží a smál se jeho ‚pravdám'. „Jak!" zvolal, „co to teď slyším? Vskutku, zdá se mi, jsi blázen, nebo jím jsem sám já: a tvou ‚pravdu' hbitě obracím hlavou dolů.

Strach totiž – je naše výjimka. Odvaha pak a dobrodružství a radost z nejistého, z neodvážného – *odvaha* mi připadá celou předhistorií člověka.

Nejdivočejším nejodvážnějším zvířatům závistivě ukradl všechny jejich ctnosti: tak teprve se stal – člověkem.

Tato odvaha, konečně zjemnělá, duchovní, duchovská, tato lidská odvaha s orlími křídly a hadí chytrostí: *ta*, zdá se mi, se dnes nazývá –“

„Zarathustra!“ vykřikli všichni, kdo pospolu seděli, jako jedněmi ústy a udělali k tomu veliký smích; zdvihl se však z nich jako těžký mrak. Také kouzelník se smál a chytře promluvil: „Nuže! Je pryč, můj zlý duch!

A nevaroval jsem vás před ním já sám, když jsem řekl, že je podvodník, duch lži a klamu?

Zvláště když se ukazuje nahý. Ale co *já* za jeho záludnosti! Stvořil jsem *já* jeho a svět?

Nuže! Buďme opět dobří a dobré mysli! A ačkoli Zarathustra zle hledí – jen pohleďte! on se na mě zlobí –:

– než přijde noc, naučí se zase mě milovat a chválit, nemůže dlouho žít, aniž by páchal takové pošetilosti.

On – miluje své nepřátele: tomuto umění rozumí ze všech, které jsem viděl, nejlépe. Ale mstí se za to – na svých přátelích!“

Takto promluvil starý kouzelník a vyšší lidé mu dávali najevo souhlas: takže Zarathustra chodil kolem a s rozpustilostí i láskou potřásal svým přátelům rukama – jako někdo, kdo se musí na všem na všech omluvit a napravit. Když však při tom přišel ke dveřím své jeskyně, hle, zatoužil už opět po dobrém vzduchu venku a po svých zvířatech – a chtěl ven uklouznout.

Mezi dcerami pouště

1.

„Neodcházej!“ promluvil tu poutník, který se nazýval Zarathustrovým stínem, „zůstaň u nás, jinak by nás mohla opět přepadnout stará dusná sklíčenost.

Už nám onen starý kouzelník předvedl ze svého nejhoršího to nejlepší, a hle, dobrý zbožný papež tam má slzy v očích a opět se docela vylodil na moře melancholie.

Tihle králové na nás ještě nejspíš nasazují dobrou tvář: to se *oni* ode všech nás dnes naučili nejlíp! Kdyby ale neměli svědky, vsadím se, i u nich by se zase rozběhla ta zlá hra –

– zlá hra táhnoucích mraků, vlhké melancholie, zatažených nebes, ukradených sluncí, hvízdajících podzimních větrů,

– zlá hra našeho vytí a křiku v tísni: zůstaň u nás, ó Zarathustro! Je tu mnoho skryté bídy, která chce mluvit, mnoho večera, mnoho mraků, mnoho dusného vzduchu!

Živil jsi nás silnou mužskou stravou a mocnými průpovědmi: nenech dojít na to, aby nás k dezertu zase přepadli změkčilí ženští duchové!

Jen ty děláš vzduch kolem sebe silným a jasným! Nalezl jsem někdy na zemi tak dobrý vzduch jako u tebe v tvé jeskyni?

Mnoho zemí jsem přec viděl, můj nos se naučil zkoušet a odhadovat rozmanité vzduchy: ale u tebe mé chřípě chutnají svou největší rozkoš!

Leda že – leda že – ó, odpusť starou vzpomínku! Odpusť mi starou dezertní písničku, kterou jsem kdysi složil mezi dcerami pouště –

– neboť tam byl zrovna tak dobrý jasný východní vzduch; tam jsem byl nejdále od mračné vlhké melancholické staré Evropy!

Tenkrát jsem miloval takové východní dívky a jiné modré nebeské království, nad nímž nevisí žádné mraky a žádné myšlenky.

Nevěříte, jak slušně seděly, když netančily, hluboké, ale beze myšlenek, jako malá tajemství, jako hádanky stužkami ovázané, jako dezertní oříšky –

pestré a cizokrajné věru! ale beze mraků: hádanky, které se dají uhodnout: takovým dívkám ke cti jsem si tehdy vymyslil dezertní žalm.“

Takto promluvil poutník a stín; a než mu někdo odpověděl, uchopil už harfu starého kouzelníka, zkřížil nohy a hleděl klidně a moudře kolem sebe – chřípěmi však pomalu a tázavě vtahoval vzduch, jako ten, kdo v nových zemích chutná nový cizí vzduch. Nato s jistým druhem řevu začal zpívat.

2.

Poušť roste: běda tomu, kdo pouště skrývá!
– Ha! Slavnostní!
Vskutku slavnostní!
Důstojný začátek!
Africky slavnostní!
Lva důstojný,
nebo moralizujícího řvoucího pavlána –
– ale nic pro vás,
milé přítelkyně,
u jejichž nohou mi je
poprvé,
Evropanovi, pod palmami
dopřáno sedět. Sélah.

Podivuhodné věru!
Tak zde teď sedím,
nablízku poušti a již
zase tak daleko od pouště,
dosud v ničem nezpustošen:
totiž vcucnut
touto nejmenší oázou –:
– otevřela si právě zívajíc
svou roztomilou tlamičku,
nejvoňavější ze všech tlamiček:
tu jsem do ní spadl,
dolů, skrz – mezi vás,
milé přítelkyně! Sélah.

Sláva, sláva oné velrybě,
když ona takto nechala svého hosta
si libovat! – rozumíte
mé učené narážce?
Sláva jejímu břichu,
když ono bylo
tak milé oázní břicho
jako toto: což ale pochybuji –
– vždyť přicházím z Evropy,
která je pochybovačnější než všechny
stárnoucí manželky.
Kéž to Bůh napraví!
Amen!

Tak tu teď sedím,
v této nejmenší oáze,
podoben datli,
hnědý, provoněný medem, zlatě bolavý, chtivý
nějakých kulatých dívčích úst,
ale ještě víc dívčích
ledově studených sněhobílých ostrých
kousavých zubů: po těch totiž
prahne srdce všech horkých datlí. Sélah.

Jmenovaným jižním plodům
podoben, přespříliš podoben
ležím zde, malými
okřídlenými broučky
obletován a obhráván,
rovněž ještě menšími
pošetilejšími zlobnějšími
přáními a nápady,
obklopen vámi,

vy mlčící, vy tušivé
dívky-kočky,
Dudu a Zulejko,
– *obsfinxován*, abych do jednoho slova
nacpal mnoho citů:
(Nechť mi Bůh odpustí
tento jazykový hřích!)
– sedím zde, nasávaje nejlepší vzduch,
rajský vzduch věru,
světlý lehký vzduch, zlatavě pruhovaný,
tak dobrý vzduch jen kdy
z měsíce dolů padal –
ať je to z náhody,
či stalo-li se to z rozpustilosti?
Jak staří básníci vypravují.
Já pochybovač to však pochybuji,
vždyť přicházím
z Evropy,
která je pochybovačnější než všechny
stárnoucí manželky.
Kéž to Bůh napraví!
Amen!

Pije tento nejkrásnější vzduch,
s chřípěmi nadmutými jako číše, bez budoucnosti, bez vzpomínek,
tak sedím zde, vy
milé přítelkyně,
a dívám se na palmu,
jak se, podobna tanečnici,
ohýbá a tulí a v boku kolébá,
– začne se to dělat s ní, dívá-li se člověk dlouho!
Podobna tanečnici, která, jak se mi zdá,

příliš dlouho, nebezpečně dlouho
stále, stále jen na jedné noze stála?
– tu zapomněla při tom, jak se mi zdá,
na tu druhou nožičku?
Marně aspoň
jsem hledal postrádaný dvojčecí klenot
– totiž tu druhou nohu –
ve svaté blízkosti
její milé, nejpůvabnější
vějířkové a třepetavé a cetkované sukýnky.
Ano, chcete-li mi, krásné přítelkyně,
zcela věřit:
ztratila ji!
Je ta tam!
Navěky ta tam!
Druhá noha!
Ó škoda té milé druhé nohy!
Kde – kde asi dlí a opuštěna truchlí?
Ta osamělá noha?
Snad ve strachu před nějakou
zuřivou žlutou blonďatě kudrnatou
lví obludou? Nebo již vůbec
ohlodána, okousána –
ubohá, běda! běda! okousána! Sélah.

Ó, neplačte mi,
měkká srdce!
Neplačte mi, vy
datlová srdce! Mléčná ňadra!
Vy lékořicově srdečné
sáčky!
Neplač už,

bledá Dudu!
Buď mužem, Zulejko! Odvahu! Odvahu!
– Nebo že by snad
něco posilňujícího, srdcem posilňujícího,
bylo zde na místě?
Pomazaný průpověd?
Slavnostní vybídnutí? –

Ha! Nahoru, důstojnosti!
Důstojnosti ctnosti! Důstojnosti Evropanské!
Fouk, fouk zase,
měchu ctnosti!
Ha!
Ještě jednou řvát,
moralisticky řvát!
Jako moralistický lev
před dcerami pouště řvát!
– Neboť řev ctnosti,
milé dívky,
je víc než veškerá
evropská vroucnost, evropský hlad!
A tak zde už stojím,
jako Evropan,
nemohu jinak, Bůh pomoz mi!
Amen!

Poušť roste: běda tomu, kdo pouště skrývá!

Probuzení

1.

Po písni poutníka a stínu se jeskyně naráz naplnila hlukem a smíchem; a jelikož shromáždění hosté všichni mluvili zároveň a také osel, při tak povzbudivém popudu, už dále nemlčel, přepadla Zarathustru malá nevole a výsměch vůči jeho návštěvě: ačkoli se jejich veselí radoval. Neboť se mu zdálo znamením uzdravování. Vyklouzl tedy ven do volna a promluvil ke svým zvířatům.

„Kam se poděla jejich tíseň?“ promluvil, a sám už si od své malé omrzelosti oddechl, „u mne se, zdá se mi, odnaučili křiku v tísni!

– i když, bohužel, ještě ne křiku vůbec.“ A Zarathustra si zacpal uši, neboť právě se podivuhodně mísilo I-A oslovo s jásavým hlukem těchto vyšších lidí.

„Jsou veselí,“ pokračoval, „a kdoví? snad na účet svého hostitele; a naučili-li se ode mne smát, přec není to *můj* smích, kterému se naučili.

Ale co na tom záleží! Jsou to staří lidé: uzdravují se po svém, smějí se po svém; mé uši už přetrpěly horší věci a nebyly rozmrzelé.

Tento den je vítězství: on už couvá, prchá, *duch tíže*, můj starý úhlavní nepřítel! Jak dobře chce skončit tento den, který začal tak zle a těžce!

A skončit *chce*. Už přichází večer: přes moře sem jede, dobrý jezdec! Jak se kolébá, blažený, vracející se domů, ve svých purpurových sedlech!

Nebe hledí jasně k tomu, svět leží v hloubce: ó vy všichni podivuhodní, kdo jste ke mně přišli, vyplatí se, u mne být živ!“

Takto promluvil Zarathustra. A opět vyšel z jeskyně křik a smích vyšších lidí: tu začal nanovo.

„Berou na návnadu, můj háček účinkuje, ustupuje i jim jejich nepřítel, duch tíže. Už se učí sami nad sebou smát: slyším dobře?

Má mužská strava působí, moje průpovídka šťávy a síly: a vskutku, nekrmil jsem je nadýmavou zeleninou! Nýbrž válečnickou stravou, dobyvatelskou stravou: nové dychtivosti jsem probudil.

Nové naděje jsou v jejich pažích a nohou, jejich srdce se protahuje. Nalézají nová slova, zakrátko bude jejich duch dýchat rozpustilostí.

Taková strava ovšem není pro děti, ani pro toužebné staré a mladé ženušky. Těm se jinak přemlouvají útroby; jejich lékařem a učitelem já nejsem.

Hnus z těchto vyšších lidí ustupuje: nuže! to je mé vítězství. V mé říši se stávají bezpečnými, všechen hloupý stud utíká, vylévají se ze sebe.

Vylévají své srdce, dobré hodiny se jim vracejí, slaví a přežvykují znovu – stávají se *vděčnými*.

To beru jako to nejlepší znamení: stávají se vděčnými. Nedlouho už, a budou vymýšlet slavnosti a stavět pomníky svým starým radostem.

Jsou to *uzdravující*!“ Takto promluvil Zarathustra vesele k svému srdci a pohlížel ven; jeho zvířata se k němu však tiskla a ctila jeho štěstí a mlčení.

2.

Náhle se však Zarathustrovo ucho polekalo: jeskyně totiž, která až dosud byla plna hluku a smíchu, naráz zmrtvěla ticho – jeho nos však ucítil voňavý dým a kadidlo, jakoby z hořících piniových šišek.

„Co se děje? Co dělají?“ ptal se sám sebe a plížil se ke vchodu, aby se mohl na své hosty, nepozorovaně, podívat. Ale, zázrak nad zázrak! co to tam musel na vlastní oči spatřit!

„Všichni se opět stali *zbožnými*, *modlí* se, jsou šílení!“ – pravil a divil se nad všechny meze. A, věru!, všichni ti vyšší lidé, oba králové, papež mimo službu, zlý kouzelník, dobrovolný žebrák, poutník a stín, starý věštec, svědomitý v duchu i nejošklivější člověk: leželi všichni jako děti a věřící stařenky na kolenou a klaněli se oslu. A právě začal nejošklivější člověk klokotat a frkat, jako by z něho chtělo vyjít cosi nevyslovitelného; když to však skutečně dopracoval až ke slovům, hle, byla to zbožná podivná litanie k velebení uctívaného a kadidlem opařovaného osla. Tato litanie zněla takto:

Amen! A chvála a čest a moudrost a díky a sláva a síla našemu Bohu, od věčnosti do věčnosti!

– Osel k tomu však křičel: I-A.

On nese naše břemeno, přijal podobu služebníka, je trpělivý srdcem a nikdy neříká Ne; a kdo svého Boha miluje, ten jej kárá.

– Osel k tomu však křičel: I-A.

On nemluví: leda že k světu, který stvořil, pořád říká Ano: tím velebí svůj svět. Jeho lstivost je to, co nemluví: tak se zřídka octne v neprávu.

– Osel k tomu však křičel: I-A.

Nenápadně kráčí světem. Šedá je barva těla, do níž balí svou ctnost. Má-li ducha, skrývá ho; každý však věří jeho dlouhým uším.

– Osel k tomu však křičel: I-A.

Jaká je to skrytá moudrost, že nosí dlouhé uši a říká pouze Ano a nikdy Ne! Nestvořil snad svět ke svému obrazu, totiž tak hloupým, jak jen bylo možno?

– Osel k tomu však křičel: I-A.

Chodíš rovnými i křivými cestami; málo ti záleží na tom, co nám lidem připadá rovné nebo křivé. Mimo dobro a zlo je tvá říše. Je to tvá nevinnost, že nevíš, co je nevinnost.

– Osel k tomu však křičel: I-A.

Hleď přec, jak nikoho od sebe neodháníš, ani žebráky, ani krále. Dítky nechej k sobě přijít, a když tě zlí hoši lákají, pravíš prostě I-A.

– Osel k tomu však křičel: I-A.

Miluješ oslice a čerstvé fíky, nejsi od jídla přebíravý. Bodláček tě lechtá na srdci, když máš zrovna hlad. V tom tkví moudrost boží.

– Osel k tomu však křičel: I-A.

Oslí svátek

1.

Na tomto místě litanie se však Zarathustra nemohl déle ovládnout, zařval sám I-A, hlasitěji ještě než osel, a skočil mezi své zbláznělé hosty.

„Ale co to tu děláte, vy děti lidské?“ zvolal, zdvihaje modlící se od země. „Běda, kdyby vás spatřil někdo jiný než Zarathustra:

Každý by soudil, že jste se svou novou vírou nejhorší rouhači, nebo nejpošetilejší ze všech starých ženušek!

A ty sám, ty starý papeži, jak se *to* u tebe srovnává, že se zde takto klaníš oslu jako Bohu?“ –

„Ó Zarathustro,“ odpověděl papež, „odpusť mi, ale ve věcech Božích jsem osvícenější ještě než ty. A to je spravedlivé.

Lépe Boha uctívat v této podobě, než v žádné podobě! Rozvaž tento výrok, můj vznešený příteli: brzy uhodneš, v takovém výroku vězí moudrost.

Ten, kdo pravil ‚Bůh je duch’ – ten učinil dosud na zemi největší krok a skok k nevíře: takové slovo není na zemi snadno zase napravit!

Mé staré srdce poskakuje a hopsá nad tím, že je na zemi ještě co uctívat. Odpusť to, ó Zarathustro, starému zbožnému srdci papežskému!“

– „A ty,“ řekl Zarathustra poutníkovi a stínu, „ty se nazýváš a domníváš se, že jsi svobodný duch? A tropíš zde takovou modloslužbu a kněžoslužbu?

Horší, vskutku, si tu počínáš, než u svých zlých hnědých dívek, ty zlý nový věřící!“

„Dost zle,“ odpověděl poutník a stín, „máš pravdu: ale co já za to! Starý Bůh zase žije, ó Zarathustro, můžeš říkat, co chceš.

Všechno zavinil nejošklivější člověk: on ho zase vzkřísil. A říká-li, že ho kdysi zabil: *smrt* je u bohů vždycky jen předsudek.“

– „A ty,“ pravil Zarathustra, „ty zlý starý kouzelníku, cos to udělal! Kdo má v této svobodné době nadále v tebe věřit, když *ty* věříš v takové božské oslovitosti?

Byla to hloupost, co jsi udělal; jak jsi mohl, ty chytrý, takovou hloupost udělat!“

„Ó Zarathustro,“ odpověděl chytrý kouzelník, „máš pravdu, byla to hloupost – dost těžce mi padla.“

– „A dokonce ty,“ řekl Zarathustra ke svědomitému v duchu, „zvaž přec a polož si prst na nos! Neděje se zde nic proti tvému svědomí? Není tvůj duch příliš čistotný pro toto modlení a čoud těchto modlilů?“

„Něco na tom je,“ odpověděl svědomitý a položil si prst na nos. „Něco na tomto divadle je, co dokonce i mému svědomí dobře dělá.

Snad, že nesmím v Boha věřit: ale jisté je, že Bůh mi v této podobě ještě připadá nejvíc věrohodný.

Bůh má být věčný, podle svědectví nejzbožnějších: kdo má tolik času, dává si na čas. Tak pomalu a tak hloupě, jak jen možno: *tím* to může takový dotáhnout velmi daleko.

A kdo má příliš mnoho ducha, ten se docela snadno zblázní do hlouposti a bláznovství. Rozvaž o sobě sám, ó Zarathustro!

Ty sám – věru! i ty by ses z přemíry a moudrosti mohl stát klidně oslem.

Nekráčí dokonalý mudrc rád po nejkřivolakejších cestách? Zdání to učí, ó Zarathustro – *tvé* zdání!“

– „A ty sám nakonec," pravil Zarathustra a obrátil se k nejošklivějšímu člověku, který stále ještě ležel na zemi a zvedal paži k oslu (totiž dával mu pít víno). „Mluv, ty nevýslovný, cos to udělal!

Zdáš se mi proměněn, tvé oko žhne, plášť vznešeného leží kolem tvé ohyzdnosti: *cos* udělal?

Je snad pravda, co tamti říkají, že jsi ho opět vzkřísil? A proč? Nebyl snad právem zabit a odstraněn?

Ty sám mi připadáš vzbuzen: cos to udělal? *co* ses obrátil? Mluv, ty nevýslovný?"

„Ó Zarathustro," odpověděl nejošklivější člověk, „ty jsi šelma!

Zda *ten* ještě žije nebo opět žije nebo je důkladně mrtev – kdo z nás dvou to ví lépe? Ptám se tě.

Jedno však vím – od tebe jsem se to kdysi naučil, ó Zarathustro: kdo nejdůkladněji zabíjet chce, ten *se směje*.

‚Ne hněvem, nýbrž smíchem se zabíjí' – tak jsi kdysi mluvil. Ó Zarathustro, ty skrytý, ty ničiteli bez hněvu, ty nebezpečný světče – ty jsi šelma!"

2.

Tu se však stalo, že Zarathustra, podiven nad samými takovými šibalskými odpověďmi, skočil zpět ke dveřím své jeskyně a, obrácen ke všem svým hostům, mocným hlasem zvolal:

„Ó vy šibalové bláznovití všichni dohromady, vy šašci! Co se přetvařujete a schováváte přede mnou!

Jak přec každému z vás tlouklo srdce rozkoší a zlobou nad tím, že jste konečně zase byli jako dítky, totiž zbožní –

– že jste konečně zase dělali, co dělávají děti, totiž modlili se, skládali ruce a říkali ‚milý Pane Bože'!

Ale teď mi nechte *tuhle* dětskou školku, mou vlastní jeskyni, kde dnes je všechna dětinskost doma. Zchlaďte zde venku svůj horký dětský rozmar a hluk srdcí!

Ovšem: nebudete-li jako dítky, nevejdete do *onoho* nebeského království. (A Zarathustra ukázal rukama vzhůru.)

Ale my ani nechceme do nebeského království: muži jsme se stali – a tak chceme království pozemské."

3.

A ještě jednou se Zarathustra ujal slova. „Ó mí noví přátelé," promluvil, „vy podivuhodní, vy vyšší lidé, jak dobře se mi teď líbíte –

– od chvíle, kdy jste zase veselí! Vskutku jste všichni rozkvetli: zdá se mi, že takovým květům, jako jste vy, jsou třeba *nové slavnosti*,

– nějaká malá statečná nesmyslnost, nějaká bohoslužba a oslí svátek, nějaký starý veselý Zarathustra-blázen, bouřlivý vítr, který vám jasně profoukne duše.

Nezapomeňte na tuto noc a tento oslí svátek, vy vyšší lidé! *To* jste u mne vymyslili, *to* beru jako dobré znamení – podobné věci vymýšlejí jen uzdravující!

A budete-li ho slavit znovu, ten oslí svátek, dělejte to ke své potěše, dělejte to i mně k potěše! A na *mou* paměť!"

Takto promluvil Zarathustra.

Píseň náměsíčná

1.

Mezitím jeden za druhým vycházeli ven, do volna a do chladné zamyšlené noci; Zarathustra sám však vedl nejošklivějšího člověka za ruku, aby mu ukázal svůj noční svět a velký kulatý měsíc a stříbrné vodopády u své jeskyně. Tam konečně stáli tiše pospolu, samí staří lidé, ale s potěšeným statečným srdcem a divíce se u sebe, že je jim na zemi tak dobře; tajuplnost noci se jim však blížila stále blíž k srdci. A nanovo si Zarathustra pomyslil: „Ó, jak dobře se mi teď líbí, tito vyšší lidé!“ – ale nevyslovil to, neboť ctil jejich štěstí a jejich mlčení. –

Tu se však stalo *to*, co bylo na onom úžasném dlouhém dni to nejúžasnější: nejošklivější člověk začal ještě jednou a naposled klokotat a frkat, a když to dovedl až ke slovům, hle, vyskočila z jeho úst otázka kulatá a čistá, dobrá hluboká jasná otázka, která všem, kdo ho poslouchali, pohnula srdcem v těle.

„Mí přátelé všichni dohromady,“ promluvil nejošklivější člověk, „co se vám zdá? Kvůli tomuto dni – *já* jsem poprvé spokojen, že jsem celý život žil.

A že tolik dosvědčuji, mi ještě nestačí. Vyplatí se na zemi žít: jeden den, jedna slavnost se Zarathustrou mě naučila milovat zemi.

‚Toto *byl* – život?‘ chci říci ke smrti. ‚Nuže! Ještě jednou!‘

Mí přátelé, co se vám zdá? Nechcete i vy jako já říci ke smrti: Toto byl – život? Pro Zarathustrův účel, nuže! Ještě jednou!“ –

Takto promluvil nejošklivější člověk; nebylo to však dlouho před půlnocí. A co myslíte, co se tehdy přihodilo? Jakmile vyšší lidé slyšeli jeho otázku, uvědomili si naráz svou proměnu a uzdravení i to, kdo jim je dal: tu skočili k Zarathustrovi, děkujíce, uctívajíce, laskajíce, líbajíce mu ruce, každý po svém: takže někteří se smáli, někteří plakali. Starý věštec však tančil z potěšení; a i když tehdy, jak někteří vypravěči míní, byl pln sladkého vína, byl jistě ještě plnější sladkého života a všechnu únavu si odřekl. Jsou dokonce tací, kdo vyprávějí, že tehdy tančil i osel: ne nadarmo mu nejošklivější člověk předtím dal pít víno. S tím to může být tak či onak; a jestliže ve skutečnosti onoho večera osel netančil, přec se tehdy děly větší a podivnější divy, než jaké by byl tanec oslí. Krátce, jak zní přísloví Zarathustrovo: „co na tom záleží!“

2.

Zarathustra pak, když se to s nejošklivějším člověkem dělo, stál tam jako opilý: pohled mu pohasl, jazyk se zajíkal, nohy se mu kolísaly. A kdo by mohl také uhodnout, jaké myšlenky při tom běžely Zarathustrovou duší? Zřejmě však jeho duch couval zpátky a prchal napřed a byl v dalekých dálavách a jakoby ‚na vysokém jhu, jak je napsáno, mezi dvěma moři,

– mezi minulým a budoucím těžkým mrakem kráčel’. Pozvolna však, zatímco ho vyšší lidé drželi v náručí, přišel trochu k sobě a bránil se rukama tlačenici uctívajících a starostlivých; nemluvil však. Náhle však rychle otočil hlavu, neboť se zdálo, že něco slyší: tu si přiložil prst na ústa a pravil: „Pojďte!“

A vzápětí se kolem rozhostilo ticho a tajemno; z hlubin pak pomalu stoupal zvuk zvonu. Zarathustra tomu zvuku naslouchal, stejně jako vyšší lidé; pak si však podruhé přiložil prst na ústa a znovu promluvil: „Pojďte! Pojďte! Blíží se půlnoc!“ – a jeho hlas se proměnil. Ale stále se

nehnul z místa: tu bylo ještě tišeji a tajemněji, a vše naslouchalo, i osel, i Zarathustrova čestná zvířata, orel a had, rovněž i Zarathustrova jeskyně a velký chladný měsíc a sama noc. Zarathustra si pak potřetí přiložil ruku na ústa a promluvil:

Pojďte! Pojďte! Pojďte! Pojďme teď kráčet! Je ta hodina: pojďme kráčet do noci!

3.

Vy vyšší lidé, blíží se půlnoc: a chci vám něco říci do uší, jako ten starý zvon to říká do uší mně –

– tak tajemně, tak strašlivě, tak srdečně, jak ten půlnoční zvon ke mně mluví, který zažil víc než jeden člověk:

– který už odpočítával tlukot srdcí a bolest vašich otců – ach! ach! jak povzdechává! jak se směje ve snu! stará hluboká hluboká půlnoc!

Tiše! Tiše! Tu zaznívá leccos, co se za dne nesmí ozvat; teď však, v chladném vzduchu, kdy také všechen hluk vašich srdcí utichl –

– teď to mluví, teď to zaznívá, teď se to vkrádá do nočních přebdělých duší: ach! ach! jak povzdechává! jak se směje ve snu!

– neslyšíš, jak tajemně, strašlivě, srdečně mluví k *tobě*, ta stará hluboká hluboká půlnoc? Ó člověče, dávej pozor!

4.

Běda mi! Kam odešel čas? Nespadl jsem do hlubokých studní? Svět spí –

Ach! Ach! Pes vyje, měsíc svítí. Raději chci zemřít, zemřít, než vám říci, co mé půlnoční srdce právě myslí.

Teď jsem zemřel. Je to pryč. Pavouku, co kolem mne předeš? Chceš krev? Ach! Ach! padá rosa, přichází hodina –

– hodina, kdy mne mrazí a zebe, která se ptá a ptá a ptá: ‚kdo má k tomu dost srdce?

– kdo má být pánem země? Kdo chce říci: *takto* máte téci, vy velké a malé proudy!'

– blíží se hodina: ó člověče, ty vyšší člověče, dávej pozor! tato řeč je pro jemné uši, pro tvé uši – co praví hluboká půlnoc?

5.

Odnáší mě to, má duše tančí. Denní dílo! Denní dílo! Kdo má být pánem země?

Měsíc je chladný, vítr mlčí. Ach! Ach! Letěli jste už dost vysoko? Tančili jste: ale jedna noha přec není křídlem.

Vy dobří tanečníci, teď je po všem potěšení, víno se stalo kvasnicí, každý pohár křehce ztrouchnivěl, hroby koktají.

Neletěli jste dost vysoko: teď koktají hroby: ‚vysvoboďte přec mrtvé! Proč je tak dlouhá noc? Nedělá nás měsíc opilými?'

Vy vyšší lidé, vysvoboďte přec hroby, probuďte mrtvoly! Ach, co ještě hryže červ? Blíží se, blíží se ta hodina –

– bručí zvon, chraptí ještě srdce, hryže ještě červotoč, červ srdce. Ach! Ach! Svět je hluboký!

6.

Sladká lýro! Sladká lýro! Miluji tvůj tón, tvůj opilý unčný tón! – jak zdaleka, jak zdaleka ke mně přichází tvůj tón, zdáli, od rybníků lásky!

Ty starý zvone, ty sladká lýro! Každá bolest se zasekla do tvého srdce, bolest otců, bolest praotců, bolest pradávných, tvá řeč dozrála –

– dozrála jako zlatý podzim a odpoledne, jako mé poustevnické srdce – teď promlouváš: svět sám dozrál, hroznové víno hnědne,

– teď chce zemřít, ze štěstí zemřít. Vy vyšší lidé, necítíte to? Tajně vyvěrá vzhůru vůně,

– vůně a pach věčnosti, růžově blažená, hnědá zlatavě-vinná vůně starého štěstí,

ze štěstí opilého půlnočního umírání, které zpívá: svět je hluboký a hlubší, než si den myslil!

7.

Nech mě! Nech mě! Jsem příliš čistý pro tebe. Nedotýkej se mě! Nestal se právě můj svět dokonalým?

Má kůže je příliš čistá pro tvé ruce. Nech mě, ty hloupý nemotorný dusný dni! Není půlnoc jasnější?

Nejčistší mají být pány země, nejméně poznaní, nejsilnější, půlnoční duše, které jsou jasnější a hlubší než každý den.

Ó dni, tápeš po mně? Hmatáš po mém štěstí? Jsem ti bohatý, osamělý, pokladnice, zlatá komora?

Ó světe, chceš *mne*? Jsem ti světský? Jsem ti duchovní? Jsem ti božský? Ale dni a světe, jste příliš neotesaní –

– mějte chytřejší ruce, sahejte po hlubším štěstí, po hlubším neštěstí, sahejte po nějakém bohu, nesahejte po mně:

– mé neštěstí, mé štěstí je hluboké, ty podivný dni, ale přec nejsem bůh, žádné boží peklo: hluboká je jeho bolest.

8.

Boží bolest je hlubší, ty podivný světe! Sáhni po boží bolesti, ne po mně! Co já jsem! Opilá sladká lýra –

půlnoční lýra, kvákavý zvon, kterému nikdo nerozumí, ale který *musí* promlouvat, před hluchými, vy vyšší lidé! Neboť vy mi nerozumíte!

Pryč! Pryč! Ó mládí! Ó poledne! Ó odpoledne! Teď přišel večer a noc a půlnoc – pes vyje, vítr:

– není vítr pes? Fňuká, štěká, vyje. Ach! Ach! jak povzdechává! jak se směje, jak chroptí a sípe, ta půlnoc!

Jak právě střízlivě mluví, tato opilá básnířka! přešla snad svou opilost? stala se přebdělou? přežvykuje zpět?

– svou bolest přežvykuje zpět, ve snu, stará hluboká půlnoc, a ještě víc svou rozkoš. Neboť rozkoš, byť bolest je hluboká: rozkoš je ještě hlubší než srdečná bolest.

9.

Ty vinný keři! Co mě chválíš? Vždyť jsem tě přeřízl! Jsem ukrutný, ty krvácíš –: co chce tvá chvála na mé opilé krutosti?

‚Co se stalo dokonalým, všechno zralé – chce zemřít!' tak mluvíš. Požehnán, požehnán buď vinařský nůž! Ale všechno nezralé chce žít: běda!

Bolest praví: ‚Zajdi! Pryč, bolesti!' Ale vše, co trpí, chce žít, aby dozrálo, aby bylo veselé a toužebné,

– toužebné po dalekém, vyšším, jasnějším. ‚Chci dědice,' tak mluví vše, co trpí, ‚chci děti, nechci *sebe*' –

Rozkoš však nechce dědice, nechce děti – rozkoš chce sebe samu, chce věčnost, chce návrat, chce vše-si-věčně-stejné.

Bolest praví: ‚Zlom se, krvácej, srdce! Kráčej, noho! Křídlo, leť! Vzhůru! Nahoru! Bolesti!' Nuže! Vzhůru! Ó mé staré srdce: bolest praví: ‚zajdi!'

10.

Vy vyšší lidé, co se vám zdá? Jsem věštec? Snící? Opilec? Vykladač snů? Půlnoční zvon?

Kapka rosy? Dech a vůně věčnosti? Neslyšíte to? Nevoní vám to? Právě se stal můj svět dokonalým, půlnoc je také polednem –

Bolest je také rozkoš, kletba je také požehnání, noc je také slunce – odejděte, nebo se naučíte: mudrc je také blázen.

Řekli jste někdy ano jedné rozkoši? Ó, mí přátelé, pak jste řekli Ano i *všem* bolestem. Všechny věci jsou spoutány, propleteny, zamilovány –

– chtěli-li jste někdy jednou dvakrát, řekli-li jste někdy ‚líbíš se mi, štěstí! Mžik! Okamžiku!', pak jste chtěli *vše* zpět!

– Vše znovu, vše věčně, vše spoutáno, propleteno, zamilováno, ó, pak jste svět *milovali* –

– vy věční, milujte jej věčně a navždy: a i k bolesti pravte: zajdi, ale přijď zpět! Neboť všechna rozkoš chce – věčnost!

11.

Všechna rozkoš chce věčnost všech věcí, chce med, chce kvasnici, chce opilou půlnoc, chce hroby, chce útěchu slz nad hroby, chce pozlacený večerní rudý svit –

– *co* nechce rozkoš! je žíznivější, srdečnější, hladovější, strašlivější, tajemnější než všechna bolest, chce *sebe*, zakusuje se do *sebe*, prstencová vůle v ní zápasí –

– chce lásku, chce nenávist, je přebohatá, obdarovává, odhazuje, žebrá, aby ji někdo vzal, děkuje tomu, kdo bere, ráda by byla nenáviděna –

– tak bohatá je rozkoš, že žízní po bolesti, po pekle, po nenávisti, po hanbě, po mrzákovi, po *světě* – neboť tento svět, ó, vy ho přec znáte!

Vy vyšší lidé, po vás touží, rozkoš, nespoutaná, blažená – po vaší bolesti, vy nezdařilci! Po nezdařilém touží všechna věčná rozkoš.

Neboť všechna rozkoš chce sebe samu, proto chce i srdečnou bolest! Ó štěstí, ó bolesti! Ó zlom se, srdce! Vy vyšší lidé, naučte se přec, rozkoš chce věčnost,

– rozkoš chce věčnost *všech* věcí, chce hlubokou, hlubokou věčnost!

12.

Naučili jste se mou píseň? Uhodli jste, co chce? Nuže! Vzhůru! Vy vyšší lidé, zpívejte mi tedy mou kruhovou píseň!

Zpívejte mi teď sami tu píseň, jejíž jméno je ‚Ještě jednou', jejíž smysl je ‚na všechnu věčnost!', zpívejte, vy vyšší lidé, Zarathustrovu kruhovou píseň!

Ó člověče! Dávej pozor!
Co praví hluboká půlnoc?
‚Spala jsem, spala jsem –,
z hlubokého snu jsem procitla:
svět je hluboký
a hlubší, než si den myslil.
Hluboká je jeho bolest –,
rozkoš – hlubší ještě než srdečná bolest:
bolest praví: Zajdi!
Avšak všechna rozkoš chce věčnost
chce hlubokou, hlubokou věčnost!'

Znamení

Ráno po této noci však Zarathustra vyskočil ze svého lože, přepásal si bedra a vyšel ze své jeskyně, žhnoucí a silný, jako ranní slunce, které přichází z temných hor.

„Ty veliká hvězdo," promluvil, jak kdysi mluvil, „ty hluboké oko štěstí, co by bylo všechno tvé štěstí, kdybys neměla *ty*, kterým svítíš!

A kdyby zůstali ve svých komnatách, zatímco ty jsi už bdělá a přicházíš a obdarováváš a rozdáváš: jak by se nad tím zlobil tvůj pyšný stud!

Nuže! Spí ještě, tito vyšší lidé, zatímco *já* jsem vzhůru: *to* nejsou moji praví druhové! Ne na ně čekám zde v mých horách.

Ke svému dílu chci jít, ke svému dni: ale oni nerozumějí, co jsou znamení mého jitra, můj krok – není pro ně signálem k probuzení.

Spí ještě v mé jeskyni, jejich sen přežvykuje ještě moje půlnoci. Ucho, které naslouchá *mně* – *poslouchající* ucho jim v údech chybí."

– Toto Zarathustra promluvil ke svému srdci, když slunce vycházelo: tu pohlédl tázavě vzhůru, neboť zaslechl nad sebou ostrý křik svého orla. „Nuže!" zvolal vzhůru, „tak se mi to líbí a sluší. Má zvířata jsou vzhůru, protože já jsem vzhůru.

Můj orel je vzhůru a ctí stejně jako já slunce. Orlími drápy sahá po novém světle. Vy jste má pravá zvířata; miluji vás.

Ale ještě mi chybějí mí praví lidé!" –

Takto promluvil Zarathustra; tu se však stalo, že se najednou cítil, jakoby ho obletovaly a kolem něho poletovaly nesčetné ptáci – vířivý zvuk tolika křídel a tlačenice kolem jeho hlavy však byla tak veliká, že

zavřel oči. A vskutku, jako mrak se to na něho sneslo, jako mrak šípů, který se vysypává nad novým nepřítelem. Ale hle, zde to byl mrak lásky, a nad novým přítelem.

„Co se mi to děje?“ myslil si Zarathustra ve svém užaslém srdci a pomalu usedl na veliký kámen, který ležel vedle vchodu do jeho jeskyně. Ale když rukama sahal kolem sebe a nad sebe i pod sebe a bránil se něžným ptákům, hle, stalo se mu něco ještě podivnějšího: nepozorovaně totiž přitom sáhl do hustého teplého chomáče srsti; zároveň však před ním zazněl řev – jemný dlouhý řev lva.

„Znamení přichází,“ promluvil Zarathustra a jeho srdce se proměnilo. A vskutku, když se před ním rozjasnilo, ležela mu u nohou žlutá mohutná šelma a tiskla hlavu k jeho kolenům a nechtěla od něho z lásky odejít a dělala to jako pes, který opět nalezne svého starého pána. Holubi však nebyli ve své lásce o nic méně horliví než lev; a pokaždé, když holubice přelétla přes lvův nos, lev potřásl hlavou a divil se a smál se k tomu.

Ke všemu tomu promluvil Zarathustra jen jedno slovo: „mé děti jsou blízko, mé děti“ – pak docela oněměl. Jeho srdce však se uvolnilo a z očí mu stékaly slzy a padaly mu na ruce. A nedbal už ničeho a seděl tam, nepohnutě, a již se ani proti zvířatům nebránil. Tu holubice přelétaly tam a sem a sedaly si mu na rameno a laskaly jeho bílý vlas a neunavily se něžností a jásáním. Silný lev však neustále lízal slzy, které stékaly Zarathustrovi na ruce, a řval a bručel k tomu stydlivě. Takto si počínala tato zvířata. –

To všechno trvalo dlouhou dobu, nebo krátkou dobu: neboť, přesně řečeno, pro takovéto věci na zemi *žádný* čas není. – Mezitím však se vyšší lidé v Zarathustrově jeskyni probudili a seřadili se spolu v průvod, aby šli Zarathustrovi vstříc a vzdali mu ranní pozdrav: neboť zjistili, když se probudili, že už není mezi nimi. Když však došli ke dveřím jeskyně a zvuk jejich kroků je předběhl, lev mocně vyrazil, naráz se odvrátil od Zarathustry a divoce řva skočil ke jeskyni; vyšší lidé však,

když ho slyšeli řvát, všichni jako jedněmi ústy vykřikli a prchli zpět a byli vmžiku pryč.

Zarathustra sám však, omámen a jako cizí, vstal ze svého sedadla, rozhlédl se, stál žasnoucí, otázal se svého srdce, vzpamatoval se a byl sám. „Co jsem to slyšel?“ promluvil konečně pomalu, „co se mi to právě stalo?“

A už mu přišla vzpomínka a jedním pohledem pochopil vše, co se mezi Včerejškem a Dneškem událo. „Zde je přec kámen,“ promluvil a hladil si vous, „na *tom* jsem seděl včera ráno; a zde přistoupil ke mně věštec, a zde jsem poprvé zaslechl ten křik, který jsem právě slyšel, ten velký křik tísně.

Ó vy vyšší lidé, o *vaší* tísni to včera ráno onen starý věštec věštil –

– k vaší tísni mě chtěl svést a pokoušet: ‚ó Zarathustro,‘ řekl mi, ‚přicházím, abych tě svedl k tvému poslednímu hříchu.‘

K mému poslednímu hříchu? zvolal Zarathustra a smál se hněvivě svému vlastnímu slovu: *co* mi tedy zbývalo uchováno jako můj poslední hřích?“

– A ještě jednou se Zarathustra ponořil do sebe a opět usedl na veliký kámen a přemýšlel. Náhle vyskočil –

„Soucit! Soucit s vyšším člověkem!“ vykřikl, a jeho tvář se proměnila v kov. „Nuže! *To* – mělo svůj čas!

Mé utrpení a můj soucit – co na tom záleží! Usiluji snad o *štěstí*? Usiluji o své *dílo*!

Nuže! Lev přišel, mé děti jsou blízko, Zarathustra dozrál, má hodina přišla –:

Toto je *mé* jitro, *můj* den začíná: *vyvstaň teď, vyvstaň, ty velké poledne!*“ –

Takto promluvil Zarathustra a opustil svou jeskyni, žhnoucí a silný, jako ranní slunce, které přichází z temných hor.

Friedrich Nietzsche: Tak pravil Zarathustra

Překlad: Audioknihy CZ. Nový český překlad z originálu, který vznikl pro tento projekt a prošel nezávislou korekturou.

Zdroj originálního textu: Project Gutenberg #7205.

Originální text je volné dílo. Překlad a vydání: Audioknihy CZ, licence CC BY 4.0. Můžete jej sdílet a dál používat, pokud uvedete zdroj (Audioknihy CZ, audioknihycz.cz/kniha/zarathustra-nietzsche/).

Audioknihu připravujeme. Další knihy a audioknihy zdarma najdete na audioknihycz.cz/kniha/zarathustra-nietzsche/.